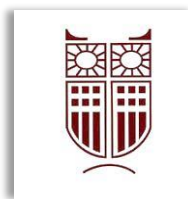

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL
SCIENCES**

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

“ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ”

Μελέτη της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης στην σεξουαλική επιθετικότητα μέσα
από ηλεκτρονικά μέσα: η περίπτωση της Μυρτούς.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αγγελική Πεπόνη

Τριμελής επιτροπή:

Αντώνης Μαγγανάς, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Ιωάννα Τσίγκανου, Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας, Διευθύντρια Ερευνών Εθνικού

Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών

Γρηγόρης Λάζος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Αθήνα, 2017

Copyright© Αγγελική Πεπόνη, 2017

All rights preserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στους δικούς μου ανθρώπους, ξέρουν εκείνοι ποιοι είναι.

Ιδιαίτερα στον άγγελό μου,

Στη Σοφία μου

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία σηματοδοτεί το τέλος ενός κύκλου γεμάτου γνώσεων, εμπειριών, νέων ανθρώπων, συναισθημάτων και δημιουργικότητας. Ένα ταξίδι φτάνει στο τέλος του και αφήνει μια γεύση γλυκιά και έναν άνθρωπο περισσότερο σοφό, αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο χαρακτηρισμός. Παρά το άγχος και την αγωνία, για να ανταπεξέλθω στις προσδοκίες που είχα η ίδια για τον εαυτό μου, έφτασα να καμαρώνω για το παρόν πόνημα και να το αποκαλώ “παιδί μου”. Πολλές σκέψεις και συναισθήματα που δεν χωρούν μόνο σε μερικές αράδες. Όμως, δεν θα τα είχα καταφέρει, τουλάχιστον στο επίπεδο που έφτασα, αν δεν είχα ορισμένους ανθρώπους πλάι μου.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιτροπή μου, για την στήριξη και τη βοήθειά τους. Ήταν εκεί για μένα, σε κάθε αμφιβολία, πρόβλημα ή απορία μου. Πιο συγκεκριμένα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Γρηγόρη Λάζο για την τιμή που μου έκανε να βρίσκεται στην επιτροπή μου. Εν συνεχεία, την κυρία Ιωάννα Τσίγκανου που με βοήθησε σε όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου, με τις συμβουλές και την εμπειρία της. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βαθέων τον κύριο Αντώνη Μαγγανά, τον δάσκαλό μου. Στάθηκε δίπλα μου σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής της διπλωματικής, προσπαθώντας να απαλύνει το άγχος μου και να λύσει τους προβληματισμούς μου. Για μένα, ο κύριος Μαγγανάς δεν είναι μόνο ένας επιβλέπων καθηγητής, αλλά ένας άνθρωπος που θαυμάζω και σέβομαι, τολμώντας να πω πως, αποτελεί πρότυπο ηθικής και πνευματικό πατέρα για μένα.

Δεν θα είχα φτάσει μέχρι εδώ, αν δεν είχα την στήριξη και την αγάπη της οικογένειάς μου. Αν δεν ήταν εκείνη πλάι μου, δεν ξέρω, αν θα τα είχα καταφέρει. Η πίστη τους σε μένα με έκανε να υλοποιήσω τα σχέδια μου και να αγγίξω τα όνειρά μου. Όλα αυτά τα χρόνια, έβαλαν τα δικά μου όνειρα πάνω από οποιοδήποτε πρόβλημα αντιμετώπιζαν. Ήμουν η προτεραιότητά τους και δεν έχω λόγια που να χωρούν την ευγνωμοσύνη μου. Ευχαριστώ την πολυαγαπημένη μου μητέρα, Σοφία, τον άνθρωπο μου, την πυξίδα μου, που στάθηκε δίπλα μου σε όλες τις δυσκολίες και τις κρίσεις μου κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της διπλωματικής, όπως κάνει τόσα χρόνια, όπως κάνει όλη της τη ζωή. Τον πατέρα μου, Κωνσταντίνο, ο οποίος σιωπηλά και μόνο με κατανόηση, με έσπρωξε, για να φτάσω στα όνειρά μου. Τον αδερφό μου Θανάση που μαζί με την σύζυγό του, Μαρία, και τα αγγελοúδια τους, Σοφία και

Θανάση, με στήριξαν συναισθηματικά και πίστεψαν τόσο σε μένα. Χωρίς τους παραπάνω, την πίστη, την κατανόηση και την αγάπη τους, δεν θα κατόρθωνα να προχωρήσω και να φτάσω ως εδώ.

Εξίσου μεγάλη ευγνωμοσύνη χρωστώ στη δεύτερη οικογένειά μου, στους φίλους μου. Ευχαριστώ την συμφοιτήτρια, συνοδοιπόρο στο ταξίδι και φίλη μου, Χριστίνα Σπηλιωτοπούλου, για όλη την στήριξη, τις συμβουλές και το χρόνο της, για την ανοχή της και την ευγένειά της και για όλα τα βράδια που ξενυχτήσαμε διαβάζοντας. Την Αντωνία Γεώργα, για την ακούραστη παρουσία της δίπλα μου και την ανοχή και υπομονή της στα ξεσπάσματα και τις ιδιοτροπίες μου. Την Νίκη Κουτσιβίτη που, αν και στο Λονδίνο, δεν έπαψε στιγμή να πιστεύει σε μένα και να με στηρίζει ψυχολογικά, γεμίζοντας την απόσταση ανάμεσά μας. Τέλος, ευχαριστώ την παιδική μου φίλη, Βασιλική Τζώρτζη, η οποία μου έδειξε την αγάπη και την στήριξή της στο δύσκολο αυτό κομμάτι, όπως και σε όλα τα υπόλοιπα που έχουμε περάσει μαζί. Τέλος, ευχαριστώ όλους όσους με μια συμβουλή, μια γνώμη, μια κριτική, ένα χαμόγελο ή μια ιδέα, με βοήθησαν κατά την διεξαγωγή της εργασίας μου.

Εκτός από όλους όσους ευχαριστώ για την στήριξή τους, θα ήθελα να ευχαριστήσω και κάποιους ακόμη. Θα ήθελα, λοιπόν, να ευχαριστήσω ακόμη περισσότερο όσους στάθηκαν απέναντί μου και μου είπαν τι δεν μπορώ να κάνω. Χωρίς αυτούς, δεν θα ήξερα πόσο μακριά μπορώ να φτάσω.

Περίληψη

Όπως φαίνεται και στον τίτλο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, το θέμα που θα εκπονηθεί είναι το εξής : *‘Μελέτη της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης στην σεξουαλική επιθετικότητα μέσα από τα ηλεκτρονικά μέσα: η περίπτωση της Μυρτούς’*. Θα επιχειρηθεί, δηλαδή, η μελέτη των όψεων της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, με αφορμή ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας, όπως αυτό με πρωταγωνίστρια την Μυρτώ. Συγκεκριμένα, η μελέτη των στάσεων αυτών, θα πραγματοποιηθεί σε κείμενα σχολιασμού, τα οποία έχουν υποβληθεί σε δημοσιογραφικά άρθρα ηλεκτρονικών εφημερίδων, τα οποία αναφέρονται στο περιστατικό σεξουαλικής επίθεσης κατά της Μυρτούς.

Γίνεται αμέσως αντιληπτή η αναγκαιότητα αναφοράς τόσο στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όσο και στην σεξουαλική επιθετικότητα, από άποψη θεωρητικού πλαισίου. Θα προσεγγισθούν, λοιπόν, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, θα αναφερθεί η δεοντολογία που τα διέπει, οι διακρίσεις που υπάρχουν στα μέσα αυτά, η επιρροή που τους ασκεί το διαδίκτυο, αλλά και η σύνδεσή τους με το έγκλημα. Σε δεύτερο χρόνο, θα αναφερθούν οι ορισμοί που άπτονται της σεξουαλικής επιθετικότητας, οι θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν διατυπωθεί, αλλά και η φαινομενολογία αυτής της κατηγορίας εγκλημάτων.

Από άποψη μεθοδολογική, θα αναφερθούν οι λόγοι επιλογής του ερευνητικού αντικειμένου, τα προβλήματα της έρευνας αυτής, η μέθοδος που ακολουθήθηκε και θα παρουσιαστεί η υλοποίηση της μεθόδου, δηλαδή η ανάλυση περιεχομένου του ερευνητικού υλικού. Εν τέλει, η έρευνα θα καταλήξει σε ορισμένα συμπεράσματα που θα απορρέουν από την ανάλυση του υλικού και τα οποία θα απαντούν στις ερευνητικές υποθέσεις της εργασίας.

Λέξεις-κλειδιά: κοινωνική αντίδραση, ΜΜΕ, ηλεκτρονικά μέσα, σεξουαλική επιθετικότητα, Μυρτώ-Πάρος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Εισαγωγή</i>	10
Α' ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	13
1. Μέσα μαζικής ενημέρωσης	13
1.1 Παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης	13
1.1.1 Εννοιολογικός ορισμός μέσων μαζικής ενημέρωσης.....	13
1.1.2 Διάκριση μέσων μαζικής ενημέρωσης.....	14
1.2 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και κώδικες δεοντολογίας	17
1.2.1 Δεοντολογία, ηθική και μέσα μαζικής ενημέρωσης.....	17
1.2.2 Ελληνικός κώδικας δεοντολογίας.....	18
1.3 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και τεχνολογία: Τα νέα μέσα ενημέρωσης	24
1.3.1 Τα νέα μέσα μαζικής ενημέρωσης.....	24
1.3.2 Κύριες μορφές νέων μέσων μαζικής ενημέρωσης.....	25
1.3.3 Η συμμετοχή του κοινού.....	30
1.4 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και έγκλημα	32
1.4.1 Δημιουργία κοινωνικών αναπαραστάσεων.....	32
1.4.2 Η επιλογή της θεματολογίας των ειδήσεων.....	34
1.4.3 Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.....	36
2. Σεξουαλική επιθετικότητα	39
2.1 Ο ορισμός της σεξουαλικής επιθετικότητας	39
2.1.1 Νομικός ορισμός.....	39
2.1.2 Άρθρα του ποινικού κώδικα.....	40
2.1.3 Κοινωνιολογικός/Εγκληματολογικός ορισμός.....	42
2.1.4 Ο ορισμός του κοινού.....	43
2.1.5 Ο ορισμός του θύματος.....	44
2.2 Θεωρητικές προσεγγίσεις σεξουαλικής επιθετικότητας	46
2.2.1 Ψυχολογικές προσεγγίσεις.....	46
2.2.2 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις.....	48
2.3 Η φαινομενολογία της σεξουαλικής επιθετικότητας	53
2.3.1 Το προφίλ του δράστη σεξουαλικού εγκλήματος.....	53
2.3.2 Το προφίλ του θύματος σεξουαλικού εγκλήματος.....	54
2.3.3 Στοιχεία εγκλημάτων σεξουαλικής επιθετικότητας.....	55
2.3.4 Μελέτες σεξουαλικής επιθετικότητας.....	58

B' ΜΕΡΟΣ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	60
1. Μελέτη περίπτωσης: Η υπόθεση της Μυρτούς	60
2. Λόγοι επιλογής της συγκεκριμένης περίπτωσης ως αντικείμενο μελέτης	64
3. Πιθανά προβλήματα/ κίνδυνοι έρευνας.....	68
4. Η μέθοδος μελέτης : Ανάλυση περιεχομένου	72
5. Ερευνητικό υλικό	77
6. Διαδικασία αποτύπωσης του ερευνητικού υλικού	82
7.Το προφίλ των ηλεκτρονικών εφημερίδων	85
7.1 Το Πρώτο Θέμα	85
7.2 Το Βήμα	86
7.3 Τα Νέα	87
7.4 I- Efimerida.....	88
7.5 Lifo.....	89
8. Σύνοψη της ερευνητικής διαδικασίας	91
8.1 Θεωρητικό μέρος	91
8.2 Μεθοδολογικό μέρος	92
9. Ανάλυση περιεχομένου του ερευνητικού υλικού	96
9.1 Το Πρώτο θέμα	96
9.1.1 Ανάλυση άρθρου.....	96
9.1.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού	100
9.2 Το Πρώτο Θέμα	104
9.2.1 Ανάλυση άρθρου.....	104
9.2.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού	108
9.3 Το Πρώτο Θέμα	113
9.3.1 Ανάλυση άρθρου.....	113
9.3.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού	117
9.4 Το Βήμα	122
9.4.1 Ανάλυση άρθρου.....	122
9.4.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού	124
9.5 Τα Νέα	129
9.5.1 Ανάλυση άρθρου.....	129
9.5.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού	131

9.6 I – Efimerida	136
9.6.1 Ανάλυση άρθρου.....	136
9.6.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού	139
9.7 Lifo	143
9.7.1 Ανάλυση άρθρου.....	143
9.7.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού	145
Γ' ΜΕΡΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	148
1. Στάσεις του κοινού	148
2. Η ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση.....	150
3. Σύνδεση δημοσιογραφικού κειμένου και κειμένων σχολιασμού.....	151
4. Η διαμόρφωση της κοινής γνώμης.....	152
<i>Επίλογος</i>	154
Βιβλιογραφία	156
Ελληνόγλωσση	156
Ξενόγλωσση	160
Ηλεκτρονικές πηγές	162

Εισαγωγή

Η μελέτη που θα πραγματοποιηθεί αποτελεί μια έρευνα πιλοτική που έχει ως κεντρικό άξονα το περιστατικό σεξουαλικής επίθεσης με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ, η οποία δέχθηκε βίαιη επίθεση και κακοποιήθηκε σεξουαλικά. Η προκείμενη έρευνα επιχειρεί να καταγράψει τις όψεις της κοινωνικής αντίδρασης, η οποία εκφράστηκε από το κοινό μέσα από ηλεκτρονικά μέσα. Παράλληλα, επιχειρεί να παντρέψει την έρευνα και κλασικές θεωρητικές προσεγγίσεις με σύγχρονες μορφές ενημέρωσης, όπως είναι η ενημέρωση μέσω ηλεκτρονικών εφημερίδων και να καταλήξει σε ορισμένα σχετικά συμπεράσματα.

Σε πρώτο στάδιο, θα επιχειρηθεί μια προσέγγιση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και ένας εννοιολογικός προσδιορισμός τους. Όμως, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πλέον, δεν εκπροσωπούνται μόνο από τον τύπο και την τηλεόραση, αλλά και από νέες μορφές ενημέρωσης. Οι νέες αυτές μορφές δημιουργήθηκαν με την είσοδο του διαδικτύου και την επιρροή του στο πεδίο των μέσων ενημέρωσης. Πέραν της αναφοράς στα νέα μέσα ενημέρωσης, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στους κώδικες δεοντολογίας των μέσων, ώστε να γίνει κατανοητή η δεοντολογική γραμμή, την οποία πρέπει να ακολουθεί ένας δημοσιογράφος, ώστε να αποφευχθούν ατοπήματα και αντιεπαγγελματικές κινήσεις. Εκ παραλλήλου, δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί η μελέτη της σχέσης μέσων ενημέρωσης και εγκλήματος, αφού το δεύτερο αποτελεί ένα προσφιλέθ θέμα ενασχόλησης των μέσων για ποικίλους λόγους, οι οποίοι θα παρουσιασθούν.

Παραμένοντας στην θεωρητική προσέγγιση του παρόντος ζητήματος, είναι αναγκαία η αναφορά στην σεξουαλική επιθετικότητα, βασικό πυλώνα της παρούσας μελέτης. Για την καλύτερη κατανόηση του περιστατικού με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ, αλλά και εν γένει της σεξουαλικής επιθετικότητας, θα παρουσιασθούν βασικοί ορισμοί που αποπειράονται να προσδιορίσουν τη δεδομένη μορφή εγκληματικότητας, όπως αυτοί διατυπώνονται από διαφορετικές πλευρές. Εν συνεχεία, απαραίτητη κρίνεται η αναφορά ορισμένων αντιπροσωπευτικών θεωρητικών προσεγγίσεων της σεξουαλικής επιθετικότητας, από ψυχολογικής πλευράς και κοινωνιολογικής πλευράς. Για να δημιουργηθεί μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα των σεξουαλικών εγκλημάτων, θα αναφερθεί η φαινομενολογία αυτών, με απαραίτητες τις αναφορές ενδεικτικών πορτραίτων σεξουαλικών δραστών, αλλά και θυμάτων.

Σε δεύτερο στάδιο, θα παρουσιασθεί η μεθοδολογική πορεία που ακολουθήθηκε από την ερευνήτρια για τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης. Ο εκάστοτε κοινωνικός επιστήμων επιλέγει να μελετήσει ένα ζήτημα, εξαιτίας του ερευνητικού ενδιαφέροντος που θα του εξάψει το θέμα, εξαιτίας των απόψεων του, αλλά και της ίδιας της ιδιοσυγκρασίας του. Οι λόγοι που οδήγησαν την ερευνήτρια στην διενέργεια της παρούσας μελέτης, θα παρουσιασθούν και θα δικαιολογηθούν. Όπως σε κάθε μελέτη, έτσι και στην προκείμενη, προέκυψαν ορισμένα κωλύματα. Τα προβλήματα αυτά παρουσιάζονται σε σχετικό κεφάλαιο της εργασίας και τεκμηριώνεται ο τρόπος με τον οποίο η ερευνήτρια κατάφερε να τα προσπελάσει. Παράλληλα, υπερνικώντας τα τυχόν προβλήματα, φτάνει η στιγμή της επιλογής της κατάλληλης μεθόδου διερεύνησης, η οποία δεν είναι άλλη, από την ανάλυση περιεχομένου. Βάσει αυτής, η ερευνήτρια διαχειρίστηκε το υλικό της έρευνας, το επεξεργάστηκε, το ανέλυσε και κατέληξε σε ορισμένα ερευνητικά πορίσματα, αναφορικά με το θέμα που μελετάται. Βασικό εργαλείο της έρευνας αποτέλεσε η δημιουργία κατηγοριών, την οποία προσφέρει η ανάλυση περιεχομένου και η οποία συμβάλλει καθοριστικά τόσο στην προσέγγιση του προκείμενου ερευνητικού αντικείμενου όσο και στην εξαγωγή ερευνητικών πορισμάτων.

Στο τελικό στάδιο της εργασίας, θα παρουσιασθούν τα συμπεράσματα, στα οποία κατέληξε η ερευνήτρια, ύστερα από την μελέτη του ερευνητικού υλικού. Τα συμπεράσματα αυτά δίνουν απαντήσεις στις ερευνητικές υποθέσεις που τίθενται κατά την έναρξη της εκπόνησης της εργασίας. Βασική ερευνητική υπόθεση αποτελεί η μελέτη των στάσεων του κοινού, με αφορμή ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας. Με άλλα λόγια, η ερευνήτρια ενδιαφέρεται να αναζητήσει τις κυρίαρχες απόψεις του κοινού με αφορμή ένα τέτοιο περιστατικό. Σε δεύτερο χρόνο, η παρούσα εργασία καταπιάνεται με την κοινωνική αντίδραση. Αποσκοπεί, δηλαδή, στο να απαντήσει στο ερώτημα “τι είδους κοινωνική αντίδραση εντοπίζεται στην προκείμενη περίπτωση;”. Αναπόφευκτα, προκύπτει ακόμη μια ερευνητική υπόθεση. Η ερευνήτρια επιθυμεί να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει την σύνδεση δημοσιογραφικών άρθρων και απόψεων του κόσμου. Δηλαδή, κατά πόσο τα άρθρα επηρεάζουν το κοινό και πυροδοτούν τις αντιδράσεις τους. Τέλος, ένας από τους στόχους της παρούσας έρευνας είναι η απάντηση στο εξής ερώτημα “Η κοινή γνώμη διαμορφώνεται ή διαμορφώνει ανεξάρτητα τη δική της θέση;”. Ακόμη κι αν γίνει δεκτή η επιρροή των μέσων μαζικής ενημέρωσης στις απόψεις του κοινού, η

προκείμενη μελέτη στοχεύει στη διερεύνηση της ανεξαρτησίας της κοινής γνώμης στη δημιουργία της δικής της θέσης.

Α' ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Μέσα μαζικής ενημέρωσης

1.1 Παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης

1.1.1 Εννοιολογικός ορισμός μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Όπως φαίνεται από τον τίτλο του παρόντος πονήματος, **τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης του κοινού** συνιστούν βασική πηγή πληροφοριών και υλικού προς ανάλυση στο πλαίσιο υλοποίησης της ερευνητικής εργασίας. Τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης αποτελούν μία εξελιγμένη μορφή των παραδοσιακών ή συμβατικών μέσων ενημέρωσης¹. Για να προσεγγισθεί η έννοια των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης, θα πρέπει να προσδιοριστούν εννοιολογικά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης εν γένει, καθώς τα μέσα είναι εκείνα που επιδρούν στον τρόπο που το άτομο αντιλαμβάνεται την κοινωνική πραγματικότητα και κατ' επέκταση στον τρόπο που ενεργεί (Balle F. 2004 : 86-89). Ανάμεσα σε πολλούς ορισμούς και προσεγγίσεις που έχουν διατυπωθεί, θα γίνει μία απόπειρα προσέγγισης των μέσων αυτών με τους όρους που βρίσκονται πλησιέστερα στο ουσιαστικό περιεχόμενό τους.

Ως αφετηρία της προσπάθειας εννοιολογικού προσδιορισμού των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή επικοινωνίας, όπως συναντώνται συχνά στη βιβλιογραφία, θα παρατεθεί ο παρακάτω ορισμός. **Ως μέσα επικοινωνίας ορίζονται όσες διαδικασίες επιτρέπουν την παραγωγή, διακίνηση, αποθήκευση και επεξεργασία σημάτων (δηλαδή πληροφοριών).** Γίνεται λόγος, δηλαδή, για δραστηριότητες που επιτρέπουν την ενημέρωση, τη διαφήμιση, την ψυχαγωγία, την εκπαίδευση και τη δημιουργία. (Balle F. 2004 : 5) Με άλλα λόγια, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή επικοινωνίας είναι οι δίαυλοι μέσω των οποίων ενημερώνεται το κοινό. Όπως γίνεται αντιληπτό με μία ανάγνωση του παραπάνω ορισμού, δεν περιλαμβάνεται στον ορισμό ο όρος “μαζικά”, εξαιτίας του φορτισμένου αρνητικά περιεχομένου του². Εκτός από τον λόγο που αναφέρθηκε, εξαιτίας της τεχνολογικής εξέλιξης των μέσων, πλέον η ενημέρωση μπορεί να είναι πιο διαπροσωπική και όχι τόσο μαζική (ενημέρωση μέσω

¹Κύρια παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελεί η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και ο τύπος.

² Γίνεται περισσότερο κατανοητό, αν φέρει στο νου του κανείς όρους, όπως “μαζική κουλτούρα” ή “μαζική κοινωνία”. Εντάσσοντας σε αυτό το πλαίσιο το επίθετο “μαζική”, γίνεται κατανοητή η σημασία της μαζικότητας.

ηλεκτρονικών υπολογιστών), ενώ, από την άλλη πλευρά, διεθνώς έχει αρχίσει να καθιερώνεται ο όρος “media” εκπροσωπώντας ακριβώς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, χωρίς την προσθήκη της έννοιας της μαζικότητας³(Ψυχογιός Δ. 2003 : 30-35).

Ένας άλλος ορισμός, ο οποίος δεν διαφέρει κατά πολύ από τον προηγούμενο, αλλά παρουσιάζει ορθότερα τις λειτουργίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης θα παρατεθεί αμέσως. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή αλλιώς τα “media”, όπως συνηθίζεται να χρησιμοποιείται πλέον, ένα μέσο, δηλαδή ένας τρόπος, τον οποίο οι άνθρωποι υιοθετούν και που τους επιτρέπει να επικοινωνήσουν μεταξύ τους και να εκφραστούν. Γίνεται, δηλαδή λόγος, για **μέσα πληροφόρησης, ψυχαγωγίας και γνώσης**(Balle F. 2004: 5-6).

Τέλος, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή αλλιώς “media”, αποτελούν το μέσο μαζικής ενημέρωσης, δηλαδή το εργαλείο ή την τεχνική που επιτρέπει στους ανθρώπους να υιοθετήσουν απόψεις, να εκφραστούν ή/και να συνδιαλέγουν με άλλα άτομα(BalleF. 2004 : 6). **Αποτελούν ένα μέσο με πολλαπλές λειτουργίες που προσφέρει ποικίλες δυνατότητες ενημέρωσης, αλλά και ψυχαγωγίας στο κοινό**, με όποια μορφή κι αν εμφανίζεται σε κάθε περίπτωση (π.χ. τύπος ή ραδιόφωνο). Με άλλα λόγια, τα “media” γίνονται κατανοητά ως όργανα ενημέρωσης, εργαλεία σύναψης δημοσίων σχέσεων, μέσα ψυχαγωγίας ή/και ερείσματα συγκινήσεων για το κοινό(Balle F. 2004: 51).

1.1.2 Διάκριση μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Με την πάροδο του χρόνου και την ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, το περιεχόμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης μεταβλήθηκε, αφού προσετέθη στα μέσα και το διαδίκτυο. Η είσοδος του διαδικτύου στα μέσα ενημέρωσης δεν άλλαξε μόνον τον τρόπο με τον οποίο επιλέγει να ενημερωθεί το κοινό, αλλά μετέβαλε και τον ίδιο τον ορισμό των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Έτσι, με τον όρο “μέσα μαζικής ενημέρωσης” πλέον δεν εννοούνται μόνο τα παραδοσιακά ή συμβατικά μέσα ενημέρωσης που στοχεύουν στην ενημέρωση του κοινού με τη διακίνηση πληροφοριών και ειδήσεων, αλλά και όποια μορφή ενημέρωσης βρίσκεται στα πλαίσια του διαδικτυακού κόσμου⁴. Υπάρχουν διάφορες διακρίσεις σε σχέση με τα

⁴Κάποιες μορφές σύγχρονων μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι τα “blogs”, τα “socialmedia”, οι ηλεκτρονικές εφημερίδες, τα “fora”, κ.ά.

μέσα ενημέρωσης, όμως ημεταβολή στην ενημέρωσή του επήλθε με την εξέλιξη της τεχνολογίας πραγματοποίησε μία διάκριση των ειδών των μέσων ενημέρωσης. Έτσι, με την είσοδο του διαδικτύου στην πληροφόρηση, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης **διαχωρίζονται σε παραδοσιακά μέσα και σε ηλεκτρονικά μέσα**. Ο ορισμός που αναφέρθηκε παραπάνω είναι κοινός και για τις δύο πλευρές της διάκρισης των μέσων, αφού τόσο παραδοσιακά όσο και σύγχρονα μέσα ενημέρωσης έχουν κοινό σκοπό και αυτός δεν είναι άλλος από την διάδοση πληροφοριών στο κοινό.

Επομένως, από την μία πλευρά υπάρχουν τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, όπως είναι η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και ο τύπος και από την άλλη πλευρά συνασπίζονται οι ηλεκτρονικές πλατφόρμες, τα “fora”, τα “blogs” και τα κοινωνικά δίκτυα ή αλλιώς μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή ακόμη και η ακρόαση ραδιοφώνου μέσω διαδικτύου που βρίσκονται κάτω από την ομπρέλα του διαδικτύου.

Στο σημείο αυτό, είναι αναγκαία η αναφορά στα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, ώστε να δημιουργηθεί στον αναγνώστη μια σαφής εικόνα για το μοντέλο των μέσων ενημέρωσης, όπως είχε καθιερωθεί για χρόνια. **Τα παραδοσιακά ή ισχύοντα μοντέλα λειτουργίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης** χαρακτηρίζονται από δομή ιεραρχική, κλειστές σχέσεις εργασίας, οικονομική αδιαφάνεια, δημοσιογραφικό μονόλογο, καθιέρωση του δημοσιογράφου ως τη μοναδική αυθεντία, μειωμένη αξιοπιστία και καινοτομία, περιορισμένη έως καθόλου πολυφωνία, προσφερόμενη θεματολογία διαφορετική από τη ζήτηση του κοινού, εξάρτηση από οικονομική και πολιτική εξουσία (Τσενέ Λ. 2012 : 183). Αναφέροντας τα παραπάνω χαρακτηριστικά, δημιουργείται μια εικόνα στον αναγνώστη αναφορικά με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, ενώ προσεγγίζεται αρτιότερα η εννοιολογική ρίζα των μέσων, τονίζοντας τις διαφορές παραδοσιακών και νέων μέσων ενημέρωσης.

Υπάρχουν αρκετές διαφορές ανάμεσα στα δύο είδη μέσων ενημέρωσης, όμως η σημαντικότερη διαφορά των δύο ειδών είναι **η διαντίδραση μέσου – κοινού**. Ενώ στα συμβατικά μέσα ενημέρωσης το κοινό δεν είχε τη δυνατότητα συμμετοχής και συνδιαλλαγής σχετικά με την είδηση που παρουσιάζόταν, στα ηλεκτρονικά μέσα υπάρχει αυτή η δυνατότητα, αφού το κοινό συμμετέχει και εκφράζει άμεσα την θέση που έχει διαμορφώσει ή την αντίδρασή του στην όποια πληροφορία προβάλλεται. Περαιτέρω ανάλυση θα ακολουθήσει στο κεφάλαιο που αναφέρεται στα νέα μέσα ενημέρωσης, όμως κρίνεται απαραίτητη η αναφορά τους και στο προκείμενο

κεφάλαιο για την καλύτερη κατανόηση των μέσων ενημέρωσης, όπως έχουν διαμορφωθεί στην σύγχρονη εποχή.

1.2 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και κώδικες δεοντολογίας

1.2.1 Δεοντολογία, ηθική και μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Ήδη από τον ορισμό των μέσων μαζικής ενημέρωσης γίνεται κατανοητό πως, όταν γίνεται λόγος για αυτά, με την καταλυτική επίδραση της τεχνολογίας σε όλες τις πλευρές της ζωής, συμπεριλαμβάνεται σε αυτά και το διαδίκτυο, ως μέσο διάδοσης πληροφοριών και ειδήσεων και ως μέσο πληροφόρησης. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, λοιπόν, είτε πριν την προσθήκη του διαδικτύου σε αυτά είτε μετά την προσθήκη του, διέπονται από ορισμένους κώδικες δεοντολογίας, με απαραίτητη προϋπόθεση πως γίνεται λόγος για ένα κράτος με πολίτευμα μη δικτατορικό.

Οι κώδικες δεοντολογίας αποτελούν κώδικες που έχουν οριστεί, ώστε οι εμπλεκόμενοι με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να γνωρίζουν τι είδους ενέργειες μπορούν να πραγματοποιήσουν και τι ενέργειες θα πρέπει να αποφύγουν, οριοθετώντας με αυτόν τον τρόπο την συμπεριφορά των εμπλεκομένων ατόμων. Με την ύπαρξη κωδίκων δεοντολογίας αποφεύγεται πρωταρχικά η εμπλοκή του κράτους και δευτερευόντως αποφεύγονται μη επιθυμητές συμπεριφορές από όσους εργάζονται στα μέσα, ενώ παράλληλα γίνεται μία απόπειρα προστασίας του κοινού και των δικαιωμάτων του. Πρέπει να τονιστεί πως, το περιεχόμενο των κωδίκων αυτών επηρεάζεται από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται, δηλαδή από το πολίτευμα, τον πολιτισμό του κράτους και γενικότερα από όλη την περιρρέουσα ατμόσφαιρα (Bertrand J.C. - Κόλλια Δ. (Μτφρ.) 2003 : 55).

Στο επίπεδο των κωδίκων δεοντολογίας, βασικό ρόλο διαδραματίζει και η **δημοσιογραφική ηθική**. Με τον όρο δημοσιογραφική ηθική εννοείται **το σύνολο αξιών, κανόνων, αρχών και συμπεριφορών που απαρτίζουν την ιδεατή εικόνα του επαγγέλματος του δημοσιογράφου**. Με άλλα λόγια, η ηθική των δημοσιογράφων αφυπνίζεται σε περιπτώσεις, όπου ορισμένες πρακτικές πιθανόν να είναι αντίθετες με την ορθή άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος. Η συνάφεια δεοντολογίας και ηθικής είναι έκδηλη και είναι λογικό, αφού οι αρχές της δημοσιογραφικής ηθικής είναι αυτές που ενσωματώνονται σε κώδικες δεοντολογίας και υιοθετούνται με τη μορφή διακηρύξεων από ενώσεις δημοσιογράφων.(Δεληγιάννη Ε. 2012 : 241)

Αναφέροντας τις επαγγελματικές ενώσεις δημοσιογράφων, είναι αναγκαία η αναφορά στην **Ε.Σ.Η.Ε.Α** και στον **κώδικα δεοντολογίας που ψηφίστηκε στην Ελλάδα** και ισχύει σήμερα. Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης,

λοιπόν, λαμβάνοντας υπόψη το άρθρο 15 παράγραφος 2 του Συντάγματος, καθώς και το άρθρο 3 του ν. 1866/1989, έπειτα από συζήτηση, ψήφισε στις 18 Ιουνίου 1991 τον κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας στη ραδιοτηλεόραση (Παπάζογλου Μ. 1995 : 47-50). Εκτός από την σχετική συζήτηση και ψήφιση του νόμου περί δεοντολογίας το 1991, η Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών, στη Γενική Συνέλευση, έπειτα από επτά χρόνια (στις 19-20 Μαΐου 1998), ενέκρινε τον Κώδικα Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων που ήταν και μέλη της Ε.Σ.Η.Ε.Α.. Ο Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων έχει ως στόχο (Ελευθερόγλου Ν. 1999 : 65-66): 1) να επαναβεβαιώσει και να διασφαλίσει τον κοινωνικό ρόλο του δημοσιογράφου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται, 2) να αποθαρρύνει και να αντιστέκεται σε κάθε απόπειρα κρατικού ή άλλου παρεμβατισμού στο δημοσιογραφικό έργο με τον καθορισμό κανόνων υπεύθυνης επαγγελματικής λειτουργίας από τον ίδιο τον Κώδικα, 3) να κατοχυρώσει την ελευθερία της πληροφόρησης και της έκφρασης, καθώς και την αυτονομία και την αξιοπρέπεια του δημοσιογράφου και 4) να θωρακίσει την ελευθεροτυπία για την προστασία της δημοκρατίας, αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας.

1.2.2 Ελληνικός κώδικας δεοντολογίας.

Όπως γίνεται κατανοητό, οι κώδικες ή αρχές δεοντολογίας που ισχύουν για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης συνοψίζονται σε οκτώ άρθρα, τα οποία εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση της Ένωσης Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Για την καλύτερη κατανόηση των αρχών δεοντολογίας, θα παρατεθούν απόφια τα άρθρα της ΕΣΗΕΑ⁵, ώστε να μην γίνει αλλοίωση του αρχικού υλικού, για την καλύτερη κατανόηση των άρθρων και τον σκοπών του κώδικα.

⁵ Επίσημη ιστοσελίδα της Ένωσης Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών, όπου δημοσιοποιήθηκαν τα άρθρα που σχετίζονται με τη δημοσιογραφική δεοντολογία

<https://www.esiea.gr/arxes-deontologias/>

Προσπελάστηκε στις 21/06/2017

Άρθρο 1

Το δικαίωμα του ανθρώπου και του πολίτη να πληροφορεί και να πληροφορείται ελεύθερα είναι αναφαίρετο. **Η πληροφόρηση είναι κοινωνικό αγαθό και όχι εμπόρευμα ή μέσο προπαγάνδας.** Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

α. Να θεωρεί πρώτιστο καθήκον του προς την κοινωνία και τον εαυτό του τη δημοσιοποίηση ολης της αλήθειας.

β. Να θεωρεί προσβολή για την κοινωνία και πράξη μειωτική για τον εαυτό του τη διαστρέβλωση, την απόκρυψη, την αλλοίωση ή την πλαστογράφηση των πραγματικών περιστατικών.

γ. Να σέβεται και να τηρεί το διακριτό της είδησης, του σχολίου και του διαφημιστικού μηνύματος, την αναγκαία αντιστοιχία τίτλου και κειμένου και την ακριβή χρησιμοποίηση φωτογραφιών, εικόνων, γραφικών απεικονίσεων ή άλλων παραστάσεων.

δ. Να μεταδίδει την πληροφορία και την είδηση ανεπηρέαστα από τις προσωπικές πολιτικές, κοινωνικές, θρησκευτικές, φυλετικές και πολιτισμικές απόψεις ή πεποιθήσεις του.

ε. Να ερευνά προκαταβολικά, με αίσθημα ευθύνης και με επίγνωση των συνεπειών, την ακρίβεια της πληροφορίας ή της είδησης που πρόκειται να μεταδώσει.

στ. Να επανορθώνει χωρίς χρονοτριβή, με ανάλογη παρουσίαση και ενδεδειγμένο τονισμό, ανακριβείς πληροφορίες και ψευδείς ισχυρισμούς, που προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη του ανθρώπου και του πολίτη και να δημοσιεύει ή να μεταδίδει την αντίθετη άποψη, χωρίς, αναγκαστικά, ανταπάντηση, η οποία θα τον έθετε σε προνομιακή θέση έναντι του θιγομένου.

Άρθρο 2

Η δημοσιογραφία, ως επάγγελμα, αλλά και κοινωνικό λειτούργημα, συνεπάγεται δικαιώματα, καθήκοντα και υποχρεώσεις. Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

α. Να αντιμετωπίζει ισότιμα τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις εθνικής καταγωγής, φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών φρονημάτων, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης.

β. Να σέβεται την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου και του πολίτη. Μόνο όταν το επιτάσσει το δικαίωμα της πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιεί, πάντοτε με τρόπο υπεύθυνο, στοιχεία

από την ιδιωτική ζωή προσώπων που ασκούν δημόσιο λειτούργημα ή έχουν στην κοινωνία ιδιαίτερη θέση και ισχύ και υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο.

γ. Να σέβεται το τεκμήριο της αθωότητας και να μην προεξοφλεί τις δικαστικές αποφάσεις.

δ. Να σέβεται την κατοχυρωμένη με διεθνείς συμβάσεις προστασία των ανηλίκων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες και με σοβαρά προβλήματα υγείας.

ε. Να αντιμετωπίζει με διακριτικότητα και ευαισθησία τους πολίτες, όταν αυτοί βρίσκονται σε κατάσταση πένθους, ψυχικού κλονισμού και οδύνης, καθώς και αυτούς που έχουν εμφανές ψυχικό πρόβλημα, αποφεύγοντας να προβάλει την ιδιαιτερότητά τους.

στ. Να μην αποκαλύπτει, άμεσα ή έμμεσα, την ταυτότητα των θυμάτων βιασμού, τα οποία επέζησαν της εγκληματικής πράξης.

ζ. Να ελέγχει και να τεκμηριώνει τις πληροφορίες, που αναφέρονται στον ευαίσθητο τομέα της υγείας, όπου η παραπλανητική πληροφόρηση και η εντυπωσιακή προβολή μπορούν να προκαλέσουν αδικαιολόγητη αναστάτωση στην κοινή γνώμη.

η. Να συλλέγει και να διασταυρώνει τις πληροφορίες του και να εξασφαλίζει την τεκμηρίωσή τους (έγγραφα, φωτογραφίες, κασέτες, τηλεοπτικές εικόνες) με δημοσιογραφικά θεμιτές μεθόδους, γνωστοποιώντας πάντοτε τη δημοσιογραφική του ιδιότητα.

θ. Να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο ως προς την πηγή των πληροφοριών που εξασφάλισε υπό εχεμύθεια.

ι. Να σέβεται τους κανόνες της εμπιστευτικής πληροφόρησης (off the record) εφ' όσον ανέλαβε αυτή τη δέσμευση.

Άρθρο 3

Η ισηγορία και η πολυφωνία, οξυγόνο της δημοκρατίας, αναιρούνται σε συνθήκες κρατικού μονοπωλιακού ελέγχου των Μ.Μ.Ε. και υπονομεύονται με τη συγκέντρωση της ιδιοκτησίας τους σε γιγαντιαίες κερδοσκοπικές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν την κοινή γνώμη σαν καταναλωτή και προσπαθούν να χειραγωγήσουν το φρόνημα, τις συνήθειες και την εν γένει συμπεριφορά της.

Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

α. Να υπερασπίζεται σθεναρά το δημοκρατικό πολίτευμα, που διασφαλίζει την ελευθεροτυπία και την απρόσκοπτη άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος.

β. Να αποκρούει και να καταγγέλλει τις εκδηλώσεις κρατικού αυταρχισμού και τις αυθαιρεσίες των ιδιοκτητών των Μ.Μ.Ε. και ιδιαίτερα των ολιγοπωλίων.

γ. Να υπερασπίζεται τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία στον εργασιακό χώρο του και να αρνείται την εκτέλεση έργου, που έρχεται σε σύγκρουση με τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

δ. Να μη δέχεται τη σύνταξη είδησης, σχολίου ή άρθρου και την παραγωγή εκπομπής κατά τις υποδείξεις των προϊσταμένων ή του εργοδότη του, αν το περιεχόμενό τους δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και να καταγγέλλει τις εν αγνοία του παραποιήσεις και διαστρεβλώσεις του δημοσιογραφικού του προϊόντος.

Άρθρο 4

Η υπερπροσφορά εργασίας στο χώρο της δημοσιογραφίας επιτείνει τις προϋποθέσεις για την εκδήλωση φαινομένων εκμετάλλευσης, όπως είναι: η άμισθη ή η συμβολικώς αμειβόμενη εργασία, η καταστρατήγηση συμβατικών υποχρεώσεων και κανόνων δεοντολογίας κ.λπ.. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

α. Να στηρίζει και να ενισχύει τις δραστηριότητες της συνδικαλιστικής του οργάνωσης, που αποσκοπούν στη βελτίωση των όρων αμοιβής και απασχόλησης στα Μ.Μ.Ε..

β. Να αποκρούει στο χώρο εργασίας του κάθε απόπειρα περιστολής των εργασιακών δικαιωμάτων του ή παραβίασης των κανόνων δεοντολογίας.

γ. Να μην ασκεί και να μη δέχεται οποιαδήποτε μορφή διακρίσεων, που σχετίζονται με το φύλο ή την επαγγελματική ηλικία των συναδέλφων του.

Άρθρο 5

Η διαφάνεια στις οικονομικές σχέσεις αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της αξιοπιστίας, του κύρους και της επαγγελματικής αξιοπρέπειας του δημοσιογράφου, ο οποίος οφείλει:

α. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται αμοιβή για δημοσιογραφική εργασία από απόρρητα κονδύλια κρατικών υπηρεσιών και δημόσιων ή ιδιωτικών οργανισμών.

β. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται αργομισθία ή έπ' αμοιβή θέση συναφή με την ειδικότητά του σε Γραφεία Τύπου, δημόσιες υπηρεσίες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις, που θέτει εν αμφιβόλω την επαγγελματική αυτονομία και ανεξαρτησία του.

γ. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται τη διαφημιστική χρήση του ονόματος, της φωνής και της εικόνας του, παρά μόνο για κοινωφελείς σκοπούς.

δ. Να μη μεταδίδει και να μην αξιοποιεί ιδιοτελώς αποκλειστικές πληροφορίες που επηρεάζουν την πορεία του Χρηματιστηρίου Αξιών και την αγορά.

ε. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται οποιεσδήποτε παροχές σε χρήμα και είδος, που θίγουν την αξιοπιστία και την αξιοπρέπειά του και επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του.

Άρθρο 6

Η συναδελφική αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός των δημοσιογράφων συμβάλλουν θετικά στις συλλογικές επαγγελματικές επιδιώξεις και στην κοινωνική εικόνα του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος οφείλει:

α. Να σέβεται την προσωπικότητα των συναδέλφων του. Να μην εκτοξεύει εναντίον τους ασύστατες κατηγορίες και να αποφεύγει τις προσωπικές αντεγκλήσεις, δημόσια και στους χώρους εργασίας.

β. Να θεωρεί σοβαρότατη αντιεπαγγελματική πράξη κάθε λογοκλοπή.

γ. Να μην οικειοποιείται την εργασία συναδέλφων του. Να αναφέρει πάντοτε το όνομα του συντάκτη, του οποίου χρησιμοποιεί κείμενα ή αποσπάσματα κειμένων.

Να μνημονεύει την πηγή των πληροφοριών, που έχουν ήδη δημοσιευθεί ή μεταδοθεί.

Άρθρο 7

Ο γιγαντισμός των Μ.Μ.Ε. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας αύξησαν σημαντικά τον παιδευτικό και πολιτισμικό ρόλο του ηλεκτρονικού και του γραπτού Τύπου. Με τις πρόσθετες ευθύνες του στις νέες συνθήκες, ο δημοσιογράφος οφείλει:

α. Να συμβάλλει στην αναβάθμιση του δημοσιογραφικού λόγου, αποφεύγοντας γραμματικές, συντακτικές και λεκτικές κακοποιήσεις.

β. Να αποφεύγει τη χυδαιογραφία, τη χυδαιολογία και τη γλωσσική βαρβαρότητα, τηρώντας, ακόμη και στη σάτιρα και τη γελοιογραφία, τους κανόνες της επαγγελματικής ηθικής και της κοινωνικής ευθύνης.

γ. Να προστατεύει την ελληνική γλώσσα από την κατάχρηση ξένων λέξεων και όρων.

δ. Να συμβάλλει δημιουργικά στην προστασία της εθνικής μας παράδοσης και τη διασφάλιση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Άρθρο 8

Οι υποχρεώσεις των δημοσιογράφων, που απορρέουν από αυτόν τον Κώδικα, δεν συνιστούν περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης. Οι παραβάσεις των υποχρεώσεων αυτών ελέγχονται από τα δύο Πειθαρχικά Συμβούλια, συνεργχόμενα σε κοινή συνεδρίαση, μέχρις ότου τροποποιηθεί το Καταστατικό, που θα επιλύσει θεσμικά το θέμα του Εποπτικού Οργάνου του Κώδικα.

Ανεξάρτητα από την πλήρη εφαρμογή τους στην πράξη ή όχι, σκοπός των αρχών δημοσιογραφικής δεοντολογίας ή αλλιώς αρχών δεοντολογίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης, είναι να προστατεύσουν το κοινό, να αποτρέψουν τον κρατικό παρεμβατισμό και να διατηρήσουν τον επαγγελματικό και ηθικό χαρακτήρα των ατόμων που εμπλέκονται εργασιακά στα μέσα αυτά. Εκ παραλλήλου, προστατεύουν τόσο τον δημοσιογράφο όσο και το κοινό, ώστε να μην υπάρξουν ενέργειες που καταστρατηγούν τα δικαιώματα κανενός.

1.3 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και τεχνολογία: Τα νέα μέσα ενημέρωσης

Τα νέα μέσα ενημέρωσης αποτελούν γέννημα της εξέλιξης της τεχνολογίας και κατ' επέκταση της δημιουργίας του διαδικτύου. Με μια τεχνολογία που καλύπτει και την επίδραση του διαδικτύου πιο έντονη από ποτέ, δεν είναι δυνατόν να μην επηρεαστεί και η ενημέρωση και να μην προσπαθήσει να συγχρονιστεί με τους ρυθμούς που επικρατούν, συχνά αναμειγνύοντας διαφορετικές μορφές έκφρασης και επικοινωνίας (Balle F. 2004 : 42). Στην προσπάθειά της, λοιπόν, να ακολουθήσει τους ρυθμούς των πραγμάτων, η ενημέρωση απέκτησε μία ακόμη μορφή που δεν είναι άλλη από την ενημέρωση μέσω διαδικτύου, αυτή της **νέας μορφής ενημέρωσης και μαζικής επικοινωνίας** (Ρήγου Μ. 2014 : 274).

1.3.1 Τα νέα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Τα λεγόμενα νέα, ψηφιακά ή σύγχρονα μέσα ενημέρωσης που εμφανίστηκαν ως έννοια κατά τη δεκαετία του 1980, είναι τα μέσα που εμφανίζονται με τη **χρήση του διαδικτύου** και ενώνουν την εικόνα, τον ήχο, την κινούμενη εικόνα και το κείμενο, ενώ παρέχουν στο άτομο τη δυνατότητα αποθήκευσης, επεξεργασίας και αποστολής υλικού οποιασδήποτε μορφής από τις παραπάνω. Με άλλα λόγια, συμπυκνώνουν χαρακτηριστικά των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης. Διαθέτουν, όμως, και επιπλέον χαρακτηριστικά, όπως την διαδραστικότητα⁶ και την δικτύωση. Με τον όρο **διαδραστικότητα**, εννοείται η συμμετοχή και συχνά ο διάλογος που επιτρέπουν τα μέσα αυτά να αναπτυχθεί ανάμεσα στα άτομα, ενώ με τον όρο **δικτύωση** εννοείται η συμμετοχή πολλών ατόμων χωρίς χωρικούς και χρονικούς περιορισμούς, με τη βοήθεια του διαδικτύου. Δημιουργείται, δηλαδή, μια νέα μορφή επικοινωνίας ή αλλιώς μια νέα επικοινωνία με κύριο φορέα το διαδίκτυο (Ρήγου Μ. 2014 : 203-205) που δίνει τη δυνατότητα στα παραδοσιακά μέσα να υπερβούν τον εαυτό τους, να εμπλουτίσουν το περιεχόμενο τους και να διεθνοποιηθούν (Balle F. 2004 : 49).

Με τα νέα μέσα ενημέρωσης και την καθοριστική συμβολή του διαδικτύου, παρακάμπτονται τα φίλτρα που υπήρχαν μέχρι πρότινος στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δίνεται η δυνατότητα πλέον στους πολίτες να ενημερώνονται, να αντιδρούν και να **επικοινωνούν πιο άμεσα και πιο ενεργά στη δημόσια σφαίρα** δημιουργώντας ένα τεράστιο επικοινωνιακό δίκτυο. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον

⁶ Βιβλιογραφικά, συναντάται ο όρος, τόσο ως διάδραση όσο και ως διαδραστικότητα. Και στις δύο περιπτώσεις εννοείται η ενεργή συμμετοχή του κοινού και η δυνατότητα συνδιαλλαγής των ατόμων.

FrancisBalle, ‘το διαδίκτυο αποτελεί την μεγαλύτερη εφημερίδα του κόσμου’ (Balle F. 2004 : 47). Η σύγκλιση των μέσων επιτυγχάνεται με τη βοήθεια του διαδικτύου και με τις δυνατότητες που εκείνο προσφέρει, αφού πλέον τα άτομα ενημερώνονται και παράλληλα συζητούν διαδικτυακά με αφορμή μία είδηση ή μια πληροφορία χωρίς να αναγκάζονται να περιοριστούν μόνο στον ήχο ή μόνο στο κείμενο (Ρήγου Μ. 2014 : 206-207). Παράλληλα, λαμβάνει χώρα μία διπλή ανατροπή στον κόσμο της ενημέρωσης, όπως είχε καθιερωθεί: πραγματοποιείται **ανάμιξη διάφορων μορφών έκφρασης και επικοινωνίας** από την μία πλευρά, ενώ από την άλλη πλευρά, το πέρασμα από τη μία μορφή έκφρασης και επικοινωνίας στην άλλη γίνεται πλέον γρήγορα και εύκολα, κυριολεκτικά με **το πάτημα ενός κουμπιού** (Balle F. 2004: 45).

Όπως έγινε και με το κεφάλαιο των μέσων ενημέρωσης με την παραδοσιακή προσέγγιση του όρου, έτσι και στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μια αναφορά στα κύρια χαρακτηριστικά των νέων μέσων, και ειδικότερα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Τα νέα μέσα ενημέρωσης, λοιπόν, χαρακτηρίζονται από ενεργό και συνεχή συμμετοχή του κοινού, συνεργασία, λογοδοσία, διαφάνεια, ανεξαρτησία, δυνατότητα δημόσιου διαλόγου, πολυφωνία, καινοτομία, δημιουργικότητα και ποιότητα (Τσενέ Λ. 2012 : 207). Μερικά χαρακτηριστικά από όσα αναφέρθηκαν είναι πιθανό να μη ταιριάζουν στην εικόνα που έχει δημιουργήσει ο αναγνώστης για τα νέα μέσα ενημέρωσης, ωστόσο πολλά από αυτά αντιπροσωπεύουν τη λειτουργία των μέσων αυτών.

1.3.2 Κύριες μορφές νέων μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Τα νέα μέσα ενημέρωσης που δημιουργήθηκαν με τη βοήθεια του διαδικτύου και συνέστησαν μία νέα μορφή επικοινωνίας, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε διάφορα είδη. Στο παρόν πόνημα θα παρουσιαστούν τα κυριότερα και πιο διαδεδομένα νέα μέσα επικοινωνίας για την καλύτερη κατανόηση αυτής της νέας μορφής ενημέρωσης και επικοινωνίας.

Ευρέως γνωστή μορφή επικοινωνίας και ενημέρωσης μέσω διαδικτύου αποτελεί η σφαίρα των **“blogs”** ή αλλιώς η **“μπλογκόσφαιρα”**. Η λέξη **“blog”** προέρχεται από σύντμηση των λέξεων **“web”** και **“log”** και άμα τη δημιουργία της αποτελούσε ένα είδος ημερολογίου (Ρήγου Μ. 2014 : 262), **ένα διαδικτυακό μπλοκ σημειώσεων** (Καϊμάκη Β. 2007 : 106). Το **“blog”**, λοιπόν, αποτελούσε στην αρχή το διαδικτυακό ημερολόγιο ενός χρήστη του διαδικτύου, μία μορφή αφήγησης (Καϊμάκη Β. 2007 : 110) μέσω της οποίας μοιραζόταν με τους επισκέπτες του

“blog” προβληματισμούς, σκέψεις, αλλά αργότερα και ειδήσεις ή θέματα της επικαιρότητας. Η ανάρτηση, δηλαδή, περιεχομένου άρχισε να ξεφεύγει από τα όρια ενός απλού ημερολογίου και πέρασε στη σφαίρα της ενημέρωσης και της επικοινωνίας. Βασικό στοιχείο και σε αυτό το είδος νέου μέσου ενημέρωσης αποτελεί η διάδραση του κοινού. Ο αναγνώστης συμμετέχει με τη μορφή σχολίου στην εκάστοτε ανάρτηση, με αποτέλεσμα να έχει τη δυνατότητα να συζητηθεί τόσο με τον συντάκτη της ανάρτησης όσο και με άλλον/άλλους αναγνώστη/αναγνώστες. Όπως γίνεται κατανοητό, η αρχική προσωπική ιστοσελίδα ενός χρήστη του διαδικτύου μετατρέπεται σε μία δυναμική μηχανή παράδοσης και αναπαραγωγής ειδήσεων. Ενώ στην αρχή τα “blogs” δημιουργούνταν από χρήστες του διαδικτύου που ήθελαν να εκφραστούν και να δημοσιοποιήσουν τις σκέψεις ή τις απόψεις τους, πλέον δημιουργούνται και από εφημερίδες, πανεπιστήμια και άλλα μέσα ή οργανισμούς, γεγονός που ενισχύει την άποψη που επικρατεί για την επιρροή και τη δύναμη που έχει αποκτήσει πλέον αυτό το είδος νέας πληροφόρησης (Ρήγου Μ. 2014 : 262-268). Η δύναμη που έχουν αποκτήσει, τους δίνει τη δυνατότητα να αλλάξουν νοοτροπίες και γενικότερα να επηρεάσουν το κοινό (Τσενέ Α. 2012 : 159), αλλά και τους δημοσιογράφους, αναγκάζοντάς τους να προβάλλουν όσα θέματα δεν λαμβάνονταν υπόψη μέχρι πρότινος (Καϊμάκη Β. 2007 : 107). Ωστόσο, βασικό μειονέκτημα των “blogs” αποτελεί η απουσία εξωτερικής ματιάς, αντικειμενικής και ουδέτερης, πριν την ανάρτηση-δημοσίευση ενός άρθρου (Καϊμάκη Β. 2007 : 108), σε αντίθεση με ένα περιοδικό ή ένα δελτίο ειδήσεων, όπου είναι απαραίτητη η αναθεώρηση των άρθρων.

Στο ίδιο πνεύμα με τα “blogs” κινούνται και τα “vlogs”. Η βασική τους διαφορά με τα παραπάνω είναι πως, τα “vlogs” φιλοξενούν βίντεο αναρτημένα μέσα από τα οποία ο δημιουργός τους αφηγείται τη ζωή, τα ενδιαφέροντά του ή σχολιάζει ενδεχομένως ένα θέμα που βρίσκεται στην επικαιρότητα. Αποτελούν, με άλλα λόγια, προσωπικές αφηγήσεις που αναπαριστώνται με κινούμενη εικόνα και ήχο. Ο επισκέπτης των “vlogs” παρακολουθεί το βίντεο που έχει αναρτηθεί, μπορεί να το αποθηκεύσει, να το αναδημοσιεύσει και να σχολιάσει. Τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, οι χρήστες των “vlogs”, δηλαδή οι “vloggers”, υποστηρίζουν και οι ίδιοι πως έχουν περιορισμένο κοινό και πως τα άτομα δεν προτιμούν τις δικές τους σελίδες για παρακολούθηση, σχολιασμό, ενημέρωση, κλπ. (Ρήγου Μ. 2014 : 267-268).

Ίσως η μεγαλύτερη πλατφόρμα που συναντάται ως είδος νέας επικοινωνίας είναι εκείνη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Τα **μέσα κοινωνικής δικτύωσης** ή

αλλιώς τα “socialnetworks”, αλλάζουν τα δεδομένα ιδιαίτερα στην ενημέρωση και δίνουν τη δυνατότητα στους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά στο δημόσιο λόγο, δημιουργώντας ένα ακροατήριο ενεργό (Τσενέ Λ. 2012 : 158-160). Ένας επιστημονικός ορισμός που έχει καθιερωθεί, όταν γίνεται λόγος για κοινωνικά δίκτυα είναι αυτός των Brass, Butterfield και Skaggs. Σύμφωνα με τους προαναφερθέντες, τα κοινωνικά δίκτυα αποτελούνται από σύνολα “actors”⁷ (άτομα, οργανισμούς, ομάδες) και σύνολα σχέσεων, οι οποίες αναπτύσσονται μεταξύ των “actors” (Brass D., Butterfield K. &Skaggs B. 1998 : 14- 31).

“Facebook”, “Twitter”, “Instagram”, “LinkedIn”, “Flickr” είναι κάποια από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που υπάρχουν μέχρι σήμερα στο διαδίκτυο και που έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό χρηστών. Σε αυτές τις εφαρμογές ή μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως αποκαλούνται συνηθέστερα, ο χρήστης έχει τη δυνατότητα ανάρτησης κειμένου, βίντεο, εικόνας, κ.ά., με βασικό στοιχείο την επικοινωνία και την διαντίδραση με τους άλλους χρήστες, αφού υπάρχει η δυνατότητα απάντησης, σχολιασμού ή αντίδρασης σε μία ανάρτηση του εκάστοτε χρήστη (Ρήγου Μ. 2014 : 261). Ως αποτέλεσμα της μεγάλης χρήσης τέτοιων εφαρμογών από το κοινό, εκτός από την τεράστια επιρροή που ασκούν σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, ιδιαίτερα το ηλεκτρονικό βιβλίο - το “Facebook” (Τσενέ Λ. 2012 : 158), τα μέσα αυτά έχουν αποκτήσει και τη δυνατότητα ενημέρωσης του κοινού και διάχυσης των ειδήσεων.

Στην κεφαλή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης βρίσκεται ειδικότερα το “Facebook”⁸, μια πλατφόρμα που θεωρείται από τα πιο επιτυχημένα επιχειρηματικά εγχειρήματα που έχουν πραγματοποιηθεί (Τσενέ Λ. 2012 : 158-159). Αποτελεί το πιο διαδεδομένο μέσο, στο οποίο συμμετέχουν οι περισσότεροι χρήστες παγκοσμίως. Οφείλει σε μεγάλο βαθμό τη δημοφιλία του στη δυνατότητα που παρέχει στους χρήστες του να αναρτούν φωτογραφικό υλικό, πέραν του κειμένου, του ήχου και της κινούμενης εικόνας⁹. Πέραν της χρήσης του “Facebook” (Τσενέ Λ. 2012 : 161-

⁷ Η αναφορά σε “actors” γίνεται, για να επισημανθεί η ενεργή συμμετοχή του ατόμου, παρομοιάζοντάς τον με ενεργό πρόσωπο, πρόσωπο σε δράση (προερχόμενη λέξη από την λέξη “action” που σημαίνει δράση).

⁸ Το μέσο κοινωνικής δικτύωσης “Facebook” ιδρύθηκε από τον Mark Zuckerberg το 2004, όταν βρισκόταν ακόμη στο Harvard για τις σπουδές του.

⁹ Kanalley C. 2011. A History Of Facebook Photos (INFOGRAPHIC)

Ηλεκτρονική πηγή, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα

http://www.huffingtonpost.com/2011/08/02/facebook-photosinfographic_n_916225.html

Προσπελάστηκε στις 05/09/2017

162)¹⁰ από το κοινό για την ανάρτηση κειμένου ή φωτογραφιών, μέσω του προκείμενου κοινωνικού μέσου, δίνεται η δυνατότητα πληροφόρησης του κοινού από την αναδημοσίευση άρθρων και ειδήσεων. Με αυτόν τον τρόπο, η ενημέρωση γίνεται πιο εύκολη και γρήγορη, ενδεχομένως ενέχοντας κινδύνους παραπληροφόρησης ή τμηματικής πληροφόρησης για ένα γεγονός.

Ένα άλλο πολύ διαδεδομένο και αγαπημένο στους χρήστες κοινωνικό δίκτυο είναι το Twitter που αποτελεί και την πιο χαρακτηριστική περίπτωση “real time web”¹¹. Η επικοινωνία των χρηστών του “Twitter” γίνεται σε πραγματικό χρόνο και είναι σχεδόν συγχρονισμένη, ενώ υπάρχει περιορισμός¹² στις λέξεις των αναρτήσεων (140 χαρακτήρες ανά ανάρτηση), γι’ αυτό και αποτελεί μια υπηρεσία “microblogging”. Παράλληλα, το “Twitter” αποτελεί την πιο αντιπροσωπευτική περίπτωση της μετακύλισης από την προσωπική σφαίρα στην σφαίρα της πληροφόρησης. Πιο συγκεκριμένα, η προκείμενη πλατφόρμα ξεκίνησε ως εργαλείο καταγραφής της προσωπικής κατάστασης των χρηστών, όμως, άμα τη λειτουργία της, μετατράπηκε σε εργαλείο καταγραφής του εξωτερικού περιβάλλοντος και των εξελίξεων. Έτσι, το κοινό άρχισε να ενημερώνεται, να καταγράφει ειδήσεις, να σχολιάζει και να επικοινωνεί τις ειδήσεις αυτές (Δεληγιάννη Ε. 2012 : 24-26).

Αφού παρουσιάστηκαν σύντομα τα δύο πιο διαδεδομένα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, θα πρέπει να γίνει μία σύντομη αναφορά και στα “wikis”. Η πιο γνωστή ερμηνεία του όρου βρίσκεται στη χαβανέζικη γλώσσα, όπου η λέξη “wiki-wiki” σημαίνει γρήγορα. Απόλυτα ταιριαστός όρος, αν σκεφτεί κανείς πως, πλεονέκτημα των wikis είναι η ταχύτητα της πληροφόρησης που παρέχουν. Τα “wikis” αποτελούν δίκτυα συμμετοχικού ανοικτού χαρακτήρα, στα οποία το κοινό έχει τη δυνατότητα ανάρτησης ή αναδημοσίευσης κειμένων (Δεληγιάννη Ε. 2012 : 22-23). Το πιο γνωστό παράδειγμα “wiki” είναι η γνωστή στην πλειοψηφία των χρηστών ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια “Wikipedia”¹³. Όπως συμβαίνει ειδικά με την “Wikipedia”, έτσι

¹⁰ Παρότι, πλέον τα δεδομένα έχουν διαμορφωθεί εντελώς διαφορετικά, μέχρι το 2008, το κοινό της Ελλάδας δεν γνώριζε πολλές πληροφορίες για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ή ακόμη, δεν είχε ακούσει ξανά τον όρο αυτό. Από το 2008 έως σήμερα η κατάσταση έχει αλλάξει και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ευρέως γνωστά και στο ελληνικό κοινό, ενώ μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού διαθέτει ένα λογαριασμό σε τουλάχιστον ένα μέσο κοινωνικής δικτύωσης και δραστηριοποιείται ενεργά σε αυτό (Τσενέ Λ. 2012 : 161-162).

¹¹ Άμεση επικοινωνία χρηστών μέσω αναρτήσεων με αναφορές μεταξύ των χρηστών, όπου απαντήσεις και αναρτήσεις γίνονται σε πραγματικό και άμεσο χρόνο και οι αναφορές απευθύνονται από έναν χρήστη στον άλλον/στους άλλους.

¹² Για πιο άμεση, στιγμιαία, σχεδόν ακαριαία, και περιεκτική επικοινωνία και συνδιαλλαγή μεταξύ χρηστών.

¹³ Ιστοσελίδα “Wikipedia”

και με τα wikis γενικότερα, τίθεται το εξής ερώτημα: μπορεί ο χρήστης να ενημερώνεται γρήγορα και να συμμετέχει ενεργά στην πληροφόρηση, αλλά και να λαμβάνει έγκυρες πληροφορίες; Ακριβώς αυτό είναι το τρωτό τους σημείο, δηλαδή η ανάρτηση πληροφοριών μη εξακριβωμένης εγκυρότητας (Δεληγιάννη Ε. 2012 : 22-23).

Συνοπτικά, λοιπόν, οι νέες μορφές των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι τα “blogs”, τα “vlogs”, τα διάφορα φόρα, τα “wikis”, τα κοινωνικά δίκτυα, όπως το “Facebook” και το “Twitter” που αναφέρθηκαν παραπάνω (Δεληγιάννη Ε. 2012 : 33). Ωστόσο, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός πως, και τα παραδοσιακά μέσα έχουν μία πιο σύγχρονη και ηλεκτρονική μορφή. Ειδικότερα, πέραν των όσων ήδη αναφέρθηκαν, υπάρχουν στο διαδίκτυο, ως πύλες πληροφόρησης και ηλεκτρονικές εφημερίδες ή πλατφόρμες αναπαραγωγής ήχου και κινούμενης εικόνας.¹⁴ Αναφορικά με τις **ηλεκτρονικές εφημερίδες**, δεν διαφέρουν σε τίποτα από τις κλασικές έντυπες εφημερίδες, παρά μόνο στα εξής σημεία:

- Οι ηλεκτρονικές εφημερίδες επιτρέπουν πρόσβαση στο κοινό χωρίς αντίτιμο.
- Μπορεί να υπάρχουν και σε έντυπη μορφή, αλλά μπορεί να απαντώνται μόνο ηλεκτρονικά.
- Υπάρχει η δυνατότητα αναδημοσίευσης άρθρων του σε άλλα ηλεκτρονικά μέσα (π.χ. ανάρτηση άρθρου στο “Facebook”)
- Υπάρχει η δυνατότητα σχολιασμού της εκάστοτε ανάρτησης της ηλεκτρονικής εφημερίδας και συνδιαλλαγής των χρηστών μεταξύ τους.

Η πληροφόρηση περνά στα χέρια του κοινού, λοιπόν, αφού αναρτήσεις σχετικές με ειδήσεις και θέματα πολιτικά, κοινωνικά ή οικονομικά, είναι εκείνες που αποκτούν τις περισσότερες προβολές, αντιδράσεις και σχόλια από τους χρήστες. Όπως είναι αναμενόμενο, αφού μεγάλο μέρος του πληθυσμού πλέον διαθέτει έναν λογαριασμό σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης, ανάλογο είναι και το μέρος του πληθυσμού που ενημερώνεται από αυτές τις πηγές και μάλιστα συχνά με την χρήση ενός “smartphone” (Ρήγου Μ. 2014 : 272), το οποίο διευκολύνει την σύνδεση στο διαδίκτυο με ένα απλό κλικ.

https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

Προσπελάστηκε στις 05/09/2017

¹⁴ Χαρακτηριστική περίπτωση είναι εκείνη της πλατφόρμας αναπαραγωγής βίντεο, γνωστό στο ευρύ κοινό ως “YouTube”.

<https://www.youtube.com/>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

1.3.3 Η συμμετοχή του κοινού.

Η πρόοδος της τεχνολογίας δεν επηρεάζει μόνο το κομμάτι των επιστημών, αλλά επεκτείνεται και σε άλλους τομείς. Έχει καταστεί απόλυτα σαφές σε όλη την έκταση του παρόντος κεφαλαίου πως, το μεγαλύτερο θετικό των ηλεκτρονικών ή νέων μέσων ενημέρωσης αποτελεί **η δυνατότητα συμμετοχής του κοινού**. Το κοινό έχει ενεργό ρόλο στην πληροφόρηση, αφού του παρέχεται η δυνατότητα συνδιαλλαγής και διαδραστικότητας. Η ψηφιοποίηση της ζωής γίνεται με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, με την επικοινωνία σε ψηφιακούς τόπους με τη διαμεσολάβηση ψηφιακών δικτύων (Μιχαηλίδου Μ. : 31). Άλλωστε, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός πως, τα νέα μέσα, ονομάζονται διαφορετικά σύγχρονα, ηλεκτρονικά, διαδικτυακά ή ψηφιακά μέσα.

Με τη ψηφιοποίηση της κοινωνικής ζωής, οι χρήστες δεν λαμβάνουν απλά την πληροφορία ή την εκάστοτε είδηση, αλλά έχουν τη δυνατότητα σχολιασμού αυτής και την ευκαιρία ανάπτυξης διαλόγου μεταξύ τους, δηλαδή τη δυνατότητα **κοινωνικής αλληλεπίδρασης**. Ουσιαστικά οι χρήστες (“users”) ξεφεύγουν από το ρόλο τους και γίνονται και οι ίδιοι παραγωγοί (“producers”) πληροφορίας, λόγου, αντιλόγου. Πλέον, οι ειδήσεις δεν αφορούν μόνο τη δημοσιογραφική σφαίρα, αλλά μετατρέπονται σε μία κοινωνική εμπειρία, στην οποία το κοινό διαδραματίζει σημαντικό και ενεργό ρόλο (Δεληγιάννη Ε. 2012: 15-17). Με αυτόν τον τρόπο, το κοινό εμπλέκεται ενεργά στο πεδίο των “media” και στα κοινά, ενώ παράλληλα αυξάνεται το ενδιαφέρον των ατόμων για μια πολιτική συμμετοχή πιο ουσιαστική. Δεν ενημερώνονται μόνο, εκφράζονται, διαπληκτίζονται, αλληλεπιδρούν, οργανώνονται και κινητοποιούνται: με άλλα λόγια, δρουν. Αυτόνομα, χωρίς χειραγώγηση και πλουραλιστικά, τα άτομα δρουν, ενισχύοντας τη δημοκρατική έκφραση σε νέα δεδομένα με την καθοριστική συνδρομή του διαδικτύου (Δεληγιάννη Ε. 2012 : 27-32). Αναλογιζόμενοι και τη γνωστή θεωρία του Habermas για τη δημόσια σφαίρα (Calhoun C. 1992 :), αυτή η έντονη ανάμιξη των πολιτών στην πληροφόρηση, δημιουργώντας μια **νέα συμμετοχική δημοσιογραφία**, μία δημοσιογραφία των πολιτών, μετεξελίσσει το ρόλο των πολιτών από το ρόλο του απλού δέκτη και παρατηρητή σε πομπό και ενεργό κομμάτι της πληροφόρησης. Με τον τρόπο αυτό, το άτομο συμμετέχει στη διαμόρφωση μιας σφαίρας δημόσιας που ενδιαφέρεται και έχει ρόλο ενεργό στα κοινά και στην πληροφόρηση (Δεληγιάννη Ε. 2012 : 42-43).

Τα δεδομένα αλλάζουν και οι εξελίξεις πλέον είναι καταγιστικές, ειδικά στον τομέα των τεχνολογιών και του διαδικτύου. Αναπόφευκτο αποτέλεσμα, η εμφάνιση νέων μέσων ενημέρωσης με κύριο χαρακτηριστικό τους τη δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών. Έτσι, οι πολίτες πλέον δεν δέχονται απλά την πληροφορία, αλλά την διαμορφώνουν, αντιδρούν, την φιλτράρουν και την διοχετεύουν ή την αποκλείουν. Ωστόσο, όπως συμβαίνει σχεδόν πάντα σε ό, τι αφορά το διαδίκτυο, η σωστή και με μέτρο χρήση του, ακόμη και στις περιπτώσεις της ενημέρωσης, είναι θετική, αν δεν φτάνει στα όρια της κατάχρησης και της άμετρης κατανάλωσης πληροφοριών και ειδήσεων.

1.4 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και έγκλημα

Το έγκλημα αφορά μια θεματική, την οποία ο καθένας μπορεί να κατανοήσει ως απλός δέκτης πληροφοριών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ενώ συχνά γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τα μέσα. Εκ παραλλήλου, το **έγκλημα** αποτελεί ένα θέμα, το οποίο **κεντρίζει το ενδιαφέρον του κοινού**. Στο παρόν κεφάλαιο, λοιπόν, θα γίνει μία προσπάθεια κατανόησης του τρόπου με τον οποίο προβάλλεται η εγκληματικότητα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

1.4.1 Δημιουργία κοινωνικών αναπαραστάσεων.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν τον πιο σημαντικό τρόπο μετάδοσης της πληροφορίας και της γνώσης στο κοινό. Αξίες, συμπεριφορές, απόψεις δεν προβάλλονται μόνο από τα μέσα, αλλά επηρεάζουν το κοινό, με αποτέλεσμα να **κατασκευάζουν την κοινωνική πραγματικότητα** (Θεολόγη Β. 2011 : 9). Οι πληροφορίες και οι γνώσεις που προβάλλονται, αφομοιώνονται από το κοινό βάσει του τρόπου που έχουν παρουσιαστεί αυτές από τα μέσα. Με άλλα λόγια, η επίδραση των μέσων στη διάδοση της γνώσης είναι πολύ σημαντική, αφού συνήθως τα άτομα έχουν περιορισμένες πληροφορίες για τα γεγονότα για τα οποία ενημερώνονται, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα εγκληματολογικού/εγκληματικού περιεχομένου, αφού έχουν περιορισμένες εμπειρίες συναφούς τύπου.

Η περιορισμένη αυτή πληροφόρηση των ατόμων για την εγκληματικότητα έχει ως αποτέλεσμα το κοινό να διαμορφώνει **μία τυποποιημένη άποψη** για τους δράστες εγκλημάτων, για τα θύματα, αλλά και για τα ίδια τα εγκλήματα και για τους φορείς κοινωνικού ελέγχου. Η τυποποιημένη και στερεοτυπική άποψη που διαμορφώνουν τα άτομα απορρέει από την ενημέρωση που παρέχουν τα μέσα στο κοινό για την εγκληματικότητα. Η εικόνα που διαμορφώνεται από τα άτομα δεν σχετίζεται μόνο με τη δημιουργία και την εξέλιξη της παραβατικότητας, αλλά και με την αξιολόγηση του έργου των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, όπως είναι οι φυλακές και η αστυνομία. Δηλαδή, βάσει της εικόνας που προβάλλεται από τα μέσα για την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, οι πολίτες διαμορφώνουν μια άποψη για το έργο της αστυνομίας(Λαμπροπούλου Ε. 1999 : 82-85).

Από την άλλη πλευρά, οι πολίτες, οι οποίοι δεν μπορούν να έχουν περισσότερες και έγκυρες πληροφορίες εκτός από αυτές που τους παρουσιάζονται

από τα μέσα, δημιουργούν απόψεις εν γένει για το έγκλημα, βάσει του υλικού που παρουσιάζεται σε αυτούς από τα μέσα σχετικά με τα γεγονότα. Για παράδειγμα, εάν μια είδηση μεταδίδεται διαστρεβλωμένη σε εκείνους, οι πολίτες, ελλείψει των απαραίτητων γνώσεων για την αξιολόγηση της είδησης, την αποδέχονται ως ορθή και δεν την απορρίπτουν (Ζαραφονίτου Χ. 2004 : 259). Συνέπεια αυτού είναι η **δημιουργία μιας συγκεκριμένης αντίληψης για διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με το έγκλημα**. Για παράδειγμα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορεί να προβάλλουν εγκλήματα με δράστες αλλοδαπούς σε μεγαλύτερη συχνότητα από εγκλήματα που διαπράττονται από ημεδαπούς, με αποτέλεσμα να δημιουργείται στο κοινό η εικόνα πως, οι αλλοδαποί είναι μια μερίδα ατόμων της κοινωνίας, από την οποία πρέπει να προφυλάσσονται. Μπορεί αυτή η πληροφορία να ευσταθεί, όμως, υπάρχει και μεγάλη πιθανότητα να αναπαράγεται μια διαστρεβλωμένη εικόνα στο κοινό, η οποία στιγματίζει μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων.

Ενώ, λοιπόν, τα μέσα επιλέγουν τα θέματα που θα παρουσιάσουν και τα θέματα που θα αποσιωπήσουν αναφορικά με το έγκλημα, το κοινό δημιουργεί μία γενική εικόνα από όσα πληροφορείται. Βάσει των **θεμάτων που προβάλλονται** από τα μέσα, οι πολίτες δεν πληροφορούνται σχετικά με την πρόληψη και την αποτροπή της εγκληματικότητας, αλλά τους δημιουργείται η εικόνα πως, ο καθένας ενδέχεται να θυματοποιηθεί και πως,όλοι οι πολίτες αποτελούν εν δυνάμει θύματα. Πέραν του κινδύνου και της πιθανότητας θυματοποίησης, το κοινό πληροφορείται συχνά για εγκλήματα, τα οποία δεν αποτελούν την πλειοψηφία των διαπραττόμενων εγκλημάτων, όπως για παράδειγμα τα σεξουαλικά εγκλήματα. Τα μέσα προβάλλουν όλο ένα και περισσότερα εγκλήματα που σχετίζονται με το σεξ, με αποτέλεσμα το κοινό να δημιουργεί την άποψη πως, μεγαλύτερες πιθανότητες υπάρχουν να θυματοποιηθεί κάποιος από αυτήν την κατηγορία εγκλημάτων. Από την άλλη πλευρά, πρωταγωνιστικό ρόλο στις ειδήσεις κατέχουν όσα θέματα σχετίζονται με εγκλήματα που εμπλέκεται ένας ανήλικος, είτε ως θύμα είτε ως δράστης. Ο λόγος είναι προφανής: εξαιτίας της ευαισθητοποίησης του κοινού στα θέματα που αφορούν παιδιά. Έχοντας, λοιπόν, δημιουργήσει μια εικόνα παραποιημένη και δραματοποιημένη στο κοινό, αφού οι πολίτες πληροφορούνται για εγκλήματα που είναι πιο δημοφιλή και όχι για όσα εγκλήματα συμβαίνουν συχνότερα και από τα οποία μπορεί να κινδυνεύσουν, τα μέσα συχνά καταφέρνουν να προωθήσουν μέτρα, τα οποία η κυβέρνηση σκοπεύει να πραγματοποιήσει (για παράδειγμα, εγκατάσταση CCTV σε δημόσιους χώρους). Επομένως, δεν είναι λίγες οι φορές που τα μέσα

εξυπηρετούν άλλες σκοπιμότητες και παρεκκλίνουν από τον αρχικό τους στόχο (Greer C. 2010 : 215-225). Επειδή ακριβώς τα μέσα είναι πιθανό να αλλάξουν κατεύθυνση και να ξεφύγουν από εκείνους που τα επινόησαν και τα κατεύθυναν, πρέπει να γίνει κατανοητό πως, αποτελούν ταυτόχρονα εργαλεία, αλλά και ισχυρούς φορείς (Balle F. 2004: 51).

Πέρα από την εγκυρότητα ή μη των θεμάτων που προβάλλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σημαντικό ρόλο στην κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος από αυτά, διαδραματίζει και **ο τρόπος με τον οποίο τα μέσα παρουσιάζουν τις ειδήσεις**, ιδιαίτερα τις ειδήσεις που σχετίζονται με το έγκλημα. Οι τίτλοι που χρησιμοποιούνται από τα μέσα, οι λέξεις που υπερτονίζονται, αλλά και το ύφος που χαρακτηρίζει τις ειδήσεις που μεταδίδονται, συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ορισμένης στάσης από το κοινό – δέκτη. Για παράδειγμα, σε περιστατικά κυρίως βίαιης εγκληματικότητας, τα σχετικά με αυτά τα περιστατικά θέματα παρουσιάζονται δραματοποιημένα με στόχο την συγκίνηση του δέκτη και, συνήθως, τη δημιουργία αυστηρότερων στάσεων του κοινού για την τιμωρία των εν λόγω δραστών (Ζαραφονίτου Χ. 2004 : 259-262).

1.4.2 Η επιλογή της θεματολογίας των ειδήσεων.

Παραπάνω αναφέρθηκε ο σημαντικός ρόλος της εγκυρότητας των ειδήσεων που προβάλλονται από τα μέσα και ο τρόπος παρουσίασης των θεμάτων αυτών που σχετίζονται με την εγκληματικότητα. Σε αυτό το σημείο, δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί ο **σημαντικός ρόλος της επιλογής των ειδήσεων** που θα χρησιμοποιηθούν από τα μέσα, για να ενημερώσουν το κοινό σχετικά με την εγκληματικότητα. Η επιλογή των ειδήσεων αυτών ποικίλει ανάλογα με το ποιος επιλέγει την προβολή της εκάστοτε είδησης. Πιο συγκεκριμένα, η **θεματολογία** που παρουσιάζεται από τα μέσα για να προβληθούν οι σχετικές ειδήσεις, η επιλογή των ειδήσεων από το κοινό, από τον εκάστοτε διευθυντή του μέσου ενημέρωσης και από τους δημοσιογράφους αποτελούν επιλογές που επηρεάζουν την πληροφόρηση του κοινού.

Αναλυτικότερα, οι ειδήσεις που παρουσιάζονται από τα μέσα βάσει θεματολογίας, χαρακτηρίζονται έντονα από στοιχεία μυθοπλασίας, με αποτέλεσμα να γίνονται οι ειδήσεις αυτές πιο σημαντικές και πιο ελκυστικές για το κοινό, χωρίς να έχουν σκοπό να προτείνουν λύσεις για την εγκληματικότητα ή προτάσεις για την αντεγκληματική πολιτική ή να δείξουν την ακριβή εικόνα (Greer C. 2010 : 234).

Επειδή οι ειδήσεις που προβάλλονται από τα μέσα για την πληροφόρηση των πολιτών σχετικά με την εγκληματικότητα αφορούν **κυρίως βίαια εγκλήματα**, στο κοινό δημιουργείται η εικόνα πως, τέτοιου είδους εγκλήματα είναι συχνότερα, ενώ στην πραγματικότητα, κάτι τέτοιο δεν ισχύει, αν ανατρέξει κανείς στις επίσημες στατιστικές της αστυνομίας. Σύμφωνα, μάλιστα, με την κυρία Λαμπροπούλου: *‘Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αρέσκονται στην παρουσίαση παραβιάσεων των κοινωνικών κανόνων, επειδή εμπεριέχουν τα στοιχεία του καινούργιου, του αιφνιδιασμού και της σύγκρουσης, τα οποία βοηθούν στη διάδοση και την αναπαραγωγή της είδησης.’* (Λαμπροπούλου Ε. 2001 : 33). Ωστόσο, παρά τη μη έγκυρη αποτύπωση της πραγματικότητας, στους πολίτες εντυπώνονται πιο έντονα τα βίαια εγκλήματα. Πέρα από τα είδη των εγκλημάτων που προβάλλονται από τα μέσα ως πιο συχνά, μέσω της πληροφόρησης και της προβολής του κινήτρου του δράστη για την διάπραξη ενός εγκλήματος, με τη βοήθεια των μέσων, ο δέκτης διαμορφώνει και μια άποψη για νέους τύπους εγκλημάτων, οι οποίοι συχνά έχουν προσωρινό χαρακτήρα. Τέλος, βάσει της θεματολογίας που επιλέγεται, τα άτομα διαμορφώνουν μια εικόνα για την αποτελεσματικότητα και το έργο των φορέων επίσημου κοινωνικού ελέγχου, άλλοτε θετική άλλοτε αρνητική, βάσει της προβολής των ειδήσεων (Θεολόγη Β. 2011 : 59 – 66).

Από την άλλη πλευρά, **οι ίδιες οι ειδήσεις που επιλέγει το κοινό**, ώστε να ενημερωθεί, είναι και εκείνες που δημιουργούν σε αυτό την εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας. Για παράδειγμα, μεγάλη απήχηση στο κοινό έχουν διάφορες εκπομπές, όπως η εκπομπή ‘Φως στο τούνελ’, οι οποίες καλούν το κοινό να συμμετέχει στην εξιχνίαση εγκλημάτων. Με τον τρόπο αυτό, οι πολίτες ικανοποιούν μια δική τους αναγκαιότητα, αυτή της απόδοσης του δίκαιου, του καλού και της τάξης. Επιπλέον, δεν είναι λίγες οι φορές που τα άτομα συμμετέχουν και στην διαδικασία απόδοσης ευθυνών για μία εγκληματική πράξη, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να αποδώσουν ευθύνες και να συμβάλλουν στο έργο της δικαιοσύνης, με σκοπό να τονώσουν το δικό τους αίσθημα ασφάλειας. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, που η επιλογή ειδήσεων σχετικά με εγκλήματα έρχεται πρώτη στην προτίμηση του κοινού, αφού το κοινό αποζητά την αγωνία και τη δράση που συνήθως χαρακτηρίζουν υποθέσεις εγκλημάτων, ενώ παράλληλα, προσπαθεί να καλύψει το δικό του αίσθημα ανασφάλειας και φόβου του εγκλήματος (Θεολόγη Β. 2011 : 66 - 72).

Διαφορετική στάση στην επιλογή των ειδήσεων που θα προβληθούν από τα μέσα έχουν οι διευθυντές ειδήσεων του εκάστοτε μέσου μαζικής ενημέρωσης. Τα

σχετικά θέματα που επιλέγονται ως ειδήσεις εγκλήματος πρέπει να χαρακτηρίζονται από τα εξής στοιχεία, για να επιλεγούν ως κύρια άρθρα ενός μέσου και όχι ως θέματα που θα θιγούν απλά. Τα στοιχεία αυτά είναι τα εξής: α) **η σοβαρότητα του εγκλήματος που τελέστηκε**, β) **η θέση του θύματος στο εκάστοτε έγκλημα** και γ) **ο τρόπος που τελέστηκε η εγκληματική πράξη**. Εκτός από τα παραπάνω κριτήρια που πρέπει να πληρούνται, η βαρύτητα της είδησης αυξάνεται ανάλογα με την ταυτότητα του εκάστοτε μέσου και ανάλογα με τους κανόνες που η αγορά των μέσων ενημέρωσης διαμορφώνει. Στοιχεία όπως η επαγγελματική **ταυτότητα του δράστη** ή/και του θύματος ή/και το οικονομικό του status, επηρεάζουν και αυτά με την σειρά τους την ιεράρχηση της είδησης (Θεολόγη Β. 2011 : 72-74).

Αναγκαία είναι η αναφορά της **επιλογής των ειδήσεων που σχετίζονται με εγκληματικές πράξεις από τους δημοσιογράφους**. Η επιλογή της είδησης από τους δημοσιογράφους γίνεται κυρίως βάσει της βαρύτητας των εγκλημάτων που διαπράχθηκαν και έλαβαν γνώση εκείνοι, οι οποίοι και διενέργησαν το σχετικό ρεπορτάζ. Πέραν της βαρύτητας του ίδιου του εγκλήματος, σημαντικό ρόλο στην ιεράρχηση των θεμάτων που σχετίζονται με μια εγκληματική πράξη διαδραματίζει για τους δημοσιογράφους και ο όγκος πληροφοριών και στοιχείων που έχουν αντλήσει οι ίδιοι για την εκάστοτε υπόθεση ούτως ώστε να βρίσκονται σε θέση να προβάλλουν μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα στο κοινό (Θεολόγη Β. 2011 : 74-80).

1.4.3 Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Εκτός από την τεράστια επίδραση που έχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη δημιουργία κοινωνικών αναπαραστάσεων και πέρα από την επιλογή της θεματολογίας από το μιντιακό σύστημα που ενδεχομένως εξυπηρετεί συγκεκριμένους σκοπούς, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα. Με όποια μορφή και αν συναντώνται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ο βαθμός επιρροής τους, όχι μονάχα στην ειδησεογραφική επιλογή, αλλά και στην κοινωνική αντίδραση είναι υψηλός.

Αρχικά, ο **τρόπος που επιλέγονται και παρουσιάζονται οι ειδήσεις** από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι και εκείνος που **διαμορφώνει την επικείμενη κοινωνική αντίδραση**. Κατά την παρουσίαση μιας είδησης, αποδίδονται στον δράστη του εγκλήματος διάφοροι χαρακτηρισμοί, κυρίως χαρακτηρισμοί που σχετίζονται με την διάπραξη του εγκλήματος και που μπορούν να χαρακτηριστούν άκρως **στιγματιστικοί**. Επί παραδείγματι, με αφορμή μια ανθρωποκτονία, οι ειδήσεις

που θα ενημερώσουν το κοινό, θα αναφέρονται στον δράστη ως “δολοφόνο” και “φονιά”, συνηθέστερα. Και μόνο από το παραπάνω παράδειγμα, γίνεται κατανοητή **η απόλυτη υλοποίηση της θεωρίας της ετικέτας**. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, απευθύνεται μια ετικέτα προς τον δράστη, η οποία γίνεται αποδεκτή από το ευρύ κοινωνικό σύνολο και μετέπειτα από τον ίδιο το δράστη. Άρα, με την απονομή χαρακτηρισμών και ταυτοτήτων στο δράστη, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης εντείνουν τον στιγματισμό του και επηρεάζουν το κοινό προς αυτήν την κατεύθυνση (Θεολόγη Β. 2011 : 46). Εκ παραλλήλου, επηρεάζουν και τον δράστη, ο οποίος εσωτερικεύει αυτήν την ταυτότητα που του αποδίδεται και πολλές φορές οδηγείται σε δευτερογενή παρέκκλιση, ή δεν μπορεί να αποτινάξει την ετικέτα αυτή, εξαιτίας της συνεχούς ενασχόλησης των μέσων με το έγκλημα που διέπραξε.

Σε αυτό το πλαίσιο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν εντείνουν μόνο τον στιγματισμό του δράστη ως μορφή κοινωνικής αντίδρασης, αλλά **διαμορφώνουν και προωθούν ορισμένα στερεότυπα**. Αυτά τα στερεότυπα σχετίζονται με το προφίλ του δράστη, του θύματος, αλλά και των ίδιων των εγκλημάτων που τελούνται. Μετά τη δημιουργία των στερεοτύπων αυτών, τα μέσα τα προωθούν στο κοινό, ώστε να τα υιοθετήσει και να διαμορφώσει προσχεδιασμένα πατρών εγκλημάτων και στοιχείων του εγκλήματος, στα οποία θα αντιδρά και αναλόγως (Κουκουτσάκη Α. 2000 : 448). Το κοινό, όπως είναι φυσικό, δεν έχει ιδιαίτερα πυκνές γνώσεις σχετικά με την πραγματική διάσταση της εγκληματικότητας, οπότε η γνώση που λαμβάνει επαφίεται στην διακριτική ευχέρεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης, κατά πλειοψηφία¹⁵. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργείται το ακραίο και συγκρουσιακό δίπολο (Muncie J. 1996 : 47) “καλός” και “κακός”, όπου στην πρώτη κατηγορία εμπίπτει το θύμα, η οικογένειά του, η δολοφονημένη γυναίκα, το παιδί που δέχθηκε σεξουαλική παρενόχληση, ενώ στην δεύτερη κατηγορία βρίσκεται ο δολοφόνος, ο ανώμαλος, ο άρρωστος, ο βιαστής.

Με τη **δημιουργία στερεοτυπικών μοντέλων** για τα στοιχεία του εγκλήματος, σε συνδυασμό με την **στιγματιστική λειτουργία** των μέσων μαζικής

¹⁵ Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό πως, οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, προέρχονται από τις επίσημες στατιστικές, κυρίως αυτές της αστυνομίας. Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό πως, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν διαμορφώνουν μια αντικειμενική εικόνα της εγκληματικής πραγματικότητας, αλλά την εικόνα που τα βοηθούν να δημιουργήσουν οι στατιστικές, αντλώντας στοιχεία από αυτές. Όπως είναι γνωστό, όμως, οι στατιστικές αφορούν μόνον τα καταγγεληθέντα αδικήματα, χωρίς να περιλαμβάνουν τον σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας. Άρα, οι πολίτες ενημερώνονται κατά βάση από τα στοιχεία των επίσημων στατιστικών και, άρα, μονομερώς.

ενημέρωσης με χαρακτηρισμούς κατά του δράστη, επιτυγχάνεται η επιρροή, αν όχι η πρόκληση της κοινωνικής αντίδρασης. Έτσι, η κοινωνική αντίδραση μπορεί να μην δημιουργείται εκ θεμελίων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, αλλά επηρεάζεται και πυροδοτείται από αυτά. Άλλωστε, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός πως, οι πολίτες, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι αρχές δίωξης του εγκλήματος έχουν κοινές εικόνες για την εγκληματικότητα (Μαγγανάς Α., Λάζος Γ. & Σβουρδάκου Δ. 2008 : 9).

Η σχέση του εγκλήματος και των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι μία ιδιαίτερη σχέση, χωρίς να είναι πάντοτε ξεκάθαρα τα αποτελέσματα αυτής ή οι σκοποί που πρόκειται να επιτευχθούν. Όπως και να είναι διαμορφωμένη η παραπάνω σχέση, η αποτύπωση της εγκληματικότητας και η δημιουργία μίας σαφούς εικόνας για τα εγκλήματα που πραγματοποιούνται στην εκάστοτε κοινωνία τον εκάστοτε χρόνο σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί αρμοδιότητα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, αφού δεν εκπονούν ερευνητικό έργο με αντικειμενικότητα, χωρίς ιδεολογικές αναμίξεις.

2. Σεξουαλική επιθετικότητα

2.1 Ο ορισμός της σεξουαλικής επιθετικότητας

Στο άκουσμα της έννοιας “σεξουαλική βία”, δημιουργείται στο μυαλό του καθενός μία συγκεκριμένη εικόνα. Ένα άτομο να επιτίθεται σε ένα άλλο, ασκώντας την εξουσία του και κυριαρχώντας στο σώμα του θύματος, με άσκηση πίεσης και σκοπό την επίτευξη σεξουαλικής ικανοποίησης, χωρίς την συναίνεση του θύματος. Εντούτοις, η εικόνα που δημιουργείται δεν είναι πλήρης, καθώς η σεξουαλική βία εκφράζεται και μέσω δικτύων σεξουαλικής εκμετάλλευσης και εμπορίας ανθρώπων (Λάζος Γ. 2002 : 59-60). Όμως, το πλαίσιο το οποίο αναφέρθηκε κρίνεται αρκετά ευρύ, για να μελετηθεί στην παρούσα εργασία, γι’ αυτό το λόγο η προσοχή θα επικεντρωθεί στην έννοια-ομπρέλα της “σεξουαλικής βίας”, η οποία είναι κοινό στοιχείο σε όλα τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Απουσιάζουν, λοιπόν, βασικά στοιχεία για την ολοκλήρωση της εικόνας που συνοδεύει την φράση “σεξουαλική βία”. Τέτοια στοιχεία είναι ο τόπος, το φύλο του δράστη και του θύματος, η μεταξύ τους σχέση και άλλα συναφή στοιχεία. Όμως, και να συμπληρωθούν τα παραπάνω στοιχεία, απουσιάζει το σημαντικότερο στοιχείο: ποιος ακούει τη φράση αυτή (West D. 1994 : 351). **Διαφορετική η πρόσληψη των σεξουαλικών εγκλημάτων** από το νομοθέτη, από το θύμα, από έναν εγκληματολόγο και από το κοινό, άρα διαφορετική και η θέση τους ως προς τα εγκλήματα αυτά. Με άλλα λόγια, βάσει του ποιος είναι εκείνος που ακούει τη φράση αυτή, αναλόγως εκφράζει και μία άποψη για τα σεξουαλικά εγκλήματα που πιθανόν να διαφέρει από τις υπόλοιπες απόψεις. Κάπως έτσι έχουν δημιουργηθεί οι διαφορετικοί ορισμοί για την σεξουαλική εγκληματικότητα, οι οποίοι εκφράζονται από διαφορετικές πλευρές του εγκληματικού φαινομένου και ανάμεσά τους υπάρχει ένα τεράστιο χάσμα.

2.1.1 Νομικός ορισμός.

Ξεκινώντας την προσέγγιση του ορισμού της σεξουαλικής βίας, είναι απαραίτητη η αναφορά του **νομικού ορισμού αυτού του είδους της βίας**. Ο ορισμός αυτός είναι μια πραγματικότητα, η οποία έχει διαμορφωθεί κοινωνικά και επηρεάζεται από τις αλλαγές που συμβαίνουν σε πολιτισμικό και κοινωνικό επίπεδο. Ανάλογα, δηλαδή, με την κοινωνία στην οποία λαμβάνει χώρα ένα σεξουαλικό έγκλημα, τις στερεοτυπικές αντιλήψεις της κοινωνίας αυτής και την κουλτούρα των ατόμων αυτής

της κοινωνίας, διαμορφώνεται και ο εκάστοτε νομικός ορισμός για την σεξουαλική βία. Ο νομικός ορισμός διαφέρει κατά πολύ από τον ορισμό που δίνει το κοινό για τα εγκλήματα τέτοιους είδους, αφού μπορεί να χαρακτηριστεί πιο ευρύς από τον ορισμό θυμάτων και κοινού. Παλαιότερα, είχε εντελώς διαφορετικό περιεχόμενο, εντελώς διαφορετικό από το περιεχόμενό του σήμερα. Σε προγενέστερες εποχές, λοιπόν, ένα σεξουαλικό έγκλημα θεωρείτο έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας, εξαιτίας της άποψης πως, η γυναίκα αποτελεί κτήμα του άνδρα, άρα με την άσκηση σεξουαλικής βίας σε μία γυναίκα, εκείνος που είναι το θύμα στην πραγματικότητα είναι ο άνδρας-κτήτορας. Η θεώρηση ενός σεξουαλικού εγκλήματος ως εγκλήματος κατά της ιδιοκτησίας έπαψε να υφίσταται, με ιδιαίτερα σημαντική την συμβολή γυναικείων οργανώσεων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, τα σεξουαλικά εγκλήματα ενέπιπταν στην κατηγορία των εγκλημάτων κατά των ηθών. Όμως, με την αναθεώρηση του Ποινικού Κώδικα το 1984, ειδικότερα το έγκλημα του βιασμού έπαψε να θεωρείται έγκλημα κατά των ηθών και χαρακτηρίστηκε ως έγκλημα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, αλλαγή που αποτέλεσε τεράστια πρόοδο για την μετεξέλιξη του νομικού ορισμού της σεξουαλικής βίας. **Γίνεται κατανοητό πως, ο νομοθέτης αντιμετωπίζει τεράστια κωλύματα στο ορισμό των σεξουαλικών εγκλημάτων, αφού ο ορισμός αυτός προσαρμόζεται ανάλογα το πλαίσιο στο οποίο θα ενταχθεί.** (Τσιγκρής Α. 2000 : 39-42)

Ο όρος που συνηθίζεται να χρησιμοποιείται αναφορικά με τα σεξουαλικά εγκλήματα, κυρίως στο δίκαιο του Καναδά, είναι **η σεξουαλική επίθεση** (ή επιθετικότητα). Ο όρος αυτός φαίνεται να ταιριάζει περισσότερο στην προκείμενη αξιόποινη πράξη, αν αναλογιστεί κανείς *‘‘τη δυσκολία προσδιορισμού του σεξουαλικού χαρακτήρα της συμπεριφοράς’’* (Μαγγανάς Α. 1996 : 90-91). Επιπλέον, μιας και η μορφή αυτή βίας, δηλαδή η σεξουαλική βία, διαφέρει κατά πολύ από άλλους τύπους σωματικής βλάβης, είναι λογικό να χρησιμοποιείται ένας πιο συγκεκριμένος όρος για την περιγραφή της (Μαγγανάς Α. 1996 : 101).

2.1.2 Άρθρα του ποινικού κώδικα.

Για να γίνει κατανοητή η ποινική διάσταση των αδικημάτων, στα πλαίσια του ορισμού των σεξουαλικών εγκλημάτων παρατίθενται οι επιμέρους ορισμοί για την σεξουαλική επιθετικότητα και τα σχετικά με αυτήν εγκλήματα, όπως αναφέρονται στα **άρθρα του ποινικού κώδικα** που αφορούν την επιθετικότητα αυτή και τα σχετικά με αυτήν αδικήματα.

Στον ποινικό κώδικα, τα σεξουαλικά εγκλήματα προσδιορίζονται ως “εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής” (Ποινικός Κώδικας 2009 : 1432-1503). Πιο συγκεκριμένα:

- το **άρθρο 336** περί εξαναγκασμού σε συνουσία ή ασελή πράξη αναφέρεται στο έγκλημα του βιασμού
- το **άρθρο 337** αναφέρεται στην προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας
- το **άρθρο 338** αναφέρεται στην κατάχρηση σε ασέλγεια (όταν δηλαδή ο δράστης καταχράται την παραφροσύνη του θύματος και το οδηγεί σε συνουσία)
- το **άρθρο 339** αναφέρεται στην αποπλάνηση ανηλίκων, ειδικότερα παιδιών ηλικίας 15 ετών και κάτω, στα οποία ο δράστης έχει ασελήσει
- το **άρθρο 340** είναι μία γενική διάταξη που προβλέπει ποινή για τον δράστη που πραγματοποίησε κάποια από τις πράξεις των άρθρων 336,338 ή 339 και οδήγησε το θύμα σε θάνατο
- το **άρθρο 341** αναφέρεται στην απατηλή επίτευξη συνουσίας, όπου ο δράστης έχει εξαπατήσει το θύμα, ώστε να επιτευχθεί συνουσία
- το **άρθρο 342** αναφέρεται στην κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια, με δράστη γονέα, συγγενή, κηδεμόνα, επιμελητή, κλπ.
- το **άρθρο 343** αναφέρεται στην ασέλγεια με κατάχρηση εξουσίας, όπου ο δράστης ασελγεί σε άτομο κατώτερό του ιεραρχικά στην εργασία ή σε άτομο για το οποίο είναι υπεύθυνος εκείνος
- το **άρθρο 344** προβλέπει πως απαιτείται έγκληση για την ποινική δίωξη των εξής άρθρων: 337,338,339,341,342 και 343
- το **άρθρο 345** αναφέρεται στην αιμομιξία
- το **άρθρο 346** αναφέρεται στην ασέλγεια μεταξύ συγγενών
- το **άρθρο 347** αναφέρεται στην ασέλγεια παρά φύση και προβλέπει την ασέλγεια μεταξύ αρρένων υπό συγκεκριμένες συνθήκες
- το **άρθρο 348** αναφέρεται στη διευκόλυνση ακολασίας άλλων
- το **άρθρο 349** αναφέρεται στην μαστροπεία, όπου ο δράστης προάγει στην πορνεία ή εξαναγκάζει πρόσωπα ή υποθάλλει τέτοιες ενέργειες
- το **άρθρο 350** αναφέρεται στην εκμετάλλευση πόρνης, όπου ο δράστης συντηρείται από το συγκεκριμένο επάγγελμα της συντρόφου του
- το **άρθρο 351** αναφέρεται στην σωματεμπορία

- το **άρθρο 353** αναφέρεται στην πρόκληση σκανδάλου σε ακόλαστες πράξεις, κατά την οποία ο δράστης επιχειρεί δημόσια ακόλαστη πράξη και προκαλεί σκάνδαλο με αυτήν του την πράξη

2.1.3 Κοινωνιολογικός/Εγκληματολογικός ορισμός.

Παραπάνω παρουσιάστηκαν τα άρθρα του ποινικού κώδικα που σχετίζονται με τη σεξουαλική εγκληματικότητα, καθώς και ο καθαρά νομικός ορισμός της σεξουαλικής εγκληματικότητας, ένας ορισμός που δεν διαφωτίζει το κοινό σχετικά με τη φύση της σεξουαλικής βίας. Ο ορισμός που μπορεί να κριθεί περισσότερο κατατοπιστικός είναι **ο κοινωνιολογικός/εγκληματολογικός ορισμός της βίας** αυτής. Από κοινωνιολογικής/εγκληματολογικής άποψης, ένα σεξουαλικό αδίκημα δεν απειλεί μόνο τη γενετήσια ελευθερία του ατόμου, αλλά έχει **τραγικότερες και βαρύτερες συνέπειες για την ίδια την ύπαρξη του θύματος**. Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός πως, ο ορισμός της σεξουαλικής βίας αποτελεί μια διάκριση της σωματικής βίας, όπως είναι η σωματική και η ψυχολογική βία (Βλάχου Β. 2005). Όπως αναφέρθηκε ήδη, ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμβολή γυναικείων οργανώσεων, όπως του φεμινιστικού κινήματος που κατάφερε να φέρει στο προσκήνιο το σεξουαλικό έγκλημα ως ένα έγκλημα, το οποίο δεν αποτελεί ένα απομονωμένο φαινόμενο με δράστες άνδρες με ψυχοπαθογένειες, αλλά αποτελεί ένα φαινόμενο που είναι αδιαχώριστο από την κοινωνία. Οι διάφοροι θεωρητικοί χαρακτηρίζουν το σεξουαλικό έγκλημα ως έγκλημα που στοχεύει στην επιβολή εξουσίας από τον δράστη στο θύμα, ως πράξη αντικειμενοποίησης της γυναίκας, ως έγκλημα εχθρότητας, ως πράξη μαζικής τρομοκρατίας, ως μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου των γυναικών, ως πράξη πρωτίστως επιθετικότητας (Schwendinger J.R. & Schwendinger H. 1974 : 20) και ύστερα σεξουαλικής ικανοποίησης. Με τις παραπάνω θέσεις των θεωρητικών, γίνεται κατανοητό πως, η σεξουαλική βία αποτελεί μία ψευδο-σεξουαλική πράξη, αφού η σεξουαλική πράξη είναι το πρόσχημα για την κάλυψη των πραγματικών κινήτρων της υπόταξης του θύματος και της επιβολής εξουσίας από τον δράστη. Εκτός από πράξη βίαιη με σκοπό την επιβολή εξουσίας από έναν δράστη σε ένα θύμα, **συχνά η σεξουαλική βία έχει χαρακτηριστεί και ως πράξη πολιτική**. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια πολέμου, η χρήση σεξουαλικής βίας δεν μειώνει μόνον τη γυναικεία φύση, αλλά και το έθνος, τη φυλή, το λαό (Τσιγκρής Α. 2000 : 42-45). Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί η ημερίδα της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας με θέμα “Τα σεξουαλικά

εγκλήματα στη διεθνή ποινική δικαιοσύνη” και ομιλητή τον Δρ. Ιωάννη Π. Τζιβάρα. Συγκεκριμένα, ο κύριος Τζιβάρας παρουσίασε **τρεις διαφορετικές πλευρές του εγκλήματος της σεξουαλικής βίας**: α) ως γενοκτονία, β) ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και γ) ως έγκλημα πολέμου. Τα πιο ενδεικτικά κοινά χαρακτηριστικά των τριών παραπάνω διακρίσεων για την σεξουαλική βία είναι: 1) η επιβολή της εξουσίας του ανώτερου, 2) ο εξευτελισμός του θύματος, 3) η υποδούλωση του θύματος-λαού, 4) η προσπάθεια διάλυση και εξαφάνιση του λαού (Τζιβάρας Ι. 2017). Γίνεται κατανοητό, λοιπόν, πως, σύμφωνα με τον εγκληματολογικό/κοινωνιολογικό ορισμό, τα σεξουαλικά εγκλήματα αποτελούν ψευδο-σεξουαλικές πράξεις, συνυφασμένες με το γυναικείο φύλο ως θύμα ή ακριβέστερα τον πιο αδύναμο ως θύμα, με σκοπό την επιβολή της εξουσίας του κυρίαρχου και την υποταγή του θύματος.

2.1.4 Ο ορισμός του κοινού.

Εξετάζοντας την σεξουαλική εγκληματικότητα, δεν θα ήταν δυνατόν να αγνοηθεί ο **ορισμός που προκύπτει από το κοινό** αναφορικά με αυτήν την κατηγορία εγκλημάτων. Δεν είναι λίγες οι φορές που εκφράζονται από το κοινό απόψεις που στοχοποιούν το θύμα και επιρρίπτουν σε αυτό τις ευθύνες για μία πράξη σεξουαλικής βίας, εφόσον δεν αντιστάθηκε στον δράστη, θεωρώντας και ως “ένοχο θύμα”, πως δηλαδή προκάλεσε τη θυματοποίησή του (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 50-51). Οι απόψεις αυτές απορρέουν σε μεγάλο βαθμό από τις **στερεοτυπικές αντιλήψεις** που έχουν τα άτομα σε σχέση με το φύλο, την σχέση μεταξύ των φύλων, τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνει το κάθε φύλο, κ.ά., αλλά και στην δυσκολία απόκτησης των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων που στοιχειοθετούν μια επίθεση ως περιστατικό σεξουαλικής βίας. Αν συνοψιστούν όσα παρατέθηκαν παραπάνω, η απουσία αποδεικτικών στοιχείων και η πεποίθηση πως, το θύμα θα πρόβαλλε αντίσταση, αν δεν ήθελε να υποστεί σεξουαλική βία, δημιουργούν στερεοτυπικές αντιλήψεις. Οι παραπάνω απόψεις εκφράζονται από το κοινό, όμως παίζει σημαντικό ρόλο ποιος εκφράζει αυτήν την άποψη, η ηλικία του, το επίπεδο της μόρφωσής του και άλλα παρόμοια στοιχεία. Έτσι, **ανάλογα με τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου από το κοινό, διαμορφώνονται αναλόγως και οι στάσεις του απέναντι στην σεξουαλική επιθετικότητα** (Δασκαλάκης Η. 1983 : 331-332), με αποτέλεσμα ο ορισμός του κοινού για την σεξουαλική επιθετικότητα να διαφέρει από τον νομικό ή τον εγκληματολογικό ορισμό, αφού αυτός του κοινού είναι στενότερος και

προϋποθέτει την τήρηση συγκεκριμένων συνθηκών, όπως ο τόπος τέλεσης, η σχέση θύματος και δράστη ή η δυνατότητα απόδειξης της επίθεσης. Καταλήγοντας, είναι φανερό η τάση του κοινού να ενοχοποιεί το θύμα και να επιρρίπτει σε εκείνο την ευθύνη της θυματοποίησης του, ενώ διατηρεί μία ουδέτερη στάση ως προς τον δράστη (Τσιγκρής Α. 2000 : 47-55).

2.1.5 Ο ορισμός του θύματος.

Τελευταίος ορισμός που θα παρουσιαστεί είναι εκείνος που διαμορφώνεται **από την πλευρά του θύματος**. Αποτελεί τον πιο ιδιαίτερο ορισμό, μιας και προέρχεται από άμεσα εμπλεκόμενο άτομο στο περιστατικό σεξουαλικής βίας. Ο ορισμός, λοιπόν, αυτός είναι ιδιαίτερος και για έναν ακόμη λόγο: **το θύμα αυτοπροσδιορίζεται ως τέτοιο**, βάσει του νομικού ορισμού που αναφέρεται στα σεξουαλικά αδικήματα και ύστερα εξετάζει το ίδιο, αν ταυτίζεται ή όχι με όσα περιγράφονται νομικά. Πιθανολογώντας, αυτό συμβαίνει εξαιτίας της **ανεξερεύνητης πλευράς του θύματος σεξουαλικού εγκλήματος** μέχρι προσφάτως, με αποτέλεσμα το θύμα να δημιουργεί ένα συγκεκριμένο προφίλ δράστη, θύματος και προϋποθέσεων τέλεσης ενός σεξουαλικού εγκλήματος, όπως φάνηκε και στον ορισμό που δίνει το κοινό για την συγκεκριμένη κατηγορία εγκλημάτων. Κάπως έτσι δημιουργήθηκε και ο όρος **“κλασικός βιασμός”** ακριβώς για να περιγράψει τις συνθήκες που επικρατούν σε έναν βιασμό, προς αποφυγήν παρερμηνειών. Και σε αυτή την εκδοχή ορισμού, οι στερεοτυπικές αντιλήψεις παίζουν σημαντικό ρόλο, αφού, αν το θύμα αποδεχτεί την υποτιθέμενη ανάγκη υποταγής στον άνδρα, αναπόφευκτα δεν θεωρεί την συγκεκριμένη πράξη εγκληματική. Πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο, πως σε όλες τις προσεγγίσεις, έτσι και στην προκείμενη, οι απόψεις που εκφράζονται, επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από το πλαίσιο στο οποίο περιλαμβάνονται (π.χ. άλλη η στάση θυμάτων σε δημοκρατικές χώρες) (Τσιγκρής Α. 2000 : 55-60).

Βέβαια, για τον ορισμό της σεξουαλικής επίθεσης από τα θύματα, πρέπει να ληφθεί υπόψη και **ο τρόπος που βίωσαν τα θύματα την επίθεση** (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 34). Αν δηλαδή τα θύματα εκλαμβάνουν την επίθεση ως μια επιβολή εξουσίας στον αδύναμο από τον κυρίαρχο, τότε δε θα εκφράσουν αρνητική θέση, αλλά θα αποδεχτούν το περιστατικό. Με άλλα λόγια, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και οι αντιλήψεις των ατόμων εν γένει, αλλά και τα στερεότυπα, τα οποία πιθανόν να επικρατούν σε μία κοινωνία. Αν το θύμα θεωρεί πως, δεν μπορεί να αντιδράσει, τότε θα υποστεί το βιασμό σαν μια ενέργεια αναπόφευκτη (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 31).

Τέλος, βασικό ρόλο στην πρόσληψη των σεξουαλικών επιθέσεων από τα θύματα, παίζει και **η στιγματιστική λειτουργία της θυματοποίησης τους**. Τα θύματα συχνά αποδέχονται την κοινωνική ταυτότητα που τους αποδίδεται και την εσωτερικεύουν (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 33-34, 55).

Έχοντας παρουσιάσει **τέσσερις βασικούς ορισμούς της σεξουαλικής βίας** και παραθέτοντας τα σχετικά με τα σεξουαλικά εγκλήματα άρθρα, τα οποία προβλέπονται από τον ποινικό κώδικα, γίνεται κατανοητό το χάσμα και το χάος που επικρατεί ανάμεσα στους ορισμούς, οι οποίοι έχουν ελάχιστα σημεία επαφής, αν όχι μηδαμινά. Η κάθε πλευρά είναι λογικό να έχει διαμορφώσει τη δική της θέση για ένα έγκλημα (στην περίπτωση που εξετάζονται τα σεξουαλικά εγκλήματα), όμως δεν είναι λογικό να υπάρχουν τόσο μεγάλα κενά και αναντιστοιχίες στους ορισμούς. Για την καλύτερη αντιμετώπιση μιας μορφής εγκληματικότητας και την χάραξη μίας αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής, είναι αναγκαία η σχετική σύμπνοια των θέσεων των επιμέρους πλευρών που βιώνουν , πληροφορούνται ή καλούνται να λάβουν μέτρα και αποφάσεις για ένα έγκλημα και να μην παραμένουν σε θεωρητικό επίπεδο (West D.1994 : 351).

2.2 Θεωρητικές προσεγγίσεις σεξουαλικής επιθετικότητας

Όπως έχει αναφερθεί ήδη, το θεωρητικό μέρος του παρόντος πονήματος απαρτίζεται από δυο επιμέρους πυλώνες: από αυτόν που αναφέρεται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και από εκείνον που αναφέρεται στην σεξουαλική εγκληματικότητα. Αυτό συμβαίνει επειδή κεντρικό πυρήνα του πονήματος αποτελούν οι αναπαραστάσεις του κοινού μέσα από ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης με αφορμή ένα σεξουαλικό έγκλημα. Γι' αυτό το λόγο, θα θεωρείτο παράλειψη να μην γίνει αναφορά στην σεξουαλική εγκληματικότητα, ώστε να δημιουργηθεί μία όσο το δυνατόν ακριβέστερη εικόνα για αυτά τα εγκλήματα και να γίνει κατανοητή η πρόσληψη των εγκλημάτων αυτών από την κοινή γνώμη.

Για την καλύτερη προσέγγιση της σεξουαλικής εγκληματικότητας ή βίας, όπως συχνά αναφέρεται, είναι αναγκαία **η αναφορά στις διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις** που έχουν διατυπωθεί. Οι προσεγγίσεις που θα παρατεθούν είναι ψυχολογικές και κοινωνιολογικές, ενώ στις τελευταίες περιλαμβάνονται οι ανθρωπολογικές, αλλά και φεμινιστικές.

2.2.1 Ψυχολογικές προσεγγίσεις.

Η πρώτη κατηγορία προσεγγίσεων της σεξουαλικής βίας είναι αυτή των **ψυχολογικών ή/και ψυχαναλυτικών προσεγγίσεων**. Βάση των προσεγγίσεων αυτών αποτελεί το γεγονός πως, η αναζήτηση των αιτιών που οδήγησαν τον δράστη στη διάπραξη ενός σεξουαλικού εγκλήματος **εντοπίζεται σε ατομικούς παράγοντες**. Εξού και το συμπέρασμα πως, ο σεξουαλικός δράστης συνήθως είναι άτομο ψυχολογικά ανισόρροπο με έντονες συναισθηματικές διαταραχές, με μια νοσούσα ψυχική υγεία. Πολλοί έχουν εκφράσει τη θέση πως, οι σεξουαλικοί δράστες καταφεύγουν στην σεξουαλική βία ακριβώς επειδή είναι οι ίδιοι στερημένα άτομα σεξουαλικά, οπότε προσπαθούν να γεμίσουν αυτό τους το κενό. Από την άλλη πλευρά δεν εκλείπουν οι απόψεις που υποστηρίζουν πως, ο σεξουαλικός δράστης, αφού δεν έχει τον έλεγχο του κοινωνικού ή εργασιακού περιβάλλοντός του, προσπαθεί να κυριαρχήσει με αυτόν τον τρόπο και να ελέγξει την πορεία της σεξουαλικής επίθεσης (Τσιγκρής Α. 2000 : 19).

Εστιάζοντας περισσότερο στις ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις για την σεξουαλική βία, θα συναντήσει κανείς **τέσσερις βασικές ψυχαναλυτικές θεωρήσεις** αναφορικά με το κίνητρο του δράστη τέτοιου είδους εγκλημάτων. Η πρώτη θεωρία

ονομάζεται **θεωρία της αποπροσωποποίησης και της επιθυμίας ακύρωσης του άλλου προσώπου**. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, κίνητρο του δράστη είναι να αποπροσωποποιήσει και να ακυρώσει το θύμα του, ενεργοποιώντας στερεότυπα, όπως αυτό της εύκολης γυναίκας – θύματος, η οποία ουσιαστικά προκαλεί η ίδια τον δράστη. Αναφορικά με τη δεύτερη **θεωρία της νοσταλγίας μιας συμπαγούς ταυτότητας**, ο δράστης, για να καταφέρει να αισθανθεί ολοκληρωμένος ως ύπαρξη, πρέπει να καταστρέψει το θύμα του. Με αυτόν τον τρόπο, νιώθει ο ίδιος ολοκληρωμένος και ισορροπημένος. Η τρίτη θεωρία στα πλαίσια των ψυχαναλυτικών προσεγγίσεων συναντάται ως η **θεωρία της αγωνίας για επιβεβαίωση**. Για τους δράστες που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία αναφέρεται ως βασικός σκοπός τους η αναζήτηση και η εύρεση επιβεβαίωσης και αναγνώρισης του εαυτού τους από τους άλλους και ιδιαίτερα από τα θύματά τους. Ικανοποιώντας δηλαδή την σεξουαλική τους δίψα, ικανοποιούν και τον εγωισμό τους. Τέλος, η τελευταία **θεωρία**, αυτή **του φόβου του απειλητικού άλλου**, βασίζεται κυρίως στο αίσθημα του φόβου. Έχει επικρατήσει η άποψη πως, ο άνδρας θα πρέπει να γεννά φόβο στους γύρω του συμπεριλαμβανομένων και των γυναικών. Οπότε, αν συναντήσει κάποια ισχυρή γυναίκα, του γεννάται το αίσθημα της ανασφάλειας, το οποίο εκτονώνεται με την πραγματοποίηση πράξεων σεξουαλικής βίας (Τσιγκρής Α. 2000 : 22-24).

Σε αυτό το σημείο, δεν θα ήταν άτοπη η θεώρηση πως, ο άνδρας που επιτίθεται σεξουαλικά σε μία γυναίκα, στοχεύει στην σεξουαλική του ικανοποίηση, αλλά και στην τόνωση του εγωισμού του. Πολύ πιθανόν, αυτός ο άνδρας να θεωρεί τον εαυτό του ως κυρίαρχο ον που θα επιβάλλει την εξουσία του στη γυναίκα, **ένα ον όχι κοινωνικό, αλλά κανονίζον**. Εκμεταλλευόμενος αυτή την θεώρηση της γυναίκας ο δράστης, πιθανόν να βλέπει τον εαυτό ως Σωτήρα, ως Μεσσία, ο οποίος θα λυτρώσει τον εαυτό του και το θύμα, με την επιβολή της “θείας” σεξουαλικής του βίας (Λάζος Γ. 1997 : 370).

Στις ψυχολογικές ή/και ψυχαναλυτικές θεωρητικές προσεγγίσεις για την σεξουαλική βία ασκήθηκαν ποικίλες κριτικές. Άλλες κριτικές βασίζονταν στο γεγονός πως, οι δεδομένες προσεγγίσεις δεν λάμβαναν υπόψη κοινωνικούς παράγοντες. Θεωρήθηκαν, δηλαδή, ως μονόπλευρες προσεγγίσεις, εστιασμένες στο ψυχολογικό υπόβαθρο του δράστη και μόνο, χωρίς να εξετάζουν παράλληλα άλλους υπαρκτούς παράγοντες εξήγησης της σεξουαλικής επιθετικότητας. Βέβαια, οι περισσότερες κριτικές αφορούσαν στις έρευνες στις οποίες στηρίχθηκαν οι ψυχολογικές προσεγγίσεις, αφού τα ερευνητικά δεδομένα που προέκυψαν

αντλήθηκαν από μικρό δείγμα σεξουαλικών δραστών, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία μιας παραπλανητικής εικόνας για την σεξουαλική εγκληματικότητα. Τέλος, κριτική ασκήθηκε στις προκείμενες προσεγγίσεις, καθώς, οι προσεγγίσεις αυτές αποδίδουν τα αίτια της παραβατικότητας των σεξουαλικών δραστών σε ψυχολογικά αίτια και όχι στην ελεύθερη βούληση των ατόμων. (Τσιγκρής Α. 2000 : 23-24)

2.2.2 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις.

Α) Αμιγώς κοινωνιολογικές προσεγγίσεις: Στην προσπάθεια εξήγησης της σεξουαλικής επιθετικότητας, αναπτύχθηκαν και διάφορες θεωρίες με κύριο στόχο τους την αποκάλυψη των αιτιών που οδηγούν στην τέλεση ενός σεξουαλικού εγκλήματος - **οι κοινωνιολογικές θεωρίες**. Αυτές οι θεωρίες έθεσαν ως αίτια της εκδήλωσης σεξουαλικής επιθετικότητας συνθήκες που επικρατούν στο **κοινωνικό περιβάλλον του δράστη**.

Με βάση την εξήγηση της σεξουαλικής εγκληματικότητας σε όρους του κοινωνικού περιβάλλοντος, διενεργήθηκαν διάφορες έρευνες, οι οποίες με την σειρά τους βασίζονταν σε διαφορετικές θεωρίες. Η έρευνα του Amir βασίστηκε στη **θεωρία του υποπολιτισμού της βίας** του Wolfgang, σχηματίζοντας τη θέση πως, όσα άτομα μειονεκτούν “κοινωνικά”, καταφεύγουν στην σεξουαλική βία, για να εκπληρώσουν τις ανάγκες τους, ενώ είναι σύνηθες φαινόμενο για αυτές τις τάξεις να προχωρούν σε εκμετάλλευση και κακομεταχείριση των γυναικών (Τσιγκρής Α. 2000 : 9-11). Παρόμοια με την μελέτη του Amir ήταν εκείνη των Jaffe και Straus που έδειξε πως, η σεξουαλική επιθετικότητα έχει άμεση σχέση με δύο κοινωνικούς παράγοντες: την **αποδιοργάνωση** και την **υπερ-αρρενωπότητα**. Δηλαδή η σεξουαλική βία εκδηλώνεται όπου υπάρχει υψηλός δείκτης ανεργίας, διαζυγίων και έντονη ανδροκρατία. Τόσο η προκείμενη έρευνα όσο και η έρευνα του Amir πάσχουν από μεθοδολογικά προβλήματα, με αποτέλεσμα να μην θεωρούνται έγκυρες. (Τσιγκρής Α. 2000 : 10-11)

Ο VonHentig με τη **θεωρία της αναλογίας του φύλου** εξέφρασε τη θέση πως, όσο οι άνδρες υπερέχουν αριθμητικά των γυναικών στο γενικό πληθυσμό, η σεξουαλική εγκληματικότητα θα εξακολουθεί να υπάρχει, αφού αποτελεί ένα επακόλουθο της στέρησης των ανδρών και της προσπάθειας εκτόνωσής τους. Ερευνητές προσπάθησαν να αποδείξουν τη θεωρία περί αναλογίας του φύλου, όμως

χωρίς αποτέλεσμα, αφού δεν επαληθεύτηκε ερευνητικά. (VonHentig H. 1951 : 443-448)

Μια πιο ρηξικέλευθη προσέγγιση της εν λόγω βίας διατυπώθηκε από τους Schwendinger και Schwendinger, οι οποίοι απέδωσαν τα αίτια της σεξουαλικής επιθετικότητας στον **καπιταλιστικό χαρακτήρα τέτοιων εγκλημάτων**. Συγκεκριμένα, διατύπωσαν την άποψη πως, ο καπιταλισμός είναι εκείνος που καλλιεργεί τέτοια αισθήματα στους άνδρες για τις γυναίκες και οι πρώτοι οδηγούνται στην εκδήλωση σεξουαλικών εγκλημάτων. (Schwendinger J.R. & Schwendinger H. 1974 : 25)

Στην προσπάθεια εξήγησης του σεξουαλικού εγκλήματος, οι Baron και Straus διατύπωσαν **δύο θεωρητικές προσεγγίσεις**. Σύμφωνα με την **προσέγγιση του πολιτιστικού πλεονάσματος**, η βία που ενέχει σεξουαλική επιθετικότητα, νομιμοποιείται σε διάφορες φάσεις στην ζωή του ανθρώπου, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται και οι σχέσεις των δύο φύλων. Η δεύτερη προσέγγιση των Baron και Straus – **ηθεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης**- υποστηρίζει πως, το έγκλημα προκύπτει σε ένα πρόσφορο έδαφος, όπου οι κοινωνικοί δεσμοί έχουν χαλαρώσει και η ενότητα της κοινωνίας έχει διασπαστεί. Το πρόβλημα με τις έρευνες που βασίζονται στις παραπάνω θεωρίες είναι πως, βασίζονται σε στοιχεία των αστυνομικών αρχών, όπου πάντα υπάρχει ο σκοτεινός αριθμός της εγκληματικότητας. (Τσιγκρής Α. 2000 : 13-14) Βάσει αυτού, γίνεται κατανοητό πως, οι παραπάνω θεωρίες προσεγγίζουν αποσπασματικά το φαινόμενο της σεξουαλικής εγκληματικότητας.

Η Adler προσπάθησε να εξηγήσει την σεξουαλική εγκληματικότητα και να εντοπίσει, όχι μόνο τα αίτια της εκδήλωσής της, αλλά και **έναν παράγοντα πρόβλεψης της εκδήλωσής της**. Ο παράγοντας πρόβλεψης που προέκυψε είναι ο εξής: αν το άτομο έχει συναναστροφές με άτομα, τα οποία έχουν ροπή προς αυτού του είδους την επιθετικότητα, θα προβεί σε παρόμοιες πράξεις. Επίσης, βασικός παράγοντας που συνδέεται άμεσα με την εκδήλωση σεξουαλικής βίας είναι αυτός της **εκπαίδευσης του ατόμου** (Adler C. 1985 : 326-327). Ωστόσο, δεν αρκεί να βρεθεί ο κύριος λόγος που οδηγούνται τα άτομα στην σεξουαλική βία, αλλά και στοιχεία που να δείχνουν προς μια προληπτική κατεύθυνση.

Εκτός από τις προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν σχετικά με τα αίτια της σεξουαλικής εγκληματικότητας που συνδέονται με κοινωνικούς παράγοντες, διατυπώθηκαν και ορισμένα θεωρητικά μοντέλα σχετικά με πιο ιδιαίτερες παραμέτρους της σεξουαλικής βίας. Συγκεκριμένα, έγινε μία απόπειρα εξήγησης της

διαφυλετικής εγκληματικότητας, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν δύο θεωρητικά μοντέλα, το **κανονιστικό** και το **συγκρουσιακό**. Σύμφωνα με το πρώτο μοντέλο, εξαιτίας της ισότητας λευκών και μαύρων ατόμων, έχουν εξαφανιστεί εμπόδια στην επαφή των δύο φυλών, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι πιθανότητες θυματοποίησης μίας λευκής γυναίκας από έναν μαύρο άνδρα. Αναφορικά με το δεύτερο μοντέλο, η σεξουαλική πρόσβαση, δηλαδή η πιθανότητα σύναψης σεξουαλικής σχέσης με ένα άτομο, συνδέεται στενά με τις σχέσεις εξουσίας που υπάρχουν σε μία υποομάδα, κατά πόσο δηλαδή η εκάστοτε κοινωνική ομάδα μπορεί να θέσει τα κατάλληλα εμπόδια για αποτροπή εκδήλωσης σεξουαλικών επιθέσεων. Και τα δύο παραπάνω μοντέλα, το κανονιστικό και το συγκρουσιακό, δεν δύνανται να εξηγήσουν επαρκώς το φαινόμενο της διαφυλετικής σεξουαλικής βίας. Το πρώτο είναι ανίκανο για μία τέτοια εξήγηση, διότι ασχολείται μόνο με λευκές γυναίκες θύματα μαύρων δραστών και όχι με μαύρες γυναίκες θύματα λευκών δραστών, ενώ δεν υπολογίζεται η προθυμία καταγγελίας των περιστατικών από το θύμα βάσει φυλετικής καταγωγής. Το δεύτερο μοντέλο κρίνεται ανίκανο ολοκληρωμένης εξήγησης του εν λόγω φαινομένου, παρά μόνο αποσπασματικής εφαρμογής του στην πραγματικότητα. (Τσιγκρής Α. 2000 : 16-17)

Β)Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις:Εκτός από τις παραπάνω κοινωνιολογικές προσεγγίσεις που παρατέθηκαν, υπάρχουν και ορισμένες προσεγγίσεις που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία και ονομάζονται **ανθρωπολογικές προσεγγίσεις** για την εξήγηση της σεξουαλικής επιθετικότητας. Η διαφορά τους με τις υπόλοιπες κοινωνιολογικές θεωρητικές προσεγγίσεις είναι η σύγκριση που πραγματοποιούν ανάμεσα σε **φυλές διαφορετικών πολιτισμών**(Τσιγκρής Α. 2000 : 33). Επομένως, αφού γίνεται λόγος για διαφορετικούς πολιτισμούς, θα υπάρχει και διαφορετική προσέγγιση ανάλογα με το ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνίας στην οποία λαμβάνει χώρα ένα σεξουαλικό αδίκημα.

Στα πλαίσια, λοιπόν, των ανθρωπολογικών προσεγγίσεων, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, οι ανθρωπολόγοι ήταν εκείνοι που συνέδεσαν την κοινωνική δομή με την σεξουαλική επιθετικότητα. Ένας από τους ανθρωπολόγους ήταν ο LeVine, ο οποίος, μέσα από **τη θεωρία του διαφορετικού κοινωνικού ελέγχου** υποστήριξε πως, ο έλεγχος που ασκείται στα δύο φύλα είναι διαφορετικός, ενώ δημιουργείται μια αποστέρηση από αυτόν τον διαφορετικό κοινωνικό έλεγχο. Ο συνδυασμός των δύο παραγόντων οδηγεί στην εκδήλωση σεξουαλικής βίας. Ωστόσο, και αυτή η θεωρία δεν θεωρήθηκε μεθοδολογικά ορθή, αφού χρησιμοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία της

αστυνομίας, ενώ, από την άλλη πλευρά, δεν μπορούν να εξαχθούν καθολικά και γενικεύσιμα συμπεράσματα από έρευνες τέτοιου τύπου, αφού εμπλέκονται κοινωνίες, οι οποίες δεν έχουν κοινούς κώδικες αξιών και κοινές αντιλήψεις. (Τσιγκρής Α. 2000 : 34-35)

Γ) Φεμινιστικές προσεγγίσεις:Μια ακόμη ιδιαίτερη κατηγορία κοινωνιολογικών προσεγγίσεων, αποτελεί **η προσέγγιση των φεμινιστών επιστημόνων**. Έχουν κοινό σκοπό με τις ψυχολογικές και τις υπόλοιπες προσεγγίσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω: την αποκάλυψη των αιτιών, οι οποίες οδηγούν στην εμφάνιση περιστατικών σεξουαλικής βίας. Οι προκείμενες προσεγγίσεις εμφανίστηκαν **μετά την ανάπτυξη του φεμινιστικού κινήματος** τη δεκαετία του 1970-1980. Ακριβώς εξαιτίας της χρονολογικής τους ταύτισης με την εμφάνιση του γυναικείου κινήματος και του φεμινισμού, οι φεμινιστικές θεωρίες προσπαθούν να ερμηνεύσουν την σεξουαλική επιθετικότητα **κοινωνικό-πολιτισμικά**, λαμβάνοντας υπόψη τις **κοινωνικές σχέσεις και τους ρόλους του φύλου** στην κοινωνία. (Τσιγκρής Α. 2000 : 25)

Σε αντίθεση με τις προσεγγίσεις που προαναφέρθηκαν, οι φεμινιστικές προσεγγίσεις εκλαμβάνουν την σεξουαλική επιθετικότητα ως **προϊόν θεσμοθετημένου σεξισμού**, δηλαδή μιας γυναίκας συνεχώς υποταγμένης σε έναν άνδρα – κυρίαρχο. Άρα, ο άνδρας, στην προσπάθεια διατήρησης της εξουσίας του, επιτίθεται σεξουαλικά στη γυναίκα του, ώστε να επιβάλλει και να αποδείξει τη δύναμή του. (Τσιγκρής Α. 2000 : 28)

Στην προσπάθεια παρουσίασης των φεμινιστικών προσεγγίσεων όσο το δυνατόν αρτιότερα και συνοπτικά, θα αναφερθούν τρεις σημαντικές θεωρίες που αναπτύχθηκαν από τους φεμινιστές για την εξήγηση της σεξουαλικής βίας. Η πρώτη **θεωρία** που αποπειράθηκε να εξηγήσει συγκεκριμένα το αδίκημα του είναι αυτή της **ανισότητας των φύλων**. Σύμφωνα με τους Clark και Lewis, μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες να βιαστεί μία γυναίκα στα πλαίσια μιας κοινωνίας, η οποία παραχωρεί στον άνδρα την σεξουαλική και αναπαραγωγική ιδιοκτησία μιας γυναίκας. Επομένως, ο άνδρας επιβάλλει στην ιδιοκτησία του τα σεξουαλικά του δικαιώματα με τη χρήση βίας. (Τσιγκρής Α. 2000 : 29) Η δεύτερη θεωρητική προσέγγιση είναι εκείνη της **πορνογραφίας**. Σύμφωνα με αυτή, η πορνογραφία αντικειμενοποιεί τη γυναίκα σεξουαλικά και παράγει πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία ορίζουν τη γυναίκα ως θύμα (Τσιγκρής Α. 2000 : 29-30), το οποίο θα δεχθεί την σεξουαλική βία από τον κυρίαρχο της κατάστασης (δηλαδή τον άνδρα). Τρίτη και τελευταία θεωρία είναι

αυτή του Kaninπερί **αποτυχίας επικοινωνίας των δύο φύλων**. Σύμφωνα με τον Kanin, πολύ συχνά οι άνδρες αντιλαμβάνονται λανθασμένα την στάση των γυναικών (Τσιγκρής Α. 2000 : 30), αφού εκλαμβάνουν μηνύματα από εκείνες, τα οποία δεν είναι απαραίτητα σύμφωνα σε σύναψη σεξουαλικής σχέσης με εκείνους. Αν εξαιρεθεί η δυσκολία επικοινωνίας των δύο φύλων και ο διαφορετικός σεξουαλικός κώδικάς τους, η σεξουαλική βία μπορεί να εξηγηθεί, σύμφωνα με τον Kanin, και με τον **κοινωνικό έλεγχο που ασκείται στις παρεκκλίνουσες γυναίκες**. Με άλλα λόγια, η σεξουαλική βία που ενδέχεται να ασκηθεί σε μία γυναίκα μπορεί να σχετίζεται με το σεξουαλικό παρελθόν, μπορεί να χρησιμοποιηθεί (η βία αυτή) ως μέσο συμμόρφωσης των γυναικών με σεξουαλική συμπεριφορά μη αποδεκτή κοινωνικά και, τέλος, ενδέχεται να πρόκειται για απόρροια της άποψης που έχουν οι άνδρες για ορισμένες γυναίκες (μπορεί να τις θεωρούν ακόλαστες ή/και παρεκκλίνουσες, οπότε θεωρούν την άσκηση σεξουαλικής βίας κατά τους ως λογικό επακόλουθο της στάσης των γυναικών αυτών). (Τσιγκρής Α. 2000 : 30-31)

Με μία σύντομη παρουσίαση των κυριότερων φεμινιστικών προσεγγίσεων για την σεξουαλική επιθετικότητα, γίνεται κατανοητό πως η σεξουαλική βία εξηγείται με βάση τα δύο φύλα και τις μεταξύ τους διαφορές, τη μεταξύ τους σχέση και τη διαφορετική τους αντίληψη της πραγματικότητας.

Μετά την παρουσίαση ορισμένων κοινωνιολογικών θεωρητικών προσεγγίσεων από όσες έχουν διατυπωθεί για την προκείμενη μορφή εγκληματικότητας, γίνεται αντιληπτό πως, ενώ υπάρχουν σημεία των θεωριών που προσπαθούν να προσεγγίσουν την σεξουαλική επιθετικότητα, καταφέρνουν να την προσεγγίσουν μόνο αποσπασματικά. Το μεγαλύτερο σφάλμα των μελετών που προσπάθησαν να αποδείξουν τις παραπάνω θεωρίες είναι η στήριξη τους αποκλειστικά στα επίσημα στατιστικά στοιχεία της αστυνομίας, αγνοώντας έναν μεγάλο παράγοντα που επηρεάζει έντονα τις καταγραφές της εγκληματικότητας και την θεατότητα των αδικημάτων: τον σκοτεινό αριθμό.

2.3 Η φαινομενολογία της σεξουαλικής επιθετικότητας

Κεντρικό πυρήνα της παρούσας εργασίας αποτελεί η σεξουαλική εγκληματικότητα. Εξετάζοντας, λοιπόν, αυτήν την ιδιαίτερη κατηγορία εγκλημάτων, είναι απαραίτητη η παρουσίαση ορισμένων ενδεικτικών προφίλ αναφορικά με το προκείμενο αδίκημα. Με την παρουσίαση της φαινομενολογίας των συγκεκριμένων εγκλημάτων, δημιουργείται μία ενδεικτική, αλλά σαφής απεικόνιση στο κοινό σχετικά με τα προαναφερθέντα αδικήματα, ώστε να έχουν διαμορφώσει μία όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτική εικόνα για αυτά. Τα προφίλ που χρειάζεται να παρουσιαστούν στο παρόν πόνημα είναι τα εξής: **το προφίλ του δράστη ενός σεξουαλικού εγκλήματος, το προφίλ του θύματος, αλλά και το προφίλ του ίδιου του αδικήματος.**

2.3.1 Το προφίλ του δράστη σεξουαλικού εγκλήματος.

Με την σειρά που προαναφέρθηκαν, θα παρουσιαστεί σε πρώτη φάση το προφίλ που έχει δημιουργηθεί για τον δράστη, μέσα από ποικίλες έρευνες, αλλά και από αστυνομικές στατιστικές. Θα πρέπει να γίνει ξεκάθαρο πως, τόσο για το προφίλ του δράστη όσο και για το προφίλ του θύματος και του ίδιου του εγκλήματος, τα στοιχεία που θα παρατεθούν είναι ενδεικτικά και συνδέονται με τα κοινωνικό-δημογραφικά στοιχεία των ατόμων. Ειδικότερα, για το **προφίλ του δράστη**, έχουν πραγματοποιηθεί περιορισμένες μελέτες, όπως και για την σεξουαλική επιθετικότητα εν γένει (Gibbens T. C. N., Soothill K. L. & WayC. K. 1994 : 351), όμως τα βασικά στοιχεία που υπάρχουν, θα παρατεθούν. Ο δράστης ενός σεξουαλικού αδικήματος, λοιπόν, είναι άνδρας, νεαρός (15-24 ετών), συνήθως άγαμος, μαύρος και προέρχεται από τις κατώτερες εργατικές τάξεις. Αναφορικά με το επάγγελμα του, δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα που να ασκεί συνήθως ένας σεξουαλικός δράστης, αφού οι δράστες της συγκεκριμένης κατηγορίας μπορεί να προέρχονται από όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες, εξού και ο χαρακτηρισμός του σεξουαλικού δράστη από τους φεμινιστές ως “άνθρωπος της διπλανής πόρτας”. Η εξήγηση για την προέλευση των σεξουαλικών δραστών από τις κατώτερες και όχι τις μεσαίες και ανώτερες κοινωνικό-οικονομικές τάξεις βρίσκεται στη δυνατότητα συγκάλυψης ενός εγκλήματος και της επίτευξης συμβιβασμού με το θύμα, εξαιτίας της θέσης που ενδέχεται να έχουν τα άτομα αυτά στην κοινωνία. Ωστόσο, παρότι ενδεικτικό, το προφίλ που διαμορφώνεται για τους σεξουαλικούς δράστες μπορεί να κριθεί ως μεροληπτικό και όχι ως ανταποκρινόμενο στην πραγματικότητα, αφού προκύπτει

έπειτα από ανάλυση των δεδομένων των στατιστικών των αστυνομικών αρχών. (Τσιγκρής Α. 2000 : 76-78)

2.3.2 Το προφίλ του θύματος σεξουαλικού εγκλήματος.

Πέραν του προφίλ των σεξουαλικών δραστών, το οποίο παρατέθηκε παραπάνω, αναγκαία κρίνεται η αναφορά στο **προφίλ των θυμάτων** σεξουαλικών εγκλημάτων. Όπως συμβαίνει με το προφίλ των δραστών, έτσι και το προφίλ των θυμάτων τέτοιων εγκλημάτων συνδέεται στενά με κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων. Έτσι, το προφίλ των θυμάτων που διαμορφώνεται, συγκεντρώνει τα παρακάτω στοιχεία: το θύμα είναι συνήθως γυναίκα, εφηβικής ή/μέχρι νεαρής ηλικίας, είναι άγαμο, συνήθως προέρχεται από χαμηλά κοινωνικό-οικονομικά στρώματα και συνηθέστερα δεν εργάζεται, είναι φοιτήτρια και διαμένει σε αστικό κέντρο. (Τσιγκρής Α. 2000 : 71-76, Αρτινοπούλου Β. 1996 : 49). Παράλληλα, οι επιθέσεις που δέχθηκαν τα θύματα, πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της νύχτας. (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 49). Παρότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά συνθέτουν το πορτραίτο του θύματος μίας σεξουαλικής επίθεσης, ωστόσο, τίθεται το ζήτημα της προθυμίας καταγγελίας. Με άλλα λόγια, ίσως τα θύματα που καταγγέλλουν ευκολότερα μία τέτοια επίθεση, ακριβώς επειδή θα αποταθούν στις αρχές, για να καταγγείλουν το περιστατικό, θεωρούνται ως συνηθέστερα θύματα, αφού υπάρχει και μεγάλο ποσοστό θυμάτων που δεν απευθύνεται στις αρχές και προτιμά να γνωστοποιήσει το περιστατικό μόνο σε οικείους του (Τσιγκρής Α. 2002 : 23). Η βασική παραδοχή είναι πως, τα θύματα σεξουαλικών επιθέσεων, αποφεύγουν την καταγγελία των επιθέσεων αυτών στην αστυνομία, εξαιτίας του στιγματισμού, του ταμπού, αλλά και της πιθανότητας δευτερογενούς θυματοποίησης. Τα χαμηλά ποσοστά καταγγελίας των θυμάτων σεξουαλικής επίθεσης στηρίζονται στα στοιχεία της αστυνομίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, μόνο το 10% των θυμάτων σεξουαλικών επιθέσεων καταγγέλλουν το αδίκημα στις αρχές (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 55-57). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μίας εικόνας που δεν ανταποκρίνεται πιστά στην πραγματικότητα και που επηρεάζεται από την προθυμία καταγγελίας του αδικήματος από τα θύματα στις διωκτικές αρχές (Τσιγκρής Α. 2000 : 71-76). Τέλος, τα θύματα σεξουαλικών επιθέσεων συχνά φέρουν σωματικές βλάβες, στιγματίζονται κοινωνικά, ενώ φέρουν το “**τραυματικό σύνδρομο του βιασμού**”, το οποίο μπορεί να κρατήσει για χρόνια μετά τη θυματοποίηση του ατόμου (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 54).

Ολοκληρώνοντας το προφίλ των θυμάτων, θα πρέπει να διευκρινιστεί πως, παρότι η πλειοψηφία των θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων είναι γυναίκες, υπάρχει και μεγάλο ποσοστό ανδρών θυμάτων τέτοιων εγκλημάτων (Τσιγκρής Α. 2000 : 84-86). Ωστόσο, οι άνδρες θύματα καταγγέλλουν στις αρχές τα περιστατικά πολύ σπανιότερα, με αποτέλεσμα να διογκώνεται ο σκοτεινός αριθμός αυτής της κατηγορίας εγκλημάτων ακόμη περισσότερο. (Shultz L. & DeSavage J. 1977 : 80)

Εφόσον αναφέρονται τα θύματα των σεξουαλικών εγκλημάτων, θα πρέπει να γίνει αναφορά και σε μία ιδιαίτερη κατηγορία θυμάτων, αυτή των ανηλίκων. Τα σεξουαλικά αδικήματα με θύματα ανήλικους είναι ακόμη πιο ιδιαίτερα, μιας και ελάχιστα από αυτά φτάνουν στην γνώση της αστυνομίας (Rush F. 1971 : 65-75). Αυτό συμβαίνει, είτε γιατί τα ίδια τα θύματα ντρέπονται να μιλήσουν στους γονείς τους για ό, τι υπέστησαν, είτε γιατί οι γονείς που πληροφορούνται για αυτές τις επιθέσεις, δεν απευθύνονται στην αστυνομία (Τσιγκρής Α. 2000 : 92-93). Επομένως, είναι λογικό τα ποσοστά που έχουν καταγραφεί από την αστυνομία να είναι εμφανώς λιγότερα από τα στοιχεία που έχουν συγκεντρώσει οι έρευνες και έτσι να έχει δημιουργηθεί μια εικόνα για τα σεξουαλικά εγκλήματα με θύματα ανήλικους, η οποία δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

2.3.3 Στοιχεία εγκλημάτων σεξουαλικής επιθετικότητας.

Έχοντας αναφέρει τα πορτραίτα των δύο κεντρικών πυλώνων μιας εγκληματικής πράξης (του δράστη και του θύματος), θα ακολουθήσει η σκιαγράφηση **του πορτραίτου ενός σεξουαλικού εγκλήματος**. Είναι αναγκαίο να αναφερθεί πως, η εικόνα που θα παρουσιαστεί δεν είναι δυνατόν να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα εξολοκλήρου εξαιτίας του μεγάλου σκοτεινού αριθμού αυτής της κατηγορίας εγκλημάτων και εξαιτίας της άντλησης των περισσότερων στοιχείων από τις αστυνομικές αρχές.

Κοινό στοιχείο στις περισσότερες περιπτώσεις εγκλημάτων σεξουαλικής επιθετικότητας αποτελεί **η χρήση βίας από τον δράστη προς το θύμα**. Η σεξουαλική βία, ωστόσο, έχει ορισμένες **διακρίσεις**. Μια κατηγοριοποίηση των σεξουαλικών επιθέσεων με γνώμονα τη βαρύτητά τους είναι η εξής : 1) η απλή σεξουαλική επίθεση, 2) η ένοπλη ή η με απειλές ή η με σωματικές βλάβες σε τρίτο πρόσωπο (εκβιαστικά δηλαδή) και 3) η βαρειά σεξουαλική επίθεση (Μαγγανάς Α. 1996 : 88). Από την πλευρά του στόχου του σεξουαλικού εγκλήματος, αυτός δεν είναι άλλος από την σεξουαλική ικανοποίηση του δράστη, την οποία θέλει να πραγματοποιήσει,

ακόμη και χωρίς την συναίνεση του θύματος. Εξού και ο χαρακτηρισμός της πράξης ως αξιόποινη, εφόσον στοχεύει στην πρόκληση πόνου στο θύμα και στον καταναγκασμό που του ασκείται από τον δράστη, ώστε να υποκύψει και να παραδοθεί σε εκείνον. Μια ιδιαίτερη προσέγγιση της σεξουαλικής επίθεσης πραγματοποιείται από τον Fattah, ο οποίος διατυπώνει την εξής θέση : *“Η σεξουαλική βία, ιδιαίτερα ο βιασμός, μερικές φορές αντιμετωπίζεται ως μια μορφή ληστρικής βίας. Αυτό συμβαίνει γιατί σίγουρα περιλαμβάνει ένα στοιχείο αρπαγής: η επιδίωξη να κατακτήσεις το σώμα του θύματος, να της στερήσεις την παρθενία της, την αθωότητά της, το δικαίωμά της να αποφασίσει πότε και με ποιόν θα κάνει σεξ.”* (FattahE. 1994 – Διονυσίου Ι. (Μτφρ.) : 172).

Σχετικά με την σύνδεση δράστη-θύματος, συνήθως ο δράστης και το θύμα σε μεγάλο ποσοστό είναι εντελώς άγνωστοι μεταξύ τους, χωρίς κάποια συγγενική ή κοινωνική διασύνδεση. Σχετικά με τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος, τα περισσότερα αδικήματα διαπράχθηκαν στην ευρύτερη γειτονιά του θύματος, προσχεδιασμένα και κατά τις βραδινές ώρες (Αρτινοπούλου Β. 1996 : 49 , Τσιγκρής Α. 2000 : 79-82). Αναφορικά με την σχέση θύματος και δράστη, δεν θα πρέπει να παραλειφθεί η αναφορά της σεξουαλικής εκμετάλλευσης νεαρών κοριτσιών από ενήλικους άνδρες, οι οποίοι δεν έχουν καμία προσωπική σύνδεση με το θύμα και στοχεύουν στην σεξουαλική τους ικανοποίηση (Γερακούδη Χ. 2000 : 171-172).

Τα σεξουαλικά εγκλήματα συνοδεύονται από ορισμένες **ενδείξεις στο θύμα**, τόσο **φυσικές** όσο και **ενδείξεις** που εντοπίζονται στην **συμπεριφορά του θύματος**. Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τις **φυσικές ενδείξεις**, το άτομο ενδέχεται να φέρει μελανιές στα γεννητικά όργανα, στα οπίσθια και στην ευρύτερη περιοχή, μπορεί να έχει προκληθεί αιμορραγία στα σημεία όπου κακοποιήθηκε το θύμα (γεννητικά όργανα και πρωκτός), στα ίδια σημεία πιθανόν να εμφανιστούν σημάδια, όπως κνησμός, οίδημα, πόνος, μπορεί το θύμα να δυσκολεύεται να κάτσει ή να περπατήσει, ενώ γενετικά υλικά του δράστη ή του θύματος και αίμα πιθανόν να βρεθούν στα εσώρουχα ή στα ρούχα του θύματος. Παράλληλα, υπάρχουν και οι **ενδείξεις στην συμπεριφορά του θύματος**. Το θύμα μπορεί να αρχίσει να αντιμετωπίζει αϋπνία, απώλεια της όρεξης για φαγητό ή εφιάλτες, μπορεί να έχει ενουρήσεις, να στραφεί στον εαυτό του και να γίνει πιο εσωστρεφές, να διακόψει τους κοινωνικούς του δεσμούς με τον περίγυρό του και να αρχίσει να χάνει την συγκέντρωσή του. Οι παραπάνω αποτελούν ορισμένες από τις ενδείξεις που μπορεί να παρατηρήσει κανείς

σε ένα άτομο που δέχθηκε σεξουαλική επίθεση και οι οποίες είναι οι πιο συνήθεις (Μαγγανάς Α. 1996 : 161).

Ως προς τον τετελεσμένο ή μη χαρακτήρα του εγκλήματος, τόσο στοιχεία που αντλούνται από αστυνομικές στατιστικές όσο και στοιχεία που προέρχονται από έρευνες, οδηγούν στο συμπέρασμα πως, τα σεξουαλικά εγκλήματα αποτελούν μια ιδιαίτερη κατηγορία εγκλημάτων, μιας και τα περιστατικά που σχετίζονται με αυτά, καταγράφονται ως **απόπειρες και όχι ως τετελεσμένες πράξεις**. Μάλιστα, η πλειοψηφία των αποπειρών βιασμού δεν καταγγέλλεται στις αστυνομικές αρχές από τα θύματα, ίσως γιατί τα θύματα δεν θεωρούν τις απόπειρες σεξουαλικής βίας ως εγκλήματα και ως περιστατικά άξια αναφοράς (Τσιγκρής Α. 2000 : 82, Αρτινοπούλου Β. 1996 : 55-56). Αποτέλεσμα αυτής της επιλογής μη καταγγελίας είναι η διόγκωση του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας αναφορικά με τα περιστατικά σεξουαλικής βίας.

Αναφορικά με την **οικολογική διάσταση των εγκλημάτων σεξουαλικής επιθετικότητας** και σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από την αστυνομία, οι δράστες συνήθως προέρχονται από ghettos, δηλαδή από αστικές περιοχές που ζει απομονωμένη μία μειονότητα (Βασιλείου Θ.Α. & Σταματάκης Ν. 1992 : 79), οπότε γίνεται λόγος για ένα έγκλημα **“οικολογικά κατευθυνόμενο”** (Τσιγκρής Α. 2000 : 83). Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί πως, το περιβάλλον των ghettos κρίνεται πρόσφορο γενικότερα για την καλλιέργεια και την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών, αν μελετήσει κανείς τη θεωρία των Q. Wilson και G. L. Kelling περί σπασμένων τζαμιών¹⁶. Αναφέροντας την περιοχή προέλευσης των δραστών, όπως αυτός προκύπτει από στοιχεία στατιστικών μελετών, κρίνεται απαραίτητη η διαφοροποίηση που σημειώνεται ανάμεσα σε προγενέστερες εποχές και στην σύγχρονη εποχή. Ειδικότερα, ενώ παλαιότερα τα εγκλήματα σεξουαλικής επιθετικότητας διαπράττονταν σε αγροτικές περιοχές κατά πλειονότητα, εξαιτίας της αστικοποίησης, πλέον, τελούνται συχνότερα σε πόλεις (Τσιγκρής Α. 2000 : 83).

Τα παραπάνω στοιχεία που αφορούν στα σεξουαλικά εγκλήματα βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση αυτής της κατηγορίας εγκλημάτων, όμως για την πιο ολοκληρωμένη απόδοσή τους, θα πρέπει να αναφερθεί και ακόμη μία διάσταση των

¹⁶ Σύμφωνα με την θεωρία των σπασμένων τζαμιών (brokenwindows), σε μια υποβαθμισμένη περιοχή είναι ευκολότερο να εκδηλωθούν παραβατικές συμπεριφορές, αφού ένα σπασμένο τζάμι, το οποίο δεν επιδιορθώνεται, δίνει την εντύπωση παραμέλησης και υποβάθμισης. Ως επακόλουθο, μπορεί να θεωρηθεί ως αποδεκτή η εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών, αταξίας και εμφάνιση ή αύξηση της εγκληματικότητας της περιοχής. (Ζαραφωνίτου Χ. 2013)

εγκλημάτων αυτών. Αναφορικά με το θύμα σεξουαλικής επιθετικότητας, και ειδικότερα αναφορικά με το φύλο του θύματος, τα στοιχεία δείχνουν πως, οι γυναίκες είναι εκείνες που θυματοποιούνται συχνότερα. Ωστόσο, αυτό δεν αποκλείει και την θυματοποίηση ανδρών. Μπορεί να αναφέρεται πως, γενικότερα τα εγκλήματα σεξουαλικής επιθετικότητας βρίσκονται στην πλειοψηφία τους στον σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας, όμως ιδιαίτερα τα σεξουαλικά εγκλήματα με θύματα άνδρες είναι εκείνα που καταγγέλλονται ακόμη δυσκολότερα στις αστυνομικές αρχές. Στον γενικό πληθυσμό, τα θύματα είναι γυναίκες στην πλειονότητά τους και οι άνδρες θύματα αποτελούν ένα μικρό ποσοστό, χωρίς, όμως, να υπάρχει μία σαφής εικόνα για την θυματοποίησή τους, εξαιτίας της μη καταγγελίας στις αστυνομικές αρχές, όπως ήδη αναφέρθηκε (Τσιγκρής Α. 2000 : 84-85). Οι λόγοι μη καταγγελίας των περιστατικών αυτών στις αρχές σχετίζονται περισσότερο με το στίγμα που θα αποκτήσει μετά την καταγγελία το θύμα, με την πιθανότητα δευτερογενούς θυματοποίησης (Τσιγκρής Α. 2002 : 18 , Αρτινοπούλου Β. 1996 : 33-34) από τα όργανα της αστυνομίας¹⁷, αλλά και με το αίσθημα ντροπής που μπορεί να διακατέχει το θύμα για την επίθεση που υπέστη.

2.3.4 Μελέτες σεξουαλικής επιθετικότητας.

Σχετικά με τα ποσοστά της σεξουαλικής εγκληματικότητας, σε όλη την έκταση του παρόντος κεφαλαίου έχει καταστεί σαφές πως, οι **στατιστικές των αστυνομικών αρχών** έχουν δημιουργήσει διαφορετική εικόνα από αυτήν που έχουν διαμορφώσει οι έρευνες, ιδιαίτερα οι θυματολογικές, για την συγκεκριμένη κατηγορία εγκλημάτων. Η **διάσταση ερευνών και στοιχείων της αστυνομίας** δικαιολογείται, αν αναλογιστεί κανείς πως, η εικόνα της εγκληματικότητας από την πλευρά της αστυνομίας διαμορφώνεται βάσει των ελάχιστων καταγγελιών που έχουν πραγματοποιηθεί από τα θύματα εξαιτίας της ιδιαιτερότητας των εγκλημάτων αυτών, ενώ οι έρευνες αντλούν τα στοιχεία τους από τα θύματα που θέλησαν να καταθέσουν την εμπειρία τους και που πιθανόν στην προσπάθειά τους να βοηθήσουν τον ερευνητή, να έχουν παραποιήσει, ορισμένα στοιχεία από το έγκλημα που τελέστηκε, ειδικά αν έχει μεσολαβήσει χρόνος ανάμεσα στην έρευνα και στην τέλεση του εγκλήματος (Τσιγκρής Α. 2000 : 86-90, Αρτινοπούλου Β. 1996 : 41-43).

¹⁷ Πολύ συχνά, οι αστυνομικές αρχές υπονομεύουν το θύμα και δεν δίνουν την κατάλληλη προσοχή στο περιστατικό που καταγγέλλει, αφού έχουν την τάση να αμφισβητούν τις μαρτυρίες των θυμάτων. Επιπλέον, υπάρχει το ενδεχόμενο δευτερογενούς θυματοποίησης από την πλευρά των διοικητικών αρχών.

Γίνεται, λοιπόν, σαφές πως, για τη διαμόρφωση μιας αντιπροσωπευτικής εικόνας για την σεξουαλική εγκληματικότητα (και για οποιαδήποτε μορφή εγκληματικότητας), θα πρέπει να συνδυάζονται τα στοιχεία των ερευνών και τα στοιχεία των στατιστικών της αστυνομίας, ώστε να αλληλοσυμπληρώνονται και να δημιουργούν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την εγκληματικότητα κάθε είδους. Με αυτόν τον τρόπο, τα στοιχεία που προκύπτουν, θα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και θα μπορεί να χαραχθεί και να εφαρμοστεί μια πιο αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική, η οποία θα έχει μια σαφή εικόνα των πραγμάτων, οπότε θα μπορεί να στοχεύσει απευθείας στο πρόβλημα. Έτσι, ίσως υπάρξουν πιο συχνές αναφορές σεξουαλικών επιθέσεων από τα θύματα στις επίσημες διωκτικές αρχές και ίσως όλα τα θύματα τέτοιων περιστατικών να κατοχυρώσουν τον σεβασμό που τους αξίζει (Τσιγκρής Α. 1996 : 473).

Στον παρόν κεφάλαιο της εργασίας, αναφέρθηκαν ορισμένα ενδεικτικά προφίλ που έχουν δημιουργηθεί για το θύμα, το δράστη και το σεξουαλικό έγκλημα αυτό καθεαυτό. Με την αναφορά στη φαινομενολογία της σεξουαλικής επιθετικότητας, η συγκεκριμένη κατηγορία αδικημάτων διαμορφώνει μια πιο σαφή εικόνα στον αναγνώστη και δίνει τη δυνατότητα οπτικοποίησης των στοιχείων του εγκλήματος, για την καλύτερη κατανόηση αυτού. Θα πρέπει, όμως, να αποσαφηνιστεί πως, πρόκειται για ενδεικτικά προφίλ βάσει των στοιχείων που παρέχουν τόσο οι αστυνομικές αρχές όσο και οι έρευνες που πραγματοποιούνται.

Όσες μελέτες και αν έχουν πραγματοποιηθεί, όσα μέτρα και αν έχουν ληφθεί, η βία κατά των γυναικών εξακολουθεί να υπάρχει. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η καθηγήτρια Αρτινοπούλου Βασιλική: *“Η βία κατά των γυναικών με οποιαδήποτε μορφή – είτε πρόκειται για διάκριση σε βάρος τους στην απασχόληση, είτε για σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση και εμπορία, είτε για βία μέσα στην οικογένεια – αντιμετωπιζόταν ως ζήτημα ελάσσονος σημαίας, με αποτέλεσμα την ανεπαρκή και αναποτελεσματική χάραξη πολιτικής, τόσο σε μικρο-, όσο και σε μακροκλίμακα.”* (Αρτινοπούλου Β. 2003:108) . Ας διατυπωθεί πως, ακόμη, σε μεγάλο βαθμό, η γυναίκα παραμένει σε αυτή τη δυσμενή θέση.

Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Μελέτη περίπτωσης: Η υπόθεση της Μυρτούς

Η υπόθεση που αποτελεί τον κεντρικό πυρήνα της παρούσας μελέτης, όπως έχει αναφερθεί ήδη, είναι η **περίπτωση της Μυρτούς**. Παρότι μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία ευρέως γνωστή υπόθεση πλέον για το ελληνικό κοινό, εξαιτίας της έντονης ενασχόλησης των μέσων μαζικής ενημέρωσης¹⁸ με την προκείμενη υπόθεση, για να διασφαλιστεί η πλήρης κατανόηση της παρούσας έρευνας και η μεθοδολογική της σαφήνεια, θα πρέπει να παρουσιαστεί συνοπτικά η υπόθεση, ώστε να δημιουργηθεί μία σαφής εικόνα που θα παρέχει τις αναγκαίες πληροφορίες. Ωστόσο, θα πρέπει να καταστεί ξεκάθαρο πως, οι πληροφορίες, οι οποίες θα παρατεθούν, παρουσιάζονται, όπως έχουν γίνει γνωστές στην ερευνήτρια. Αυτό σημαίνει πως, παρατίθενται τα στοιχεία, όπως εκείνα διοχετεύθηκαν στη δημοσιότητα, εφόσον δεν υπήρχε η δυνατότητα παρακολούθησης της ποινικής διαδικασίας. Αν λάβει υπόψη του κανείς τη μυστικότητα που χαρακτηρίζει τη διαδικασία της προανάκρισης και την ελεγχόμενη εκροή των πληροφοριών που δίδονται στη δημοσιότητα και κατ' επέκταση στο κοινό κατά τη διάρκεια της υπόλοιπης ποινικής διαδικασίας, με σκοπό την προστασία της προσωπικότητας τόσο του δράστη όσο και του θύματος, θα κατανοήσει και την περιορισμένη δυνατότητα παροχής ενδεδειγμένων λεπτομερειών.

Πρωταγωνίστρια του περιστατικού που θα μελετηθεί, λοιπόν, είναι η **Μυρτώ Παπαδομιχελάκη**¹⁹, γεννηθείσα το 1996. Κατά την καλοκαιρινή περίοδο του 2012, και πιο συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 2012, το θύμα βρισκόταν στην Πάρο, όπου περνούσε το διάστημα των καλοκαιριών διακοπών με την οικογένειά της.²⁰

Στις **22 Ιουλίου του 2012**, σε ηλικία δηλαδή **16 ετών** και ενώ βρισκόταν στην Πάρο, το θύμα δέχθηκε βίαιη επίθεση στην περιοχή της **Χρυσής Ακτής Πάρου**. Η

¹⁸ Θα πρέπει να σημειωθεί, αν και είναι ένα σημείο, παρότι έχει ήδη αναφερθεί σε άλλο σημείο της παρούσας εργασίας, πως η υπόθεση της Μυρτούς αποτελεί μία υπόθεση που απασχολεί τα τελευταία πέντε χρόνια (2012-2017) την επικαιρότητα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

¹⁹ Ηλεκτρονική σελίδα "Newsbomb"

<http://www.newsbomb.gr/tags/tag/87381/myrto>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

²⁰ Ηλεκτρονική σελίδα "Cnn.gr"

<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myrto-ragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

μητέρα του θύματος, αφού αναζήτησε την κόρη της, η οποία είχε αφήσει το ξενοδοχείο, για να περπατήσει στο νησί, βρήκε το θύμα να κείτεται στην παραλία του νησιού με εμφανή χτυπήματα στο κεφάλι και στο σώμα, συνοδευόμενα από έντονη αιμορραγία. Συγκεκριμένα, σε συνέντευξη της, η μητέρα του θύματος λέει “Όταν πλησίασα το σημείο είδα ένα αλλοιωμένο σώμα και πρόσωπο. Έβλεπα παντού αίμα. Παρά πολύ αίμα. Σκέφτηκα πως αν δεν πέθανε ακόμα, σε λίγα λεπτά θα είναι σίγουρα νεκρή! Στο νοσοκομείο μου είπαν ότι το παιδί μου είναι κλινικά νεκρό.”²¹ Αφού μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο και έπειτα από εξετάσεις στις οποίες υπεβλήθη, διαγνώστηκε πως, το θύμα έφερε χτυπήματα στο κεφάλι, τα οποία του προκάλεσαν σοβαρές κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις, ενώ διαγνώστηκε επίσης πως, το θύμα είχε κακοποιηθεί σεξουαλικά²² από τον δράστη.²³

Δράστης του παρόντος εγκλήματος ήταν ο **Αχμέτ Βακά**. Ο δράστης έχει γεννηθεί το 1991, με καταγωγή από το Πακιστάν. Ο δράστης, κατά την τέλεση του εγκλήματος, ήταν **21 ετών** και εργαζόταν στην Πάρο, συγκεκριμένα ως κηπουρός σε ξενοδοχείο του νησιού, στο οποίο είχε φτάσει 1,5 χρόνο πριν την τέλεση του εγκλήματος για ανεύρεση εργασίας. Σύμφωνα με την κατάθεσή του: “Περπατώντας πάνω στο δρόμο, είδα να κάθεται πάνω σε ένα βράχο μια κοπέλα περίπου 17 χρονών και είναι αυτή που μου δείχνετε τώρα στη φωτογραφία. Χτύπησα την κοπέλα. Όπως χτύπησα την κοπέλα πάνω στη πέτρα έμεινε σε πλάγια αριστερή θέση. Εκείνη τη στιγμή ήταν ακόμη ζύπνια. Με το δεξί μου χέρι τη γύρισα ανάσκελα, πήρα με τα δύο μου χέρια την πέτρα και της την έριξα πάνω από το αριστερό της μάτι, σε αυτό εδώ το σημείο. Όπως υπολόγισα η πέτρα πρέπει να ήταν περίπου 5 κιλά. Είδα να τρέχει αίμα αλλά η κοπέλα ήταν ακόμη ζωντανή. Φοβήθηκα, πήρα την πέτρα που είχα ρίξει στην κοπέλα και είχε αίμα επάνω και την πέταξα στη θάλασσα. Έπλυνα και εγώ τα χέρια μου στη θάλασσα πήρα το κινητό της τηλέφωνο, ανέβηκα στο δρόμο και πήγα περπατώντας προς το ξενοδοχείο. Όλο αυτό που έγινε με την κοπέλα κράτησε περίπου 10 με 15 λεπτά. Φεύγοντας από το σημείο που είχα αφήσει κτυπημένη την κοπέλα, δεν άκουσα

²¹Ηλεκτρονική σελίδα “Cnn.gr”

<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myрто-ragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

²² Στην προκείμενη περίπτωση που μελετάται, η σεξουαλική κακοποίηση του θύματος ήταν βιασμός του από τον δράστη.

²³Ηλεκτρονική σελίδα “Cnn.gr”

<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myрто-ragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

κανέναν να φωνάζει. Έφτασα στο ξενοδοχείο, ανέβηκα στο μέρος που έχω τα ρούχα μου και μερικές φορές κοιμάμαι, κάτω από το εστιατόριο του ξενοδοχείου, έβγαλα τα ρούχα μου και έκανα μπάνιο.’’²⁴

Βάσει της κατάθεσης που παραχώρησε ο δράστης, λοιπόν, ο ίδιος πλησίασε το θύμα με αρχικό σκοπό να την ληστεύσει²⁵, ωστόσο προέβη και σε βίαιη επίθεση και σεξουαλική κακοποίηση. Σύμφωνα με τις πληροφορίες, οι οποίες έχουν δημοσιευθεί, ο δράστης μετακινήθηκε στην Αθήνα, μετά τη διάπραξη του αδικήματος. Συνελήφθη και οδηγήθηκε στο αστυνομικό τμήμα Ομόνοιας, όσο βρισκόταν στην Αθήνα, όπως ενημέρωσε ο εργοδότης του στην Πάρο. Μετά από τις απαραίτητες εξετάσεις DNA από το υλικό που βρέθηκε στα ρούχα του δράστη, τα οποία φορούσε ο δράστης κατά την τέλεση του αδικήματος, ταυτοποιήθηκε η ταυτότητά του με εκείνη του Αχμέτ Βακά.²⁶

Σε επόμενο χρόνο, αφού ο δράστης εντοπίστηκε, ομολόγησε τις πράξεις, στις οποίες προέβη και για τις οποίες εν συνεχεία κατηγορήθηκε. Ειδικότερα, στο δράστη αποδόθηκαν **κατηγορίες της ληστείας, της απόπειρας ανθρωποκτονίας και του βιασμού**. Οι ποινές, οι οποίες τελικά του επεβλήθησαν από το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο Αιγαίου στις 10 Μαΐου του 2017 κατά τη δεύτερη δίκη δευτέρου βαθμού ήταν οι εξής: **η ποινή της ισόβιας κάθειρξης για την πράξη της ληστείας, 18 έτη κάθειρξης για την πράξη της απόπειρας ανθρωποκτονίας και 18 έτη κάθειρξης για την πράξη του βιασμού, ενώ συνολική ποινή που επεβλήθη ήταν κάθειρξη 24 ετών και 11 μηνών.**²⁷

Τον ίδιο μήνα κατά τον οποίο πραγματοποιήθηκε η δίκη δευτέρου βαθμού για την προκείμενη υπόθεση, το θύμα έλαβε εξιτήριο από το κέντρο αποκατάστασης στο οποίο βρισκόταν τα τελευταία χρόνια. Αμέσως, μετά την επίθεση την οποία δέχθηκε το θύμα, οδηγήθηκε σε **μονάδα ειδικής φροντίδας του Ευαγγελισμού**, όπου

²⁴ Ηλεκτρονική σελίδα “Newsbomb”

<http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/224606/diavaste-tin-sokaristiki-apologia-toy-pakistanoy#ixzz4ruR6P8I1>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

²⁵ Ενέργεια την οποία πραγματοποίησε, φεύγοντας και αφήνοντας το θύμα λιπόθυμο, του αφαίρεσε το κινητό. Ωστόσο, δεν αναφέρει σε κανένα σημείο της κατάθεσής του πως τελικά πραγματοποίησε την πράξη του βιασμού κατά του θύματος.

²⁶ Ηλεκτρονική σελίδα “Cnn.gr”

<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myрто-ragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

²⁷ Ηλεκτρονική σελίδα “Cnn.gr”

<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myрто-ragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>

Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

παρέμεινε για διάστημα 5 μηνών. Εν συνεχεία, μεταφέρθηκε σε **ειδικό κέντρο αποκατάστασης στη Βοστώνη**, όπου και νοσηλεύτηκε για 7 μήνες. Από το 2014 έως και το 2017, το θύμα νοσηλεύτηκε στο **ειδικό κέντρο αποκατάστασης Animus που βρίσκεται στην πόλη της Λάρισας**, από όπου το Μάϊο του 2017 έλαβε το εξιτήριο του. Αξίζει να σημειωθεί πως, παρά το γεγονός πως, έλαβε εξιτήριο από το κέντρο αποκατάστασης της Λάρισας, η υγεία του θύματος δεν έχει αποκατασταθεί πλήρως.²⁸

Ήδη από την συνοπτική παρουσίαση της υπόθεσης, μπορεί να δημιουργηθεί μια εικόνα για το περιστατικό, το θύμα, το δράστη, αλλά και τις συνέπειες που επιφέρει στο θύμα μια βίαιη επίθεση, μία επίθεση, της οποίας η σοβαρότητα και η βαναυσότητα εντείνεται, αν αναλογιστεί κανείς το νεαρό της ηλικίας του θύματος. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει πως, όποια κι αν ήταν η ηλικία, το φύλο ή η καταγωγή του θύματος, θα υστερούσε σε τραγικότητα και βαρύτητα το περιστατικό.

²⁸ Ηλεκτρονική σελίδα “Cnn.gr”
<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myrto-ragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>
Προσπελάστηκε στις 28/09/2017

2. Λόγοι επιλογής της συγκεκριμένης περίπτωσης ως αντικείμενο μελέτης

Πριν παρουσιαστεί και αναλυθεί η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρούσα έρευνα, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά των λόγων, οι οποίοι οδήγησαν στην επιλογή της συγκεκριμένης θεματολογίας της έρευνας. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να καταστεί ξεκάθαρο πως, οι λόγοι επιλογής ενός ζητήματος υπό διερεύνηση, ιδιαίτερα ζητημάτων που εξετάζονται με τη συμβολή της ποιοτικής μεθόδου, διατρέχονται από την υποκειμενικότητα του ερευνητή. Είναι αυτονόητο πως, ο εκάστοτε ερευνητής έχει ορισμένα κριτήρια επιλογής ενός θέματος που τον ενδιαφέρει να διερευνήσει, τα οποία διαμορφώνονται βάσει της ιδιοσυγκρασίας του, του υποβάθρου του, των προγενέστερων σπουδών, ακόμη και των βιωμάτων του. Θα ακολουθήσουν, λοιπόν, οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή προς μελέτη του περιστατικού που έλαβε χώρα στην Πάρο με πρωταγωνίστρια-θύμα την τότε 16χρονη Μυρτώ.²⁹

Σε πρώτη φάση, προτού παρουσιαστούν οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους ένας ερευνητής θα επιλέξει να μελετήσει εμπειρικά το συγκεκριμένο ζήτημα, θα πρέπει να αποσαφηνιστεί μια άλλη πλευρά του ζητήματος και κατ' επέκταση της παρούσας μελέτης. Ο δράστης του εν λόγω περιστατικού κατηγορήθηκε για ληστεία, απόπειρα ανθρωποκτονίας και βιασμό. Είναι φυσικό και απόλυτα δικαιολογημένο να αναρωτηθεί κανείς *“γιατί ο ερευνητής αποκλείει τις δύο άλλες αξιόποινες πράξεις και εστιάζει μόνον στο σεξουαλικό έγκλημα;”*. Η απάντηση βρίσκεται στη θεατότητα της συγκεκριμένης κατηγορίας εγκλημάτων. Όπως έχει αναφερθεί ήδη στο θεωρητικό μέρος του παρόντος πονήματος, τα σεξουαλικά εγκλήματα συγκαταλέγονται στις κατηγορίες εγκλημάτων που βρίσκονται στο μεγαλύτερο μέρος τους στο σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας. Ενώ και στις απόπειρες ανθρωποκτονίας και στις ληστείες υπάρχει σκοτεινός αριθμός περιστατικών που δεν φτάνουν στις αστυνομικές αρχές με τη μορφή καταγγελίας, στην περίπτωση των σεξουαλικών εγκλημάτων ο αριθμός αυτός είναι ακόμη μεγαλύτερος. Εξαιτίας της φύσης του εγκλήματος, των συνεπειών που υπάρχουν στο θύμα, του στίγματος που επιφέρει μετά τη θυματοποίησή του το θύμα, αλλά και της μεταχείρισης των θυμάτων από τις διωκτικές αρχές, τα σεξουαλικά εγκλήματα, με το βιασμό ως κορωνίδα, παραμένουν στην σκοτεινή πλευρά της εγκληματικότητας. Πέραν του σκοτεινού

²⁹ Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφερθεί πως, πρόκειται για ένα βίαιο έγκλημα, για το οποίο στον δράστη αποδόθηκαν οι κατηγορίες της ληστείας, της απόπειρας ανθρωποκτονίας και του βιασμού.

αριθμού της σεξουαλικής εγκληματικότητας, μετά τη βιβλιογραφική επισκόπηση της δεδομένης κατηγορίας εγκλημάτων, φαίνεται πως, αποτελεί μια κατηγορία εγκλημάτων, η οποία δεν έχει μελετηθεί σε βάθος και σε εύρος, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πλειάδα διαθέσιμων πηγών για άντληση πληροφοριών και περαιτέρω μελέτη.

Πρωταρχικός λόγος ενασχόλησης ερευνητικά με ένα περιστατικό, όπως αυτό, με το οποίο καταπιάνεται η παρούσα εργασία, είναι η ίδια η επιστήμη και η προσφορά σε εκείνη. Με άλλα λόγια, η ερευνήτρια, η οποία διενέργησε την παρούσα μελέτη είχε ως κύριο σκοπό την **συμβολή στην επιστήμη της εγκληματολογίας**, προσθέτοντας σε μία πληθώρα μελετών, ερευνών ποιοτικών, ποσοτικών, αλλά και μικτών, μια νέα έρευνα που προτίθεται να φωτίσει πλευρές που ίσως δεν είχαν εξερευνηθεί παλαιότερα ή είχαν διερευνηθεί με διαφορετική προσέγγιση. Έτσι, με γνώμονα την συμβολή στην επιστήμη, η ερευνήτρια αποφάσισε να καταπιαστεί με την παρούσα έρευνα.

Ένας από τους κυριότερους λόγους ενασχόλησης με το συγκεκριμένο αντικείμενο μελέτης είναι η **πρόσληψη των σεξουαλικών εγκλημάτων** από το κοινό. Τα άτομα συνήθως είναι προκατειλημμένα σχετικά με τους δράστες σεξουαλικών επιθέσεων, ενώ θεωρούν την προκείμενη κατηγορία εγκλημάτων από τις πιο ειδεχθείς κατηγορίες, αν όχι την πιο ειδεχθή κατηγορία. Ακριβώς επειδή θεωρούν τα σεξουαλικά εγκλήματα από τα πιο ειδεχθή αδικήματα, διαμορφώνουν αυστηρότερες στάσεις προς τους σεξουαλικούς δράστες. Οι σεξουαλικοί εγκληματίες δέχονται το μεγαλύτερο και εντονότερο στιγματισμό μεταξύ άλλων αδικημάτων, όχι μόνο από το κοινό, αλλά και από τους ίδιους τους συγκρατούμενους τους στην φυλακή. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, συνηθίζεται οι σεξουαλικοί δράστες να οδηγούνται και να κρατούνται σε ειδικά καταστήματα κράτησης για την έκτιση της ποινής τους, ώστε να αποφευχθούν οι πρακτικές αυτοδικίας μέσα στα σωφρονιστικά καταστήματα. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται και το έντονο στίγμα, το οποίο αποδίδεται στο θύμα, εάν δεχθεί μια σεξουαλική επίθεση.

Σημαντικό λόγο, για να ασχοληθεί ο ερευνητής με το προκείμενο περιστατικό βίαιης επίθεσης, αποτελεί η **ηλικία του θύματος**. Το θύμα (η Μυρτώ) ήταν ανήλικη, όταν θυματοποιήθηκε και συγκεκριμένα, ήταν 16 ετών. Διαχρονικά, τα περιστατικά, στα οποία βρίσκεται στο ρόλο του θύματος ένα ανήλικο άτομο, ελκύουν περισσότερο την προσοχή και ενεργοποιούν την ευαισθητοποίηση, τόσο του κοινού όσο και των

ερευνητών. Το νεαρό της ηλικίας τους τα καταστεί περισσότερο ευάλωτα και ανήμπορα, ειδικά όταν πρόκειται για μια σεξουαλική επίθεση.

Παρουσιάζοντας τους λόγους που ένας ερευνητής θα θελήσει να ασχοληθεί εμπειρικά με ένα περιστατικό, όπως το περιστατικό που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, θα πρέπει να αναφερθεί ένας από τους πιο καθοριστικούς λόγους που προσελκύει ενδεχομένως το ερευνητικό ενδιαφέρον. Μέσα από όλο το χρονικό της εν λόγω περίπτωσης, παρακολουθώντας την πορεία του θύματος από την στιγμή της θυματοποίησής του έως και στο σημείο της εν μέρει αποκατάστασής της, αναδεικνύονται έντονα οι **συνέπειες που υπάρχουν στο θύμα**, μετά την θυματοποίησή του. Πέραν των σωματικών και φυσικών προβλημάτων³⁰ που αντιμετωπίζει μέχρι σήμερα το θύμα, τα ψυχολογικά τραύματά της είναι εκείνα που χαραχθήκαν ανεξίτηλα και τα οποία θα διαμορφώσουν και την ψυχολογική της κατάσταση για το υπόλοιπο της ζωής της, χωρίς τη βεβαιότητα ανάκαμψης της υγείας της.

Μεταξύ των υπόλοιπων χαρακτηριστικών της υπόθεσης αυτής που δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για τη διεξαγωγή μιας έρευνας, το γεγονός πως **το περιστατικό αυτό απασχολεί ακόμη την επικαιρότητα** αποτελεί έναν καθοριστικό λόγο μελέτης του. Ειδικότερα, το έγκλημα διαπράχθηκε το καλοκαίρι του 2012 και απασχολεί μέχρι και σήμερα, τόσο το μιντιακό σύστημα όσο και το κοινό. Ως προς το μιντιακό σύστημα, φαίνεται να ασχολείται ακόμη και σήμερα με το εν λόγω περιστατικό, μιας και εξακολουθούν να συντάσσονται και να δημοσιεύονται άρθρα σχετικά με το περιστατικό σε υψηλή συχνότητα. Αναφορικά με το κοινό, φαίνεται πως, τα άτομα ενδιαφέρονται να πληροφορηθούν σχετικά με την εξέλιξη της υπόθεσης, την κατάληξη του δράστη και την πορεία του θύματος, γεγονός που επαληθεύεται, αν επισκεφθεί κανείς μια ηλεκτρονική εφημερίδα και διαβάσει τα σχόλια σε σχετικό άρθρο, τα οποία υποβάλλουν οι χρήστες-επισκέπτες της σελίδας/ηλεκτρονικής εφημερίδας. Το γεγονός πως, ένα περιστατικό, το οποίο συνέβη 5 χρόνια πριν, δεν έπαψε να απασχολεί το κοινό με την πάροδο των χρόνων, μόνο ερευνητικά αδιάφορο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί.

Από την αρχή του παρόντος κεφαλαίου κατέστη σαφές πως, η επιλογή ενός θέματος για μελέτη εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια και τις ερευνητικές προτιμήσεις του εκάστοτε ερευνητή. Με άλλα λόγια, η επιλογή της εκπόνησης μια

³⁰ Γίνεται λόγος για σωματικά προβλήματα, μιας και το συγκεκριμένο περιστατικό της Μυρτούς δεν αφορούσε μόνον το έγκλημα το βιασμού, αλλά και την απόπειρα ανθρωποκτονίας.

συγκεκριμένης μελέτης διατρέχεται από υποκειμενισμό, μόνο ως προς την επιλογή του θέματος, και όχι ως προς τους μεθοδολογικούς κανόνες που πρέπει να ακολουθηθούν. Είναι πιθανό το εκάστοτε θέμα που επιλέγεται να μελετηθεί από τον εκάστοτε ερευνητή να μην γεννά το ίδιο ενδιαφέρον και την ίδια ερευνητική περιέργεια και σε κάποιον άλλον ερευνητή. Ωστόσο, η υπόθεση της Μυρτούς κέντρισε το ενδιαφέρον και ευαισθητοποίησε την ερευνήτρια, ώστε να ασχοληθεί περαιτέρω με την διερεύνηση της υπόθεσης αυτής, ενώ, όπως κατέστη ξεκάθαρο από την παραπάνω παρουσίαση, αποτελεί μια περίπτωση με ακραία, αντικειμενικά, χαρακτηριστικά.

3. Πιθανά προβλήματα/ κίνδυνοι έρευνας

Όλες οι μελέτες ενέχουν διάφορους κινδύνους και προβλήματα, τα οποία συναντά ο ερευνητής κατά τη διεξαγωγή της ερευνητικής διαδικασίας. Όπως έχει προαναφερθεί, το θέμα της μελέτης είναι η *“Μελέτη της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης στην σεξουαλική επιθετικότητα μέσα από ηλεκτρονικά μέσα: η περίπτωση της Μυρτούς”* και ενέχει ορισμένους κινδύνους εξαιτίας του ερευνητικού της υλικού. Το ερευνητικό υλικό³¹ του παρόντος πονήματος είναι κείμενα σχολιασμού, τα οποία έχουν υποβληθεί από χρήστες του διαδικτύου σε ηλεκτρονικές εφημερίδες. Έτσι, τα περισσότερα κωλύματα, τα οποία είναι πιθανό να απαντήσει ο ερευνητής σχετίζονται με αυτή την ηλεκτρονική συμμετοχή και έκφραση του κοινού. Παρακάτω θα παρουσιαστούν αναλυτικότερα τα βασικότερα προβλήματα, τα οποία ενδέχεται να ανακύψουν σε παρόμοιες μελέτες.

Σε πρώτο πλάνο, ο ερευνητής έρχεται αντιμέτωπος με την **ανωνυμία του χρήστη**. Οι χρήστες, οι οποίοι αναρτούν κείμενα στο διαδίκτυο, δεν χρησιμοποιούν ένα επίσημο/έγκυρο όνομα. Με αυτόν τον τρόπο, τα περισσότερα σχόλια, τα οποία δημοσιεύονται δεν είναι ενυπόγραφα και ο ερευνητής έχει να αντιμετωπίσει την ανωνυμία των χρηστών, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η εκμείωση κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών για τον εκάστοτε χρήστη. Με άλλα λόγια, το άτομο ή μια ομάδα ή ακόμη μια σελίδα, κρύβεται πίσω από έναν άγνωστο χρήστη, ο οποίος εκφράζεται μέσω του κειμένου που αναρτά και του οποίου ο ερευνητής δεν βρίσκεται σε θέση να εξακριβώσει την ταυτότητά.

Ένα ακόμη σημαντικό πρόβλημα, το οποίο προκύπτει σε τέτοιου είδους έρευνες³², όπως η παρούσα, αποτελεί η **αδυναμία ταυτοποίησης του προφίλ του χρήστη με ένα πραγματικό πρόσωπο**. Η συνάφεια του παρόντος προβλήματος με το αμέσως προηγούμενο είναι στενή, με τη σημαντική διαφορά πως, στην περίπτωση που δεν υπάρχει το ζήτημα της ανωνυμίας και υπάρχει ονοματεπώνυμο στον εκάστοτε χρήστη, το πρόβλημα της ταυτοποίησης εξακολουθεί να υπάρχει. Εξαιτίας του διαδικτυακού περιβάλλοντος, έχει τη δυνατότητα οποιοσδήποτε χρήστης να εκφραστεί με όποιον τρόπο επιθυμεί, χωρίς αναγκαστικά να μπορεί να συνδέεται ένα

³¹ Περισσότερα για το ερευνητικό υλικό της παρούσας μελέτης θα αναφερθούν στο ομώνυμο κεφάλαιο, στο οποίο θα υπάρχουν περισσότερες λεπτομέρειες και διευκρινίσεις σχετικά με το ερευνητικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε από την ερευνήτρια.

³² Έρευνες δηλαδή που ασχολούνται με κείμενα αναρτημένα στο διαδίκτυο από ανώνυμους στην πλειονότητά τους χρήστες.

όνομα χρήστη με ένα πραγματικό πρόσωπο. Με τη μη δυνατότητα ταυτοποίησης ατόμου και χρήστη, ο καθένας μπορεί να εκφραστεί με αφορμή ένα άρθρο ή μία είδηση, χωρίς να καθίστανται σαφείς οι λόγοι και οι σκοποί της ενέργειάς του.

Τα δύο παραπάνω ζητήματα που ανέκυψαν, δεν έχουν τη βαρύτητα που θα είχαν σε μια ποσοτική έρευνα. Επειδή **στόχος της μελέτης** είναι να διενεργηθεί μια **ποιοτική ανάλυση όψεων της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης στην σεξουαλική επιθετικότητα** μέσα από ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, δεν διαδραματίζει τον ίδιο σημαντικό ρόλο το κοινωνικο-δημογραφικό προφίλ του κοινού, όπως σε μία περίπτωση ποσοτικής έρευνας. Η ποιοτική ανάλυση, η οποία επιλέχθηκε και διενεργήθηκε, όπως όλες οι μικρής κλίμακας αναλύσεις, δεν είχε ως στόχο την γενίκευση των αποτελεσμάτων, αλλά την ερμηνεία των όψεων της κοινωνικής αντίδρασης και τη σε βάθος ανάλυσή τους. Έτσι, σε μεγάλο βαθμό, τα ζητήματα αυτά διαχειρίστηκαν και η μελέτη προχώρησε.

Όπως αναφέρθηκε ήδη στο κεφάλαιο, στο οποίο παρουσιάζονται οι λόγοι επιλογής του συγκεκριμένου περιστατικού για μελέτη και ανάλυση, ο ερευνητής επιλέγει υποκειμενικά το ζήτημα που θα εξετάσει. Το ίδιο συμβαίνει και με τον τρόπο που θα το εξετάσει, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τη χρήση της ανάλυσης περιεχομένου ως μέθοδο ανάλυσης. Με την ανάλυση περιεχομένου, ο ερευνητής αποπειράται να μεταφράσει τα άρρητα νοήματα του λόγου. Ενώ υπάρχουν κανόνες μεθοδολογίας και δεοντολογίας της έρευνας, κατά την ανάλυση περιεχομένου είναι αδύνατον να μην παρεισφρήσει **το υποκειμενικό στοιχείο**. Έτσι, κατά την ανάλυση περιεχομένου, ο ερευνητής αναλύει κατά το δοκούν και βάσει των δικών του ερμηνειών τα δεδομένα που του παρέχονται. Βέβαια, ο ερευνητής πάντοτε προσπαθεί να διατηρήσει την αντικειμενικότητά του. Στην προκείμενη περίπτωση, η αντικειμενικότητα της ερευνητριας επιτεύχθηκε μέσω της **τεχνικής της τριγωνοποίησης**. Μέσω της τριγωνοποίησης, εξετάζονται τα δεδομένα σε σχέση με τη θεωρία, με τον ερευνητή, με την μέθοδο και με το υλικό. Στην παρούσα έρευνα, η τριγωνοποίηση επιτεύχθηκε με την τήρηση των στοιχειωδών όρων και την εξέταση σχέσης ερευνητή-υλικού.

Αναφέρθηκε παραπάνω πως, κατά την ανάλυση περιεχομένου, σκοπός του ερευνητή είναι η ανάδειξη των λανθανόντων νοημάτων, τα οποία βρίσκονται στη βάση ενός κειμένου προς ανάλυση. Εξαιτίας ακριβώς της προσπάθειας του ερευνητή να μεταφράσει και να φωτίσει αυτές τις άρρητες πλευρές των κειμένων, υπάρχει η πιθανότητα **ορισμένα κείμενα να κρύβουν περισσότερα από ένα νοήματα**, με

αποτέλεσμα να προκαλείται σύγχυση στον ερευνητή και να αδυνατεί να εντάξει το εκάστοτε προς ανάλυση κείμενο σε μια επιμέρους θεματική ενότητα. Αποτελεί, δηλαδή, ένα δύσκολο και αρκετά απαιτητικό εγχείρημα η προσπάθεια ένταξης του κάθε επιμέρους κειμένου σε μεμονωμένες και στεγανές κατηγορίες.

Όπως έχει αναφερθεί πολλάκις, η παρούσα μελέτη έχει ως αντικείμενο έρευνας και ανάλυσης κείμενα σχολιασμού, τα οποία έχουν δημοσιευτεί στο διαδίκτυο. Ακριβώς επειδή η άντληση του ερευνητικού υλικού γίνεται από τον κυβερνοχώρο, είναι αναπόφευκτος ο **αποκλεισμός** των ατόμων, τα οποία δεν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για την πληροφόρηση, τη ψυχαγωγία ή την έκφρασή τους. Με άλλα λόγια, αποκλείονται τα άτομα που χαρακτηρίζονται ως **ηλεκτρονικά αναλόβητα**, εφόσον δεν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο. Γι' αυτό το λόγο, θα ήταν ουτοπική η προσπάθεια γενίκευσης των πορισμάτων της έρευνας στο γενικό πληθυσμό, εφόσον οι περιπτώσεις που θα εξεταστούν είναι ειδικές και όχι αντιπροσωπευτικές του γενικού πληθυσμού.

Έχει γίνει απόλυτα ξεκάθαρο πως, το ερευνητικό υλικό για την εκπόνηση της μελέτης αντλήθηκε από το διαδίκτυο. Μπορεί το διαδίκτυο να προσφέρει ποικίλες δυνατότητες στο χρήστη, όπως είναι η δυνατότητα δημοσίευσης, σχολιασμού και επεξεργασίας και να χαρακτηρίζεται από ταχύτητα και εύκολη πρόσβαση, όμως, ενδέχεται να προκαλέσει επιμέρους προβλήματα στον ερευνητή. Ένα σημαντικό πρόβλημα, το οποίο είναι πιθανόν να ανακύψει εξαιτίας της φύσης του διαδικτύου, είναι η **μεγάλη πιθανότητα απώλειας του ερευνητικού υλικού**, σε περίπτωση που δεν έχει αποτυπωθεί έγκαιρα από το χρήστη/ερευνητή.

Στην ίδια κατεύθυνση στρέφεται και το επόμενο πρόβλημα. Ακριβώς επειδή για το υλικό που δημοσιεύεται στο διαδίκτυο δεν υπάρχει εγγύηση πως, θα παραμείνει αναρτημένο “*εσ αεί*”, **τίθεται ζήτημα αδυναμίας επαλήθευσης των κειμένων μελλοντικά**. Ανά πάσα στιγμή, οποιοδήποτε στοιχείο αναρτάται στο διαδίκτυο, όσο εύκολα δημοσιεύεται, τόσο εύκολα μπορεί και να διαγραφεί. Έτσι, στερεί τη δυνατότητα επαλήθευσης και εξακρίβωσης του ερευνητικού υλικού, το οποίο χρησιμοποίησε ο ερευνητής για την πραγματοποίηση της μελέτης του.

Βέβαια, και τα δύο παραπάνω ζητήματα δεν απασχόλησαν την ερευνήτρια κατά τη διεξαγωγή της έρευνας. Αυτό συνέβη, διότι είχε πραγματοποιηθεί **έγκυρη αποτύπωση του ερευνητικού υλικού και αποθήκευσή του**, ώστε να εξασφαλιστεί τόσο η μελλοντική επαλήθευση των κειμένων σχολιασμού, όσο και η έγκυρη αποθήκευση των στοιχείων για την ανάλυση.

Στην βάση των παραπάνω, για την πιο ομαλή και άρτια πορεία της ερευνητικής διαδικασίας και της εγκυρότητας της διαδικασίας αυτής, η ερευνήτρια θα ακολουθήσει τα **εξής βήματα**: 1) βασικό βήμα αποτελεί η αναγνωριστική προεπισκόπηση τόσο της βιβλιογραφίας της σχετικής με την μελέτη, όσο και της προεπισκόπησης του ερευνητικού υλικού, 2) εν συνεχεία, η ερευνήτρια θα πρέπει να αναζητήσει το ερευνητικό υλικό που την ενδιαφέρει, 3) απαραίτητο βήμα κρίνεται η αποθήκευση του ερευνητικού υλικού, ώστε να μην διατρέξει κίνδυνο απώλειας και 4) η ερευνήτρια βρίσκεται στο σημείο, όπου πρέπει να καταλογογραφήσει το ερευνητικό υλικό, να το κωδικοποιήσει και να το αναλύσει σε βάθος.

Ακολουθώντας τα βήματα που αναφέρθηκαν ανωτέρω, τα τυχόν προβλήματα και κίνδυνοι που ενδεχομένως προκύψουν, θα έχουν εντοπιστεί και θα έχουν ληφθεί υπόψη από τον ερευνητή, ώστε να μπορέσει να μετριάσει την επιρροή τους στη διαδικασία της διεξαγωγής της έρευνας. Γνωρίζοντας τα προβλήματα, ο ερευνητής μπορεί να προβλέψει τις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσει κατά την εκπόνηση της έρευνάς του και να προσπαθήσει να τις υπερκεράσει, συνυπολογίζοντας πάντα την περίπτωση δυσκολίας χειρισμού τους.

4. Η μέθοδος μελέτης : Ανάλυση περιεχομένου

Η μέθοδος που επιλέχθηκε από την ερευνήτρια για τη σε βάθος μελέτη, επεξεργασία και ανάλυση της υπόθεσης της Μυρτούς είναι η **ανάλυση περιεχομένου**. Ο ερευνητής επέλεξε να εργασθεί με την καθοριστική βοήθεια της ανάλυσης περιεχομένου, αφού αυτή η μέθοδος κρίθηκε πως, ανταποκρίνεται στις ανάγκες μελέτης του παρόντος ζητήματος. Σε αυτό το σημείο, προκύπτει λογικά το ερώτημα **“γιατί η ερευνήτρια επέλεξε την (ποιοτική) ανάλυση περιεχομένου για την προσέγγιση και μελέτη του ερευνητικού της αντικειμένου;”**. Πρώτος και κύριος λόγος είναι ο ίδιος **ο στόχος της έρευνας**: στόχος της έρευνας δεν είναι η γενίκευση των πορισμάτων στο γενικό πληθυσμό, αλλά η **σε βάθος ανάλυση και μελέτη του περιεχομένου του λόγου**. Και ακριβώς επειδή η ερευνήτρια δεν στοχεύει σε γενίκευση, δεν δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην συχνότητα των νοημάτων, αλλά στο ίδιο τους το περιεχόμενο. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Krcbauer: *“η ποιοτική ανάλυση διαφέρει από την ποσοτική στο ότι προχωρά σε κωδικοποιήσεις των μηνυμάτων, χωρίς να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την μέτρηση συχνοτήτων εμφάνισης της μιας ή της άλλης κατηγορίας. Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι η επιλογή και ορθολογική οργάνωση των κατηγοριών ανάλυσης με τρόπο που να συμπυκνώνουν τις ουσιώδεις σημασίες των προς ανάλυση κειμένων.”* (Κόλλιας Α. 2014 : 478). Με την παραπάνω θέση του Krcbauer, συνδέεται και ο επόμενος λόγος επιλογής της ανάλυσης περιεχομένου. Χρησιμοποιώντας την ποιοτική ανάλυση, η ερευνήτρια επικεντρώνει την προσοχή της στην **ανάδειξη των υπόρρητων νοημάτων** των δεδομένων και στη γλώσσα των κειμένων. Τέλος, η ποιοτική ανάλυση κρίνεται η καταλληλότερη μέθοδος ανάλυσης για την προκείμενη περίπτωση, μιας και το ερευνητικό υλικό είναι γραπτός λόγος, ο οποίος έχει αναρτηθεί στο διαδίκτυο με τη μορφή κειμένων σχολιασμού. Για τους παραπάνω λόγους, λοιπόν, επιλέχθηκε η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου ως η αποτελεσματικότερη και αρτιότερη μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων.

Για την ορθότερη κατανόηση, όμως, τόσο της έρευνας, η οποία διενεργείται, όσο και της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου εν γένει, θα πρέπει να παρουσιασθούν **τα βασικά στοιχεία της μεθόδου** αυτής. Με αυτόν τον τρόπο, ίσως καταστούν σαφέστεροι οι λόγοι για τους οποίους η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί τη μέθοδο που ταιριάζει πλήρως στην περίπτωση που μελετάται.

Για να κατανοήσει, όμως, κανείς τη μέθοδο της ανάλυσης του περιεχομένου, θα πρέπει να πληροφορηθεί το ακριβές περιεχόμενό της. Η **ανάλυση περιεχομένου**, η

οποία άρχισε να εφαρμόζεται κατά το 1920 και κατά το 1930 κυρίως σε κείμενα εφημερίδων (Λυδάκη Α. 2012 : 61) και άρχισε να χρησιμοποιείται εντονότερα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Krippendorff K.1989 : 18), συνίσταται σε μία **συστηματική διαδικασία, κατά την οποία αναλύεται λόγος** (είτε αυτός είναι προφορικός είτε είναι γραπτός). Δεν περιορίζεται ως προς το υλικό μελέτης, δηλαδή η ανάλυση περιεχομένου μπορεί να εφαρμοσθεί για τη μελέτη προφορικού ή γραπτού λόγου, ανεξάρτητα από πού προέρχεται αυτός ο λόγος³³(Τσίγκανου Ι. 2015 : 246-247). Η ίδια η λέξη της “ανάλυσης” υποδηλώνει πως, η έρευνα που διενεργείται, έχει θέσει ως προτεραιότητά της να αποζητήσει, να εντοπίσει και να εξετάσει τα **ποιοτικά χαρακτηριστικά των υπό διερεύνηση δεδομένων** (Strauss A.L. 1987 : 4). *“Υπονοούμενα, ειρωνεία, σάτιρα, αστεία, τροπές του λόγου, φανταστικές αφηγήσεις, γλωσσοπαίγνια, επιφωνήματα, φωνήματα άναρθρα που αρθρώνουν λόγο, συμβολικές λειτουργίες, στοιχεία που λανθάνουν των πρώτων αναγνώσεων απαιτούν ερμηνεία την οποία δεν μπορεί να δώσει η ποσοτικοποίηση λέξεων και φράσεων.”* (Λυδάκη Α. 2012 : 62). Ωστόσο, σε αυτό το σημείο όπου αναφέρεται η “ποσοτικοποίηση”, θα πρέπει να αναφερθεί και να καταστεί ξεκάθαρο πως, δεν καταλήγει κάθε ανάλυση σε καταμέτρηση. Συχνότερα καταλήγει σε μια ποιοτική αξιολόγηση του υλικού, παρά σε μία ψυχρή καταμέτρηση ποσοτικών δεδομένων (Babbie E.2011 : 530-531), διάκριση που αναφέρθηκε και νωρίτερα στο παρόν κεφάλαιο.

Χαρακτηριστικό της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου είναι η ερμηνεία του κειμένου, η οποία διέπεται από καθορισμένους μεθοδολογικούς κανόνες. Η ανάλυση περιεχομένου επιτρέπει στον ερευνητή να αποστασιοποιηθεί και να απομακρυνθεί από το κείμενο, ώστε να προκύψουν οι θεματικές κατηγορίες, τις οποίες ο ίδιος θα αποπειραθεί να ερμηνεύσει. Με αυτόν τον τρόπο παράγονται θεωρητικά σχήματα, άρα **παράγεται θεωρία** (Τσίγκανου Ι. 2015 : 247). Ειδικότερα, μέσα από τα δεδομένα που έχει συλλέξει ο εκάστοτε ερευνητής, αναδύονται νοήματα, τα οποία με την σειρά τους ανάγονται σε θεωρητικά σχήματα. Άρα, η θεωρία κινείται από “τα κάτω προς τα πάνω” επίπεδα, με βασικό στόχο την **ανάλυση και ερμηνεία** του ερευνητικού υλικού, όταν ολοκληρωθεί η συλλογή του από τον εκάστοτε ερευνητή (Φίλιας Β. 1996 : 222).

³³ Οι πηγες προέλευσης του λόγου μπορεί να είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (παραδοσιακά και σύγχρονα), μια ιστορική πηγή, οι συνεντεύξεις που έχουν παραχωρηθεί σε έναν ερευνητή, κ.λπ. Με άλλα λόγια, οποιαδήποτε μορφή λόγου μπορεί να αξιοποιηθεί και να αποτελέσει αντικείμενο της ανάλυσης περιεχομένου.

Βασικό εργαλείο της ανάλυσης περιεχομένου αποτελεί η **θεμελιωμένη θεωρία**, γνωστή με τον αγγλικό όρο “grounded theory” (Τσίγκανου Ι. 2015 : 246-247). Η θεμελιωμένη θεωρία δημιουργήθηκε από τον Glaser και τον Strauss κατά τη δεκαετία του 1960. Χαρακτηρίζεται ως μία θεωρία χωρίς ιδιαίτερους δεσμούς με συγκεκριμένα είδη δεδομένων, κατευθύνσεων ή θεωρητικών ενδιαφερόντων (Strauss A.L. 1987 : 5-6). Στο κέντρο της προσοχής και στον πυρήνα του ενδιαφέροντος της προκείμενης θεωρίας βρίσκεται η κοινωνική πραγματικότητα. Ειδικότερα, η θεωρία αυτή ασχολείται με τις κοινωνικές διεργασίες και διαδικασίες, δηλαδή με το πιο ενεργό και συνεχώς μεταβαλλόμενο στοιχείο της κοινωνίας (Λυδάκη Α. 2012 : 61). Με άλλα λόγια, είναι μια θεωρία που, όπως μαρτυρά και το ίδιο το όνομά της, θεμελιώνεται από την κοινωνία και διαχέεται στα επιμέρους στρώματα, δημιουργείται στο έδαφος των κοινωνικών γεγονότων. Ως θεωρία, χαρακτηρίζεται ως η πιο ταιριαστή θεωρία των ποιοτικών ερευνών (Strauss A. & Corbin J. 1994 : 277).

Κύριος στόχος της μεθόδου είναι η αποδόμηση και η αναδόμηση του υλικού που ερευνάται και μελετάται. Γι’ αυτόν ακριβώς τον λόγο, η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου χρησιμοποιεί συστηματικά **κατηγορίες**³⁴ που δημιουργούνται κατά την επεξεργασία του ερευνητικού υλικού και που πηγάζουν και συνδέονται στενά με θεωρητικά σχήματα. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να αναφερθεί πως, κρίνεται απαραίτητη και πολύ σημαντική η επανειλημμένη επανεξέταση κατηγοριών και υλικού. Έτσι, ο ερευνητής διαβεβαιώνεται για την εγκυρότητα των αναλύσεων του και των συσχετισμών που αποπειράται να πραγματοποιήσει. Σε περίπτωση που εκείνος εντοπίσει κάποιο πρόβλημα ή κάποια αναντιστοιχία κειμένου προς ανάλυση και θεματικής κατηγορίας, τότε επιβάλλεται η τροποποίηση της κατηγορίας από τον ίδιο. Μετά τη δημιουργία θεματικών ενοτήτων, οι οποίες αντλούνται από το κείμενο κατά την ανάλυσή του και έπειτα από την επαλήθευση και διασταύρωση κειμένου και θεματικών κατηγοριών, έχει επιτευχθεί η αναδόμηση του ερευνητικού υλικού, αφού έχει ήδη ολοκληρωθεί η διαδικασία της αποδόμησης (Τσίγκανου Ι. 2015 : 246-247).

Έχοντας ήδη αναφέρει τη δημιουργία θεματικών ενοτήτων/κατηγοριών, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως, μεγάλο τμήμα της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου αποτελεί η **κωδικοποίηση των δεδομένων**. Πριν αναφερθεί

³⁴ Σύμφωνα με την κυρία Τσίγκανου Ιωάννα, οι κατηγορίες που προκύπτουν με τη χρήση της ανάλυσης περιεχομένου, βασίζονται στο ερευνητικό υλικό που μελετάται, αλλά δεν πηγάζουν αναγκαστικά από αυτό. (Τσίγκανου Ι. 2015 : 246-247)

οποιοδήποτε άλλο στοιχείο σχετικό με την ανάλυση περιεχομένου, είναι αναγκαία η αναφορά στην κωδικοποίηση. Η **κωδικοποίηση** που πραγματοποιείται κατά την ανάλυση περιεχομένου αποτελεί μια *“διαδικασία μέσω της οποίας πρωτογενή δεδομένα μετασχηματίζονται σε κάποια τυποποιημένη μορφή, κατάλληλη για επεξεργασία και ανάλυση στον ηλεκτρονικό υπολογιστή.”* Τα δεδομένα αναλύονται, κωδικοποιούνται και κατατάσσονται σε επιμέρους κατηγορίες βάσει του εννοιολογικού πλαισίου που έχει καθιερωθεί στη μελέτη (Babbie E.2011 : 524-526). Η κωδικοποίηση αυτή που **προκύπτει κατά την ανάλυση περιεχομένου**, *“ουσιαστικά εφαρμόζεται πάνω σε σημασιολογικές μονάδες ανάλυσης”*(Κόλλιας Α. 2014 : 495). Βέβαια, όσα θετικά κι αν προσφέρει στην ποιοτική έρευνα η κωδικοποίηση που πραγματοποιείται κατά την ανάλυση περιεχομένου, υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος της μετάφρασης και της κατηγοριοποίησης ενός λανθάνοντος περιεχομένου του κειμένου εσφαλμένα.

Ως προς **την κατάταξη της μεθόδου της ανάλυσης** περιεχομένου στις ποιοτικές ή στις ποσοτικές μεθόδους ανάλυσης, δημιουργείται πιθανόν μια σύγχυση στον ερευνητή. Έπειτα από βιβλιογραφική επισκόπηση των μεθόδων ανάλυσης, γίνεται αντιληπτό πως, σε πολλά επιστημονικά συγγράμματα, η ανάλυση περιεχομένου κατατάσσεται στις ποσοτικές μεθόδους ανάλυσης. Ωστόσο, η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί αμιγώς **ποιοτική μέθοδο μελέτης και ανάλυσης**. Ένας ορθός χαρακτηρισμός της είναι *“δευτερογενής μέθοδος ανάλυσης”*. Ο χαρακτηρισμός αυτός αρμόζει στη μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου, αφού στόχος της είναι η μετάφραση των νοημάτων, η ανάδειξη των άρρητων μηνυμάτων που κρύβονται πίσω από το κείμενο, το οποίο αναλύεται (Τσίγκανου Ι. 2015 : 247). Όμως, για να επιτευχθεί η αρτιότερη εφαρμογή της ανάλυσης περιεχομένου, θα πρέπει να συνυπολογίζονται και άλλα στοιχεία, τα οποία συμπληρώνουν το ευρύτερο πλαίσιο, μέσα στο οποίο εντάσσεται το κείμενο που χρησιμοποιείται ως ερευνητικό υλικό.

Έχοντας παρουσιάσει όσο το δυνατόν περιεκτικότερα και αρτιότερα την ανάλυση περιεχομένου ως μέθοδο ποιοτικής έρευνας, θα κρινόταν ως τεράστια παράλειψη, η μη αναφορά των **πλεονεκτημάτων** και των **μειονεκτημάτων της προκειμένης μεθόδου**. Κυριότερο πλεονέκτημα της ανάλυσης περιεχομένου αποτελεί η εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος που χαρακτηρίζει αυτή τη μέθοδο. Η ανάλυση περιεχομένου δεν απαιτεί πολυδάπανο εξοπλισμό, αλλά ούτε εργασία που απαιτεί την απασχόληση πολυπληθούς ερευνητικού εργατικού δυναμικού. Παράλληλα, η μέθοδος αυτή δίνει τη δυνατότητα αναθεώρησης και διόρθωσης της

επεξεργασίας και μελέτης που έχει πραγματοποιηθεί ανά πάσα ώρα και στιγμή, πριν τη δημοσίευσή της. Επιπλέον, τα περισσότερα δεδομένα που τίθενται υπό του ερευνητικού μικροσκοπίου της ανάλυσης περιεχομένου χαρακτηρίζονται από διάρκεια στο χρόνο. Τέλος, εξαιτίας του γεγονότος πως, τα δεδομένα προς ανάλυση είναι καταγεγραμμένα, αυτό σημαίνει πως, είναι και χειροπιαστά. Άρα, ενισχύεται η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του ερευνητικού υλικού (Babbie E.2011 : 535-536).

Από την άλλη πλευρά, όπως αναφέρθηκε, η ανάλυση περιεχομένου χαρακτηρίζεται και από ορισμένα μειονεκτήματα. Αρχικά, μπορεί οποιαδήποτε μορφή λόγου και το περιεχόμενο οποιασδήποτε προέλευσης να μπορεί να μελετηθεί, ωστόσο, τα προς ανάλυση δεδομένα θα πρέπει να είναι καταγεγραμμένα, για να μελετηθούν αρτιότερα και πιο ολοκληρωμένα, αλλά και για να υπάρχει μια οπτικοποίηση των δεδομένων³⁵. Ως εκ τούτου, προκύπτει ένα ακόμη μειονέκτημα. Χωρίς την καταγραφή και την χειροπιαστή μορφή του ερευνητικού υλικού, τίθενται τεράστια ζητήματα εγκυρότητας και αξιοπιστίας της μεθόδου. Αυτό συμβαίνει, επειδή η μη καταγραφή των δεδομένων, στερεί τη δυνατότητα εξακρίβωσης και επαλήθευσης ερευνητικού υλικού και ανάλυσης (Babbie E.2011 : 535-536).

Έπειτα από την παράθεση και το σύντομο σχολιασμό των κυριότερων σημείων της ανάλυσης περιεχομένου, γίνεται κατανοητοί τόσο οι λόγοι που αυτή η μέθοδος ανταποκρίνεται στις ερευνητικές απαιτήσεις του θέματος που θα εξεταστεί, όσο και η ίδια η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου. Η συμβολή της μεθόδου αυτής μπορεί να χαρακτηριστεί ως καθοριστική για την εκπόνηση πολλών μελετών και για την διεισδυτική μελέτη ζητημάτων, τα οποία προσελκύουν το ερευνητικό ενδιαφέρον, ειδικά εξαιτίας του πλούτου και της λεπτομέρειας των πληροφοριών (Weber P.R. 1990 : 41) που περιέχουν τα δεδομένα.

³⁵ Όπως αναφέρθηκε στο σημείο όπου παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα της ανάλυσης περιεχομένου, στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, με την καταγραφή των δεδομένων ενισχύεται η εγκυρότητα και η αξιοπιστία τους.

5. Ερευνητικό υλικό

Σημαντικό ρόλο τόσο για την επιλογή της μεθόδου ανάλυσης όσο για την εκπόνηση της έρευνας, διαδραμάτισε το ερευνητικό υλικό. Το υλικό, το οποίο αντλείται από το πεδίο έρευνας και χρησιμοποιείται για την ανάλυση και τη μελέτη σε βάθος του κάθε θέματος, το οποίο διερευνάται, αποτελεί τον πυρήνα του θέματος και χαρακτηρίζεται ως ζωτικής σημασίας στοιχείο της έρευνας. Στην παρούσα έρευνα, το ερευνητικό υλικό, το οποίο χρησιμοποιήθηκε θα παρουσιαστεί και θα προσδιοριστεί παρακάτω.

Αναγκαία είναι η αναφορά του ερευνητικού υλικού που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα. Το υλικό, λοιπόν, το οποίο ετέθη υπό του ερευνητικού μικροσκοπίου, ήταν **κείμενα που έχουν αναρτηθεί στο διαδίκτυο ως σχολιασμός** σε ήδη δημοσιευμένα άρθρα. Πιο συγκεκριμένα, επελέγη από την ερευνήτρια να εντοπιστούν και να αναλυθούν κείμενα σχολιασμού, τα οποία έχουν υποβληθεί από χρήστες του διαδικτύου/επισκέπτες των ηλεκτρονικών εφημερίδων που εξετάστηκαν. Ως μονάδα καταγραφής της ανάλυσης ορίστηκε το κάθε κείμενο σχολιασμού. Πρέπει να καταστεί ξεκάθαρο πως, **μονάδα καταγραφής/μέτρησης (Κυριαζή Ν.2011 : 287) της ανάλυσης αποτελεί το κάθε κείμενο σχολιασμού που έχει αναρτηθεί, ανεξάρτητα από το αν έχει υποβληθεί από τον ίδιο χρήστη ή από διαφορετικό.** Με άλλα λόγια, δεν λαμβάνουμε υπόψη την συχνότητα εμφάνισης του ίδιου χρήστη που εκφράζει ένα σχόλιο, αλλά το περιεχόμενο του σχολίου αυτό καθεαυτό.

Απαραίτητη κρίνεται η αναφορά της **διαδικασίας αναζήτησης** του ερευνητικού υλικού. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να προσδιοριστεί ο τρόπος με τον οποίο συλλέχθηκε το υλικό της έρευνας. Ο τρόπος συνδέεται άμεσα με τον σκοπό της έρευνας και τον χώρο από όπου αντλήθηκε το υλικό. Εφόσον σκοπός της έρευνας είναι η μελέτη των όψεων της άτυπης κοινωνικής αντίδρασης μέσα από ηλεκτρονικά μέσα με αφορμή ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας, αναπόφευκτα και λογικά η **δεξαμενή άντλησης** του ερευνητικού υλικού θα είναι το **διαδίκτυο**. Έχοντας διατυπώσει μια εισαγωγική αναφορά, ας αναφερθεί η ακριβής διαδικασία, όπως εκείνη ακολουθήθηκε από την ερευνήτρια.

Ξεκινώντας την διεξαγωγή της έρευνας και αφού είχε ολοκληρώσει την θεωρητική βάση της έρευνας, αλλά και τη βιβλιογραφική επισκόπηση του μεθοδολογικού μέρους, η ερευνήτρια, γνωρίζοντας πως, το διαδίκτυο αποτελεί την

πηγή άντλησης του ερευνητικού της υλικού³⁶, στράφηκε προς αυτό. Αρχικά, επέλεξε ένα ζεύγος λέξεων-κλειδιών, οι οποίες, κατά τη γνώμη της, θα περιόριζαν τα αποτελέσματα και θα εμφάνιζαν μόνον όσα ήταν σχετικά με το θέμα που την απασχολεί ερευνητικά. Έτσι, πληκτρολόγησε τις λέξεις “**Μυρτώ Πάρος**” στη μηχανή αναζήτησης. Τα αποτελέσματα που εμφανίστηκαν στην αρχική σελίδα της μηχανής αναζήτησης ήταν τα πιο σχετικά και αυτά που περιείχαν τις λέξεις που αναφέρθηκαν. Αφού υπήρξαν τα αποτελέσματα, τα οποία εμφανίστηκαν μετά την αναζήτηση, η ερευνήτρια θα έπρεπε να επιλέξει κάποια από αυτά και όχι όλα, εξαιτίας του μεγάλου τους όγκου. Έπειτα από εξέταση των 20 πρώτων αποτελεσμάτων, η ερευνήτρια κατέληξε στην επιλογή 7 άρθρων, τα οποία συνοδεύονταν από κείμενα σχολιασμού. Έτσι, αποκλείστηκαν αποτελέσματα-άρθρα που δεν είχαν αναρτημένο κάποιο κείμενο σχολιασμού. Αποφασίστηκε να επιλεγθούν και να ληφθούν υπόψη, μόνον όσα άρθρα βρίσκονταν στην αρχική σελίδα της μηχανής αναζήτησης, στις πρώτες θέσεις εμφάνισης, αλλά μόνον εάν είχαν αναρτηθεί σε αυτά σχόλια χρηστών. Φυσικά, ορίστηκε και ο αριθμός σχολίων, ο οποίος θα έπρεπε να απαντάται στα άρθρα. Ορίστηκε ο **κατώτερος αριθμός κειμένων σχολιασμού να ανέρχεται στα 20 σχόλια ανά άρθρο**, ώστε να υπάρχει ένας αριθμός κειμένων σχολιασμού προς ανάλυση, αλλά και παράλληλα να διασφαλίζεται η πολυφωνία και η ποικιλία των απόψεων που εκφράζονται.

Πιο συγκεκριμένα, κρίνεται αναγκαία η αναφορά του **ακριβούς αριθμού κειμένων σχολιασμού** που εντοπίστηκαν και επεξεργάστηκαν, κατά την εκπόνηση της παρούσας μελέτης. Ακολουθεί αναλυτική αναφορά, λοιπόν, στον αριθμό των κειμένων σχολιασμού ανά άρθρο-ηλεκτρονική εφημερίδα. Στο άρθρο με τίτλο “*Σπαρακτική η κατάθεση της μητέρας της Μυρτώς*” της ηλεκτρονικής εφημερίδας “Lifo” που δημοσιεύθηκε στις 28/01/2014, εντοπίστηκαν **22 κείμενα σχολιασμού** από τους αναγνώστες του άρθρου. Στο άρθρο της ηλεκτρονικής εφημερίδας “Πρώτο Θέμα” με τίτλο “*Μυρτώ και Ασπασία: Ηρωίδες που δίνουν έναν συγκλονιστικό αγώνα για ζωή!*” που αναρτήθηκε στις 21/05/2015, οι αναγνώστες εξέφρασαν την άποψή τους με αφορμή το περιστατικό επίθεσης σε **71 κείμενα σχολιασμού**. Στο δημοσιογραφικό κείμενο που τιτλοφορείται “*Ισόβια και 25 χρόνια στον Αχμέτ Βακάς που κακοποίησε τη 16χρονη Μυρτώ στην Πάρο*” και αναρτήθηκε στην εφημερίδα

³⁶ Ερευνητικό υλικό της ερευνήτριας, όπως θα αναφερθεί σε αρκετά σημεία της μεθοδολογίας, αποτέλεσαν κείμενα σχολιασμού, τα οποία είχαν αναρτηθεί στο διαδίκτυο και τα οποία είχαν δημιουργηθεί από χρήστες του διαδικτύου.

“Τα Νέα” στις 28/01/2014, η άτυπη κοινωνική αντίδραση εκφράστηκε με **160 σχολιαστικά κείμενα**. “*Συγκλόνησε η μητέρα της Μυρτούς στο δικαστήριο: Διαβάστε την κατάθεση*” είναι ο τίτλος του άρθρου που δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα” στις 28/01/2014 και συγκέντρωσε **139 σχόλια** αναγνωστών. Άλλο σχετικό με τον περιστατικό επίθεσης κατά της Μυρτούς άρθρο με τίτλο “*Δράκος της Πάρου: <<Της έλιωσα το κεφάλι με μία πέτρα πέντε κιλών>>*”, συντάχθηκε και αναρτήθηκε στις 07/08/2012 στην εφημερίδα “Το Βήμα”, το οποίο αποτέλεσε αφορμή για την έκφραση **181 απόψεων** του αναγνωστικού κοινού. Η αμιγώς ηλεκτρονική εφημερίδα “I-efimerida”, στις 08/03/2016 δημοσίευσε άρθρο με τίτλο “*Έτσι είναι σήμερα ο Πακιστανός που κακοποίησε τη Μυρτώ στην Πάρο [εικόνες]*” και η ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση εκφράστηκε με **83 σχόλια**. Τέλος, άρθρο που τιτλοφορείται “*Τα ισόβια στο τέρας δεν έκλεισαν της πληγές της Μυρτούς*” αναρτήθηκε στις 28/01/2014 και πάλι στην ηλεκτρονική εκδοχή της εφημερίδας “Πρώτο θέμα” και αποτέλεσε αφορμή για **265 σχολιαστικά κείμενα** από το αναγνωστικό κοινό. Έχοντας παρουσιάσει τον ακριβή αριθμό των κειμένων σχολιασμού των αναγνωστών (**921 κείμενα σχολιασμού**) που μελετήθηκαν κατά την εκπόνηση της παρούσας έρευνας, υπάρχει μια ποσοτική εικόνα για την άτυπη κοινωνική αντίδραση. Περαιτέρω πληροφορίες για την κατηγοριοποίηση και ανάλυση των εν λόγω κειμένων, θα αναφερθούν στο σχετικό με την ανάλυση περιεχομένου κεφάλαιο της εργασίας.

Δεξαμενή άντλησης του ερευνητικού υλικού αποτέλεσαν **ηλεκτρονικές εφημερίδες**. Επιλέχθηκαν οι εξής ηλεκτρονικές εφημερίδες “Τα Νέα”, “Το Βήμα”, “Πρώτο Θέμα”, “I-Efimerida” και “Lifo” για να αντλήσει η ερευνήτρια το υλικό της. Λογικά μπορεί να αναρωτηθεί κανείς: “γιατί επιλέχθηκαν ηλεκτρονικές εφημερίδες για να αντληθεί το υλικό;” Αρχικά, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι ηλεκτρονικές εφημερίδες αναρτούν άρθρα, τα οποία συνοδεύονται από την υπογραφή του συντάκτη, γεγονός που ενισχύει την εγκυρότητα και την αξιοπιστία του υλικού. Επιπλέον, οι ηλεκτρονικές εφημερίδες αποτελούν την μετεξέλιξη και την σύγχρονη μορφή της παραδοσιακής έντυπης μορφής της εφημερίδας που το κοινό γνωρίζει για τόσα χρόνια, μόνο που πλέον έχει εκσυγχρονιστεί με την συμβολή του διαδικτύου. Ακόμη, οι ηλεκτρονικές εφημερίδες, τις περισσότερες φορές, υπάρχουν και σε συμβατική έντυπη μορφή, οπότε ο αναγνώστης/χρήστης του διαδικτύου αισθάνεται μεγαλύτερη ασφάλεια και του εμπνέεται μεγαλύτερη εμπιστοσύνη για όσα διαβάσει, ενώ ίσως του ενταθεί η επιθυμία να συμμετάσχει, αναρτώντας ένα σχόλιο σχετικό με

το άρθρο που προηγείται. Με λίγα λόγια, οι ηλεκτρονικές εφημερίδες είναι οι πιο ασφαλείς πηγές άντλησης δεδομένων και πληροφοριών από το διαδίκτυο, συγκριτικά με τις υπόλοιπες μορφές νέου τύπου ενημέρωσης.

Όπως έγινε ήδη κατανοητό, τα άρθρα και κατ' επέκταση τα σχόλια των αναγνωστών, τα οποία ελήφθησαν υπόψη, δεν προέρχονταν αδιακρίτως από διάφορες μορφές των νέων μέσων μαζικής ενημέρωσης. Αρχικά, **αποκλείστηκαν τα “socialmedia”**³⁷ ως πηγές άντλησης δεδομένων, έπειτα από μία συλλογιστική πορεία που ακολούθησε η ερευνήτρια και η οποία θα παρατεθεί. Ο λογαριασμός που διαθέτει ο κάθε χρήστης ενός μέσου κοινωνικής δικτύωσης διαντιδρά με άλλους λογαριασμούς χρηστών. Αυτοί οι χρήστες αποτελούν άτομα, τα οποία υποτίθεται πως, ο χρήστης γνωρίζει, ή αν όχι γνωρίζει, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, διαθέτουν ορισμένα κοινά ενδιαφέροντα, πεποιθήσεις, κ.λπ. με τον ίδιο. Έτσι, τα κοινωνικά δίκτυα δεν αποτελούν αντικειμενικές περιπτώσεις. Από την άλλη πλευρά, **αποκλείστηκαν** επίσης κείμενα, τα οποία είχαν αναρτηθεί σε διάφορα **“fora”** και σε **“blogs”**. Οι διαδικτυακοί τόποι αυτοί αποκλείστηκαν, επειδή διαθέτουν τόσο άρθρα όσο και κείμενα σχολιασμού, τα οποία δεν είναι ενυπόγραφα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ζητήματα εγκυρότητας της πληροφορίας.

Εξαιτίας της φύσης του ερευνητικού υλικού³⁸, αυτό αποτυπώθηκε όσο το δυνατόν γρηγορότερα και ακριβέστερα με τη **μέθοδο της αποτύπωσης εικόνας (screenshot)**, η οποία θα αναλυθεί ενδελεχώς σε παρακάτω κεφάλαιο της εργασίας. Σχετικά με το χρόνο καταγραφής του υλικού, η περίοδος καταγραφής του υλικού ξεκίνησε στις 22 Ιανουαρίου του 2017 και ολοκληρώθηκε την 1^η Μαρτίου του 2017. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίστηκε το ερευνητικό υλικό της έρευνας και αποθηκεύτηκε για περαιτέρω επεξεργασία και ανάλυση.

Θα ήταν τεράστια παράλειψη να μην ληφθεί ως ερευνητικό υλικό προς ανάλυση και το κυρίως κείμενο των άρθρων. Για την όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη κάλυψη όλων των πτυχών των κειμένων σχολιασμού από χρήστες του διαδικτύου, η ερευνήτρια έθεσε υπό το μικροσκόπιο της ανάλυσης περιεχομένου και

³⁷ Μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κοινωνικά δίκτυα ή πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης είναι κάποιοι από τους όρους που χρησιμοποιούνται αναφορικά με δίκτυα όπως το Facebook και το Twitter. Ειδικά αναφορά έχει πραγματοποιηθεί ήδη στο θεωρητικό μέρος της εργασίας.

³⁸ Το υλικό που αναλύθηκε είναι γραπτός λόγος σε ηλεκτρονική μορφή (αναρτημένος στο διαδίκτυο). Αυτό σημαίνει πως, θα έπρεπε να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος ακριβούς αποτύπωσης και καταγραφής του υλικού, χωρίς την πιθανότητα παραποίησης του, ενώ θα έπρεπε να διασφαλιστεί η αποθήκευση του υλικού (εξαιτίας της ανάρτησης στο διαδίκτυο, το υλικό θα μπορούσε ανά πάσα ώρα και στιγμή να πάψει να είναι δημοσιευμένο).

τα **7δημοσιογραφικά κείμενα (άρθρα)** βάσει των οποίων διατυπώθηκαν τα κείμενα σχολιασμού που αναρτήθηκαν. Με αυτόν τον τρόπο και αναλύοντας τα κείμενα που έχουν δημοσιευτεί από τους χρήστες του διαδικτύου, μπορεί να γίνει κατανοητή η έκφραση του κοινού μέσω των σχολίων αυτών. Έχοντας δηλαδή αναλύσει τα άρθρα, γίνεται γνωστό το περιεχόμενό τους, η γλώσσα που χρησιμοποιείται και τα νοήματα που περιέχονται, με αποτέλεσμα, τα σχόλια να αναλύονται σε απόλυτη συνάφεια με τα άρθρα.³⁹

Προβλήματα μπορεί φυσικά να προκύψουν σε οποιαδήποτε έρευνα, πολλώ δε μάλλον σε μία ιδιαίτερη έρευνα, με ερευνητικό υλικό πιο σύγχρονο και πρωτότυπο που δεν έχει χρησιμοποιηθεί, τουλάχιστον στην πλειονότητα των περιπτώσεων των μελετών. Τα προβλήματα αυτά έχουν συγκεντρωθεί και έχουν παρουσιαστεί στο ομώνυμο κεφάλαιο της εργασίας, καλύπτοντας και τις μεθοδολογικές δυσκολίες του παρόντος εγχειρήματος.

³⁹ Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται κατανοητό για ποιο λόγο εκφράστηκαν οι χρήστες, με τον τρόπο που εκφράστηκαν στην κάθε περίπτωση.

6. Διαδικασία αποτύπωσης του ερευνητικού υλικού

Σημαντικό ρόλο για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης διαδραματίζει η μέθοδος, όχι μόνο της ανάλυσης του ερευνητικού υλικού, η οποία θα οδηγήσει σε ορισμένα πορίσματα, αλλά και η μέθοδος που επιλέχθηκε, για να καταγραφεί πληρέστερα και ακριβέστερα το ερευνητικό υλικό. Το ερευνητικό υλικό, λοιπόν, καταγράφηκε με τη μέθοδο της αποτύπωσης εικόνας. Παρακάτω ακολουθούν τα βήματα, τα οποία πραγματοποίησε η ερευνήτρια για την υλοποίηση της καταγραφής αυτής.

Αφού εντοπίστηκαν οι μονάδες καταγραφής⁴⁰ της παρούσας μελέτης, αναζητήθηκε μια μέθοδος, η οποία θα κατέγραφε πιστά και απόλυτα την πρώτη ύλη του ερευνητικού υλικού. Η πιο ακριβής και ασφαλής μέθοδος ήταν αυτή της αποτύπωσης εικόνας. Σύμφωνα με την **αποτύπωση εικόνας (screenshot)**, η εικόνα που παρουσιάζεται στην οθόνη του υπολογιστή, αιχμαλωτίζεται και μπορεί να αποθηκευτεί για περαιτέρω επεξεργασία, ανάλυση και μελέτη. Ο αγγλικός όρος που περιγράφει την αποτύπωση εικόνας είναι ο όρος “screenshot” και στην ουσία σημαίνει “βολή στην οθόνη”. Δηλαδή, ο χρήστης του ηλεκτρονικού υπολογιστή “πυροβολεί” στιγμιαία την οθόνη του υπολογιστή, σαν να την φωτογραφίζει με φωτογραφική μηχανή.

Πρώτο βήμα της αποτύπωσης εικόνας, αποτελεί ο **εντοπισμός της επιθυμητής εικόνας**⁴¹, την οποία πρόκειται να αποθηκεύσει ο χρήστης του υπολογιστή. Αφού, λοιπόν, εντοπιστεί η προκειμένη εικόνα, ο χρήστης καλείται να την αποθηκεύσει. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι, με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί η ενέργεια που περιγράφεται. Ο συνηθέστερος τρόπος και αυτός που επιλέχθηκε από την ερευνήτρια για την αποτύπωση των εικόνων που θα χρησιμοποιηθούν στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, παρουσιάζεται ακολούθως.

Στο πληκτρολόγιο του υπολογιστή, υπάρχουν ορισμένα πλήκτρα, τα οποία εξυπηρετούν και συγκεκριμένες λειτουργίες. Ο συνδυασμός των πλήκτρων “FN” και “END (PRTSC)” οδηγεί στην αποτύπωση οθόνης. Πατώντας τα δύο πλήκτρα που αναφέρθηκαν ταυτόχρονα, ο υπολογιστής αποθηκεύει στη μνήμη του την εικόνα που εμφανίζεται στην οθόνη του υπολογιστή. Όμως, δεν αρκεί αυτή η ενέργεια για την

⁴⁰ Μονάδες καταγραφής ορίστηκαν τα κείμενα σχολιασμού (δηλαδή τα σχόλια), τα οποία έχουν υποβληθεί από χρήστες του διαδικτύου σε ηλεκτρονικές εφημερίδες, καθώς και τα δημοσιογραφικά κείμενα (άρθρα), τα οποία αποτέλεσαν την αφορμή του σχολιασμού μέσω των κειμένων των χρηστών.

⁴¹ Αυτή η εικόνα μπορεί να είναι κείμενο, φωτογραφία, στιγμιότυπο από κάποιο βίντεο, κ.ά.. Με άλλα λόγια, μπορεί να αποτυπωθεί οτιδήποτε βρίσκεται την εκάστοτε στιγμή στην οθόνη του υπολογιστή ή και του κινητού (smartphone).

αποθήκευση της εικόνας ως αρχείο. Αφού πατήθηκαν τα δύο παραπάνω πλήκτρα, για την αποθήκευση της εικόνας ως αρχείο, θα πρέπει ο χρήστης να ανοίξει την εφαρμογή του υπολογιστή με όνομα “Ζωγραφική”. Με την είσοδο του χρήστη στην εφαρμογή, εκείνος θα πρέπει να επιλέξει το εικονίδιο, το οποίο πραγματοποιεί την ενέργεια της επικόλλησης. Η ενέργεια αυτή πραγματοποιείται είτε πατώντας το εικονίδιο που αναγράφει τη λέξη “Επικόλληση” στην εφαρμογή της Ζωγραφικής είτε να πατήσει το πλήκτρο “CTRL” και το πλήκτρο “V” (δηλαδή CTRL+V). Την στιγμή που θα πραγματοποιήσει την ενέργεια της επικόλλησης ο χρήστης, εφόσον έχει ακολουθήσει ορθώς τα βήματα που παρατέθηκαν παραπάνω, θα δει να εμφανίζεται στην κενή οθόνη της Ζωγραφικής, η εικόνα, την οποία αποτύπωσε νωρίτερα. Πλέον, ο χρήστης μπορεί να αποθηκεύσει το αρχείο, στο οποίο έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει οποιαδήποτε ενέργεια εκείνος επιθυμεί.

Με την διαδικασία που παρατέθηκε λεπτομερώς παραπάνω, η ερευνήτρια κατέγραψε το ερευνητικό υλικό της παρούσας μελέτης. Η αποτύπωση των στιγμιότυπων της οθόνης του υπολογιστή **παρέχει την ασφάλεια** στην ερευνήτρια, να μπορεί να καταγράφει πιστά τις μονάδες μέτρησης της μελέτης. Έχει τη δυνατότητα να επεξεργαστεί το υλικό, όπως εκείνη επιθυμεί, ενώ **αποφεύγει τον κίνδυνο απώλειας**⁴² του ερευνητικού υλικού. Επιπλέον, **εξασφαλίζεται η αξιοπιστία** της μελέτης, ως προς την πηγή του ερευνητικού υλικού. Αποτυπώνοντας την εκάστοτε εικόνα που θα μελετηθεί αργότερα, η ερευνήτρια διασφαλίζει μια πιθανή μελλοντική επαλήθευση του αρχικού ερευνητικού υλικού, είτε από την ίδια είτε από κάποιον τρίτο.

Όπως και η έρευνα, την οποία επιχειρεί η ερευνήτρια να διενεργήσει, έτσι και η μέθοδος που επιλέχθηκε για την πιστή καταγραφή του υλικού της έρευνας αυτής, αποτελεί μία καινοτόμα και σύγχρονη μέθοδο καταγραφής. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται πως, όσο ραγδαία είναι η εξέλιξη και η πρόοδος της τεχνολογίας, τόσο εντονότερες είναι και οι προσπάθειες των υπόλοιπων τομέων της επιστήμης και της κοινωνικής ζωής εν γένει, να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και να ακολουθήσουν τον φρενήρη ρυθμό της. Έτσι, με τη χρήση μεθόδων και τεχνικών που προσφέρονται από την πλευρά της τεχνολογίας και της πληροφορικής,

⁴² Όπως έχει ήδη αναφερθεί, εξαιτίας του γεγονότος, πως το υλικό μελέτης βρίσκεται αναρτημένο στο διαδίκτυο, είναι συνεχώς υπαρκτός ο κίνδυνος της απώλειας του ερευνητικού υλικού, εφόσον δεν υπάρχει κάποια δέσμευση περί μονιμότητας των στοιχείων στους διαδικτυακούς τόπους.

διευκολύνεται το επιστημονικό έργο με τεράστια πλεονεκτήματα και καινοτόμες πρακτικές.

7. Το προφίλ των ηλεκτρονικών εφημερίδων

Ήδη από αναφορές σε προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας, έγινε κατανοητή η ενασχόληση της ερευνήτριας με τον ηλεκτρονικό τύπο. Πιο συγκεκριμένα, ερευνητικό υλικό της παρούσας μελέτης αποτελούν τόσο τα δημοσιογραφικά άρθρα που έχουν αναρτηθεί στις ηλεκτρονικές εφημερίδες, όσο και τα κείμενα σχολιασμού από τους αναγνώστες. Για την πλήρη κατανόηση, όμως, των δημοσιογραφικών κειμένων, θα πρέπει να υπάρχει ένα προφίλ της κάθε εφημερίδας από όπου αντλήθηκε το υλικό. Υπενθυμίζεται πως, η ερευνήτρια κατέληξε τυχαία στις παρακάτω ηλεκτρονικές εφημερίδες, ύστερα από αναζήτηση βάσει λέξεων-κλειδιών. Οι πέντε αυτές εφημερίδες είναι οι εξής: **ΤοΠρώτο Θέμα, Τα Νέα, Το Βήμα, Lifo και I-efimerida**. Ακολουθεί ένα ενδεικτικό προφίλ για κάθε μία από τις ηλεκτρονικές εφημερίδες που αναφέρθηκαν.

7.1 Το Πρώτο Θέμα

Το Πρώτο Θέμα⁴³ είναι μια εφημερίδα, η οποία έχει και **ηλεκτρονική και έντυπη μορφή**. Δεν μπορεί να οριστεί ακριβώς η κυρίαρχη ηλικιακή ομάδα των αναγνωστών της προκειμένης εφημερίδας. Επιπλέον, δεν μπορεί να ειπωθεί με σιγουριά ούτε η πολιτική τοποθέτηση της προκειμένης εφημερίδας.

Σχετικά με τις **θεματικές ενότητες** της εν λόγω εφημερίδας, παρατηρείται μια ποικιλία και ένα εύρος θεματολογίας. Ενδεικτικά, ορισμένες από τις θεματικές της αφορούν θέματα σχετικά με την Ελλάδα, την πολιτική, την οικονομία, τον κόσμο γενικότερα, τον αθλητισμό (σπορ), τα αυτοκίνητα (“carspeed”), τον πολιτισμό, την τεχνολογία, το περιβάλλον τον τουρισμό, κ.ά.. Από τις θεματικές που αναφέρονται ενδεικτικά, γίνεται κατανοητή η κλασική θεματολογία που ακολουθείται από κάθε εφημερίδα, με σκοπό την προσέλκυση όλων των ηλικιακών ομάδων και την κάλυψη διαφορετικών προτιμήσεων στην πληροφόρηση.

Αναφορικά με την υποβολή ενός κειμένου σχολιασμού από έναν επισκέπτη της ηλεκτρονικής εφημερίδας, η διαδικασία είναι πολύ απλή. Ο χρήστης του διαδικτύου που επιθυμεί να υποβάλει κάποιο σχόλιο σχετικά με οποιοδήποτε άρθρο, εισαγάγει το όνομα χρήστη που εκείνος επιθυμεί και το κείμενο που θέλει να δημοσιεύσει ως σχόλιο. Με λίγα λόγια, **δεν απαιτείται η δημιουργία ενός**

⁴³ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Το Πρώτο Θέμα”

<http://www.protothema.gr/>

Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

λογαριασμού από τον αναγνώστη, για την υποβολή του σχολίου που εκείνος θέλει να αναρτήσει.

Εφόσον γίνεται λόγος για ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, δεν θα μπορούσε να απουσιάζει η **σύνδεση με λογαριασμούς σε κοινωνικά μέσα δικτύωσης**. Έτσι, η εν λόγω εφημερίδα διαθέτει και αντίστοιχους λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το “Facebook” και το “Twitter”. Παράλληλα, όποιος επισκέπτης της εφημερίδας διαθέτει λογαριασμό σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης από τα προβλεπόμενα, μπορεί να αναδημοσιεύσει το άρθρο, το οποίο διαβάζει, σε αυτά.

7.2 Το Βήμα

Η εφημερίδα “Το Βήμα⁴⁴” κατατάσσεται σε αυτήν την κατηγορία εφημερίδων, οι οποίες έχουν τόσο **έντυπη** μορφή όσο και **ηλεκτρονική μορφή**. Και σε αυτή την περίπτωση, δεν μπορεί κανείς να προσδιορίσει ακριβώς ούτε την επικρατούσα ηλικιακή ομάδα αναγνωστών της εν λόγω εφημερίδας, ούτε τον πολιτικό χρωματισμό

Οι **θεματικές ενότητες** της εφημερίδας μπορούν αβίαστα να χαρακτηριστούν ως κλασικές θεματικές κατηγορίες ενημέρωσης. Πολιτική, οικονομία, γνώμες, ιστολόγια (“blogs”), κόσμος, επιστήμη (“science”), κοινωνία, αθλητισμός, πολιτισμός είναι ορισμένες από τις κεντρικές θεματικές καρτέλες της εφημερίδας. Ενώ υπάρχουν και πιο μοντέρνες κατηγορίες, η παρούσα ηλεκτρονική εφημερίδα, μπορεί να συμπεριλαμβάνει κάποια από αυτές στη θεματολογία της, όμως, παραμένει σε κλασικά θέματα, τα οποία συναντώνται και σε έντυπες εφημερίδες.

Μελετώντας την άτυπη κοινωνική αντίδραση μέσω κειμένων σχολιασμού, ενδιαφέρει άμεσα την ερευνήτρια η δυνατότητα υποβολής κειμένου ως σχόλιο στην εν λόγω εφημερίδα. Αυτή η **δυνατότητα παρέχεται στον αναγνώστη που θέλει να εκφραστεί, χωρίς εγγραφή** στην ηλεκτρονική εφημερίδα. Αναγράφοντας το όνομα χρήστη που το άτομο επιθυμεί και το κείμενο που θέλει να δημοσιεύσει ως σχόλιο, μπορεί να εκφράσει την άποψή του. Ωστόσο, η ίδια η ηλεκτρονική εφημερίδα διευκρινίζει πως, σχόλια υβριστικά δεν δημοσιεύονται ή αν δημοσιευθούν, θα διαγράφονται άμεσα, όταν εντοπιστούν.

Μια εξελιγμένη μορφή τύπου δεν θα μπορούσε να μην σχετίζεται με τα “socialmedia”. Έτσι, η ηλεκτρονική εφημερίδα “Το Βήμα”, **δίνει τη δυνατότητα**

⁴⁴ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Το Βήμα”

<http://www.tovima.gr/>

Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

και σε χρήστες που έχουν λογαριασμό στο “Facebook”, στο “Twitter”, αλλά και στο “Instagram”, να παρακολουθήσουν τη ροή των ειδήσεων της εφημερίδας και από εκεί. Εκ παραλλήλου, όσοι διαθέτουν λογαριασμούς σε “socialmedia”, έχουν τη δυνατότητα αναδημοσίευσης του άρθρου που διάβασαν και σε αυτές τις πλατφόρμες, ώστε να ενημερωθούν και οι χρήστες που συνδέονται μαζί τους για την εκάστοτε είδηση.

7.3 Τα Νέα

Πρόκειται για μια εφημερίδα που συναντάται και σε παραδοσιακή **έντυπη μορφή**, αλλά και σε πιο σύγχρονη **ηλεκτρονική**. Και στην περίπτωση της εφημερίδας “Τα Νέα⁴⁵”, δεν μπορεί να διατυπωθεί με σιγουριά, ποια είναι η ηλικιακή ομάδα που προτιμά να ενημερώνεται μέσω αυτής, καθώς ούτε και η πολιτική τοποθέτηση της εφημερίδας αυτής.

Η **θεματολογία** της δεν διαφέρει από τις υπόλοιπες ηλεκτρονικές εφημερίδες που παρουσιάστηκαν. Τα συνηθισμένα θέματα που υπάρχουν σε μια εφημερίδα, είτε αυτή είναι ηλεκτρονική είτε είναι έντυπη, όπως πολιτική, Ελλάδα, κόσμος, οικονομία, ζωή και τέχνες, αθλητικά (ΟΜΑΔΑ), σχετικά με αυτοκίνητα (autoNEA), γυμναστική (ΤΡΕΧΩ), υγεία είναι ορισμένα θέματα από αυτά που θα συναντήσει κανείς με μια σύντομη περιαγωγή στις θεματικές της προκείμενης εφημερίδας.

Στην περίπτωση της ηλεκτρονικής εφημερίδας “Τα Νέα”, αλλάζουν τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν μέχρι ώρας για την υποβολή κειμένων σχολιασμού από τους επισκέπτες της εφημερίδας. Για να αποκτήσουν τη δυνατότητα σχολιασμού σε δημοσιογραφικά άρθρα της εφημερίδας, **οι αναγνώστες θα πρέπει να δημιουργήσουν λογαριασμό στην εφημερίδα**, δηλαδή να πραγματοποιήσουν εγγραφή ως χρήστες, ώστε να τους δοθεί η δυνατότητα δημοσίευσης σχολιαστικών κειμένων.

Όπως και στις προηγούμενες εφημερίδες, έτσι και εδώ, “Τα Νέα” **διαθέτουν λογαριασμούς σε “Twitter”, “Facebook”, αλλά και “Youtube”**, από όπου οι χρήστες του διαδικτύου μπορούν να ενημερωθούν για τις ειδήσεις που δημοσιεύονται στην εφημερίδα. Δεν θα πρέπει να παραλειφθεί πως, όποιος χρήστης διαθέτει

⁴⁵ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Τα Νέα”
<http://www.tanea.gr/>
Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

λογαριασμό σε “socialmedia”, μπορεί να αναδημοσιεύσει το άρθρο που διάβασε και σε αυτές τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες.

7.4 I-Efimerida

Η εφημερίδα με το όνομα “I-efimerida⁴⁶” είναι η μοναδική εφημερίδα που χρησιμοποιείται στην παρούσα μελέτη και διαθέτει **μόνον ηλεκτρονική μορφή**. Δεν μπορεί να την προμηθευτεί κάποιος σε συμβατική έντυπη μορφή δηλαδή. Δεν έχει συγκεκριμένο πολιτικό χαρακτήρα, ούτε τοποθετείται πολιτικά προς κάποια κατεύθυνση. Μιας και εμφανίζεται μόνο ηλεκτρονικά, μπορεί να εικαστεί πως, οι ηλικιακές ομάδες που την επισκέπτονται είναι περισσότερο νεαρές. Η παραπάνω θέση διατυπώνεται με κάθε επιφύλαξη, αφού αποτελεί μία υπόθεση της ερευνήτριας, εξαιτίας του ηλεκτρονικού χαρακτήρα της εφημερίδας.

Αναφορικά με την **θεματολογία** της, και σε αυτή συναντώνται κλασικές δημοσιογραφικές στήλες, όπως η στήλη της πολιτικής, της οικονομίας, η στήλη που σχετίζεται με την Ελλάδα, εκείνη που σχετίζεται γενικότερα με τον κόσμο, η στήλη που αφορά στον πολιτισμό, στην τεχνολογία, στη ζωή, στην υγεία, στα αθλητικά (σπορ). Ωστόσο, στην εν λόγω εφημερίδα, θα βρει κανείς και θεματικές ενότητες πιο σύγχρονες, οι οποίες δεν συνηθίζονται, σε όλες τουλάχιστον, τις έντυπες εφημερίδες. Τέτοιες θεματικές κατηγορίες είναι τα “media”, η στήλη της οικολογίας (“green”), εκείνη που αφορά τη γυναίκα, το design και άλλες, παρόμοιας φύσης και ίσως πιο ανάλαφρες στήλες.

Σε περίπτωση που κάποιος επισκέπτης της εφημερίδας, επιθυμεί να υποβάλει ένα σχόλιο σε ένα άρθρο που διάβασε, εκφράζοντας την άποψή του, υπάρχει η δυνατότητα **άμεσης υποβολής κειμένου σχολιασμού**, χωρίς την ενδιάμεση εγγραφή του χρήστη στην ηλεκτρονική σελίδα. Όποιος επιθυμεί, μπορεί να δημιουργήσει έναν λογαριασμό μέσω του οποίου, θα σχολιάζει, αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητο. Αξίζει να σημειωθεί πως, σχόλια με υβριστικό περιεχόμενο, διαγράφονται, την στιγμή που εντοπίζονται.

Δεν θα μπορούσε μια αμιγώς ηλεκτρονική εφημερίδα να μην διαθέτει λογαριασμούς και σε άλλα ηλεκτρονικά μέσα, όπως είναι τα κοινωνικά δίκτυα. Η “I-efimerida” διαθέτει λογαριασμούς τόσο σε “Facebook” και “Twitter”, όσο και

⁴⁶ Ηλεκτρονική εφημερίδα
<http://www.iefimerida.gr/>
Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

στο “Youtube”. Με αυτόν τον τρόπο, όσα άτομα διαθέτουν λογαριασμούς στα αντίστοιχα ηλεκτρονικά μέσα, έχουν τη δυνατότητα ενημέρωσης των ειδήσεων της εφημερίδας, αν ακολουθήσουν τους αντίστοιχους λογαριασμούς. Παράλληλα, χρήστες των ηλεκτρονικών πλατφόρμων που αναφέρθηκαν, μπορούν να δημοσιεύουν και στους προσωπικούς τους λογαριασμούς τις ειδήσεις που εκείνοι επιθυμούν και οι οποίες έχουν δημοσιευθεί στην εφημερίδα.

7.5 Lifo

Τελευταία εφημερίδα, της οποίας ένα ενδεικτικό προφίλ θα παρουσιαστεί, είναι η “Lifo⁴⁷”. Και η προκείμενη εφημερίδα έχει δύο μορφές, και **ηλεκτρονική** και **έντυπημορφή**. Η βασική διαφορά της με τις υπόλοιπες εφημερίδες που υπάρχουν σε έντυπη μορφή είναι πως, η “Lifo” διανέμεται **δωρεάν** (“freepress”), χωρίς κάποιο αντίτιμο. Δεν έχει υιοθετήσει κάποια ξεκάθαρη πολιτική ταυτότητας εφημερίδα. Σχετικά με την ηλικία του κοινού της, θα μπορούσε αβίαστα να ισχυριστεί κανείς πως, περισσότερο νεαρά άτομα προτιμούν να ενημερωθούν μέσω της “Lifo”.

Βασικός παράγοντας που νέα άτομα κυρίως, προτιμούν την ενημέρωσή τους μέσω της “Lifo” είναι η ποικιλία και η πρωτοτυπία ορισμένων **θεματικών** της. Ενδεικτικά, ορισμένες από τις στήλες της εφημερίδας είναι οι εξής: ειδήσεις, πολιτισμός (“culture”), τρόπος ζωής, πραγματικότητα, σχέδιο και στυλ (“design&style”), “lifoland”, φωτογραφίες (“photos”), βίντεο (“videos”), οδηγός πόλης (“cityguide”). Από μια σύντομη επισκόπηση των κυριότερων θεματικών της εφημερίδας, γίνεται αμέσως αντιληπτό πως, αποτελεί μια εναλλακτική μορφή ενημέρωσης, με διακριτό το στοιχείο της πρωτοτυπίας στη θεματολογία της.

Αναφορικά με την υποβολή σχολιαστικών κειμένων από τους αναγνώστες με αφορμή ένα δημοσιογραφικό κείμενο, κρίνεται **απαραίτητη η εγγραφή του εκάστοτε αναγνώστη στην εφημερίδα**. Έτσι, ο αναγνώστης που επιθυμεί την δημοσίευση της άποψής του για την καταχώρησή της, θα πρέπει να δημιουργήσει λογαριασμό στην εφημερίδα, για να αποκτήσει τη δυνατότητα σχολιασμού, ή έστω να συνδεθεί μέσω λογαριασμού “Facebook” ή “Twitter” (εφόσον διαθέτει έναν τέτοιο λογαριασμό).

⁴⁷ Ηλεκτρονική εφημερίδα
<http://www.lifo.gr/>
Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

Μια τόσο εναλλακτική εφημερίδα, δεν θα μπορούσε να μην διαθέτει **λογαριασμούς σε “social media”**. Στο “Facebook”, στο “Twitter”, αλλά και στο “Instagram”, η “Lifo” συνδέεται μέσω του λογαριασμού της και ενημερώνει το κοινό για τη ροή των ειδήσεων, πιο σύντομα και παραπέμποντας στην σελίδα της ηλεκτρονικής εφημερίδας. Οι χρήστες που διαθέτουν και εκείνοι λογαριασμό στα “socialmedia”, μπορούν να κοινοποιήσουν όποιο άρθρο επιθυμούν στο προσωπικό τους λογαριασμό, με σκοπό να ενημερώσουν και τους χρήστες με τους οποίους συνδέονται.

Έχοντας ολοκληρώσει μια σύντομη παρουσίαση των κυριότερων στοιχείων των ηλεκτρονικών εφημερίδων που αποτέλεσαν πηγές άντλησης του ερευνητικού υλικού, θα πρέπει να ξεκαθαριστεί ο ενδεικτικός χαρακτήρας των στοιχείων. Με άλλα λόγια, τα προφίλ των εφημερίδων που παρατέθηκαν, διαμορφώθηκαν ενδεικτικά από την ερευνήτρια, ύστερα από την χρήση που έκανε σε αυτά. Τα παραπάνω πορτραίτα δεν είναι απόλυτα, απλά παρουσιάζουν τα βασικότερα σημεία των εφημερίδων που χρησιμοποιήθηκαν.

8. Σύνοψη της ερευνητικής διαδικασίας

Έχοντας παρουσιάσει το θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο του παρόντος πονήματος, κρίνεται αναγκαία μια συνοπτική παρουσίαση των βημάτων που ακολουθήθηκαν από την ερευνήτρια κατά την εκπόνηση της εν λόγω εργασίας. Σε πρώτο στάδιο, θα παρουσιαστεί η βιβλιογραφική επισκόπηση των θεωρητικών προσεγγίσεων που σχετίζονται με το θέμα της παρούσας εργασίας. Στην συνέχεια, θα παρατεθούν τα μεθοδολογικά ζητήματα που συνδέονται με την διεξαγωγή της προκείμενης μελέτης. Σε τελικό στάδιο, θα γίνει αναφορά στα συμπεράσματα που αναμένεται να προκύψουν, ύστερα από τη μελέτη που πραγματοποιήθηκε.

8.1 Θεωρητικό μέρος

Μετά την ανάληψη του θέματος “*Μελέτη της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης μέσα από ηλεκτρονικά μέσα σε ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας: η περίπτωση της Μυρτούς*” φαίνονται ξεκάθαρα τα θεωρητικά μοντέλα που θα παρουσιαστούν στην παρούσα μελέτη.

Η ερευνήτρια, ολοκληρώνοντας την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, εντόπισε τα καταλληλότερα θεωρητικά σχήματα, τα οποία εμπίπτουν στο αντικείμενο μελέτης της. Ειδικότερα, έπειτα από **βιβλιογραφική επισκόπηση του υλικού**, η ερευνήτρια καταλήγει στην αξιοποίηση βιβλιογραφικών αναφορών σχετικά με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και με την σεξουαλική επιθετικότητα. Πιο συγκεκριμένα, η ερευνήτρια κατέληξε στην αναφορά θεωρητικών προσεγγίσεων για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ξεκινώντας από τα παραδοσιακά μέσα, τη δημοσιογραφική δεοντολογία, την επίδραση της τεχνολογίας στα μέσα ενημέρωσης και τη δημιουργία των νέων μέσων ενημέρωσης, αλλά και τις αναπαραστάσεις που προκύπτουν από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναφορικά με το έγκλημα.

Εκ παραλλήλου, πραγματοποιήθηκε μελέτη των θεωρητικών προσεγγίσεων που έχουν διατυπωθεί για την σεξουαλική επιθετικότητα εν γένει, αλλά και προσέγγιση των ορισμών που έχουν εκφραστεί σχετικά με την σεξουαλική επιθετικότητα. Αναγκαία κρίθηκε η αναφορά και ορισμένων ενδεικτικών προφίλ σχετικά με το δράστη, το θύμα, αλλά και το σεξουαλικό έγκλημα αυτό καθεαυτό.

8.2 Μεθοδολογικό μέρος

Ολοκληρώνοντας το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης, σειρά είχε η μεθοδολογία της έρευνας. Με δεδομένο το θέμα της εργασίας (*‘Μελέτη της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης μέσα από ηλεκτρονικά μέσα σε ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας: η περίπτωση της Μυρτούς’*), κρίθηκε απαραίτητη μια σύντομη αναφορά στο **περιστατικό της επίθεσης**, το οποίο αποτέλεσε το κεντρικό θέμα ενασχόλησης της ερευνήτριας. Αναγκαία κρίθηκε η αναφορά των **λόγων επιλογής του προκείμενου ερευνητικού θέματος** από την ερευνήτρια, αλλά και των **προβλημάτων**, τα οποία συνάντησε κατά τη διεξαγωγή της ερευνητικής διαδικασίας και τα οποία κατάφερε εν τέλει να ξεπεράσει.

Εφόσον γίνεται λόγος για “ηλεκτρονικά μέσα”, θα έπρεπε η ερευνήτρια να ορίσει το **ερευνητικό της υλικό**. Αφού το όρισε, προχώρησε στην αναζήτησή του με τη βοήθεια λέξεων-κλειδιών. Με τον εντοπισμό και την επιλογή του υλικού, παράλληλα επιλέχθηκε και η κατάλληλη μέθοδος διερεύνησης της παρούσας μελέτης, που δεν είναι άλλη από την **ποιοτική ανάλυση περιεχομένου**. Με τον εντοπισμό του υλικού και την επιλογή της μεθόδου ανάλυσης, σειρά είχε η **αποτύπωση** του υλικού και η αποθήκευσή του για περαιτέρω επεξεργασία.

Με τη συγκέντρωση του συνολικού ερευνητικού υλικού (7 δημοσιογραφικά κείμενα - 5 ηλεκτρονικές σελίδες - 921 κείμενα σχολιασμού), ξεκίνησε η ανάγνωση του από την ερευνήτρια, με σκοπό τη δημιουργία θεματικών ενοτήτων και τη μετέπειτα ανάλυση αυτών, όπως ακριβώς προβλέπει η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. **Άρθρα και κείμενα σχολιασμού μελετήθηκαν** και εντοπίστηκαν σε αυτά οι έννοιες, οι οποίες έρχιζαν ανάλυσης. Ειδικότερα, όσων αφορά τα κείμενα σχολιασμού των αναγνωστών, αυτά **κωδικοποιήθηκαν** με διαφορετικό χρώμα, ανάλογα το περιεχόμενό τους. Με αυτόν τον τρόπο, διευκολύνθηκε η τελική τους κατηγοριοποίηση σε θεματικές ενότητες.

Φτάνοντας στο στάδιο της κατηγοριοποίησης των κειμένων σχολιασμού, αφού κωδικοποιήθηκαν οι μονάδες ανάλυσης, **αποκλείστηκαν ορισμένα σχολιαστικά κείμενα**. Συγκεκριμένα αποκλείστηκαν κείμενα, τα οποία δεν σχετίζονταν με το κεντρικό θέμα της παρούσας εργασίας, καθώς και κείμενα τα οποία παρουσίαζαν έντονο πολιτικό χαρακτήρα. Τόσο τα πρώτα όσο και τα δεύτερα, αποκλείστηκαν από την μελέτη της παρούσας εργασίας. Τα πρώτα εξαιτίας της ανύπαρκτης συνάφειάς τους με το περιστατικό. Για παράδειγμα, υπήρξαν σχόλια, τα οποία αναλώθηκαν στη συζήτηση για τη σωστή ορθογραφία του ονόματος του

θύματος (Στο άρθρο με τίτλο “Συγκλόνησε η μητέρα της Μυρτούς στο δικαστήριο: Διαβάστε την κατάθεση -“*Η Μυρτώ της Μυρτούς, η Ηρώ της Ηρούς, η Αργυρώ της Αργυρούς.. απλοί κανόνες*”). Άλλα κείμενα σχολιασμού, δεν είχαν καμία συνάφεια με το περιστατικό (Στο άρθρο με τίτλο “Σπαρακτική η κατάθεση της μητέρας της Μυρτώς - “*Ο ορισμός του troll..*” - Στο άρθρο “*Τα ισόβια στο τέρας δεν έκλεισαν τις πληγές της Μυρτούς*” – “*Τι έγινε βρε παιδιά? Το ξαναφτιάξανε το wi-fi στο Δρομοκαϊτειο και στο Δαφνί?..*” – Στο άρθρο “*Δράκος της Πάρου: <<Της έλιωσα το κεφάλι με μια πέτρα πέντε κιλών>>*” - “*Βασικά ο Παρθενώνας είχε ήδη καταστραφεί από τους πέρσες, τους χριστιανούς, τον μοροζίνι και τον έλγιν..*”). Από την άλλη πλευρά, δηλαδή τα σχόλια με πολιτικό περιεχόμενο αποκλείστηκαν, εξαιτίας ακριβώς του περιεχομένου τους. Εξέφραζαν είτε ακροαριστερές είτε ακροδεξιές τοποθετήσεις, είτε γενικού περιεχομένου πολιτικές τοποθετήσεις, επιρρίπτοντας ευθύνες σε πολιτικές παρατάξεις, ενώ δεν απουσίασαν περιπτώσεις, όπου ανέπτυξαν έντονο διάλογο οι αναγνώστες μεταξύ τους.(Στο άρθρο “Συγκλόνησε η μητέρα της Μυρτούς στο δικαστήριο: Διαβάστε την κατάθεση” – “*..που είδες την συνομοσία; Απλώς για τα κτήνη της αριστεράς είναι αυτονόητη η συμπαράσταση σε έναν εργαζόμενο προερχόμενο από το Πακιστάν, άρα θύμα του ιμπεριαλισμού και της ντόπιας πλουτοκρατίας..*” / Στο άρθρο “*Μυρτώ και Ασπασία: Ηρωίδες που δίνουν έναν συγκλονιστικό αγώνα για ζωή! – “Κανένα συριζαίοβουλευτόνι να κάνει αγώνα για την αποφυλάκιση του βιαστή και παρ’ ολίγο δολοφόνου; Κρατάνε χαμηλό προφίλ τώρα;”* / Στο άρθρο “*Τα ισόβια στο τέρας δεν έκλεισαν τις πληγές της Μυρτούς*” – “*ΦΑΣΙΣΤΑΚΟ! Εσύ είσαι πιο έξυπνος, ή ένα μουλάρι? Ιδού αυτό που πρέπει να σου βασανίσει την σκέψη, απόψε!..*” / Στο άρθρο “*Δράκος της Πάρου: <<Της έλιωσα το κεφάλι με μια πέτρα πέντε κιλών>>*” – “*ΕΛΩ ΕΧΟΥΝ ΕΛΑΦΡΥΝΤΙΚΑ ΟΙ ΕΘΝΟΠΡΟΔΟΤΕΣ ΑΚΡΟΑΡΙΣΤΕΡΟΙ-ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΣΙΑ ΤΗΣ ΜΙΤ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΟΣΑΝΤ ΚΑΙ ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΧΕ Ο ΠΑΚΙΣΤΑΝΟΣ?*” – “*Άστον αυτόν. Της Χρυσής Αυγής δεν είναι; Ποιος μας λέει ότι δεν έχουν παχύρευστο τραχανά αντί για μυαλό;;*”). Τέλος, βασικό λόγο αποκλεισμού των σχολιαστικών κειμένων με πολιτικό περιεχόμενο αποτέλεσε η εντύπωση που δημιουργήθηκε στην ερευνήτρια πως, τα κείμενα σχολιασμού αυτά, θα διατυπώνονταν ανεξάρτητα από το θέμα, το οποίο πραγματεύονται τα δημοσιογραφικά κείμενα. Δόθηκε δηλαδή η εντύπωση πως, όποια κι αν ήταν η είδηση του άρθρου, τα άτομα θα εκφράζονταν με αυτόν τον τρόπο, ούτως ή άλλως, χωρίς να αποτελεί αφορμή το περιστατικό με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ.

Όπως γίνεται κατανοητό και από την παραπάνω παράθεση κειμένων σχολιασμού, κρίθηκε σκόπιμος ο αποκλεισμός τους από την ανάλυση της παρούσας εργασίας, για να **αποφευχθεί ο πολιτικός χρωματισμός** της. Επιπλέον, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, τα σχόλια με πολιτικό περιεχόμενο, δεν εκφράστηκαν με αφορμή το περιστατικό που διερευνάται, αλλά με αφορμή κάποια άποψη που εξέφρασε κάποιος άλλος αναγνώστης και με την οποία οι ίδιοι δεν ήταν σύμφωνοι. Επειδή στην παρούσα μελέτη, εξετάζονται σχόλια, τα οποία διατυπώθηκαν με αφορμή το περιστατικό με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ και τα οποία αφορούν το περιστατικό αυτό καθεαυτό, τα πολιτικά σχόλια δεν αποτελούν τέτοια δείγματα σχολιασμού.

Οι **τελικές θεματικές** ενότητες που προέκυψαν από την επεξεργασία και μελέτη των κειμένων σχολιασμού είναι οι εξής: **1)** τιμωρία του δράστη, **2)** πολιτισμική ταυτότητα του δράστη, **3)** συμπάθεια προς το θύμα, **4)** ρατσιστικές θέσεις κατά του δράστη, **5)** απόψεις που εξέφρασαν τη φωνή της λογικής. Η ερευνήτρια κατέληξε σε αυτές τις ενότητες, καθώς, μετά τη μελέτη του ερευνητικού υλικού, αυτές οι κατηγορίες δέσποζαν στις απόψεις του αναγνωστικού κοινού. Κρίνεται αναγκαία η εξής διευκρίνιση: αρκετά κείμενα σχολιασμού εντάσσονται σε παραπάνω από μία κατηγορίες, για την δίκαιη και απόλυτη ανάλυση τους.

Για την όσο το δυνατόν πιο ξεκάθαρη και ολοκληρωμένη παρουσίαση των θεματικών ενοτήτων, κατά την ανάλυσή τους **παρατίθενται ενδεικτικά σχόλια αναγνωστών**, ώστε να γίνει κατανοητό το περιεχόμενό τους. Σε αυτό το σημείο, είναι αναγκαία η αναφορά της ατόφιας μεταφοράς των κειμένων σχολιασμού, με τη μόνη αλλαγή τη διόρθωση των ορθογραφικών λαθών των αναγνωστών και της μεταφοράς των απόψεων που ήταν γραμμένες με λατινικούς χαρακτήρες, αλλά με ελληνική σημασία, σε ελληνικούς χαρακτήρες. Οι αλλαγές αυτές πραγματοποιήθηκαν για την καλύτερη κατανόηση και ανάγνωση των απόψεων των αναγνωστών.

Κατά τη διαδικασία της ανάλυσης, τόσο τα δημοσιογραφικά κείμενα όσο και τα κείμενα σχολιασμού των αναγνωστών, μελετήθηκαν σε βάθος από την ερευνήτρια, με σκοπό την ανάδειξη των υπόρρητων νοημάτων που τυχόν λάνθαναν με μία πρώτη ανάγνωση. Με την **ανάδειξη των νοημάτων** αυτών, η ερευνήτρια προχώρησε στην ανάλυση και των σχολιασμών τους. Σε κάποιες περιπτώσεις, υπήρξε δυνατή η **αναγωγή των αναλύσεων σε θεωρητικά σχήματα**, χωρίς αυτό να είναι δεδομένο για όλα τα νοήματα του ερευνητικού υλικού.

Κρίθηκε αναγκαία η αναφορά των βημάτων της παραπάνω ερευνητικής διαδικασίας, ώστε να διαμορφώσει ο αναγνώστης της μια εικόνα για τη μεθοδολογία που ακολούθησε η ερευνήτρια. Έχοντας περιγράψει όλα τα στάδια της ερευνητικής διεργασίας, θα ακολουθήσει η ανάλυση περιεχομένου τόσο των δημοσιογραφικών κειμένων, όσο και των κειμένων σχολιασμού των αναγνωστών.

9. Ανάλυση περιεχομένου του ερευνητικού υλικού

Έχοντας παρουσιάσει την ακριβή μεθοδολογία, η οποία ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης, το τελικό στάδιο και η ουσία της έρευνας, βρίσκεται στην ανάλυση του περιεχομένου του ερευνητικού υλικού. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, ξεκινά η ουσιαστική και καθοριστική για την εργασία επεξεργασία των δεδομένων: η ανάλυση του περιεχομένου τους. Για την ορθότερη ανάλυση των δεδομένων, θα παρουσιάζονται σε **πρώτο στάδιο τα δημοσιογραφικά κείμενα**, τα οποία έχουν αναρτηθεί στην εκάστοτε ηλεκτρονική εφημερίδα και ύστερα, θα **αναλύονται τα κείμενα σχολιασμού** που υποβλήθηκαν από τους χρήστες του διαδικτύου, με αφορμή το περιστατικό της Μυρτώ, το οποίο εξιστορείται στα αντίστοιχα άρθρα. Αξίζει να σημειωθεί πως, θα προηγείται μία παρουσίαση του περιεχομένου των δημοσιογραφικών κειμένων, ώστε να αποπειράται στην συνέχεια μία σύνδεση κειμένων σχολιασμού και δημοσιογραφικών κειμένων. Αυτό γίνεται, για να γίνει αντιληπτό το πλαίσιο μέσα στο οποίο εκφράζονται οι απόψεις αυτές και ο λόγος ή η αφορμή που τα πυροδότησε.

9.1 Το Πρώτο θέμα

9.1.1 Ανάλυση άρθρου

Στο άρθρο, το οποίο δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα “**Πρώτο Θέμα**” στις 21/05/2016 με τίτλο “**Μυρτώ και Ασπασία: Ηρωίδες που δίνουν έναν συγκλονιστικό αγώνα για ζωή**”⁴⁸, παρουσιάζεται η κατάσταση στην οποία βρίσκονται σήμερα δύο θύματα εγκλημάτων: η Μυρτώ και η Ασπασία. Περιγράφεται η προσπάθεια αποκατάστασης των θυμάτων στο Κέντρο Αποκατάστασης “Animus” στη Λάρισα. Στο πλευρό των θυμάτων βρίσκονται οι οικογένειές τους, προσπαθώντας να βοηθήσουν τα θύματα, ώστε να αποκατασταθεί η υγεία τους όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, θα επικεντρωθεί το ερευνητικό ενδιαφέρον μόνον στα σημεία, στα οποία το άρθρο αναφέρεται στο περιστατικό με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ.

⁴⁸ Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα”
<http://www.protothema.gr/greece/article/477595/murto-kai-aspasia-iroides-pou-dinoun-enan-suglonistiko-agona-gia-zoi/>
Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

Ήδη από τον τίτλο του προκείμενου άρθρου, γίνεται χρήση λέξεων, οι οποίες στοχεύουν άμεσα στην τέρψη του συναισθήματος των αναγνωστών. Πιο συγκεκριμένα, τα θύματα χαρακτηρίζονται ως **“ηρωίδες”**, οι οποίες **“δίνουν έναν συγκλονιστικό αγώνα για ζωή”**. Με την χρήση αυτών των λέξεων για την περιγραφή των θυμάτων, γίνεται κατανοητή η δυσμενής κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει τα θύματα, τα οποία προσπαθούν να αποκατασταθούν και να συνεχίσουν όσο το δυνατόν πιο ομαλά τη ζωή τους. Παράλληλα, ο γράφων κάνει έντονη επίκληση στο συναίσθημα του αναγνώστη, δημιουργώντας του αισθήματα συμπόνιας και λύπης για τη δεινή κατάσταση των θυμάτων, ενώ προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη να επισκεφθεί το προκείμενο δημοσιογραφικό κείμενο, ώστε να το διαβάσει.

Στο κύριο μέρος του άρθρου, αναφέρεται η φράση **“Ραγίζουν καρδιές οι μητέρες τους”**, αναφερόμενη στις μητέρες των θυμάτων. Η παραπάνω φράση αναπόφευκτα εντείνει το ήδη φορτισμένο συναισθηματικά κλίμα, το οποίο έχει δημιουργηθεί στον αναγνώστη που έχει πληροφορηθεί για τη θυματοποίηση των κοριτσιών και την μετέπειτα κατάσταση των θυμάτων. Εν συνεχεία, συναντά κανείς τον χαρακτηρισμό **“παιδιά-πρωταγωνιστές”** για τα θύματα, τονίζοντας το γεγονός πως, τα θύματα ήταν ανήλικα κατά τη θυματοποίησή τους. Όπως έχει αναφερθεί ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο, το κοινό ευαισθητοποιείται ακόμη περισσότερο σε περιπτώσεις στις οποίες έχουν θυματοποιηθεί ανήλικα άτομα, τα οποία θεωρούνται πιο ευάλωτα και άξια προστασίας. Και ίσως γι’ αυτό το λόγο ο γράφων τονίζει την ανηλικότητα των θυμάτων, προς περαιτέρω τέρψη του συναισθήματος του αναγνώστη.

Συνεχίζοντας την ανάγνωση του δημοσιογραφικού κειμένου, η ερευνήτρια συναντά τη φράση **“συγκλόνισαν το πανελλήνιο”**, αλλά και τη φράση **“συγκλόνισαν την κοινή γνώμη”**, φράσεις που χρησιμοποιούνται αρκετά συχνά από τους δημοσιογράφους κατά την εξιστόρηση ειδησεογραφικών γεγονότων. Με τη χρήση τέτοιου είδους φράσεων, γίνεται αμέσως αντιληπτή η διάσταση της αντίδρασης του κοινού στη θέαση τέτοιων περιστατικών. Το κοινό, και συγκεκριμένα το ελληνικό κοινό, όπως αναφέρεται στην παραπάνω φράση, συγκλονίστηκε από την είδηση των εγκλημάτων, τα οποία τελέστηκαν κατά των θυμάτων, τα οποία προσπαθούν να αποκατασταθούν και να συνεχίσουν την πορεία της ζωής τους, δηλώνοντας ακριβώς τη βαναυσότητα και την ωμότητα των εγκλημάτων. Παράλληλα, όπως συμβαίνει και στον τίτλο του άρθρου, τα θύματα εκλαμβάνονται

από το γράφων ως άτομα που παλεύουν για την αποκατάστασή τους, αφού **“δίνουν τη δική τους μάχη”**, ενώ η Μυρτώ **“προσπαθεί μέσα από έναν πεντάωρο αγώνα που διαρκεί η θεραπεία της”** να βελτιώσει την κατάσταση της υγείας της. Με τη χρήση των φράσεων που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δηλώνεται από το γράφοντα η δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα θύματα για την αποκατάστασή τους, υποδηλώνοντας τις τεράστιες συνέπειες που υπάρχουν στο θύμα, μετά από τέτοιου είδους επιθέσεις. Και σε αυτήν την περίπτωση, ο αναγνώστης συγκινείται, τάσσεται υπέρ των θυμάτων, αφού τα συμπονά και εναντιώνεται προς τους δράστες, για τα προβλήματα που προκάλεσε στα θύματα.

Σε άλλο σημείο του άρθρου, ο γράφων αναφέρεται πιο ειδικά στο περιστατικό με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ. Ειδικότερα, ο γράφων αναφέρεται στο δράστη, προσδιορίζοντας την εθνική του προέλευση (*“..δέχτηκε τα βάνουσα χτυπήματα ενός Πακιστανού.”*) και όχι με το όνομά του. Δεν είναι απίθανο αυτή η αναφορά του δράστη να πυροδοτήσει σχόλια από τους αναγνώστες του άρθρου σχετικά με την εθνική ταυτότητα του δράστη, ίσως και ρατσιστικά σχόλια. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η αναφορά από τη μητέρα στο πολιτισμικό υπόβαθρο ατόμων αλλοδαπών, αναφορά που μπορεί και αυτή να πυροδοτήσει σχόλια ρατσιστικού περιεχομένου ή σχετικά με την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη (*“..δεν είμαι ρατσίστρια, αλλά έχει να κάνει με το μέρος και τις συνθήκες που μεγαλώνουν τέτοιοι άνθρωποι.”*). Συνεχίζοντας την αναφορά του στο δράστη, ο γράφων του δημοσιογραφικού κειμένου, ορίζει τα κίνητρα του δράστη με τη φράση **“..ο οποίος της επιτέθηκε για να τη βιάσει.”** . Δηλαδή, ο γράφων θεωρεί χωρίς αμφιβολία πως, το αρχικό κίνητρο του δράστη ήταν ο βιασμός του θύματος, χωρίς, όμως, ο ίδιος να μπορεί να επιβεβαιώσει με σιγουριά τα κίνητρα του δράστη, από τη θέση του δημοσιογραφικού συντάκτη.

Διαβάζοντας την συνέχεια του άρθρου, παρουσιάζεται η καθημερινότητα του θύματος και της μητέρας του στο κέντρο αποκατάστασης. Απλά και μόνο η **περιγραφή της προσπάθειας αποκατάστασης** της υγείας του θύματος μετά τη θυματοποίησή του, δημιουργούν συγκίνηση και στοχεύουν απευθείας στην επίκληση του συναισθήματος του αναγνώστη για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το θύμα κατά την αποκατάστασή του. Μάλιστα, γίνεται κατανοητό πως, η θυματοποίηση και οι συνέπειές της δεν αφορούν μόνο το θύμα μιας επίθεσης, αλλά και το οικογενειακό περιβάλλον του. Πιο συγκεκριμένα, συγκίνηση και συμπάθεια γεννούν και τα λόγια της ίδιας της μητέρας, με τα οποία εκφράζει την αυταπάρνησή της και το γεγονός

πως, η υγεία της κόρης της, προηγείται και της ίδιας της ζωής (‘‘..δεν την νοιάζει καθόλου που δεν έχει προσωπική ζωή.’’ – ‘‘Εκείνο που την απασχολεί είναι το μέλλον του παιδιού της.’’), αλλά και η ανησυχία της για την μετέπειτα πορεία του θύματος, αφού δηλαδή λάβει εξιτήριο από το κέντρο αποκατάστασης (‘‘Τι θα γίνει, όμως, όταν χρειαστεί να φύγουμε;’’). Συμπάθεια και συμπόνια γεννούν επίσης τα λόγια της μητέρας του θύματος, όπου περιγράφει πως, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας δεν μπορεί να ενισχύσει την αποκατάσταση του θύματος παραπάνω από ότι ένα κέντρο αποκατάστασης (‘‘Δυστυχώς δεν είμαι ο Σουμάχερ για να φτιάξω ένα Κέντρο στο σπίτι μου.’’).

Πέραν από τις επιμέρους φράσεις και λέξεις που χρησιμοποιούνται από το γράφοντα, οι περιγραφές, οι οποίες παρουσιάζονται για την παρουσίαση της κατάστασης της Μυρτούς, δημιουργούν οι ίδιες παραστατικές εικόνες που κατακλύζουν το κοινό με συναισθήματα και το ευαισθητοποιούν. Με αυτόν τον τρόπο, το άρθρο δημιουργεί ένα κλίμα θετικά φορτισμένο συναισθηματικά για το θύμα, και από την άλλη πλευρά, ένα κλίμα αρνητικά φορτισμένο συναισθηματικά για το δράστη.

Στο εν λόγω άρθρο, εντοπίζονται και βασικά κριτήρια της θεματολογίας που επιλέγεται από τα μέσα για προβολή. Όπως αναφέρθηκε ήδη στο θεωρητικό μέρος σχετικά με τη θεματολογία των ειδήσεων, τα μέσα ενημέρωσης επιλέγουν ιδιαίτερα την προβολή ειδήσεων σχετικών με την εγκληματικότητα, εστιάζοντας: 1) στη βαρύτητα του εγκλήματος, 2) στη θέση του θύματος, 3) στον τρόπο τέλεσης της εγκληματικής πράξης, αλλά και 4) σε επιμέρους στοιχεία που προσδιορίζουν τον δράστη (όπως είναι η επαγγελματική του κατάσταση, η εθνική του ταυτότητα, κ.ά.). Στην περίπτωση του εν λόγω άρθρου, εντοπίζεται και η **βαρύτητα** του εγκλήματος ως κριτήριο επιλογής του συγκεκριμένου περιστατικού, αφού γίνεται λόγος για απόπειρα ανθρωποκτονίας, ληστεία, αλλά και βιασμό (το τελευταίο αποτελεί και το έγκλημα, με το οποίο ασχολήθηκε η παρούσα μελέτη), η **θέση του θύματος**, η οποία μπορεί αβίαστα να χαρακτηριστεί ως δεινή, αν αναλογιστεί κανείς πως, πρόκειται για ένα νεαρό κορίτσι που δεν μπορεί να αντισταθεί, ο **τρόπος τέλεσης του εγκλήματος** που είναι αρκετά βάνανσος, αλλά και το **προφίλ του δράστη**, αφού πρόκειται για ένα άτομο χαμηλού οικονομικού επιπέδου, αλλοδαπό και ενήλικο. Και τα τέσσερα παραπάνω στοιχεία, επαληθεύουν τα κριτήρια που υπάρχουν για την επιλογή θεμάτων από το μιντιακό σύστημα.

9.1.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού

Αφού παρατέθηκε μία ενδεικτική ανάλυση του περιεχομένου του δημοσιογραφικού κειμένου, θα ακολουθήσει η ανάλυση των κειμένων σχολιασμού. Τα σχόλια που αναρτήθηκαν από επισκέπτες-αναγνώστες της ηλεκτρονικής, εφημερίδας επεξεργάστηκαν, αναλύθηκαν και συγκρότησαν τις θεματικές κατηγορίες που θα αναφερθούν.

Η θεματική ενότητα, η οποία δημιουργείται από την πλειονότητα των κειμένων σχολιασμού είναι εκείνη του αισθήματος της **συμπάθειας** προς το θύμα και την οικογένεια του, με προθέσεις αλληλεγγύης (Αστρινάκης Α. Ε. 2003 : 130), η οποία εκδηλώνεται βάσει του βαθμού κοινωνικής συνοχής ενός συνόλου (Durkheim E. 1997). Δεν εκλείπουν εκφράσεις έντονα επηρεασμένες από το θρησκευτικό στοιχείο, με σχετικές επικλήσεις στο θείο να χρησιμοποιούνται συχνά, αποδεικνύοντας πως, η έλευση της νεωτερικότητας, δεν περιόρισε την θρησκευτική ζωή των ατόμων στον ιδιωτικό τους χώρο (Σταθοπούλου Θ. 2011 : 123)⁴⁹ (*“Η Δικαιοσύνη του Θεού και η Χάρη του να τα σκεπάζει πάντα και εύχομαι να επανέλθουν στην πρότερη κατάσταση.” – “..Ο Θεός να σας βοηθήσει να γίνετε καλά.” – “..η Παναγία να σας βοηθήσει.” – “Οι σκέψεις μας και οι προσευχές μας μαζί σας.”*) Εξαιτίας του περιεχομένου του δημοσιογραφικού κειμένου, στο οποίο εξιστορείται η διαδικασία αποκατάστασης του θύματος μετά την επίθεση, την οποία δέχθηκε, λογικό είναι οι αναγνώστες του άρθρου να εκφράζουν την συμπάθειά τους προς το θύμα. Η συμπάθεια αυτή γεννάται τόσο προς το ίδιο το θύμα όσο και προς την οικογένειά του και ειδικότερα τη μητέρα του, η οποία προσπαθεί να διευκολύνει στο μέγιστο την κατάσταση του παιδιού της, ενώ δεν απουσιάζουν οι προθέσεις βοήθειας προς το θύμα και την οικογένειά του (*“Δεν γίνεται να ανοιχτεί ένας τραπεζικός λογαριασμός για την περίθαλψη των κοριτσιών να βοηθήσει όποιος μπορεί τις οικογένειες?”*). Έτσι, οι απόψεις που εκφράζονται έχουν στον πυρήνα τους την αποκατάσταση του θύματος και στην όσο το δυνατόν ομαλότερη πορεία της ζωής του, με βασικές κατευθύνσεις την συμπάθεια προς εκείνο και την οικογένειά του, τις επικλήσεις στο θείο στοιχείο για την αποκατάστασή του και τις προθέσεις αλληλεγγύης και βοήθειας.

Η επόμενη θεματική κατηγορία που προκύπτει από την επεξεργασία των κειμένων των αναγνωστών είναι εκείνη της έκφρασης **ρατσιστικών θέσεων**. Πολύ

⁴⁹ Βάσει έρευνας που διενεργήθηκε, οι Έλληνες δηλώνουν περισσότερο θρήσκοι από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τους την στάση, δεν αποκλείεται να διαδραματίζει ο μη διαχωρισμός του κράτους από την εκκλησία στον ελλαδικό χώρο. (Τσίγκανου Ι. 2011: 131)

συχνά οι αναγνώστες εξέφρασαν έντονα την αρνητική τους στάση έναντι αλλοδαπών, αντιδράσεις που ίσως πυροδοτήθηκαν από την εθνική προέλευση του δράστη του προκείμενου εγκλήματος. Σύμφωνα με τον Sellin *“Πολύ συχνά εκφράστηκε η πεποίθηση ότι οι ομάδες μεταναστών είναι ευρέως υπεύθυνες για την πολύ μεγάλη αμερικανική εγκληματικότητα”*. Βέβαια, αυτό μπορεί να στηριχθεί και στην ελληνική πραγματικότητα (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 82-83). Πιθανότητα βάσει του παραπάνω σκεπτικού, οι αναγνώστες εκφράζονται υποτιμητικά και πολύ συχνά με υβριστικούς χαρακτηρισμούς για άτομα, τα οποία προέρχονται από άλλες χώρες και έχουν φτάσει στην Ελλάδα, αφήνοντας να εννοηθούν έντονες ρατσιστικές αντιλήψεις (*“Δεν θέλουμε στη χώρα μας τους πεταλωτές του Κεμάλ Ατατούρκ.”* – *“Αν δεν συνέλθουμε θα έρθουν πολλά άλλα θύματα των ταλιμπανών καφέτηδων μισανθρώπων.”* – *“..κάθε λαθροσκουπίδι”* – *“..πακιστανόφατσες..”*). Παράλληλα, εκφράζοντας απόψεις με έντονο το στοιχείο του ρατσισμού, επιρρίπτουν ευθύνες και κατηγορούν την τότε κυβέρνηση, ίσως εξαιτίας διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών από αυτές που έχουν διαμορφώσει οι ίδιοι (*“..της συριζαϊκής λογικής..”* – *“Είστε ευχαριστημένοι κομμούνια χαϊβάνια για αυτά που έκαναν οι Πάκιδες στην ελληνική κοινωνία;”*). Σε γενικές γραμμές, οι ρατσιστικές θέσεις αναλώνονται σε υβριστικά σχόλια, υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς και αναφορές στην υπαιτιότητα του δράστη, χωρίς την πεποίθηση ύπαρξης πιθανότητας μεταμέλειάς του.

Μια ακόμη κατηγορία βάσει περιεχομένου των κειμένων σχολιασμού των αναγνωστών με αφορμή το άρθρο που δημοσιεύτηκε για την αποκατάσταση του θύματος, είναι εκείνη που αφορά την **τιμωρία του δράστη**. Με την συγκινητική εικόνα που δημιουργείται βάσει του άρθρου που αναρτήθηκε για την αποκατάσταση του θύματος, οι αναγνώστες στρέφονται κατά του δράστη και αποζητούν την παραδειγματική τιμωρία του, παρακάμπτοντας κάθε σεβασμό των δικαιωμάτων του δράστη (*“Δυστυχώς στην Ελλάδα πρέπει να σεβόμαστε και το δολοφόνο..”*). Συγκεκριμένα, επικαλούνται την επαναφορά της πιο ακραίας μορφής τιμωρίας, αυτή της θανατικής ποινής, αφού είναι η μόνη τιμωρία που θεωρούν δίκαιη για την τιμωρία του δράστη. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί πως, εντοπίζονται έντονα στοιχεία ανταποδοτικότητας και μία επιστροφή σε μεσαιωνικές αντιλήψεις για την τιμωρία του δράστη – ή ορθότερα για το βασανισμό του (*“..να επανέλθει η ποινή του θανάτου ούτως ώστε να απονέμεται δικαιοσύνη τα του Καίσαρος τω Καίσαρι”*). Και μόνο η αναφορά βασανιστηρίων ως τιμωρία ενός δράστη, είναι δείγμα

οπισθοδρόμησης. Τα βασανιστήρια τελούνταν με σκοπό την ομολογία του δράστη (Rejali D. 2007 : 36-37). Εδώ, τα βασανιστήρια αναφέρονται ως μέτρα επιβολής τιμωρίας στο δράστη. Στο ίδιο πλαίσιο, αξίζει να αναφερθεί η έντονη χρήση των μελών του σώματος του δράστη σε φράσεις αναγνωστών (“*Θα του έκοβα χέρια, πόδια και γλώσσα και θα τον άφηνα ελεύθερο. Αυτά...*” – “*Εγώ θα του έκοβα και κάτι επιπλέον, βάζοντάς το σε άλλη θέση.*”). Οι αναγνώστες αναφέρουν μέρη του σώματός του, για να δείξουν πώς θα φέρονταν εκείνοι στο δράστη, εξαντλώντας τη σκληρότητά τους σε αυτά. Με άλλα λόγια, θεωρούν ως δίκαιη τιμωρία, την πληρωμή της βλάβης που προξένησε ο δράστης στο θύμα, το βασανισμό του μέχρι θανάτου. Δηλαδή, την πληρωμή, κατά κάποιο τρόπο, του αίματος με αίμα. Θα πρέπει να αναφερθεί πως, η άτυπη κοινωνική αντίδραση θεωρεί και την εφαρμογή του νόμου της φυλακής ως κατάλληλη τιμωρία του δράστη. Σε σημείο των σχολίων αναφέρεται πως “ένα αόρατο χέρι να αποδώσει την δικαιοσύνη”. Το “αόρατο αυτό χέρι” δεν είναι άλλο από το χέρι των συγκρατουμένων του που θα αναλάβουν την τιμωρία του δράστη, ανεξάρτητα από τη δικαστική απόφαση. Γίνεται κατανοητό πως, οι απόψεις διαχέονται από απόλυτες θέσεις και τιμωρητικότητα (Ζαραφωνίτου Χ. 2008 : 23-24), με βασική την απουσία πίστης στο σωφρονισμό του δράστη. Θανατική ποινή, βασανιστήρια και επιβολή του άγραφου νόμου της φυλακής είναι οι βασικές θέσεις των αναγνωστών που διατρέχονται από έντονη τιμωρητικότητα και εκδικητικότητα. Ειδικά για την επιβολή της θανατικής ποινής και του βασανισμού του δράστη, εγείρονται ζητήματα σχετικά με τον ανύπαρκτο σεβασμό της ανθρώπινης ζωής (ΓιωτοπούλουΜαραγκοπούλου Α. 2000 : 258)

Τελευταία ενότητα που προκύπτει από την ανάλυση των απόψεων των αναγνωστών είναι εκείνη που αφορά στην **πολιτισμική ταυτότητα του δράστη**. Οι αναγνώστες που εκφράζονται σχετικά με την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη αποδίδουν στην ταυτότητα αυτή και στον τρόπο ανατροφής και τον πολιτισμό του δράστη, στο αξιακό σύστημα βάσει του οποίου ανατράφηκε, αλλά και της αντίληψης της πραγματικότητας από εκείνον (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37, 82), τη διάπραξη του εγκλήματος, θεωρώντας πως, τα άτομα που κατάγονται από χώρες, όπως αυτή του δράστη, ανατρέφονται με απαξίωση προς τη γυναίκα και την ανθρώπινη ζωή εν γένει (“*Πραγματικά, οι Πακιστανοί παίζει να είναι ο λαός με τη χειρότερη κουλτούρα του κόσμου.*” – “*Αυτοί κάνουν αυτά τα οποία έμαθαν να κάνουν από μικροί.*” – “*Η ανωμαλία είναι εθνοπολιτισμικό χαρακτηριστικό των υπανθρώπων κάφρων που μαζεύει το Ελλαδιστάν.*”). Σε αυτό το σημείο, αξίζει να

αναφερθεί πως, δεν υπάρχει κανένα άτομο, το οποίο να εξέφρασε την άποψη πως, δεν τίθεται ζήτημα πολιτισμικής ταυτότητας, αφού το έγκλημα δεν έχει χρώμα ή καταγωγή, αλλά όλοι είμαστε ίσοι απέναντι σε αυτό και απέναντι στο νόμο. Τέλος, εντύπωση προκαλεί η έντονη λεξιπλασία των ατόμων, ώστε να προσβάλλουν τον δράστη. Εξαντλούν την ευρηματικότητα και την πρωτοτυπία τους, για να τον προσβάλλουν, όπως φαίνεται από τα κείμενα σχολιασμού που παρατέθηκαν.

Επιπλέον, **απουσιάζουν απόψεις που να εκφράζουν τη φωνή της λογικής.** Δεν υπάρχουν θέσεις που να προσπαθούν να κατευνάσουν τα πνεύματα και να συμφιλιώσουν τα δύο άκρα. Η μόνη ένδειξη και προσπάθεια κατευνασμού των αντιδράσεων των υπόλοιπων ατόμων αποτελεί η υπενθύμιση που εκφράζεται από ελάχιστα άτομα πως, με αφορμή ένα άρθρο που εξιστορεί την αποκατάσταση του θύματος, δεν χωρούν πολιτικοί διαξιφισμοί και υβριστικά σχόλια (*‘..κάνετε φτηνές τοποθετήσεις και βγάζετε κόμπλεξ...’*). Το πνεύμα που διατρέχει τέτοιου είδους σχόλια είναι το εξής: εμπρός σε τόσο δραματικά γεγονότα, δεν υπάρχει χώρος για ενασχόληση με άλλες πλευρές του ζητήματος, ελάσσονος σημασίας.

Αναλύοντας τα κείμενα σχολιασμού που υποβλήθηκαν από τους χρήστες του διαδικτύου σε συνάρτηση με την ανάλυση που προηγήθηκε στο άρθρο της ηλεκτρονικής εφημερίδας, είναι ξεκάθαρη η πυροδότηση αντιδράσεων και απόψεων. Εξαιτίας του περιεχομένου του άρθρου που παρουσιάζει την μετά την επίθεση κατάσταση του θύματος και την προσπάθεια αποκατάστασής του, είναι φυσικό να ευαισθητοποιείται το κοινό και να εκφράζει περισσότερο αισθήματα συμπάθειας προς το θύμα και την οικογένειά του. Από την άλλη πλευρά, εξαιτίας της περιγραφής της κατάστασης του θύματος μετά την θυματοποίησή του, τονίζοντας τη βαναυσότητα του αδικήματος, προκύπτουν απόψεις έντονα τιμωρητικές και απόλυτες που στρέφονται κατά του δράστη. Ακριβώς για τους ίδιους λόγους, εκλείπουν μετριοπαθή σχόλια από τους αναγνώστες του άρθρου.

9.2 Το Πρώτο Θέμα

9.2.1 Ανάλυση άρθρου

Ένα πυκνογραμμένο άρθρο, από την άποψη των πολλών στοιχείων που περιλαμβάνει, είναι αυτό που δημοσιεύτηκε στις 28/01/2014 στην ηλεκτρονική εφημερίδα “**Πρώτο Θέμα**”, με τίτλο “**Συγκλόνισε η μητέρα της Μυρτούς στο δικαστήριο: Διαβάστε την κατάθεση**”⁵⁰. Στο δημοσιογραφικό κείμενο αυτό, παρουσιάζονται όλες οι πλευρές της υπόθεσης της Μυρτούς. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η κατάθεση της μητέρας του θύματος, η αγόρευση του δικηγόρου κατηγορίας, η απολογία του δράστη, η αγόρευση του δικηγόρου υπεράσπισης του δράστη, οι καταθέσεις του αστυνομικού και του ξενοδόχου⁵¹, αλλά και η στάση του εισαγγελέα της υπόθεσης.

Ξεκινώντας την επεξεργασία του ερευνητικού υλικού, η ερευνήτρια σταματά στον τίτλο του άρθρου. Η χαρακτηριστική δημοσιογραφική λέξη “**συγκλόνισε**” (όπως και όλες οι ετυμολογικές συγγενείς με αυτή τη λέξη) συναντάται και σε αυτό το άρθρο, στοχεύοντας στην συγκινησιακή επιρροή του κοινού και στην ευαισθητοποίησή του προς το θύμα και την οικογένειά του, παράλληλα στοχεύοντας στην κατάδειξη του δράστη και του εγκλήματος που διέπραξε. Παραμένοντας στον τίτλο του άρθρου, εντοπίζεται η **χρήση προστακτικής “Διαβάστε την κατάθεση”** που προτρέπει το κοινό να διαβάσει το άρθρο και συγκεκριμένα την κατάθεση της μητέρας, ίσως την πιο φορτισμένη συναισθηματικά κατάθεση που διεξήχθη κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας. Με αυτόν τον τρόπο, παραμερίζει, αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτός ο όρος, την σημαντικότητα των υπόλοιπων καταθέσεων και των υπόλοιπων πληροφοριών που περιλαμβάνει το άρθρο, και επικεντρώνει την προσοχή των αναγνωστών στη κατάθεση της μητέρας του θύματος και στοχεύει ίσως στην προσέλκυση περισσότερων αναγνωστών στο εν λόγω άρθρο.

Με την αναφορά της κατάθεσης της μητέρας, η οποία χαρακτηρίζεται και ως “**σπαρακτική**”, όρος που εντείνει την συναισθηματική φόρτιση της περιρρέουσας ατμόσφαιρας, τονίζεται η τραγικότητα του συμβάντος. Ενεργοποιεί την συγκίνηση του κοινού και τη δημιουργία συμπάθειας προς το θύμα και την οικογένειά του. Το αίσθημα αυτό εντείνεται, με τις περιγραφές που προσφέρει στο κοινό η ίδια η

⁵⁰ Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα”

<http://www.protothema.gr/greece/article/348177/suglonizei-i-mitera-tis-murtous-sto-dikastirio-diaavaste-tin-katathesi/>

Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

⁵¹ Ο ξενοδόχος ήταν εργοδότης του δράστη σε ξενοδοχείο της Πάρου, κατά την περίοδο που ο δράστης διέπραξε τα αδικήματα, για τα οποία κατηγορήθηκε και καταδικάστηκε.

κατάθεση της μητέρας που, ίσως, είναι η πιο συγκινητική μαρτυρία και η πιο παραστατική και γλαφυρή, με αντίστοιχες περιγραφές. Οι **περιγραφές** αυτές δημιουργούν ακαριαία εικόνες του εγκλήματος τόσο σε όσους παρακολούθησαν τη δίκη, αλλά και σε όσους διαβάζουν την κατάθεση. Οπτικοποιείται νοητά η σκηνή του εγκλήματος και η κατάσταση του θύματος, όταν βρέθηκε από τη μητέρα του, με αποτέλεσμα να γεννάται οίκτος και συμπόνια στο άκουσμα αυτών των περιγραφών, αλλά και ανάγκη για ικανοποίηση της τιμωρητικότητας των αναγνωστών. Ο γράφων χαρακτηρίζει τη μητέρα ως “**φορτισμένη και πονεμένη**”, δίνοντας στον αναγνώστη να καταλάβει πως, η θυματοποίηση του παιδιού της, ήταν και δική της θυματοποίηση, εγείροντας τα αισθήματα που αναφέρθηκαν ήδη. Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η συγκινητική παρουσία της μητέρας στο δικαστήριο, αρκεί να αναφερθεί πως, και ο ίδιος ο εισαγγελέας αποπειράθηκε να συμπαρασταθεί στην οικογένεια του θύματος με παρήγορα λόγια και με την πρόθεση να τους τονώσει την ελπίδα για επανάκαμψη της υγείας του θύματος.

Μπορεί η κατάθεση της μητέρας να γεννά συγκίνηση στους αναγνώστες, όμως, τα ακριβώς αντίθετα συναισθήματα γεννά η απολογία του δράστη. Οι **γλαφυρές περιγραφές του δράστη** για την τέλεση του εγκλήματος με θύμα τη Μυρτώ, είναι πιθανόν να προκαλέσουν αισθήματα αποστροφής και σφοδρής αντιπάθειας από το κοινό προς το δράστη. Η απολογία του περιλαμβάνει πολλές λεπτομέρειες για τη διάπραξη του εγκλήματος, οι οποίες είναι λογικό να πυροδοτήσουν αρνητικές αντιδράσεις από την πλευρά των αναγνωστών, αρνητικές προς το δράστη. Φράσεις όπως “*Δεν ήθελε, με το ζόρι τη βίασα.*” – “*Με το ένα χέρι την κρατούσα από το λαιμό και με το άλλο έκανα αυτό το πράγμα.*” – “*Φώναξε δύο-τρεις φορές*” – “*Μετά τελείωσα και πήγα να φύγω..*” είναι φυσικό να πυροδοτήσουν αντιδράσεις άκρως τιμωρητικές από την πλευρά του κοινού και να γεννήσουν αισθήματα εχθρικά προς το δράστη. Ειδικά, η προσπάθεια του θύματος να αντιδράσει φωνάζοντας, είναι από τα πιο έντονα στοιχεία της κατάθεσης του δράστη. Από την άλλη πλευρά, **ο δράστης ζητά συγγνώμη**, σε αρκετά σημεία της απολογίας του, από την οικογένεια του θύματος και από το ίδιο το θύμα, δηλώνοντας πως, δεν σκεφτόταν την ώρα που διέπραττε το έγκλημα. Η ένδειξη μεταμέλειας του δράστη με το να απολογηθεί, μπορεί να προκαλέσει δύο τινά: είτε το κοινό θα εξοργιστεί και θα εκφραστεί αρνητικά κατά του δράστη, με έντονες εκδικητικές και τιμωρητικές στάσεις, είτε θα διαμορφώσει μια μετριοπαθή στάση, αποδεχόμενο την προσπάθεια απολογίας και μεταμέλειας του δράστη. Στο σημείο αυτό, δε μπορεί παρά να σκεφτεί

κανείς την εξωδικαστική διαμεσολάβηση που πραγματοποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις, αλλά και το πόσο μακριά βρίσκεται αυτή η υπόθεση από τέτοιου είδους εξωδικαστικές πρακτικές (Αρτινοπούλου Β. 2010 : 118).

Παραμένοντας στην πρόθεση του δράστη να απολογηθεί, η ερευνήτρια εντοπίζει **στοιχεία αμφισβήτησης** της αλήθειας αυτής της **απολογίας**. Ο γράφων αναφέρει σε ένα σημείο του άρθρου πως: “ο Πακιστανός είχε το θράσος να ζητήσει συγγνώμη.”, απαξιώνοντας την πρόθεση αυτή και θεωρώντας την ίσως ως μια κίνηση εικονική και υποκριτική. Ακόμη, ο γράφων **χρησιμοποιεί εισαγωγικά στην λέξη συγγνώμη** σε ένα σημείο του άρθρου (η “*συγγνώμη*” του Πακιστανού), υπονοώντας ίσως πως, ο δράστης δεν εννοεί πραγματικά την συγγνώμη που εκφράζει προς την οικογένεια του θύματος, αλλά απολογείται, για να το μεταχειριστεί ευνοϊκότερα το δικαστήριο. Η αμφισβήτηση της απολογητικής πρόθεσης του δράστη πιθανόν να δημιουργήσει και πάλι έκφραση τιμωρητικών απόψεων από την πλευρά του κοινού και να εντείνει την απαξίωση των αναγνωστών για το δράστη. Ενισχυτικό στοιχείο στα παραπάνω αποτελεί και ο χαρακτηρισμός του δράστη ως “**τέρας**” από τον αρθρογράφο, απαξιώνοντας την ανθρώπινη ζωή (συγκεκριμένα τη ζωή του δράστη) και προσδίδοντάς του έναν άκρως υποτιμητικό χαρακτηρισμό. Και μόνο η αναφορά της λέξης “τέρας” επηρεάζει τον αναγνώστη, αφού του δημιουργεί την εικόνα ενός μυθικού πλάσματος, το οποίο του προκαλεί τρόμο, αφού μπορεί να ενεργήσει πέρα από τον έλεγχο του ανθρώπου.

Κατά την ανάγνωση του άρθρου, εντοπίζονται και επιμέρους στοιχεία που είναι πιθανόν να προκαλέσουν την αντίδραση του κοινού κατά του δράστη με αφορμή το αδίκημα που διέπραξε. Φράσεις όπως “*άγρια κακοποίηση*” – “*με ασύλληπτα βίαιο τρόπο*” δημιουργούν **έντονες και βίαιες εικόνες** στο κοινό για το περιστατικό που πραγματοποιήθηκε, αφού το περιεχόμενο αυτών των φράσεων είναι αρνητικά φορτισμένο. Λογικό επακόλουθο είναι η ένταση της αποστροφής προς το δράστη και της συμπάθειας και του οίκτου προς το θύμα.

Η χρήση των παραπάνω φράσεων που αναφέρθηκαν μπορεί να αποδοθεί στη δημιουργία μιας συγκινησιακά φορτισμένης ατμόσφαιρας. Όταν, όμως, χρησιμοποιούνται **ορισμένες φράσεις από τον εισαγγελέα** λαμβάνουν άλλη βαρύτητα, ιδιαίτερα για το κοινό. Ο εισαγγελέας φαίνεται να χρησιμοποίησε τη λέξη “*θρίλερ*” και τη φράση “*εξάντλησε την κτηνωδία του*”, για να εκφράσει την άποψη του για την υπόθεση. Εξαιτίας του γοήτρου της θέσης του εισαγγελέα και της αίσθησης δικαίου που το επάγγελμά του αποπνέει στο κοινό, είναι λογικό αυτές οι

φράσεις, ακριβώς επειδή χρησιμοποιούνται από τον εισαγγελέα, να επηρεάσουν ακόμη περισσότερο τους αναγνώστες και να διογκώσουν τα αισθήματα απαξίωσης προς το δράστη. Επιπλέον, ο εισαγγελέας ξεκαθαρίζει πως, όλοι οι δράστες είναι ίσοι για εκείνον μπροστά στη δικαιοσύνη και στο νόμο, χωρίς να διαδραματίζει κανέναν απολύτως ρόλο η πολιτισμική ταυτότητα του δράστη, αλλά η αξιόποινη πράξη και μόνο.

Συνεχίζοντας την ανάγνωση του δημοσιογραφικού κειμένου, η ερευνήτρια διαβάζει **την αγόρευση του δικηγόρου από την πλευρά του θύματος**. Ο δικηγόρος κατηγορίας στοχεύει ξεκάθαρα στην δημιουργία συγκινησιακής ατμόσφαιρας, παραλληλίζοντας την καταδικαστική απόφαση του δικαστηρίου ως *“λύτρωση για την κοπέλα..... Όχι μόνο θα απαλύνει τον πόνο της, αλλά θα της δώσει δύναμη.”* εγείροντας αισθήματα συμπάθειας προς το θύμα και την οικογένειά του. Σε αντιδιαστολή με την συμπάθεια προς το θύμα, ο δικηγόρος κατηγορίας του δράστη αναφέρει πως ο δράστης *“Δεν έχει ούτε το παραμικρό ίχνος ευαισθησίας, ανθρωπιάς, για όσα διέπραξε.”* τονίζοντας πως ο δράστης δεν έχει μετανοήσει για το έγκλημα που διέπραξε, ενώ εισαγάγει την παράμετρο της πολιτισμικής ταυτότητας, υποστηρίζοντας πως, είναι ο τρόπος ανατροφής λαών, όπως ο λαός του δράστη, που ενισχύει τέτοιες εγκληματικές συμπεριφορές (*“..τέτοιοι άνθρωποι..”*).

Εκτός από την πλευρά της κατηγορίας, υπάρχει και η πλευρά της **υπεράσπισης του δράστη**. Η δικηγόρος, μέσα από όσα αναφέρονται στο άρθρο, προσπαθεί να **κατευνάσει τα αρνητικά αισθήματα** που έχουν δημιουργηθεί, ή που πιθανόν να δημιουργηθούν στους αναγνώστες, αναφέροντας τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ο δράστης από την χώρα καταγωγής του έως και την έλευσή του στην Ελλάδα, (*“..να βοηθήσει την οικογένειά του..”* – *“Αφού έζησε κάτω από άθλιες συνθήκες διαβίωσης, πέρασε δύσκολες καταστάσεις μέχρι να φτάσει τελικά στη χώραμας.”* – *“..δύσκολες συνθήκες διαβίωσης..”*) συμπληρώνοντας πως, τίθεται το ζήτημα της πολιτισμικής ταυτότητας του δράστη (*“Το γεγονός πως προέρχεται από μουσουλμανική χώρα και η γυναίκα για τη θρησκεία του είναι υποδεέστερη του ανδρός..”*). Η ερευνήτρια εικάζει πως, στόχος της δικηγόρου του δράστη είναι η δημιουργία μετριοπαθών στάσεων των πολιτών προς τον κατηγορούμενο.

Αναφορικά με τα κριτήρια επιλογής μιας είδησης που σχετίζεται με μια εγκληματική πράξη, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, και εδώ συναντώνται τα στοιχεία που αναφέρθηκαν. Παραπάνω, δίνεται έμφαση στη **βαρύτητα του αδικήματος** που τέλεσε ο δράστης, μέσω των περιγραφών των καταθέσεων και της

απολογίας του ίδιου, στη **θέση του θύματος**, αφού αναφέρεται το στοιχείο της ανηλικότητας του θύματος που τονίζει από μόνο του το ευάλωτο της κατάστασης, στον **τρόπο τέλεσης του εγκλήματος**, τόσο από τις περιγραφές της μητέρας για την εικόνα που αντίκρισε, όταν βρήκε το θύμα, όσο και από την απολογία του δράστη που περιγράφει λεπτομερώς την τέλεση του εγκλήματος, αλλά παράλληλα πληρούνται και τα **στοιχεία του δράστη**, αφού πρόκειται για ένα άτομο αλλοδαπό, γεγονός που ενδεχομένως θα προκαλέσει τις αντιδράσεις του κοινού. Έτσι, φαίνεται ξεκάθαρα πως, το εν λόγω άρθρο πληροί τις βασικές προϋποθέσεις επιλογής ενός θέματος από τα μέσα ενημέρωσης προς προβολή.

9.2.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού

Πέραν του δημοσιογραφικού κειμένου που αναλύθηκε, ερευνητικό υλικό της παρούσας μελέτης αποτελούν και τα κείμενα σχολιασμού των αναγνωστών. Σε αυτό το σημείο, θα παρουσιαστούν οι απόψεις των αναγνωστών, όπως αυτές αναρτήθηκαν με τη μορφή σχολίων στο παραπάνω άρθρο που παρουσιάστηκε, βάσει θεματικών ενοτήτων.

Η κατηγορία που συγκεντρώνει τα περισσότερα κείμενα σχολιασμού από τους αναγνώστες είναι η θεματική ενότητα που αφορά **την τιμωρία του δράστη**. Και σε αυτήν την περίπτωση της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης, οι απόψεις χαρακτηρίζονται έντονα από τιμωρητικότητα και εκδικητικότητα, ζητώντας έως και την επαναφορά της θανατικής ποινής, ως τη μοναδική δίκαιη τιμωρία για το δράστη, κατά τη γνώμη τους (‘‘μακάρι να υπήρχε η ηλεκτρική καρέκλα..’’ – ‘‘Θάνατος..’’ – ‘‘ΣΥΡΙΓΓΑ...ΜΕ..ΑΚΟΥΑΦΟΡΤΕ..’’ – ‘‘..θανατική ποινή’’ – ‘‘Σκατά κοινωνική κατάκτηση είναι η κατάργηση της θανατικής ποινής.’’ – ‘‘Πρέπει επειγόντως και έπρεπε ήδη να είχε επανέλθει η θανατική ποινή..’’), απαξιώνοντας την ανθρώπινη ζωή και αδιαφορώντας για τον δράστη, ενώ στοχεύουν μόνο στην τιμωρία του (Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου Α. 2000 : 258). Αρκετά συχνά είναι και σχόλια των αναγνωστών που τάσσονται υπέρ βασανιστηρίων και αποτρόπαιων πρακτικών για την τιμωρία του δράστη, κυρίως με το σκεπτικό της ανταπόδοσης του πόνου που προκλήθηκε στο θύμα, αλλά και τον παραδειγματισμό των υπολοίπων κοινωνικών μελών (‘‘Έτοιμα κτήνη πρέπει να τιμωρούνται παραδειγματικά.’’ – ‘‘Μόνο βασανιστήρια.’’ – ‘‘..θα αποθαρρύνει κάθε άλλον επίδοξο..’’ – ‘‘ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ Η ΘΕΡΜΟΚΑΡΣΙΑ ΤΑ ΞΗΜΕΡΩΜΑΤΑ ΠΕΦΤΕΙ ΣΤΟΥΣ -10 ΒΑΘΜΟΥΣ.....ΘΑ ΒΡΑΧΕΙ ΜΕ ΤΟ ΛΑΣΤΙΧΟ, ΓΥΜΝΟΣ ΚΑΙ ΘΑ ΑΦΕΘΕΙ ΣΤΟ ΠΡΟΑΥΛΙΟ ΤΗΣ

ΦΥΛΑΚΗΣ ΔΕΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΕΝΑ ΠΙΑΓΚΑΚΙ ΜΕ ΤΙΣ ΧΕΙΡΟΠΕΔΕΣ.’). Παρατηρείται, δηλαδή η επανεξέταση βασανιστικών πρακτικών για την τιμωρία του δράστη, πρακτικές που εφαρμόζονταν σε αρχέγονες κοινωνίες και που, η αναφορά τους και μόνο, προκαλεί έκπληξη (Σιμιτσή K. 1996 : 46-47). Εκ παραλλήλου, πολλές φράσεις που σχετίζονται με την τιμωρία του δράστη, αναφέρουν μέλη του σώματός του, στα οποία οι αναγνώστες εξαντλούν την τιμωρητικότητα τους και τη βαναυσότητά τους, για να τιμωρήσουν το δράστη. Δηλαδή, το κοινό θεωρεί ως κατάλληλη τιμωρία, την αυτοδικία από το ίδιο προς το δράστη, εκτονώνοντας την εκδικητικότητα του στο σώμα του δράστη (*‘στον ίδιο βράχο με την ίδια πέτρα στο κεφάλι και με ένα παλούκι στον κόλο..’*). Δεν θα πρέπει να αγνοηθούν οι απόψεις των ατόμων που τάσσονται υπέρ της εφαρμογής του νόμου των κρατουμένων. Δεν είναι άγνωστο πως, η μικροκοινωνία της φυλακής διέπεται από δικούς της άγραφους νόμους, τους οποίους αναλαμβάνουν να εκτελέσουν οι παλαιότεροι κρατούμενοι των σωφρονιστικών καταστημάτων (*‘Τον λόγο τον έχουν οι συγκρατούμενοι του. Αυτοί θα πρέπει να σκίσουν στην κυριολεξία το ανθρωπόμορφο τέρας και να μαρτυρήσει για αυτό που έκανε στη μικρή Μυρτώ’* – *‘..θα τον κανονίσουν καλά μέσα..’* – *‘ΣΤΟΥΣ* *ΒΑΡΥΠΟΙΝΙΤΕΣ.*’ – *‘Μόνο οι έγκλειστοι μπορούν να αποδώσουν δικαιοσύνη.. μόνο έτσι...’*). Από μια απλή επισκόπηση στα σχόλια που παρατίθενται παραπάνω, οι απόψεις των αναγνωστών κυμαίνονται ανάμεσα σε τιμωρητικές απόψεις περί βασανιστηρίων και θανατικής ποινής από τη μία, και επιβολής του δικαίου από τους κρατούμενους των φυλακών. Γίνεται εύκολα αντιληπτή η απόλυτα τιμωρητική στάση όσων εξέφρασαν αυτές τις απόψεις (Ζαραφωνίτου X. 2008 : 23-24), απαξιώνοντας την ανθρώπινη ζωή και επιστρέφοντας σε αρχέγονα ένστικτα αντεκδίκησης, ανταπόδοσης και βασανισμού του δράστη μιας αξιόποινης πράξης.

Αρκετά κοντά, από πλευράς συχνότητας έκφρασης απόψεων στην προηγούμενη θεματική ενότητα, βρίσκεται αυτή της **πολιτισμικής ταυτότητας του δράστη**. Οι αναγνώστες στην πλειοψηφία τους δεν θεωρούν πως, τίθεται ζήτημα πολιτισμικής ταυτότητας του δράστη, δηλαδή δεν επηρεάζει το πέρασμα στην πράξη του εγκλήματος η κουλτούρα, η ανατροφή βάσει συγκεκριμένων ηθικών κανόνων και η θρησκεία ενός ατόμου τη διάπραξη ενός εγκλήματος (*‘Τι σχέση έχει η εθνικότητα.. Το να είσαι κτήνος δεν έχει ούτε χρώμα, ούτε φυλή ούτε θρησκεία.’* – *‘..τα τέρατα δεν έχουν εθνικότητα..’* – *‘εγώ δεν κατακρίνω τον Πακιστανό γιατί είναι Πακιστανός..... αλλά για το έγκλημα που διέπραξε.’* – *‘Το έγκλημα δεν έχει πατρίδα χρώμα θρησκεία.’* – *‘Είναι ένοχος για την κτηνωδία που προκάλεσε και αυτό οφείλεται στον*

ίδιον τον άνθρωπο, την ψυχή του, το χαρακτήρα του.'). Από την άλλη πλευρά, ίσου σχεδόν αριθμού είναι οι απόψεις που υποστηρίζουν πως, ο δράστης λειτούργησε βίαια εξαιτίας της πολιτισμικής του ταυτότητας, η οποία συνέβαλε στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς του (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37). Οι απόψεις αυτές, συνήθως συνοδεύονται από υποτιμητικά σχόλια για το δράστη, αλλά και γενικότερα για αλλοεθνή άτομα, αλλά και από υβριστικούς χαρακτηρισμούς ('Στο Πακιστάν η γυναίκα θεωρείται πράγμα..' – '..αυτοί οι λαοί έχουν αγριότητα αμορφωσιά και ισλαμοφανατισμό!' – '..που έρχονται από μέρη που ο άνθρωπος δεν έχει αξία και που η γυναίκα είναι κατώτερο ον που την βιάζουν και την σκοτώνουν χωρίς δεύτερη σκέψη.' – '..συμβαίνει κατά κόρον στις χώρες αυτές..' – '..η βάρβαρη κουλτούρα αυτών των λαών..' – 'Άθλιος λαός..'). Η έκφραση απόψεων των αναγνωστών εν γένει για την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη, είναι πολύ πιθανόν να προκλήθηκε από την τοποθέτηση τόσο του δικηγόρου υπεράσπισης όσο και του δικηγόρου κατηγορίας περί πολιτισμικής ταυτότητας του δράστη. Οπότε, και το κοινό τραμπαλίζεται ανάμεσα σε απόψεις που δεν θεωρούν την πολιτισμική ταυτότητα ως αιτία διάπραξης εγκλημάτων και ανάμεσα σε θέσεις υπέρ της πολιτισμικής επιρροής των δραστών, η οποία τους οδηγεί στην εγκληματική πράξη.

Παραμένοντας στην ανάλυση των κειμένων σχολιασμού του κοινού της ηλεκτρονικής εφημερίδας, προκύπτει η δημιουργία της θεματικής ενότητας που αφορά **την συμπάθεια του κόσμου** προς το θύμα. Αρκετές είναι οι τοποθετήσεις των αναγνωστών που αφορούν την αποκατάσταση του θύματος και την παροχή συναισθηματικής στήριξης τόσο στο θύμα όσο και στην οικογένειά του, εκφράζοντας παράλληλα την συμπόνια τους. Αυτή η στήριξη προς την οικογένεια του θύματος, μπορεί να μεταφραστεί ως αλληλεγγύη (Durkheim E. 1997), στοιχείο κοινωνιών με ισχυρή συνοχή (Αστρινάκης Α. Ε. 2003 : 130) ('*Προσωπικά, εύχομαι καλή δύναμη στη μητέρα της άτυχης Μυρτούς.*' – '..είναι σε ένα κρεβάτι ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ.' – '..εύχομαι να γίνει ένα θαύμα για την Μυρτώ.' – '*Καλή δύναμη στην οικογένεια του κοριτσιού.*'). Επιπλέον, οι αναγνώστες, ευαισθητοποιημένοι από την προκείμενη είδηση, απεύχονται την μελλοντική θυματοποίηση άλλων ατόμων ('*εύχομαι να μην συμβεί ποτέ σε κανέναν..*'). Άλλοι αναφέρονται στην τραγικότητα του γεγονότος, τόσο του εγκλήματος όσο και της μετέπειτα πορείας του θύματος ('*Πόσο μα πόσο θλιβερό.. κρίμα.*' – '*Δηλαδή μιλάμε για ένα άτομο που στην ουσία απλά υπάρχει δεν ζει.*' – '..συγκλονίζομαι..' – '..άτυχη Μυρτώ..'). Η αναφορά της τύχης του θύματος

αντανακλαστικά φέρνει στο νου την ειμαρμένη. Όπως εκφράζονται ορισμένες απόψεις, δείχνουν να τάσσονται υπέρ της άποψης πως, το πεπρωμένο είναι προκαθορισμένο και δεν μπορεί να αλλάξει. Έτσι, τονίζεται και η ενδεχομενικότητα του κινδύνου, μια ευθεία αναφορά στην κοινωνία της διακινδύνευσης του Beck (Beck U. 2005), εφόσον το άτομο δεν γνωρίζει τη μοίρα, παρά μόνο αφού έχει βιώσει περιστατικά και δεν μπορεί να προβλέψει καταστάσεις και συμβάντα. Συμπόνια, αλληλεγγύη, τραγικότητα είναι οι βασικότερες γραμμές στις οποίες κινούνται τα σχόλια σχετικά με την συμπάθεια του κοινού, τα οποία πιθανόν να πυροδοτήθηκαν τόσο από την συναισθηματικά έντονη κατάθεση της μητέρας όσο και από τα σχόλια του εισαγγελέα για το τραγικό γεγονός.

Μια ακόμη κατηγορία βάσει του περιεχομένου των κειμένων σχολιασμού του κοινού είναι η κατηγορία που σχετίζεται με την έκφραση **ρατσιστικών θέσεων**. Ορμώμενοι ίσως από την αναφορά της εθνικής ταυτότητας του δράστη στο άρθρο, οι αναγνώστες εξέφρασαν έντονα ρατσιστικές απόψεις, απαξιώνοντας το δράστη, υποβιβάζοντάς τον και απευθύνοντάς του υβριστικές προσφωνήσεις, με έκδηλο το στοιχείο της λεξιπλασίας, αφού δημιουργούνται νέες λέξεις, για να προσβάλλουν το δράστη (“..είμαι ρατσιστής με το συγκεκριμένο είδος ανθρωποειδών...” – “..λαθροκτήνος..” – “..κάτι δύσμορφα μαυροφορεμένα ορκ..” – “..είναι στην πραγματικότητα πιο αμόρφωτοι από τα ζώα..” – “..τέτοιιοι υπάνθρωποι αποβράσματα..” – “..όλα τα καθάρματα που έχουν μαζευτεί στη χώρα μας..” – “..πακιστανικού τέρατος..”). Παρότι οι παραπάνω ρατσιστικές απόψεις πιθανόν να πυροδοτήθηκαν από το ίδιο το άρθρο, αυτό δε σημαίνει πως, τα άτομα που τις εξέφρασαν, δεν τις ασπάζονται και ως ιδεολογία. Αυτό που προβληματίζει την ερευνήτρια είναι πως, σχεδόν όσο συχνά τα άτομα εξέφρασαν αισθήματα συμπάθειας και στήριξης προς την οικογένεια και το θύμα, τόσο συχνά εξέφρασαν άκρως ρατσιστικές θέσεις σχετικά με το δράστη, εξαιτίας δηλαδή της εθνικότητάς του, αφού αρκετοί χαρακτηρισμοί ενέχουν στοιχεία που αναφέρονται στην εθνική προέλευση του δράστη (“..λαθροκτήνος..” – “πακιστανικού τέρατος..” – “..λαθροεισβολέων εγκληματιών..... αφγανά αποβράσματα”). Με άλλα λόγια, τα άτομα αυτά, εστιάζουν στην καταγωγή του δράστη και στη διάπραξη της πράξης από το συγκεκριμένο άτομο που είναι αλλοδαπό (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 82) και όχι στην ίδια την αξιόποινη πράξη.

Τελευταία κατηγορία που διαμορφώνεται βάσει των σχολίων των αναγνωστών είναι αυτή που αφορά στη **φωνή της λογικής**. Η τάση ορισμένων

ατόμων να κατευνάσουν τα πνεύματα και να αναλάβουν το ρόλο του ειρηνοποιού, δεν υλοποιείται στην προκείμενη περίπτωση. Η κατηγορία αυτή είναι ισχνή, αν όχι μηδαμινή. Τα σχετικά με αυτή κείμενα σχολιασμού είναι τα λιγότερα και μάλλον εντύπωση προκαλεί στην ερευνήτρια η ύπαρξη και αυτών των ελάχιστων σχολίων. Όσοι εξέφρασαν την μετριοπάθειά τους, προσπάθησαν να μην παρασυρθούν από τη βαρύτητα του αδικήματος και τις τραγικές συνέπειες της θυματοποίησης για τη Μυρτώ, αλλά προσπάθησαν να εκφράσουν μια άποψη πιο ουδέτερη και αντικειμενική. Μάλιστα, ένας αναγνώστης εξέφρασε την αντίρρηση του προς την επιθυμία πολλών άλλων αναγνωστών να επανέλθει η θανατική ποινή, θεωρώντας το ένα βήμα οπισθοδρόμησης (*‘‘..το ότι δεν έχουμε τη θανατική ποινή που κάποιοι ουρλιάζουν είναι κατάκτηση για την κοινωνία μας.’’*). Αναφορικά με την απολογία του δράστη και την πρόθεσή του να ζητήσει συγγνώμη από το θύμα και την οικογένειά του, μια άποψη που εκφράζεται είναι πως, είτε ο δράστης απολογείται είτε όχι, οι περισσότεροι αναγνώστες θα έβρισκαν ένα σημείο αρνητικού σχολιασμού για εκείνον. Αυτό θα συνέβαινε ίσως, γιατί εκφράζονται όντες προκατειλημμένοι, δίχως πρόθεση να δεχθούν τη διαφορετική άποψη ή την πιθανότητα ειλικρινούς μεταμέλειας του δράστη. Επιπλέον, το ίδιο το άρθρο αμφισβητεί την πρόθεση του δράστη να απολογηθεί από τη μία, ενώ από την άλλη κατηγορείται επειδή ακριβώς απολογείται (*‘‘Αν δεν το έκανε, μήπως θα γράφατε ‘‘ο ψυχρός εγκληματίας απολογήθηκε δίχως καν να ζητήσει συγγνώμη’’?’’*). Μπορεί οι απόψεις αυτές του κοινού να χάνονται ανάμεσα στις πιο τιμωρητικές και απόλυτες τοποθετήσεις, όμως, κρίνεται ευτυχές το γεγονός πως, υπάρχουν και αυτές οι ελάχιστες διαφορετικές απόψεις.

Τα δύο άκρα των προαναφερθεισών κατηγοριών είναι η τιμωρία του δράστη και η μετριοπάθεια. Από την μία πλευρά, η πρώτη κατηγορία συγκεντρώνει τις περισσότερες απόψεις και αποζητά την πληρωμή του αδικήματος σχεδόν με το ίδιο το αίμα του δράστη, ζητώντας ένθερμα τον βασανισμό και την εκτέλεσή του, ανταποδοτικά και εκδικητικά. Από την άλλη πλευρά, η συντριπτική μειοψηφία του κοινού, αποστασιοποιείται συγκινησιακά από το γεγονός και εκφράζει πιο ουδέτερη θέση και πιο ανθρώπινη θέση, χωρίς να τάσσεται υπέρ του δράστη ή υπέρ του θύματος. Με άλλα λόγια, γίνεται λόγος για ένα εμφανές χάσμα απόψεων και θέσεων, με αφορμή ένα κοινό περιστατικό.

9.3 Το Πρώτο Θέμα

9.3.1 Ανάλυση άρθρου

Ένα από την πλειάδα των άρθρων που αφορούν στο περιστατικό με θύμα τη Μυρτώ, η οποία δέχθηκε επίθεση το καλοκαίρι του 2012 στην Πάρο, αναρτήθηκε στις 28/01/2014 στην ηλεκτρονική σελίδα της εφημερίδας “**Πρώτο Θέμα**”. Στο εν λόγω δημοσιογραφικό κείμενο, αναφέρονται οι ποινές που προτάθηκαν από τον εισαγγελέα για το δράστη του περιστατικού, η απολογία του δράστη, η κατάθεση της μητέρας, αλλά και η άποψή της για τις ποινές που επιβλήθηκαν. Ακόμη, γίνονται αναφορές στις θέσεις του εισαγγελέα σχετικά με το θύμα, το δράστη, αλλά και τη μητέρα του θύματος.

Από τον τίτλο του άρθρου, γίνεται αντιληπτό το συγκινησιακό φορτίο του άρθρου. “**Τα ισόβια στο τέρας δεν έκλεισαν τις πληγές της Μυρτούς**”⁵² είναι ο ακριβής τίτλος του δημοσιογραφικού κειμένου, ο οποίος αναφέρεται ξεκάθαρα στις ποινές που επιβλήθηκαν στον δράστη και στην ικανοποίηση ή όχι του αισθήματος δικαίου. Ειδικότερα, ο δράστης χαρακτηρίζεται ως “**τέρας**” από το γράφοντα, χαρακτηρισμός με αρνητικό περιεχόμενο, αφού τον παρομοιάζει με οντότητα μη ανθρώπινη, δηλαδή με ζώο. Μάλιστα, παρομοιάζεται με ένα υπερφυσικό πλάσμα, το οποίο δεν μπορεί να ελέγξει ο άνθρωπος και γι’ αυτό το λόγο του προκαλεί τρόμο. Η λέξη αυτή που προσδιορίζει το δράστη είναι φυσικό να προκαλέσει το κοινό και να το προσκαλέσει να συμφωνήσει με αυτόν τον όρο, ενώ παράλληλα δημιουργεί πιθανότατα αισθήματα αποστροφής και απέχθειας για εκείνον, εξαιτίας της επίθεσης που πραγματοποίησε κατά του θύματος. Εν συνεχεία, αναφέρεται η φράση “**πληγές της Μυρτούς**”. Η αναφορά αυτή σχετίζεται με την αποκατάσταση του θύματος και με τις τεράστιες συνέπειες της θυματοποίησης του στην υγεία του, η οποία μετά βίας θα αποκατασταθεί. Πιο συγκεκριμένα, η φράση αυτή δημιουργεί αναπόφευκτα εικόνες στο αναγνωστικό κοινό για την κατάσταση του θύματος που προσπαθεί να επανέλθει όσο το δυνατόν περισσότερο στην φυσιολογική κατάσταση της υγείας και της ζωής του. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, και αυτή η φράση που περιέχεται στον τίτλο του άρθρου, πιθανόν να πυροδοτήσει αντιδράσεις κατά του δράστη, για τις τραγικές συνέπειες που προκάλεσε η επίθεση του στο θύμα. Βλέποντας τον τίτλο ως

⁵² Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα”
<http://www.protothema.gr/greece/article/348282/eisaggeleas-exadlise-tin-ktinodia-tou-to-teras-tis-parou/>
Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

σύνολο και όχι τμηματικά, γίνεται ευθεία αναφορά στη μη ικανοποίηση του αισθήματος δικαίου με την επιβολή της ποινής των ισοβίων (*“Τα ισόβια στο τέρας δεν έκλεισαν τις πληγές της”*). Μάλιστα, η ποινή κρίνεται ως μη αναλογική ως προς την επίθεση που δέχθηκε το θύμα και ως προς τις συνέπειες που είχε για την υγεία και την ομαλή πορεία της ζωής του. Και αυτή η διάσταση, της μη ικανοποίησης του αισθήματος δικαίου, όπως προβάλλεται από τον γράφοντα, ενδεχομένως να προκαλέσει αντιδράσεις του κοινού και έκφραση απόψεων πιο τιμωρητικών και πιο δίκαιων τουλάχιστον από την οπτική της άτυπης κοινωνικής αντίδρασης. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί πως, οι τίτλοι των ειδήσεων, ειδικά σε ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, στοχεύουν και στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επισκεψιμότητα του άρθρου από τους αναγνώστες.

Μετά την ανάλυση του τίτλου του δημοσιογραφικού κειμένου, σειρά έχει το κυρίως μέρος του. Παρατηρείται μια συστηματική χρήση αρνητικών χαρακτηρισμών τόσο για το δράστη όσο και για το περιστατικό της επίθεσης. Ο δράστης χαρακτηρίζεται ως **“τέρας”**, όπως φάνηκε και στον τίτλο, ενώ του αποδίδεται και ο χαρακτηρισμός του **“βιαστή”**. Ο τελευταίος χαρακτηρισμός χρίζει ανάλυσης και περαιτέρω επεξεργασίας. Παρότι ο δράστης κατηγορήθηκε για την πράξη της ληστείας, την πράξη της απόπειρας ανθρωποκτονίας και την πράξη του βιασμού, τού αποδίδεται ο χαρακτηρισμός που σχετίζεται με το σεξουαλικό έγκλημα. Πιθανή εξήγηση είναι η πρόσληψη των σεξουαλικών εγκλημάτων από το κοινό. Συνήθως, τα άτομα εκφράζονται πιο τιμωρητικά και πιο απόλυτα σε σχέση με δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων, αφού θεωρούν αυτά τα εγκλήματα ειδικά. Άρα, δεν αποκλείεται ο γράφων, να χρησιμοποίησε τον όρο αυτό, για να προκαλέσει τα σχόλια των αναγνωστών και να εστιάσει την προσοχή τους μόνον στην αξιόποινη πράξη του βιασμού. Εκ παραλλήλου, χαρακτηρίζοντας το δράστη ως **“βιαστή”**, εκείνος στιγματίζεται (Δασκαλάκης Η. 1985 : 146), αποκτά μια αρνητική κοινωνική ταυτότητα και θα φέρει εφεξής την ταμπέλα του βιαστή. Με τη χρήση του όρου αυτού στο άρθρο, οι αναγνώστες θα υιοθετήσουν το χαρακτηρισμό αυτό για το δράστη και θα το χρησιμοποιούν αναφερόμενοι σε εκείνον. Συνεπώς, δίνοντας έμφαση στο σεξουαλικό έγκλημα που τέλεσε ο δράστης και όχι στα υπόλοιπα εγκλήματα, για τα οποία κατηγορείται, είναι αναμενόμενη η αντίδραση του κοινού βάσει του εγκλήματος αυτού.

Αναφορικά με το περιστατικό της επίθεσης, ο εισαγγελέας στην αγόρευσή του είναι εκείνος που χρησιμοποιεί αρκετούς χαρακτηρισμούς για το συμβάν. **“Θρίλερ”**

χαρακτηρίζει την επίθεση, παρομοιάζοντάς την δηλαδή με είδος ταινίας που προκαλεί αισθήματα φόβου και αγωνίας⁵³. Ακόμη, χαρακτηρίζει το συμβάν ως “**κτηνωδία**”⁵⁴, δηλαδή ως πράξη που θα την τελούσε μόνον ένα κτήνος, ένα άγριο ζώο και όχι ένας άνθρωπος. Με τη χρήση αυτής της λέξης και ο ίδιος ο δράστης χαρακτηρίζεται ως “κτίνος”. Παρά τη δριμεία κριτική του για το δράστη, ο εισαγγελέας διατηρεί την αντικειμενικότητα και την ουδετερότητά του και υποστηρίζει πως “Δεν τον θεωρώ ένοχο, επειδή είναι Πακιστανός ή αλλοδαπός. – Είναι ένοχος για την κτηνωδία που προκάλεσε και αυτό οφείλεται στον ίδιο τον άνθρωπο, τη ψυχή του, το χαρακτήρα του.”. Με την θέση του αυτή, επιβεβαιώνει το χαρακτηρισμό που αποδίδεται συχνά στη δικαιοσύνη (“Η δικαιοσύνη είναι τυφλή.”) και διαβεβαιώνει το κοινό πως, η απόφαση πάρθηκε βάσει των αξιόποινων πράξεων του και του ατόμου του, ανεξάρτητα από τη φυλή, στην οποία ανήκει ή τη θρησκεία, την οποία ασπάζεται. Πέραν των παραπάνω θέσεων που υποστήριξε ο εισαγγελέας, δεν παρέλειψε να αναφερθεί στη μητέρα του θύματος. Οι χαρακτηρισμοί που της απέδωσε πιθανόν να προκαλέσουν την συγκίνηση του κοινού και την έκφραση συμπάθειας προς τη μητέρα, η οποία χαρακτηρίστηκε ως “**φορτισμένη και πονεμένη**”. Και οι δύο λέξεις που αναφέρονται για την περιγραφή της μητέρας φέρουν βαρύ συγκινησιακό φορτίο, ικανό να επηρεάσει τη στάση της κοινής γνώμης και πιθανόν να χρησιμοποιούνται για αυτόν ακριβώς το λόγο. Τέλος, με την αναφορά της πρότασης “**Δάκρυσε μέχρι και ο εισαγγελέας**” που αναφέρεται πάνω από τον τίτλο του άρθρου, επισημαίνεται η τραγικότητα του συμβάντος, αλλά και η επίδραση του “μέχρι και” στον εισαγγελέα του δικαστηρίου, τονίζοντας τόσο την επιρροή του συμβάντος σε όλα τα άτομα, όσο και την ευαισθησία του εισαγγελέα.

Σε κάθε περίπτωση, η πιο έντονη παρουσία στην ιστορία της Μυρτούς, εκτός από το ίδιο το θύμα, είναι η μητέρα του. Και σε αυτό το άρθρο προσδίδεται ο χαρακτηρισμός “**σπαρακτική**” για την κατάθεσή της, δηλώνοντας το σπαραγμό της μητέρας, δηλαδή την εξωτερίκευση του πόνου της για την επίθεση που δέχθηκε το παιδί της. Έντονη λέξη, η οποία χρησιμοποιείται με τη γνώση της τεράστιας

⁵³Ηλεκτρονική σελίδα

<https://www.lexigram.gr/lex/enni/%CE%B8%CF%81%CE%AF%CE%BB%CE%B5%CF%81#Hist1>
Προσπελάστηκε στις 19/09/2017

⁵⁴Ηλεκτρονική σελίδα

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/search.html?lq=%CE%BA%CF%84%CE%B7%CE%BD%CF%89%CE%B4%CE%AF%CE%B1&dq=
Προσπελάστηκε στις 19/09/2017

επίδρασης που ενδεχομένως να έχει στους αναγνώστες του άρθρου, αφού φυσικό επακόλουθο αποτελεί η ενεργοποίηση της συγκίνησης του κοινού. Το ίδιο συμβαίνει και με το περιεχόμενο της κατάθεσης της μητέρας. Πλημμυρίζεται από έντονες, γλαφυρές και **παραστατικές περιγραφές**, οι οποίες αντανακλαστικά σχεδόν, δημιουργούν ζωντανές εικόνες από τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος (‘‘..είδα ένα αλλοιωμένο πρόσωπο.’’ – ‘‘Εβλεπα παντού αίμα. Πάρα πολύ αίμα.’’ – ‘‘Σκέφτηκα πως αν δεν πέθανε ακόμα, σε λίγα λεπτά θα ήταν σίγουρα νεκρή!’’). Οπτικοποιώντας τις σκηνές από τον τόπο διάπραξης του εγκλήματος, είναι πιθανό και λογικό να ακολουθήσουν έντονες αντιδράσεις από το κοινό κατά του δράστη, αλλά και υπέρ του θύματος, στο οποίο ο πρώτος επιτέθηκε, με ωμότητα και βιαιότητα. Πέραν της κατάθεσης της μητέρας του θύματος, αξίζει να αναφερθεί η στάση της κατά την εκδίκαση της υπόθεσης. Συγκεκριμένα, η ίδια η μητέρα υποστηρίζει πως, ήθελε να έχει οπτική επαφή με τον δράστη, και συγκεκριμένα ήθελε να βλέπει τα μάτια του, κατά τη διάρκεια της δίκης (‘‘*Ήθελα να δω το βλέμμα του, γι’ αυτό ήμουν όρθια. Προσπαθούσα να το δω.*’’). Η πρόταση αυτή που εκφράζεται από τη μητέρα έχει ευθεία βολή στο συναίσθημα του αναγνώστη, αφού δημιουργεί την εικόνα του δικαστηρίου, με τη μητέρα να έχει καρφωμένα τα μάτια της στο δράστη της επίθεσης κατά του παιδιού της. Ακρως συγκινητική σκηνή, η οποία δεν μπορεί εύκολα να περιγραφεί με λέξεις, παρά μόνο με τα συναισθήματα που γεννά.

Τελευταίο στοιχείο του δημοσιογραφικού κειμένου προς ανάλυση αποτελεί η απολογία του δράστη. Ο δράστης, σε πολλά σημεία της απολογίας του, **ζητά συγγνώμη** τόσο από το θύμα όσο και από την οικογένεια του θύματος (‘‘*Ζητάω χίλιες φορές συγγνώμη από τη Μυρτώ, τη μαμά της και τον πατέρα της.*’’ – ‘‘*Ζητώ συγγνώμη.*’’). Αυτή η απολογητική στάση του δράστη φαίνεται να σχολιάζεται αρνητικά από τον αρθρογράφο, ο οποίος σε σημείο του άρθρου αναφέρει πως, ο δράστης ‘‘**είχε το θράσος να ζητήσει συγγνώμη**’’. Με την πρόταση αυτή, ο γράφων αμφισβητεί τη συγγνώμη του δράστη, αμφισβητώντας γενικότερα και την πιθανή του μεταμέλεια. Η θέση αυτή που διαφαίνεται από τη φράση που αναφέρεται, δεν είναι απίθανο να προκαλέσει και αντίστοιχα σχόλια από τους αναγνώστες, ίσως και περισσότερο τιμωρητικά και απαξιωτικά προς το δράστη. Τέλος, ενισχυτικά της πιθανής τιμωρητικότητας του κοινού μπορεί να λειτουργήσουν οι λεπτομερείς περιγραφές του δράστη σχετικά με την επίθεση που πραγματοποίησε κατά του θύματος (‘‘*Δεν ήθελε, με το ζόρι τη βίασα.*’’ – ‘‘*Με το ένα χέρι την κρατούσα από το*

λαιμό και με το άλλο έκανα αυτό το πράγμα.’’ – ‘‘Μετά τελείωσα και πήγα να φύγω, αλλά με έπιασε με το χέρι της.’’).

Όπως στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις των δημοσιογραφικών κειμένων, έτσι και στο παρόν άρθρο, πληρούνται οι προϋποθέσεις επιλογής του για την πληροφόρηση, αλλά και την προσέλκυση των αναγνωστών. Τα εγκλήματα που διέπραξε ο δράστης και αυτό που εξετάζεται στην παρούσα εργασία πληρούν το κριτήριο της **βαρύτητας** του αδικήματος, το **θύμα** βρίσκεται σε δεινή και μειονεκτική θέση, οπότε είναι δύσκολο να αντισταθεί, όπως περιγράφεται και στο άρθρο, **το έγκλημα τελείται** με τεράστια βιαιότητα και ωμότητα, ενώ αναφέρονται **χαρακτηριστικά του δράστη**, όπως η εθνική του ταυτότητα, στοιχείο που μπορεί να προκαλέσει την έκφραση συγκεκριμένων απόψεων από το αναγνωστικό κοινό. Έτσι, το άρθρο πληροί τις βασικές προϋποθέσεις επιλογής μιας εγκληματικής είδησης προς δημοσίευση.

9.3.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού

Μετά από την ανάγνωση και την επεξεργασία των κειμένων σχολιασμού του κοινού, η πλειονότητα των κειμένων αυτών αναφέρεται στην **τιμωρία του δράστη**. Ο θάνατος του δράστη είναι αυτός που φαίνεται να ικανοποιεί το αίσθημα δικαίου των περισσότερων, με τη θανατική ποινή να προτείνεται από τους περισσότερους αναγνώστες ως καταλληλότερη τιμωρία για το δράστη, θίγοντας βασικά δικαιώματα του ατόμου, όπως αυτό της ανθρώπινης ζωής (Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου Α. 2000 : 258)(‘‘Τέτοια τέρατα θα πρέπει να πεθαίνουν..’’ – ‘‘..μια ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ ΤΕΛΟΣ.’’ – ‘‘ΘΑΝΑΤΟ’’ – ‘‘Θάνατος στο κτήνος.’’ – ‘‘Αποκεφαλισμό..’’ – ‘‘Κρεμάλα στην κουφάλα’’). Αξίζει να σημειωθεί πως, οι πρακτικές που προτείνονται για το θάνατο του δράστη, μοιάζουν βγαλμένες από αρχέγονες εποχές, όπου η τιμωρία αφορούσε την πρόκληση σωματικού πόνου και το θάνατο του δράστη. Παράλληλα, εντύπωση προκαλούν σχόλια των αναγνωστών που εξαντλούν την ωμότητά τους, όχι απλά επιθυμώντας το θάνατο του δράστη, αλλά προτείνοντας εφαρμογή πρακτικών, όπως η παρακάτω: ‘‘ΤΑ ΣΚΥΛΙΑ ΜΑΣ ΠΕΙΝΑΝΕ.’’. Με την αναφορά στην πείνα των σκύλων, γίνεται κατανοητή η πρόθεση και η επιθυμία του αναγνώστη που διατύπωσε την παραπάνω πρόταση, να χρησιμοποιηθεί ο δράστης ως τροφή σκύλων. Ξεκάθαρα, η ζωή του δράστη δεν έχει καμία σημασία για τον άνθρωπο που εκφράστηκε με τον τρόπο αυτό, ενώ δεν γίνεται καν λόγος για πιθανότητα μεταμέλειας και σωφρονισμού του δράστη. Στο ίδιο πλαίσιο ακραίων

τιμωρητικών στάσεων, εκφράστηκαν απόψεις σχετικά με το βασανισμό του δράστη, και όχι με το θάνατο του. Εκφράστηκαν πρακτικές βασανισμού του με σκοπό την ανταπόδοση του πόνου που ο ίδιος προκάλεσε, θυμίζοντας εποχές μεσαιωνικές, αιώνες μακριά από την σύγχρονη εποχή, οι οποίες προκαλούν την έκπληξη της ερευνήτριας, μιας και υποτίθεται πως, η σύγχρονη κοινωνία έχει απομακρυνθεί από τέτοιου είδους πρακτικές, αλλά πρωτίστως σκέψεις (Τσίγκανου Ι. 2011 : 75) (‘‘..ο δράστης-πρέπει να εννουχιστεί-να πονέσει να καταλάβει τι έκανε..’’). Από τις πιο ακραίες θέσεις που εκφράστηκαν ήταν αυτή που αφορούσε στη δωρεά των οργάνων του δράστη. Τηρώντας πιστά το σχόλιο του αναγνώστη, αυτό διατυπώθηκε ως εξής ‘‘Τόσοι συμπολίτες μας θέλουν ένα σωρό όργανα, γιατί δεν του τα παίρνετε να δώσετε ζωή σε σωστούς ανθρώπους???’’. Ανατριχιαστική άποψη που καταρρίπτει κάθε ίχνος σεβασμού στην ανθρώπινη ζωή, θεωρώντας πως, η μόνη χρησιμότητα του δράστη είναι η χρήση των οργάνων του ως δωρεά σε ‘‘σωστούς ανθρώπους’’. Από την άλλη πλευρά, δεν εκλείπουν από τις απόψεις των αναγνωστών του άρθρου, απόψεις που αναφέρονται στην τιμωρία του δράστη, με τη χρήση μελών του σώματός του (‘‘..κομματάκι κομματάκι να τον ξαποστείλουν..’’). Αποτελούν αναφορές άκρως σκληρές και απόλυτες, με έντονο το εκδικητικό στοιχείο, κάνοντας την ερευνήτρια να αναρωτηθεί πώς θα φέρονταν, αν τον είχαν απέναντί τους, αφού εκφράζονται με αυτόν τον τρόπο μέσω ενός υπολογιστή. Τέλος, δεν έλειψαν οι απόψεις σχετικά με την απονομή της δικαιοσύνης βάσει του νόμου της φυλακής, όπου οι κρατούμενοι αναλαμβάνουν την ικανοποίηση του δικού τους αισθήματος δικαίου (‘‘Θα περάσει πανέμορφα στη φυλακή’’ – ‘‘ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΟΙ ΒΑΡΥΠΟΙΝΙΤΕΣ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΟΥΣ..’’ – ‘‘..Μια διαχρονική συνήθεια που γίνεται από τους παλιούς κατάδικους ή από τους αρχηγούς της κάθε πτέρυγας προς αυτούς που πρωτοπερνάνε την ‘‘Ωραία Πύλη’’ αυτών των ευαγών ιδρυμάτων..’’ – ‘‘Παρήγορο είναι ότι η φυλακή έχει δικούς της νόμους και δεν είναι τυφλή/στραβή όπως η δικαιοσύνη.’’). Η επιρροή του άρθρου φαίνεται ξεκάθαρα με την έκφραση τόσο ακραίων, απάνθρωπων απόψεων κατά του δράστη, σχετικές με την εφαρμογή της θανατικής ποινής, την εφαρμογή βασανιστηρίων, την πίστη στην απονομή δικαιοσύνης μέσα στη φυλακή και στην καθολική απαξίωση της ανθρώπινης ζωής, χωρίς αυτό να σημαίνει πως, οι απόψεις αυτές, δεν αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της προσωπικότητας του αναγνώστη.

Και στην περίπτωση της άτυπης κοινωνικής αντίδρασης στο προκείμενο άρθρο, δεν απουσιάζουν **ρατσιστικές θέσεις** σχετικά με την προέλευση του δράστη.

Ειδικότερα, οι αναγνώστες σε μεγάλο βαθμό εκφράζονται με απαξίωση και συχνά με υβριστικά σχόλια κατά του δράστη, εξαιτίας της καταγωγής του και της φυλής του, και κατ' επέκταση εξαιτίας των πολιτισμικών στοιχείων που φέρει (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37, 82). Άρα, βασιζόμενοι στη φυλή του, διατυπώνουν και αντίστοιχα σχόλια, τα οποία χαρακτηρίζονται από την τάση των ατόμων να διώξουν τους αλλοδαπούς από τη χώρα υποδοχής τους, δηλαδή την Ελλάδα ('..εισβολείς λαθροισλαμιστές..' – '..δεν είναι ευπρόσδεκτοι..' – 'Έχουμε τους δικούς μας εγκληματίες, δεν χρειαζόμαστε και τους εισαγόμενους!' – 'ΟΥΣΤ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΟΥΣΤ..' – 'Διώξτε τα λαροΟρκς της Ασίας από τη χώρα..' – 'Ο κάθε τριτοκοσμικός ανώμαλος έχει φύγει από το λασποχώρι του και έχει έρθει στο ελλάντα για να βγάλει το άχτι του.'). Με αφορμή το περιστατικό της επίθεσης που εξιστορείται στο άρθρο, μερικοί αναγνώστες βρήκαν την ευκαιρία να εκφράσουν τις ρατσιστικές τους θέσεις τόσο κατά του δράστη, όσο και γενικότερα κατά των ομοεθνών του δράστη.

Παρούσες και στο παραπάνω άρθρο είναι οι απόψεις που εκφράστηκαν από το κοινό αναφορικά με την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη. Κάποιοι από τους αναγνώστες θεωρούν πως, ο τρόπος ανατροφής του δράστη, αλλά και η κουλτούρα του, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την τέλεση εγκλημάτων, μιας και ο δράστης, ερχόμενος στη χώρα υποδοχής, βιώνει μια πολιτισμική σύγκρουση (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37). Με άλλα λόγια, τα πολιτισμικά στοιχεία της χώρας υποδοχής συγκρούονται με τα στοιχεία που κουβαλά ο δράστης από τη χώρα καταγωγής του. Έτσι, πράξεις που μπορεί να είναι αξιόποινες στην Ελλάδα, μπορεί να μην τιμωρούνται καν στη χώρα καταγωγής του δράστη ('Μακριά από σίτες..' – 'Το γεγονός ότι προέρχεται από μουσουλμανική χώρα και η γυναίκα για τη θρησκεία του είναι υποδεέστερη του ανδρός..' – '..απλά άσκησε το ιερό του δικαίωμα στον εξευτελισμό μέχρι θανάτου της κάθε γυναίκας..' – 'Αυτός είναι αμόρφωτος άγριος και φανατικός ισλαμιστής!'). Παρά τις παραπάνω απόψεις για την επίδραση της πολιτισμικής ταυτότητας του δράστη στην τέλεση εγκλημάτων, διατυπώθηκαν και απόψεις που κατέρριψαν την παραπάνω συσχέτιση. Ειδικότερα, εκφράστηκαν και θέσεις, οι οποίες απορρίπτουν την αιτιακή σχέση πολιτισμικής ταυτότητας και εγκληματικότητας, θεωρώντας πως, δεν είναι το ζήτημα τα ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη, όπως η θρησκεία ή η φυλή στην οποία ανήκει, αλλά η πράξη αυτή καθεαυτή. Με άλλα λόγια, ασπάζονται την άποψη πως, είναι θέμα ανθρώπου η στάση και η συμπεριφορά προς το κοινωνικό σύνολο και θα πρέπει να

αποφεύγεται η γενίκευση και η ομογενοποίηση όλων των ατόμων που συγκεντρώνουν κοινά χαρακτηριστικά (“..πως αντιμετωπίζονται μερικές γυναίκες από Έλληνες άνδρες.” – “Σε όλες τις χώρες υπάρχουν πάμπολλα κρούσματα με παιδόφιλους..” – “..δεν είναι όλοι οι Έλληνες σαν κι εσένα έτσι ευτυχώς δεν είναι όλοι οι μετανάστες σαν και αυτόν.” – “..δεν στέκονται στο ΓΕΓΟΝΟΣ του συμβάντος καθ’ αυτό, αλλά στην ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ του δράστη και ότι είναι ‘λαθρο’-μετανάστης..” – “..Όποιος και να έχει κάνει τέτοιο έγκλημα πρέπει να μπει μέσα είτε είναι Έλληνας, είτε Πακιστανός, είτε Αρειανός..”). Με λίγα λόγια, υπάρχουν εκείνοι που δε συνδέουν την πολιτισμική ταυτότητα κάποιου με την πιθανότητα διάπραξης εγκλήματος, ενώ υπάρχουν και ορισμένοι που θεωρούν πως, υπάρχει αιτιακή σύνδεση μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Αρκετές απόψεις διατυπώθηκαν με έντονο το στοιχείο της **συμπάθειας** για το θύμα. Και το ίδιο το άρθρο δημιούργησε ένα έδαφος πρόσφορο για την πρόκληση συμπάθειας προς το θύμα, αλλά και το ίδιο το περιστατικό είναι ικανό να προκαλέσει παρόμοια συναισθήματα. Πολλοί αναγνώστες εξέφρασαν ευχές για την ανάρρωση και την αποκατάσταση του θύματος, ενώ δεν έλειψαν οι εκδηλώσεις συμπαράστασης, τόσο προς το θύμα όσο και προς την οικογένειά του (“Εύχομαι σε αυτήν να αναρρώσει και να ξανα-περπατήσει στα πόδια της.” – “..Κουράγιο στην οικογένειά της.” – “Εύχομαι το καλύτερο, ένα θαύμα, για τη Μυρτώ και την οικογένειά της.” – “Καλή δύναμη στην οικογένεια του κοριτσιού και στην ίδια την κοπελίτσα..”). Επιπροσθέτως, η συγκίνηση που βίωσαν οι αναγνώστες κατά την ανάγνωση του δημοσιογραφικού κειμένου και ιδιαίτερα κατά την ανάγνωση της κατάθεσης και των περιγραφών της μητέρας του θύματος, ήταν εμφανής στα σχόλιά τους, όπως και ο οίκτος που ένιωσαν για την κατάσταση του θύματος (Durkheim E. 1997) (“..Στην κατάθεση της μάνας έβαλα τα κλάματα.... Καταδικάστηκε ισόβια μόνο η Μυρτούλα..” – “..κατέστρεψε τη ζωή μιας κοπέλας..” – “..η δύστυχη κοπέλα καταδικάστηκε για το υπόλοιπο της ζωής της να βρίσκεται καθηλωμένη και εγκλωβισμένη στο ίδιο της το σώμα..”). Μάλιστα, σε ένα σημείο ενός κειμένου σχολιασμού, το θύμα χαρακτηρίζεται ως “άμοιρο”, χαρακτηρισμός που σημαίνει πως, αυτό που της συνέβη, δείχνει πως, το θύμα δεν είχε τύχη, δηλαδή δεν είχε την εύνοια της τύχης. Τόσο από τα σχόλια των αναγνωστών όσο και από το δημοσιογραφικό κείμενο, γίνεται κατανοητό πως, οι αναγνώστες θα επηρεαστούν από την τραγικότητα της κατάστασης του θύματος, ειδικά όπως εκείνη περιγράφεται τόσο στην κατάθεση της μητέρας όσο και στην απολογία του δράστη.

Ελάχιστες απόψεις χαρακτηρίστηκαν ως **εκφράσεις λογικής** αναφορικά με το περιστατικό, το οποίο εξετάζεται. Όσοι εξέφρασαν μια πιο μετριοπαθή στάση, τοποθετήθηκαν όσο το δυνατόν πιο ουδέτερα, κρίνοντας πιο αποστασιοποιημένα και ψύχραιμα τα γεγονότα που έλαβαν χώρα και τα οποία παρουσιάστηκαν από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Με στάση αποστασιοποιημένη από το συναίσθημα, απέρριψαν απόψεις περί θανάτου του δράστη (*‘Κανένας δεν έχει το δικαίωμα να αφαιρέσει τη ζωή κανενός..’*) και θέλησαν να κατευνάσουν τα οξυμένα πνεύματα. Σε άλλο σημείο, εκφράστηκε η άποψη πως, η απονομή της δικαιοσύνης δεν βρίσκεται στα χέρια των πολιτών, αλλά των δικαστηρίων, τα οποία επιτελούν το έργο τους και γνωρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό και πολύ καλύτερα, τι ακριβώς αρμόζει στην κάθε περίπτωση (*‘..αφήστε την ελληνική δικαιοσύνη να κάνει τη δουλειά της και σταματήστε να το παίζετε όλοι Αρεοπαγίτες.’*). Παρά την ισχύη παρουσία μετριοπαθών στάσεων του κοινού, είναι παρήγορη η ύπαρξη έστω και ελάχιστων εξαιρέσεων.

Έχοντας αναλύσει βάσει περιεχομένου τόσο το δημοσιογραφικό κείμενο όσο και τις απόψεις των αναγνωστών που εκφράστηκαν μέσω κειμένων σχολιασμού στο κείμενο της ηλεκτρονικής εφημερίδας, γίνεται κατανοητό πως, η σύνδεση των δύο είναι υπαρκτή. Αυτή η σύνδεση αφορά τις πληροφορίες που χρησιμοποιούνται από τον αρθρογράφο κατά την παρουσίαση της είδησης για την πρόκληση αντιδράσεων από το κοινό. Σαφώς και φαίνεται να επηρεάζονται σε ορισμένα σημεία τα άτομα από το τι προβάλλεται και από το πώς προβάλλεται από τον συντάκτη του άρθρου.

9.4 Το Βήμα

9.4.1 Ανάλυση άρθρου

Το άρθρο με τίτλο **“Δράκος της Πάρου: <<Της έλιωσα το κεφάλι με μια πέτρα πέντε κιλών>>”**⁵⁵ αναρτήθηκε στις 07/08/2012 στην ηλεκτρονική εφημερίδα **“Το Βήμα”**, σχεδόν δύο εβδομάδες μετά την τέλεση του εγκλήματος. Στο παραπάνω άρθρο, παρουσιάζεται μέρος από την απολογία του δράστη του εγκλήματος, από τη μαρτυρία του εργοδότη του δράστη, ενός συναδέλφου του, αλλά και μέρος της κατάθεσης της μητέρας.

Με την εκκίνηση της ανάλυσης του άρθρου, η ερευνήτρια αντιλαμβάνεται την σημασία του τίτλου του άρθρου αυτού (*“Δράκος της Πάρου: «Της έλιωσα το κεφάλι με μια πέτρα πέντε κιλών»”*). Ως σύνολο, γίνεται αντιληπτό πως, ο τίτλος αυτός επιλέχθηκε, ώστε να κεντρίσει την προσοχή του αναγνώστη και να αποφασίσει ο ίδιος να το διαβάσει, αυξάνοντας την επισκεψιμότητα τόσο της ηλεκτρονικής σελίδας όσο και του συγκεκριμένου άρθρου. Ειδικότερα, γίνεται στην αρχή του τίτλου (αλλά και σε σημείο στο κυρίως σώμα του δημοσιογραφικού κειμένου), χρήση της λέξης **“δράκος”**⁵⁶, ιδιαίτερα προσφιλούς λέξης από τους δημοσιογράφους για το χαρακτηρισμό συνήθως σεξουαλικού εγκληματία, τονίζοντας τη βαναυσότητα των πράξεων του και δημιουργώντας αντανάκλαστικά αισθήματα αποστροφής του κοινού για τον εν λόγω άνθρωπο. Όπως αναφέρεται στον τίτλο (*“Δράκος της Πάρου”*) η λέξη **“δράκος”** προσδιορίζεται από την περιοχή, στην οποία πραγματοποίησε έγκλημα/εγκλήματα ο δράστης⁵⁷.

Συνεχίζοντας την ανάγνωση του τίτλου, διαβάζει κανείς το εξής **“Της έλιωσα το κεφάλι με μια πέτρα πέντε κιλών”**. Οι λέξεις που χρησιμοποιούνται και οι οποίες φαίνεται να αποτελούν λεγόμενα του δράστη⁵⁸, δημιουργούν, αντανάκλαστικά

⁵⁵ Άρθρο από την ηλεκτρονική εφημερίδα **“Το Βήμα”**

<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=470059&h1=true#commentForm>

Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

⁵⁶ Αναφέρθηκε ήδη σε προηγούμενη ανάλυση περιεχομένου τόσο η ετυμολογική σημασία της λέξης όσο και η *“δημοσιογραφική”* σημασία της. Ετυμολογικά σημαίνει *“ανθρωπόμορφο τέρας με υπερφυσικές δυνάμεις, αλλά και άνδρας υπερβολικά μεγαλόσωμος και γενναίος. Σε πολλά μέρη της Ελλάδας, Δράκο ονόμαζαν το αβάπτιστο νήπιο, για να γίνει δράκος (ανδρείος) και να μην επηρεάζεται από τα κακά πνεύματα. Το όνομα αυτό ακολουθούσε το παιδί και μετά τη βάπτισή του.”*. *“Δημοσιογραφικά”*, η λέξη **“δράκος”** συνηθίζεται να χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις τέλεσης αποτρόπαιων πράξεων και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις σεξουαλικών εγκλημάτων.

⁵⁷ *Δράκος του Σειχ Σου, Δράκος του Αμαρουσίου, Δράκος του Πειραιά, Δράκος των ασανσέρ* είναι ορισμένες από τις περιπτώσεις σεξουαλικών δραστηριοτήτων που απέκτησαν τον χαρακτηρισμό **“δράκος”** και αναφέρονται ενδεικτικά.

⁵⁸ Εξαιτίας της χρήσης των εισαγωγικών στην πρόταση, φαίνεται σαν να αμφισβητούνται τα λεγόμενα που τοποθετούνται εντός των εισαγωγικών.

σχεδόν, την εικόνα του θύματος να δέχεται χτυπήματα με πέτρα από το δράστη στον τόπο που διαπράχθηκε το έγκλημα. Ειδικά το ρήμα που χρησιμοποιείται (*“της έλιωσα”*) είναι ιδιαίτερα περιγραφικό και γλαφυρό για όποιον το διαβάζει, με πιθανό σκοπό του γράφοντος την πρόκληση της προσοχής και της απέχθειας του κοινού προς τον δράστη, ο οποίος τέλεσε το έγκλημα και δη με αυτόν τον τρόπο. Ωστόσο, ερωτηματικά είναι λογικό να γεννηθούν από τη αναφορά του ακριβούς βάρους που έφερε η πέτρα με την οποία ο δράστης τραυμάτισε το θύμα, αφού φαίνεται αρκετά υπερβολικό ο δράστης να γνωρίζει το ακριβές βάρος του αντικειμένου που χρησιμοποίησε ως όπλο κατά του θύματος. Σε κάθε περίπτωση, το σύνολο του τίτλου είναι αρκετά περιγραφικό και προκαλεί στον αναγνώστη την περιέργεια να διαβάσει το περιεχόμενο του προκειμένου δημοσιογραφικού κειμένου και ίσως, προκαλέσει την αντίδραση του κοινού κατά του δράστη που τέλεσε ένα έγκλημα, ειδικά με αυτόν τον τρόπο.

Το κυρίως περιεχόμενο του άρθρου, όπως αναφέρθηκε ήδη παραπάνω, κατακλύζεται από πληροφορίες σχετικά με αποσπάσματα από τις καταθέσεις μαρτύρων και από τις βασικές καταθέσεις, όπως την απολογία του δράστη και την κατάθεση της μητέρας του θύματος. Αναφορικά με τα σημεία που αναφέρονται στην απολογία του δράστη, αξίζει να αναφερθεί **η γλαφυρή και παραστατική περιγραφή του για το συμβάν**, με λεπτομέρειες που δημιουργούν στον αναγνώστη εικόνες, αλλά και πιθανότατα αποστροφή προς το δράστη, ειδικά εξαιτίας της ωμότητας των ενεργειών την ώρα του εγκλήματος (*“Την είχα αρπάζει από το λαιμό και προσπαθούσα να την κρύψω σε μια σχισμή.”* – *“Την κτυπούσα συνέχεια με την πέτρα.”* – *“Μόλις τελείωσα σκουπίστηκα με τα ρούχα της!”* – *“Της είχα βγάλει το παντελόνι και το μαγιό και τα πέταξα μακριά για να μην τρέξει γρήγορα και ζητήσει βοήθεια.”*). Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι λεπτομέρειες που δίνονται από τον αναγνώστη μπορεί να θεωρηθούν και ως αμφισβητήσιμες, εξαιτίας της τραγικά λεπτομερούς περιγραφής και αναφοράς τους από τον δράστη.

Εν συνεχεία, ένα άλλο στοιχείο άξιο αναφοράς και ανάλυσης αποτελεί η αναφορά στο πρόσωπο της Μυρτούς με χαρακτηρισμούς που υπενθυμίζουν τη δύσκολη κατάσταση της υγείας της και το μέγεθος των συνεπειών της θυματοποίησης της. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιούνται από το γράφοντα οι συνεκδοχές **“της άτυχης κοπέλας”** και **“του άτυχου κοριτσιού”**, οι οποίες τονίζουν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το θύμα και οι οποίες υπενθυμίζουν στο κοινό πως, η ίδια δεν προκάλεσε το έγκλημα, αλλά ήταν κάτι που δυστυχώς έτυχε σε εκείνη, τονίζοντας

την ενδεχομενικότητα του κινδύνου (BeckU. 2005). Με την αναφορά στο θύμα ως “άτυχο”, είναι λογικό να εκφραστούν από τους αναγνώστες απόψεις σχετικά με την αποκατάσταση του θύματος, οι οποίες χαρακτηρίζονται έντονα από συμπόνια και πρόθεση συμπαράστασης.

Αναφορικά με τα κριτήρια επιλογής της θεματολογίας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως αυτά αναφέρθηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, φαίνεται να πληρούνται και από το παρόν δημοσιογραφικό κείμενο. Η **βαρύτητα του αδικήματος** τονίζεται από τις περιγραφές που παρατίθενται, η **θέση του θύματος** τόσο κατά την τέλεση του εγκλήματος όσο και μετά τη θυματοποίηση είναι δεινή και δύσκολα μπορεί να αντιστραφεί, ο **τρόπος τέλεσης του εγκλήματος** προκαλεί αποστροφή προς το δράστη, εξαιτίας της βιαιότητάς του, ενώ και πάλι αναφέρονται **χαρακτηριστικά του δράστη**, τα οποία πιθανόν να προκαλέσουν αντιδράσεις παο την πλευρά του κοινού.

9.4.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού

Κύριος πυρήνας της μελέτης που διεξήχθη είναι το περιεχόμενο των κειμένων σχολιασμού, όπως αυτά διατυπώθηκαν από τους αναγνώστες της ηλεκτρονικής εφημερίδας. Η πρώτη θεματική ενότητα στοιχειοθετήθηκε από τις απόψεις που σχετίζονται με την **τιμωρία του δράστη**. Αρκετοί αναγνώστες υποστήριξαν τιμωρητικές θέσεις, με άκρως εκδικητικό και ανταποδοτικό χαρακτήρα, επιθυμώντας το θάνατο του δράστη, είτε μέσω της επιβολής της θανατικής ποινής είτε μέσω αυτοδικίας (“*Όποιος και να πάει να σκοτώσει το κτήνος.. καλά θα κάνει.*” – “*..Να τον παραδώσουν στην πακιστανική αστυνομία όπου ένας θα τον κλέβει, άλλος θα το βιάζει ενώ τρίτος θα το χτυπάει με πέτρα στο κεφάλι.*” – “*K-P-E-M-A-Σ-M-A..*” - “*.. θανατική ποινή..*” – “). Και μόνο η αναφορά της θανατικής ποινής, δεν μπορεί παρά να προκαλέσει την έκπληξη της ερευνήτριας, αφού είναι αυτονόητο πως, η κατάργηση της θανατικής ποινής (Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου Α. 2000: 256-257), αποτελεί κατάκτηση που εξυμνεί την ανθρώπινη ύπαρξη. Από τις απόψεις του κοινού, δεν απουσίασαν αναφορές στην τιμωρία του δράστη, με χρήση του σώματός του. Τέτοιες αναφορές χαρακτηρίζονται από τιμωρητικότητα και εκδικητικότητα, γιατί για τα άτομα που τις πραγματοποιούν, πιθανόν δεν εκπληρώθηκε το αίσθημα δικαίου τους, το οποίο θα εκπληρωνόταν, όπως φαίνεται, εάν τα ίδια βασάνιζαν το δράστη (“*..θα το χτυπάει με πέτρα στο κεφάλι..*”) Άλλες απόψεις εκφράστηκαν υπέρ του νόμου της φυλακής, δηλαδή της άγραφης και άτυπης απονομής δικαιοσύνης με

τους νόμους που επικρατούν μέσα στα σφραγιστικά καταστήματα. Οι νόμοι αυτοί εφαρμόζονται από τους ήδη κρατούμενους των καταστημάτων, οι οποίοι αναλαμβάνουν την εφαρμογή του νόμου της φυλακής (“..θα τα περάσει στη φυλακή..” – “Ελπίζω ότι στον Αυλώνα υπάρχουν άντρες με παντελόνια που θα κάνουν το καθήκον τους..” – “Στη φυλακή θα έχει ακριβώς την τύχη που είχε ο Δουρής⁵⁹. Γιατί εκεί ισχύουν –ευτυχώς- ακόμη κάποιοι νόμοι και αυτός ο μπάσταρδος θα πληρώσει μέχρι τελευταίας δεκάρας.” – “..θα καλοπεράσει στις φυλακές..”). Άκρως τιμωρητικές και εκδικητικές οι απόψεις σχετικά με την τιμωρία του δράστη, με προτάσεις τιμωρίας που έχουν ως κοινό άξονα το βασανισμό του δράστη και την πληρωμή της πράξης του μόνο με το αίμα του.

Επόμενη θεματική που προκύπτει από την ανάλυση των σχολίων του κοινού είναι η σχετική με την **συμπάθεια** του κοινού. Αρκετές απόψεις των αναγνωστών αφορούν στην αποκατάσταση του θύματος, τη δυσκολία που αντιμετωπίζει μετά την επίθεση που δέχθηκε, αλλά και τη δυσκολία που αντιμετωπίζει η οικογένεια του θύματος (“..ας ευχηθούμε ταχεία ανάρρωση στην μικρή..” – “..περαστικά στη Μυρτώ και κουράγιο στην οικογένειά της.” – “..της εύχομαι να ζήσει, να είναι γερή..” – “Εύχομαι να τα καταφέρει χωρίς μόνιμα προβλήματα.” – “Γίνε γρήγορα καλά Μυρτούλα.” – “Αλίμονο στην κοπέλα και στην οικογένειά της.”). Οι φράσεις που χρησιμοποιούνται είναι αρκετά έντονες και συναισθηματικά φορτισμένες, δείχνοντας τη συμπόνια και τη συγκίνηση των αναγνωστών, όπως δείχνει και η παρακάτω φράση: “..το βουβό πόνο που κουβαλούν κάθε μέρα οι γονείς της κοπέλας.”. Ο αναγνώστης αναφέρεται στον πόνο της οικογένειας της Μυρτούς ως “βουβό πόνο”, αφού μόνο οι ίδιοι μπορούν να το νιώσουν και να τον καταλάβουν. Με τη λέξη “κουβαλούν” εννοείται η θυματοποίηση του παιδιού τους και οι τεράστιες συνέπειες για την υγεία της, τις οποίες κουβαλούν όλα τα μέλη της οικογένειας, σαν βάρος στην πλάτη τους. Η ενσυναίσθηση των ατόμων, δηλαδή η προσπάθεια των ατόμων να μπουν στη θέση του θύματος, χαρακτηρίζεται και αυτή από το στοιχείο της αλληλεγγύης που εκφράζουν τα άτομα (Durkheim E. 1997 - Αστρινάκης Α. Ε. 2003 : 130).

⁵⁹ Υπόθεση Δουρή: Το δικαστήριο καταδίκασε το Μανώλη Δουρή ως παιδοκτόνο και βιαστή του γιού του. Αυτοκτόνησε στις φυλακές της Τρίπολης είτε επειδή ήταν αθώος και δεν άντεξε την αδικία της απόφασης είτε εξαιτίας της κακοποίησης που δεχόταν από τους συγκρατούμενους του.

Ηλεκτρονική σελίδα “Μηχανή του χρόνου”

<http://www.mixanitouxronou.gr/manolis-douris-o-viastis-ke-pedoktonos-tou-6chronou-giou-tou-afoktonise-afou-kakopiithike-epanillimenos-sti-filaki/>

Προσπελάστηκε στις 18/09/2017

Μερίδα των αναγνωστών εξέφρασε απόψεις σχετικά με την **πολιτισμική ταυτότητα** του δράστη. Από την μία πλευρά, υπήρξαν απόψεις που υποστήριξαν πως ο δράστης προχώρησε στην τέλεση του εγκλήματος εξαιτίας του υποβάθρου του και της ανατροφής βάσει των αξιών της χώρας και της θρησκείας του, στοιχεία εκ διαμέτρου διαφορετικά από της χώρας υποδοχής του, με αποτέλεσμα τη σύγκρουση των πολιτισμικών ταυτοτήτων (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37, 82) (‘Είπαμε δεν ταιριάζουν τα χνώτα μας με τους μουσουλμάνους..’ – ‘Αυτοί είναι απολίτιστοι.’ – ‘..Ο ομαδικός βιασμός της γυναίκας, που αποφασίζεται από τοπικούς προύχοντες, λειτουργεί ως τιμωρία συγγενούς του θύματος είναι λογικό ότι η αντίληψη που θα έχεις για τη γυναίκα θα είναι τελείως διαφορετική από αυτή που υπάρχει στο δυτικό κόσμο.’ – ‘..το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και την Ινδία ο βιασμός είναι το εθνικό τους σπορ.’). Ειδικά η φράση “Αυτοί είναι απολίτιστοι” δε δείχνει απλά τη διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα, αλλά την απαξίωση του αναγνώστη να κατανοήσει το οτιδήποτε διαφορετικό, μιας και έχει υποτιμήσει εντελώς τον αλλοδαπό λαό. Παρά τις έντονες απόψεις που εκφράστηκαν παραπάνω, δεν απουσίασαν οι απόψεις που υποστηρίχθηκαν από άτομα που πιστεύουν πως, δεν παίζει κανένα ρόλο στην τέλεση ενός εγκλήματος, η πολιτισμική ταυτότητα ενός ατόμου. Ειδικότερα, οι απόψεις μιας μερίδας των αναγνωστών υποστήριξαν πως, αυτό που θα πρέπει να απασχολεί είναι αυτή καθεαυτή η αξιόποινη πράξη του βιασμού και όχι τα επιμέρους ατομικά στοιχεία του δράστη, όπως η θρησκεία του, η χώρα καταγωγής του ή η πολιτισμική του ταυτότητα (‘..Μιλώ για το έγκλημα σαν έγκλημα..’ – ‘Ο βιασμός δεν έχει έθνος ούτε και φύλο πλέον.’ – ‘Ένα έγκλημα –μας αρέσει, δεν μας αρέσει- αφορά το πρόσωπο αυτού που εγκληματεί (και όχι το χρώμα του, την καταγωγή του, το φύλο, τη φυλή του, κλπ κλπ)’). Αξίζει να γίνει ειδική μνεία σε ένα σχόλιο που προκάλεσε την εντύπωση της ερευνήτριας. Συγκεκριμένα, ο αναγνώστης διατύπωσε την εξής πρόταση “Θυμήσου ότι όταν μπαίνεις στο Δικαστήριο το άγαλμα της Θέμιδος έχει τα μάτια του δεμένα για να μην βλέπει ποιόν δικάζει και να κάνει λάθος και βγάλει επηρεασμένα συμπεράσματα.”. Η πρόταση αυτή αποτελεί την πιο αντιπροσωπευτική έκφραση της δικαιοσύνης και καταρρίπτει όλες τις απόψεις που ισχυρίζονται πως, θα πρέπει να υπάρχει διαφορετική μεταχείριση βάσει ατομικών χαρακτηριστικών του δράστη. Ακριβώς, το άγαλμα της Θέμιδος, έχει καλυμμένα τα μάτια, για να δηλώσει πως, η δικαιοσύνη είναι τυφλή και δεν καταλήγει σε αποφάσεις επηρεασμένες από ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου που δικάζεται. Αυτό που την αφορά είναι η αξιόποινη πράξη και μόνο.

Συνεχίζοντας, προκύπτει κατά την ανάλυση, η θεματική κατηγορία που σχετίζεται με τις **ρατσιστικές θέσεις** του κοινού. Σε πολλά σχόλια, το στοιχείο του ρατσισμού είναι εμφανές, αφού διαβάζοντας τα κανείς, αντιλαμβάνεται το στοιχείο της λεκτικής βίας που υποκρύπτουν και το οποίο πυροδοτήθηκε από την εθνική ταυτότητα του δράστη, με ευθείες αναφορές στην απομάκρυνση των πληθυσμών αυτών, προβάλλοντας ως αφορμή το προκείμενο περιστατικό, θεωρώντας μάλλον υπαίτιους αυτούς τους πληθυσμούς για τη διάπραξη εγκλημάτων (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 82-83) (*“Τι άλλο περιμένουμε για να τους διώξουν? Ειδικά μετά από αυτό πρέπει να γίνουν μαζικές συλλήψεις λαθρομεταναστών.”* – *“..να ξαποστείλουμε τους μετανάστες από εκεί που ήρθαν..”* – *“ΝΑ ΔΙΩΞΟΥΝ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ..”* – *“..η μαζική απέλαση των βαρβάρων..”*). Παράλληλα, οι υποτιμητικοί χαρακτηρισμοί και τα υβριστικά σχόλια προς τους αλλοδαπούς, αλλά και πιο συγκεκριμένα προς το δράστη της επίθεσης, εκφράστηκαν αφειδώς στις απόψεις των αναγνωστών (*“..Ο ΠΑΚΜΑΝ..”* – *“..λαθροόρκ..”*). Δεν είναι απίθανο οι αντιδράσεις αυτές των αναγνωστών να προκλήθηκαν με αφορμή το άρθρο, χωρίς αυτό να σημαίνει πως, οι εν λόγω απόψεις, δεν ενυπάρχουν στις πεποιθήσεις όσων τα εξέφρασαν και γεννήθηκαν από την ανάγνωση απλώς και μόνο των πληροφοριών ενός περιστατικού.

Τέλος, υπήρξαν **απόψεις** που προσπάθησαν να **εκφράσουν τη φωνή της λογικής**. Χωρίς να δικαιολογούν το δράστη, οι απόψεις αυτές χαρακτηρίζονται από ουδετερότητα και όσο το δυνατόν πιο αντικειμενική προσέγγιση του περιστατικού, τονίζοντας πως, είναι πιθανόν να συντρέχουν πολλοί παράγοντες που οδηγούν ένα άτομο στην τέλεση ενός εγκλήματος, προσπαθώντας παράλληλα να λειτουργήσουν ως ειρηνοποιοί (*“Χωρίς να το δικαιολογώ, θεωρώ ότι χρήζει βοήθειας για τη διαταραγμένη ίσως και παρόμοια-βάνανση παιδική ηλικία που είχε.”* – *“..το ότι είναι ένοχος δεν σημαίνει όμως ότι όλα όσα μας λένε είναι και αυτά που πραγματικά γίνανε..”* – *“Το καημένο το κορίτσι θα νιώσει καλύτερα με τέτοιο μίσος?”*). Παράλληλα, εκφράζουν μια καχυποψία για τις πληροφορίες που δέχονται σχετικά με το περιστατικό, αμφισβητώντας την αλήθεια των γεγονότων, όπως αυτά παρουσιάζονται, δείχνοντας, τουλάχιστον φαινομενικά, πως διακρίνονται από κριτική σκέψη.

Με την ολοκλήρωση της ανάλυσης περιεχομένου τόσο του δημοσιογραφικού κειμένου που αναρτήθηκε όσο και της ανάλυσης των κειμένων σχολιασμού των αναγνωστών, παρατηρείται μια τάση επιρροής του κοινού από τους δημοσιογράφους.

Σε άλλες περιπτώσεις αυτό επιτυγχάνεται, ενώ σε άλλες τα άτομα αμφισβητούν τις πληροφορίες που δέχονται, δίχως να τις υιοθετούν και τις ασπάζονται ως τις μοναδικές που ευσταθούν.

9.5 Τα Νέα

9.5.1 Ανάλυση άρθρου

Το δημοσιογραφικό κείμενο, το οποίο δημοσιεύτηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Τα Νέα”, στις 28/01/2014, αναφέρεται τόσο στην κατάθεση της μητέρας του θύματος όσο και στην ποινή που επιβλήθηκε στο δράστη από το δικαστήριο (“*Ισόβια και 25 χρόνια στον Αχμέτ Βακάς που κακοποίησε τη 16χρονη Μυρτώ στην Πάρο*”⁶⁰). Στο παρόν δημοσιογραφικό κείμενο, δεν χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα φορτισμένες συναισθηματικά λέξεις ή φράσεις, παρά μόνο ορισμένες περιγραφές, οι οποίες περιλαμβάνονται στην κατάθεση της μητέρας του θύματος και μπορεί να γεννήσουν αισθήματα συγκίνησης στο κοινό.

Στον τίτλο του άρθρου που αναρτήθηκε, δεν υπάρχουν λέξεις ή φράσεις που να χρησιμοποιούνται, για να κεντρίσουν την προσοχή του αναγνώστη. Η αναφορά που γίνεται στον τίτλο και ίσως πυροδοτήσει αντιδράσεις από τους αναγνώστες είναι της ποινής που επιβλήθηκε (όχι οριστικά, αλλά το 2014) στο δράστη και ο προσδιορισμός της ηλικίας του θύματος. Ο τίτλος “Ισόβια και 25 χρόνια στον Αχμέτ Βακάς που κακοποίησε τη 16χρονη Μυρτώ στην Πάρο” είναι πιθανόν να πυροδοτήσει τις αντιδράσεις του κοινού σχετικά με την απόφαση που πάρθηκε και γενικότερα να λειτουργήσει ως αφορμή, για να εκφράσει το κοινό τις απόψεις του σχετικά με τη δικαιοσύνη και την απονομή της (“*Ισόβια και 25 χρόνια*”). Από την άλλη πλευρά, η αναφορά στην ηλικία του θύματος, εντείνει το αίσθημα οίκτου και συμπάθειας προς το θύμα, αφού τονίζεται η ηλικία του προς ευαισθητοποίηση του κοινού. Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός πως, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι τίτλοι που χρησιμοποιούνται για την σύντομη περιγραφή μιας είδησης, στοχεύουν και στην προσέλκυση του αναγνωστικού κοινού, για αύξηση της επισκεψιμότητας του άρθρου. Σε γενικότερο πλαίσιο, είναι λογικό τα σχόλια που θα ακολουθήσουν από τους αναγνώστες να διάκινται ευμενώς προς το θύμα και εχθρικός προς το δράστη.

Εν συνεχεία, προχωρώντας στο κύριο μέρος του δημοσιογραφικού κειμένου, η ερευνήτρια συναντά τη λέξη “βάνουσα”, η οποία χρησιμοποιείται, για να προσδιορίσει το χαρακτήρα του εγκλήματος με θύμα τη Μυρτώ. Χρησιμοποιώντας

⁶⁰ Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Τα Νέα”

<http://www.tanea.gr/news/greece/article/5079330/syros-arxise-h-dikh-ths-16xronhs-myrtws-sygklonizei-h-mhtera-ths-sto-dikasthrio/>

Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

την παραπάνω λέξη, η οποία δηλώνει τη βαναυσότητα και τη βιαιότητα της επίθεσης που δέχθηκε το θύμα, δημιουργείται αναπόφευκτα εντονότερη αποστροφή προς το δράστη της προκείμενης εγκληματικής πράξης και εντείνεται η συμπάθεια προς το θύμα. Ενεργοποιείται, δηλαδή, ένα θετικό συναισθηματικό φορτίο για το θύμα και ένα αρνητικό φορτίο για το δράστη.

Συχνές δημοσιογραφικές εκφράσεις είναι οι εκφράσεις τύπου **“συγκλόνισε το πανελλήνιο”** που αναφέρεται στην εκάστοτε είδηση. Και στην προκείμενη περίπτωση, χρησιμοποιείται η παραπάνω φράση, ακριβώς όπως παρατίθεται. Με τη χρήση της προαναφερθείσας φράσης, ο γράφων επιθυμεί να καταστήσει σαφές στους αναγνώστες πως, το έγκλημα που διαπράχθηκε, έλαβε μεγάλες διαστάσεις και επηρέασε τους πολίτες που το πληροφορήθηκαν, ακριβώς επειδή αποτελεί μια περίπτωση με ακραία χαρακτηριστικά. Με άλλα λόγια, το περιστατικό επηρέασε το έθνος ως ολότητα. Μια λέξη με συγγενή ετυμολογία με το ρήμα “συγκλόνισε” είναι η λέξη **“συγκλονιστική”** που προσδιορίζει την κατάθεση της μητέρας του θύματος. Η παραπάνω λέξη εντείνει τη σοβαρότητα και την τραγικότητα της κατάθεσης της μητέρας, κεντρίζοντας παράλληλα την προσοχή του αναγνώστη.

Αξιοσημείωτο θεωρείται το γεγονός πως, δύο φορές στο άρθρο αναφέρεται η **πρόθεση του δράστη να απολογηθεί** προς την οικογένεια του θύματος για την πράξη του (*“..είχε ζητήσει συγγνώμη από την οικογένεια του κοριτσιού.” – “..τη συγγνώμη του δράστη..”*). Χαρακτηρίζεται ως αξιοσημείωτο, μιας και όλο το πνεύμα του άρθρου δεν είναι ακριβώς φιλικό προς το δράστη, αν και προσπαθεί να διατηρήσει την ουδετερότητά του. Με την αναφορά της απολογητικής διάθεσης του δράστη, μπορεί από την μία πλευρά να δημιουργηθεί μετριοπαθής στάση προς εκείνον, μπορεί από την άλλη πλευρά να προκληθούν εντονότερες αρνητικές αντιδράσεις κατά του δράστη από το κοινό. Οι εντονότερες αυτές αντιδράσεις μπορεί να προκληθούν από την πιθανή σκέψη του αναγνώστη πως, ο δράστης προκαλεί με το να απολογείται, αφού έχει τελέσει ένα τέτοιου είδους έγκλημα. Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί η σύνδεση της απολογίας αυτής του δράστη με το επανορθωτικό πρότυπο που προτάσσει τη διαμεσολάβηση (Αρτινοπούλου Β. 2010 : 118-119) για την επίλυση ζητημάτων, χωρίς να θίγεται η καταλληλότητα ή όχι αυτής στο προκείμενο θέμα.

Στην πορεία της ανάγνωσης του άρθρου, χρησιμοποιείται από τη μητέρα στην κατάθεσή της χαρακτηρισμός που υποδηλώνει την **εθνική ταυτότητα του δράστη** (*“..ένας μαυριδερός..”*). Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να προκληθούν σχολιασμοί σχετικά με την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη, ή ακόμη και ρατσιστικά σχόλια

κατά αυτού. Σε καμία περίπτωση, βέβαια, δεν αποδίδεται κάποια ευθύνη στη μητέρα για το χαρακτηρισμό, της οποίας το συναισθηματικό φορτίο είναι βαρύ και απόλυτα δικαιολογημένο. Όμως, πρέπει να τονιστεί πως, η αναφορά και μόνο αυτού του χαρακτηρισμού ενδέχεται να πυροδοτήσει αρνητικές αντιδράσεις από το κοινό.

Τέλος, αφορμή σχολιασμού μπορεί να αποτελέσουν και άλλα σημεία του άρθρου, όπως εκείνα όπου πραγματοποιείται η περιγραφή από τη μητέρα της ανεύρεσης του θύματος. Με τις **έντονα γλαφυρές και παραστατικές** περιγραφές της μητέρας που ενισχύουν τη βαναυσότητα του εγκλήματος (“..είδα ένα αλλοιωμένο σώμα και πρόσωπο.” – “Πάρα πολύ αίμα.” – “..πρησμένο και μελανιασμένο.” – “..ματωμένο.”), γεννάται οίκτος και συμπάθεια προς το θύμα για τη βίαιη επίθεση που δέχθηκε και τις συνέπειες που καλείται να υποστεί μετά τη θυματοποίησή του (“..το παιδί μου είναι κλινικά νεκρό.”). Παράλληλα, δημιουργείται στους αναγνώστες έντονα η εικόνα της διάπραξης του εγκλήματος, αφού η μητέρα περιγράφει αρκετά διεισδυτικά τον τόπο όπου βρέθηκε το θύμα και όπου τελέστηκε το έγκλημα (“Εβλεπα παντού αίμα. Πολύ αίμα.”).

Τα κριτήρια επιλογής της θεματολογίας που προβάλλεται από τα μέσα ενημέρωσης πληρούνται και στην παρούσα περίπτωση. Η **βαρύτητα του εγκλήματος** ενισχύεται από τις περιγραφές που αναφέρονται στο άρθρο, η **θέση του θύματος** φαίνεται και εκείνη και μπορεί αβίαστα να χαρακτηριστεί ως μειονεκτική και ανίκανη αυτοπροστασίας, ο **τρόπος τέλεσης του εγκλήματος** παρουσιάζεται γλαφυρά και λεπτομερώς, με ιδιαίτερες αναφορές στη βαναυσότητα αυτού, ενώ δεν απουσιάζουν **στοιχεία του δράστη**, τα οποία ενδέχεται να προκαλέσουν αντιδράσεις αποστροφής και εχθρικότητας προς αυτόν.

9.5.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού

Στην πλειονότητά τους, οι απόψεις που εκφράζονται από τους αναγνώστες του παραπάνω άρθρου χαρακτηρίζονται από έντονη τιμωρητικότητα, σχετικά με **την τιμωρία του δράστη**. Εκφράζουν απόλυτες τιμωρητικές στάσεις (Ζαραφωνίτου Χ. 2008 : 21-24), αγνοώντας τα δικαιώματα του δράστη και απαξιώνοντας το σεβασμό της ανθρώπινης ζωής (“..να πεθάνει!” – “..να ψοφήσει στην φυλακή..”). Πολλές είναι οι απόψεις που υποστηρίζουν πως, η **θανατική ποινή** θα ήταν η μοναδική ποινή που θα άξιζε στο δράστη, θεωρώντας την ανταπόδοση του πόνου που προκάλεσε ως τη μοναδική δίκαιη τιμωρία (“ΘΑΝΑΤΟ ΘΕΛΕΙ..” – “ψόφος..” – “..η εσχάτη των ποινών δεν είναι αρκετή..” – “Life sentence punishment.”). Εντύπωση προκαλούν

και απόψεις που προτείνουν ακραίες και βασανιστικές πρακτικές για την τιμωρία του δράστη, πρακτικές που παραπέμπουν σε βασανιστήρια και τιμωρητικές μεθόδους του μεσαίωνα και των αρχέγονων κοινωνιών, όπου η τιμωρία ήταν αναλογική του αδικήματος και στόχευε στο βασανισμό του δράστη για την απόσπαση της ομολογίας του (Rejali D. 2007 : 36-37) και στον παραδειγματισμό των υπολοίπων κοινωνικών μελών (*“γδάριμο και πέταμα στον ασβέστη και μετά το βράζεις μέσα σε υγρά μπαταρίας”* – *“Στη λαιμητόμο γρήγορα.”* – *“..να κρεμαστεί μπροστά σε όλους.”*). Εκτός από όσες απόψεις αναγνωστών παρατέθηκαν ήδη, το κοινό εξέφρασε και απόψεις σχετικές με την τιμωρία του δράστη με βασανιστήρια, κάνοντας χρήση των μελών του σώματός του. Ειδικότερα, τα άτομα ανέφεραν στα κείμενα σχολιασμού τους μέρη του σώματος του δράστη, τα οποία θα πλήγωνε, ώστε να τιμωρηθεί για την πράξη του ο δράστης (*“..κόψιμο τα χέρια για την κλεψιά, και κόψιμο το “πουλί” του για το βιασμό..”*). Αξια αναφοράς είναι και τα κείμενα σχολιασμού που αναρτήθηκαν από αναγνώστες που τάσσονται υπέρ της περαιτέρω τιμωρίας ως πιο αποτελεσματική και δίκαιη, κατά τα λεγόμενά τους, από τους συγκρατούμενους του δράστη. Δεν είναι άγνωστο προς το κοινό πως, οι φυλακές έχουν το δικό τους αξιακό σύστημα και τους δικούς τους άγραφους νόμους που αναλαμβάνουν να εφαρμόσουν οι ίδιοι (*“Να τον περιποιηθούν οι βαρupoινίτες..”* – *“..να εξυπηρετεί τους βαρupoινίτες.”* – *“..Όλοι λίγο πολύ ξέρουμε τι περνάνε οι βιαστές ανηλίκων στις φυλακές.”* – *“..θα επιληφθούν άλλοι φυλακισμένοι που τέτοια εγκλήματα τους προκαλούν απέχθεια..”*). Πιθανολογείται η πλειοψηφία των κειμένων σχολιασμού των αναγνωστών να αφορά στην τιμωρία του δράστη, καθώς στο άρθρο αναφέρεται η ποινή που επιβλήθηκε στον δράστη. Εξαιτίας αυτής της πληροφορίας, ίσως το κοινό θεωρεί πως, δεν απονεμήθηκε η δικαιοσύνη στο βαθμό που θα έπρεπε και στο βαθμό που θα ικανοποιούσε το κοινό αίσθημα δικαίου. Σε καμία περίπτωση όμως, δεν δικαιολογείται η επιστροφή σε μεσαιωνικές αντιλήψεις για την τιμωρία και η υιοθέτηση απάνθρωπων θέσεων που δε δίνουν καμία αξία στο ύψιστο αγαθό και θεμελιώδες δικαίωμα της ανθρώπινης ζωής (ΓιωτοπούλουΜαραγκοπούλουΑ. 2000 : 256-257)

Πέραν των έντονα ρατσιστικών θέσεων, υπήρξαν και ορισμένες απόψεις που εξέφρασαν οι αναγνώστες αναφορικά με **την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη**. Συγκεκριμένα, τα άτομα που υπέβαλαν τα σχόλιά τους με αφορμή το άρθρο, θεωρούν πως, ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό η πολιτισμική ταυτότητα του δράστη για τη διάπραξη τέτοιου είδους εγκλημάτων. Υποστηρίζουν, δηλαδή, πως, εξαιτίας της

κουλτούρας, των ηθών, των συνηθειών και της ανατροφής τους (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37), ορισμένοι λαοί βρίσκονται πιο εύκολα στη θέση του δράστη εν συγκρίσει με κάποιους άλλους λαούς. (*“Η κοσμοθεωρία του μουσουλμάνου απορρέει από την Κορανική κατήχηση, η οποία θεωρεί υπανθρώπους τους Χριστιανούς και τους Εβραίους.”* – *“..αντίληψη για τα ζώα τις γυναίκες και τους αλλόθρησκους εν γένει.”* – *“..μπάσταρδη υποκουλτούρα με 200 χρόνια καθυστέρηση.”* – *“..Ισλαμικής αντίληψης και κοσμοθεωρίας..”* – *“..παίζει ρόλο η θρησκεία..”*). Έτσι, οι αναγνώστες θεωρούν πως, υπάρχει μια αιτιακή σύνδεση κουλτούρας και εγκλήματος, χωρίς να αποδέχονται την ισότητα όλων απέναντι στο νόμο, όταν πρόκειται για ένα έγκλημα. Βέβαια, διατυπώθηκαν και ορισμένες απόψεις αναγνωστών που υποστηρίζουν πως, δεν τίθεται ζήτημα πολιτισμικής ταυτότητας, όταν γίνεται λόγος για έγκλημα (*“Την λέξη απόβρασμα θα την χρησιμοποιούσα και αν ήταν Έλληνας.”* – *“..δεν έχει να κάνει το από πού είναι το ίδιο θα έλεγα και για Έλληνα”* – *“.. τα τέρατα δεν έχουν εθνικότητα ούτε χρώματα δέρματος ούτε θρησκεία..”* – *“..μην κρίνετε τα εγκλήματα με κάποια θρησκεία χρώματα και εθνικότητα..”*). Αυτές οι απόψεις, ωστόσο, είναι ελάχιστες έως μηδαμινές μπροστά στις απόψεις που υποστηρίζουν πως, η πολιτισμική ταυτότητα ενός ατόμου συνδέεται με την πιθανότητα διάπραξης εγκλήματος.

Επόμενη κατηγορία που προκύπτει από την επεξεργασία του ερευνητικού υλικού είναι η κατηγορία που βασίζεται στις **ρατσιστικές θέσεις** που εκφράζει το κοινό. Με αφορμή το δημοσιογραφικό κείμενο της ηλεκτρονικής εφημερίδας, οι αναγνώστες εκφράζονται με υβριστικά και απαξιωτικά σχόλια κατά του δράστη και της εθνικής του προέλευσης, χωρίς να εστιάζουν στο γεγονός και μόνον, αλλά επηρεασμένοι ίσως από προσωπικές τους αντιλήψεις, γενικεύοντας και ομογενοποιώντας όλα τα καταγόμενα από τη χώρα καταγωγής του δράστη άτομα (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 82) (*“..ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΚΩΛΟΦΑΡΑ..”* – *“Οι βάρβαροι της οθωμανικής αυτοκρατορίας..”* – *“..δεχόμαστε τον έναν, αύριο τον άλλον..”* – *“..όχι να έρθουν στην Ελλάδα να πάνε στο διάολο..”* – *“..ισλαμοπίθηκοι..”* – *“..όταν κάνεις κακό σε ξένη χώρα είναι διπλό το τίμημα.”* – *“..απέλαση ή στρατόπεδα προσφύγων χωρίς έξοδο.”*). Οι εν λόγω απόψεις, δεν απαξιώνουν γενικά την ανθρώπινη ζωή, αλλά ειδικότερα, εξαιτίας της αλλοδαπότητας του δράστη, εκφράζονται τιμωρητικά και απαξιωτικά.

Λίγες αναφορές γίνονται από τους αναγνώστες για το σημαντικότερο ζήτημα μετά τη θυματοποίηση ενός ατόμου: την αποκατάσταση του θύματος. Ωστόσο,

υπάρχουν κάποιες, αν και λίγες, **εκφράσεις συμπάθειας** και οίκτου προς το θύμα, με την αλληλεγγύη (Αστρινάκης Α. Ε. 2003 : 130) των ατόμων να ενισχύεται υπό τέτοιες συνθήκες (Durkheim E. 1997) εξαιτίας ίσως της περιγραφής του τόπου τέλεσης του εγκλήματος, αλλά και των συνεπειών της επίθεσης στο θύμα, όπως περιγράφονται στην κατάθεση της μητέρας (*‘Μακάρι το κορίτσι να καταφέρει να συνέλθει.’* – *‘Καημένο κορίτσι.’*). Παράλληλα, εκφράζονται και αισθήματα συμπόνιας προς την οικογένεια του θύματος, γεγονός που ενισχύει τη γνώμη πως, με τη θυματοποίηση ενός ατόμου της οικογένειας, θυματοποιείται η οικογένεια στο σύνολό της (*‘..πόσο πόνο θα κουβαλά ο άνθρωπος.’*). Το κοινό δείχνει την ευαισθητοποίησή του μπροστά σε βίαια εγκλήματα, όμως, δεν υπερισχύει η ευαισθητοποίηση έναντι της τιμωρητικότητας.

Τέλος, εκλείπουν από τα κείμενα σχολιασμού του κοινού **απόψεις που να ενσαρκώνουν τη φωνή της λογικής**. Μόνο σε ένα σημείο εντοπίζεται μια πιο μετριοπαθής στάση, απορρίπτοντας τις προηγούμενες τιμωρητικές και απόλυτες θέσεις άλλων αναγνωστών. Έχοντας αναπτύξει ένα κλίμα εκδικητικότητας και αυτοδικίας, το σχόλιο *‘λες με το νέο έγκλημα να μειωθεί ο πόνος του πατέρα;;;’* κινείται σε εντελώς διαφορετική κατεύθυνση, υποδεικνύοντας πως, η αντεκδίκηση και η εφαρμογή του δικαίου από τον πατέρα, παίρνοντας το νόμο στα χέρια του, δε θα αποκαταστήσει την κατάσταση, ίσα ίσα θα την δυσχεράνει. Προσπαθεί, με άλλα λόγια, αυτή η θέση να ηρεμήσει τα πνεύματα και να εκτονώσει την ένταση που τυχόν έχει δημιουργηθεί. Εν αντιθέσει με τις απόψεις που κατακλύζουν τα κείμενα σχολιασμού των αναγνωστών, η παραπάνω φράση αποτελεί την πιο λογική και ήπια αντίδραση, με αφορμή το δημοσιογραφικό άρθρο της ηλεκτρονικής εφημερίδας.

Έχοντας ολοκληρώσει τόσο την ανάλυση του δημοσιογραφικού κειμένου όσο και των κειμένων σχολιασμού των αναγνωστών, η ερευνήτρια καταλήγει πως, ο τρόπος παρουσίασης μια είδησης επηρεάζει την έκφραση απόψεων από τους αναγνώστες. Ωστόσο, βασικό ρόλο διαδραματίζει το ίδιο το άτομο που σχολιάζει, η ιδιοσυγκρασία του, οι πεποιθήσεις του και γενικότερα η κοσμοθεωρία του.. Μπορεί ο γράφων να χρησιμοποιεί λόγο που να είναι πρόσφορος για συγκεκριμένες αντιδράσεις από τους αναγνώστες, όμως, η βασική θέση των αναγνωστών δεν είναι εύκολο να μεταβληθεί με την απλή ανάγνωση ενός τυχαίου δημοσιογραφικού κειμένου. Έτσι, οι τιμωρητικές και ρατσιστικές απόψεις που πρωταγωνιστούν στην συγκεκριμένη περίπτωση, μπορεί να πυροδοτήθηκαν από την παρουσίαση της προκείμενης είδησης, ενυπήρχαν όμως, στα άτομα που τις εξέφρασαν. Τέλος,

εντύπωση προκαλεί πως, τα άτομα προτιμούν να ζητούν το βασανισμό του δράστη και το διωγμό των μεταναστών, από το να εκφράσουν την συμπάθειά τους και την στήριξή τους στο θύμα και την οικογένειά του.

9.6 I – Efimerida

9.6.1 Ανάλυση άρθρου

Στο άρθρο που αναρτήθηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα “**I-Efimerida**” στις 08/03/2016 με τον τίτλο “**Έτσι είναι σήμερα ο Πακιστανός που κακοποίησε τη Μυρτώ στην Πάρο [εικόνες]**”⁶¹, αναφέρεται το περιστατικό με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ, η οποία δέχθηκε επίθεση από το δράστη του εγκλήματος το 2012. Πιο συγκεκριμένα, η πλευρά, την οποία προσεγγίζει το άρθρο αφορά το δράστη του εγκλήματος, αναφέροντας κάποια στοιχεία για την προκείμενη υπόθεση, αλλά κυρίως παρουσιάζοντας την εικόνα του δράστη, όταν αναρτήθηκε το άρθρο.⁶²

Πριν προχωρήσει στην ανάλυση του κύριου μέρους του άρθρου, η ερευνήτρια στάθηκε στον τίτλο του, όπως οι περισσότεροι αναγνώστες. Γι’ αυτόν ακριβώς το λόγο, οι τίτλοι των δημοσιογραφικών κειμένων μόνο τυχαίοι δεν είναι, αφού διαμορφώνονται έτσι, ώστε να προσελκύσουν το κοινό και στην περίπτωση της ηλεκτρονικής εφημερίδας, να αυξήσουν την επισκεψιμότητα της σελίδας. Ας επικεντρωθεί, όμως, η προσοχή στον τίτλο του παρόντος άρθρου. Από τον τίτλο λοιπόν, γίνεται γνωστό στον αναγνώστη πως, διαβάζοντας το άρθρο, θα πληροφορηθεί πως “**Έτσι είναι σήμερα ο Πακιστανός που κακοποίησε τη Μυρτώ στην Πάρο [εικόνες]**”. Εικάζεται, δηλαδή, πως σκοπός του άρθρου, άρα του γράφοντος, είναι η παρουσίαση της εικόνας του δράστη τέσσερα χρόνια μετά την τέλεση του εγκλήματος. Ο παραπάνω τίτλος παρέχει αρκετό υλικό για σχολιασμό. Αρχικά, εξάπτει την περιέργεια του αναγνώστη να πληροφορηθεί για την εικόνα του δράστη αρκετά χρόνια μετά το έγκλημα. Δευτερευόντως, χρησιμοποιεί, για να αναφερθεί στο δράστη την εθνική του ταυτότητα (“*Πακιστανός*”), γεγονός που πιθανόν να γίνεται εσκεμμένα, ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των αναγνωστών, αλλά και να πυροδοτήσει σχόλια ορμώμενα από την καταγωγή του δράστη. Ισχυρό δέλεαρ στον τίτλο του δημοσιογραφικού κειμένου, ώστε το κοινό να επιλέξει να επισκεφτεί το συγκεκριμένο άρθρο, αποτελεί η αναφορά της λέξης “**κακοποίησε**”. Με την αναφορά αυτή, ο αναγνώστης είτε υποψιάζεται το περιεχόμενο του άρθρου είτε, γνωρίζοντας το εν λόγω περιστατικό, ανασύρει στη μνήμη του πληροφορίες

⁶¹ Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα “I- Efimerida”

<http://www.iefimerida.gr/news/255315/etsi-einai-simera-o-pakistanos-poy-kakopoiise-ti-myrto-stin-paro-eikones>

Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

⁶² Το άρθρο αναρτήθηκε στις 08/03/2016. Δηλαδή, τέσσερα χρόνια μετά την τέλεση του εγκλήματος.

σχετικά με αυτή. Μιας και οι ειδήσεις που σχετίζονται με το έγκλημα είναι αρκετά δημοφιλείς στο κοινό, ο αναγνώστης πιθανόν να επιλέξει να διαβάσει το άρθρο αυτό. Ο τίτλος ολοκληρώνεται με τη λέξη [εικόνες]. Αυτό σημαίνει πως, το άρθρο στο οποίο αναφέρεται, θα συνοδεύεται από φωτογραφίες του δράστη, ώστε να ενημερωθεί το κοινό για την εικόνα του δράστη. Αυτό που δεν καθίσταται ξεκάθαρο είναι, αν οι φωτογραφίες του δράστη δημοσιεύθηκαν στο άρθρο με χαρακτήρα προληπτικό⁶³ ή με σκοπό την προσέλκυση αναγνωστών, εξαιτίας της περιέργειάς τους που πιθανόν ερεθίστηκε από αυτή την αναφορά. Βέβαια, θα πρέπει να αναφερθεί πως, οι φωτογραφίες του δράστη που συμπεριλήφθηκαν στο άρθρο καλύπτουν το πρόσωπο του δράστη, με αποτέλεσμα τα χαρακτηριστικά του να είναι δυσδιάκριτα, με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων.

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη του τίτλου του δημοσιογραφικού κειμένου, η ερευνήτρια φτάνει στο κυρίως περιεχόμενο του κεντρικού κειμένου. Θα πρέπει να σημειωθεί πως, εξαιτίας των πολλών φωτογραφιών του δράστη που παρατίθενται, το κείμενο του γράφοντος είναι συνοπτικό και σύντομο. Και αυτό το γεγονός μαρτυρά πως, είναι πολύ πιθανόν, ο σκοπός του γράφοντος να είναι η εστίαση του αναγνωστικού κοινού στις φωτογραφίες που παρουσιάζονται και όχι στο κείμενο που συνοδεύει το άρθρο.

Ανάμεσα σε διάφορες πληροφορίες σχετικά με την επίθεση που δέχθηκε η Μυρτώ και την ποινική πορεία της υπόθεσης, δηλαδή τις ποινές που επεβλήθησαν στο δράστη, αναφέρονται λεπτομέρειες αναφορικά με την εν λόγω επίθεση, για όποιον αναγνώστη δεν έχει ενημερωθεί ήδη σχετικά. Κατά την ερευνήτρια, όμως, ο πυρήνας ενδιαφέροντος του παρόντος δημοσιογραφικού κειμένου είναι οι προσδιορισμοί που αποδίδονται στη μητέρα του θύματος. Χαρακτηριστικά, ο γράφων αναφέρει πως, η μητέρα του θύματος ήταν μια “**τραγική φιγούρα**” στη δίκη που πραγματοποιήθηκε τότε. Με τη χρήση της συνεκδοχής αυτής, και πιο ειδικά, με τη χρήση του επιθέτου “**τραγική**” για τη μητέρα του θύματος, εντείνεται η τραγικότητα του περιστατικού που έλαβε χώρα, ο αναγνώστης φορτίζεται συναισθηματικά, συγκινείται και ευαισθητοποιείται. Η εν λόγω λέξη αποτελεί μια λέξη αρνητικά φορτισμένη, υπό την έννοια πως, επικαλείται απευθείας το συναίσθημα του αναγνώστη ή του δέκτη γενικότερα. Με αυτόν τον τρόπο, είναι φυσικό επακόλουθο,

⁶³ Με τον όρο “προληπτικό” εννοείται η αποφυγή επανάληψης παρόμοιων περιστατικών μελλοντικά. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ο στιγμιστικός χαρακτήρας αυτής της ενέργειας παράλληλα. (Στιγματισμός του δράστη πραγματοποιείται, όταν το κοινωνικό σύνολο διαμορφώνει μια αρνητική κοινωνική ετικέτα για ένα άτομο. Δασκαλάκης Η. : 146)

οι αναγνώστες να εκφραστούν με συμπάθεια για τη μητέρα, η οποία βιώνει και η ίδια τη θυματοποίηση του παιδιού της, και ίσως, να εκφραστούν με λόγια παρηγορητικά για εκείνη και την οικογένειά της, αφού ενεργοποιείται η συμπάθεια του κόσμου προς τη μητέρα και το θύμα, αλλά ενεργοποιείται και η ευαίσθητη πλευρά του.

Παραμένοντας στη μητέρα του θύματος, το άρθρο περιγράφει πως **“..κοιτούσε δακρυσμένα και επίμονα τον δράκο της Πάρου.”** Η φράση αυτή είναι πολύ έντονη και δημιουργεί μια εικόνα στον αναγνώστη που τη διαβάσει. Με αυτόν τον τρόπο, ο αναγνώστης και πάλι φορτίζεται συναισθηματικά από τη γλαφυρή και συγκινητική περιγραφή και αποκτά αισθήματα συμπόνιας για τη μητέρα του θύματος. Από την άλλη πλευρά, η παραπάνω φράση δεν αναφέρεται μόνο στη μητέρα του θύματος, αλλά και στο δράστη. Με τη φράση **“δράκος της Πάρου”** ο γράφων αναφέρεται στο δράστη του εγκλήματος. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να αναφερθεί η σημασία της λέξης δράκος, ειδικά όταν προσδιορίζει ένα άτομο. Ο όρος **“δράκος”** ετυμολογικά, σημαίνει *“ανθρωπόμορφο τέρας με υπερφυσικές δυνάμεις, αλλά και άνδρας υπερβολικά μεγαλόσωμος και γενναίος. Σε πολλά μέρη της Ελλάδας, Δράκο ονόμαζαν το αβάπτιστο νήπιο, για να γίνει δράκος (ανδρείος) και να μην επηρεάζεται από τα κακά πνεύματα. Το όνομα αυτό ακολουθούσε το παιδί και μετά τη βάπτισή του.”*⁶⁴. Η λέξη “δράκος” συνηθίζεται να χρησιμοποιείται, όχι μόνο για να αναφερθεί κανείς στο μυθικό πλάσμα, αλλά και σε άνδρα, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως ανθρωπόμορφο τέρας, εξαιτίας κυρίως αποτρόπαιων και κατακριτέων πράξεων του. Δεν είναι τυχαίο πως, συνήθως σε περιπτώσεις σεξουαλικών εγκλημάτων, και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις βιαστών, οι δράστες χαρακτηρίζονται **“δράκοι”**. Μάλιστα, είναι ένας όρος αρκετά συχνός από δημοσιογράφους σε δημοσιογραφικά κείμενα ή σε δελτία ειδήσεων. Έτσι, ο εν λόγω όρος χρησιμοποιείται στην προκειμένη περίπτωση, για να δημιουργήσει πιθανόν αρνητικές στάσεις του κοινού απέναντι στο δράστη (Δασκαλάκης Η. 1985 : 146).

Και στο παρόν άρθρο που δημοσιεύτηκε σε ηλεκτρονική εφημερίδα, απαντώνται τα βασικά κριτήρια επιλογής της θεματολογίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Πιο συγκεκριμένα, πληροίται η **βαρύτητα του αδικήματος** που διαπράχθηκε, όπως φαίνεται από το περιεχόμενο του δημοσιογραφικού κειμένου, αναφέρεται η μειονεκτική **θέση του θύματος** τόσο κατά τη θυματοποίησή του όσο

⁶⁴

και μετά από αυτή, βάσει των συνεπειών που υπήρξαν για εκείνο, ο **τρόπος τέλεσης του εγκλήματος** στηρίζεται από στοιχεία που παρατίθενται στο κυρίως κείμενο, αλλά και στον τίτλο του παραπάνω δημοσιογραφικού κειμένου, δείχνοντας πώς κακοποιήθηκε το θύμα, ενώ τα ιδιαίτερα **χαρακτηριστικά του δράστη** αποτελούν άλλον ένα λόγο επιλογής του συγκεκριμένου περιστατικού ως δημοσιογραφικό αντικείμενο.

9.6.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού

Με την ολοκλήρωση της ανάλυσης του δημοσιογραφικού κειμένου της ηλεκτρονικής εφημερίδας, η ερευνήτρια προχωρά στην ανάλυση των απόψεων του κοινού, της άτυπης κοινωνικής αντίδρασης δηλαδή, όπως εκείνη φαίνεται μέσα από κείμενα σχολιασμού που έχουν υποβληθεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα.

Στη μελέτη της αντίδρασης στο συγκεκριμένο δημοσιογραφικό κείμενο παρουσιάστηκαν ορισμένες ιδιαιτερότητες. Πιο συγκεκριμένα, η κατηγορία που δημιουργήθηκε από τα περισσότερα σχόλια αναγνωστών ήταν εκείνη που αναφέρεται στην έννοια της **πολιτισμικής ταυτότητας**. Η θεματική αυτή ενότητα συγκροτήθηκε από την πλειοψηφία των απόψεων του κοινού, το οποίο κατά πλειονότητα υποστήριξε πως, η πολιτισμική ταυτότητα του δράστη ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την τέλεση του εγκλήματος. Με άλλα λόγια, ο τρόπος ζωής του δράστη, η ανατροφή του, τα ήθη και οι κανόνες που γαλουχήθηκε στη χώρα του είναι τέτοιοι που οδηγούν στη διάπραξη εγκλημάτων και οι οποίοι δεν ταιριάζουν με τους κανόνες και την ανατροφή, δηλαδή με την πολιτισμική ταυτότητα του κράτους υποδοχής του (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37) (‘‘..έχει να κάνει ως ένα βαθμό με φυλές και χρώματα η πιο συγκεκριμένα με την κουλτούρα και τον ‘‘πολιτισμό’’ που μεγάλωσαν.’’ – ‘‘Στο Ισλάμ η κακοποίηση των γυναικών είναι ρουτίνα.’’ – ‘‘..αυτοί έτσι μάθανε στην πατρίδα τους έτσι φέρονται..’’ – ‘‘..έχουν ως νόμο την σαρία, δεν θεωρούν ότι η γυναίκα έχει ανθρώπινα δικαιώματα..’’ – ‘‘..έτσι έχει μάθει’’). Αποδίδεται, λοιπόν, ευθύνη για το πέρασμα στην πράξη της εγκληματικής ενέργειας στην πολιτισμική κουλτούρα του δράστη. Από την άλλη πλευρά, εκφράστηκαν συντριπτικά λιγότερες απόψεις σχετικά με τη μη σύνδεση πολιτισμικής ταυτότητας και εγκληματικότητας. Ένα μόνο άτομο εξέφρασε διαφορετική άποψη από την κρατούσα πλειοψηφία και υποστήριξε σε πολλά σημεία των κειμένων σχολιασμού πως, δεν είναι ζήτημα πολιτισμού η τέλεση ενός εγκλήματος, ούτε ευθύνεται η καταγωγή ή η θρησκεία ενός ατόμου για το έγκλημα

που διαπράττεται (“..λες και η αρρώστια έχει εθνικότητα και χρώμα..” – “..τη διαστροφή που μπορεί να κρύβει ο καθένας μέσα του δεν τη γιατρεύει καμία θρησκεία..” – “η κακία, η διαστροφή, η παράνοια είναι παγκόσμια και εξαπλώνεται..” – “..οι άνθρωποι είναι παντού ίδιοι..”). Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως, η εν λόγω περίπτωση αποτελεί τη μοναδική⁶⁵ όπου ένα άτομο υποβάλλει τόσο μεγάλο αριθμό σχολίων, για να υποστηρίξει την άποψή του. Μάλιστα, στην συγκεκριμένη περίπτωση, αναπτύχθηκε και διάλογος μεταξύ των αναγνωστών για την υποστήριξη της θέσης τους. Ωστόσο, δεν θα χαρακτηριζόταν ακριβώς ως διάλογος, μιας και ο αναγνώστης που υποστήριξε πως, δε διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην τέλεση εγκλήματος η πολιτισμική ταυτότητα του δράστη, δέχθηκε τα πυρά των υπολοίπων που είχαν αντίθετη άποψη. Υβριστικοί και απαξιοτικοί χαρακτηρισμοί από αναγνώστες απευθύνθηκαν στην έκφραση του διαφορετικού, με έντονη την ειρωνεία, αδυνατώντας να γίνει κατανοητή μια άλλη πλευρά και προσέγγιση του ζητήματος και παραμένοντας ακλόνητοι στην αρχική τους θέση (“Συγγνώμη ρε Ράνια βγαίνεις και προσπαθείς να μας πεις τι?..” – “Έχεις σοβαρό πρόβλημα..” – “..κυρά μου φεμινίστρια..” – “ShutupRania. Justshutup..” – “έχεις και παιδιά? Κρίμα” - “..η γυναίκα το έχει ακατοίκητο..”). Το παραπάνω αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα “θυματοποίησης” ενός ατόμου, επειδή διατυπώνει μια διαφορετική άποψη από αυτή της κρατούσας πλειοψηφίας. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται η συνάφεια του άρθρου με τα σχόλια των αναγνωστών, αν αναλογιστεί κανείς τη χρήση της εθνικής ταυτότητας του δράστη ακόμη και στον τίτλο του άρθρου.

Δεν απουσίασαν οι **ρατσιστικές απόψεις** με χρήση υβριστικών και απαξιοτικών χαρακτηρισμών για το πρόσωπο του δράστη. Ίσως τις απόψεις αυτές πυροδότησε η αναφορά στην εθνική προέλευση του δράστη, χωρίς αυτό να σημαίνει πως, οι απόψεις αυτές δεν προϋπήρχαν στους αναγνώστες που τις εξέφρασαν (“..αυτό το @ρχίδι.. φαντάζομαι ήρθε και αυτός στην Ευρώπη για μια “καλύτερη” ζωή” – “Το να μείνω εγώ άνεργος για τον παράνομο, δεν το βλέπω ως δείγμα ανθρωπισμού..” – “..ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ!” – “..απέλαση και κλειστές πόρτες..” – “Θέλουν να μας φέρουν κι άλλους σαν κι αυτόν.”). Με αφορμή το γεγονός πως, ο δράστης του συγκεκριμένου εγκλήματος κατάγεται από άλλη χώρα, αρκετοί βρήκαν ευκαιρία να διατυπώσουν θέσεις άκρως ρατσιστικές κατά του δράστη, συνδέοντας σε μεγάλο

⁶⁵ Αποτελεί τη μοναδική περίπτωση, από τις υπάρχουσες περιπτώσεις, οι οποίες μελετήθηκαν στα πλαίσια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας (δηλαδή από τις 7 πηγές του ερευνητικού υλικού).

βαθμό την καταγωγή από διαφορετική χώρα από αυτήν που τελέστηκε το έγκλημα, με το ίδιο το έγκλημα (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 82).

Αρκετές απόψεις εκφράστηκαν σχετικά με την **τιμωρία του δράστη**, δημιουργώντας την αντίστοιχη θεματική ενότητα. Οι απόψεις που επικρατούν στη συγκεκριμένη περίπτωση της τιμωρίας του δράστη, παρότι αριθμητικά λίγες, τοποθετούνται υπέρ της θανατικής ποινής για το δράστη, απαξιώνοντας την ανθρώπινη ζωή και θεωρώντας πως, ο δράστης υπολείπεται ανθρώπινων δικαιωμάτων, χωρίς να γίνεται καν λόγος για τα δικαιώματά του (‘‘Θάνατος.’’ – ‘‘..σε θανατική ποινή..’’). Από τις απόψεις για την τιμωρία του δράστη δεν έλειψε και η αναφορά στον άγραφο νόμο των φυλακών, όπου οι κρατούμενοι αναλαμβάνουν την τιμωρία του δράστη, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις σεξουαλικών αδικημάτων (‘‘γιατί δεν τον αυτοκτονούν..?’’). Συνοπτικά, δύο μέτρα μπορούν να ληφθούν για την τιμωρία του δράστη, σύμφωνα με το κοινό: η επιβολή της θανατικής ποινής και η επιβολή του άγραφου νόμου της φυλακής, εφαρμοζόμενος από κρατούμενους της φυλακής.

Επόμενη θεματική ενότητα που προκύπτει από τα κείμενα σχολιασμού είναι η σχετική με τη **συμπάθεια** του κοινού προς το θύμα και την οικογένειά του. Παρότι κανείς θα περίμενε ιδιαίτερα υποστηρικτικά σχόλια, με έντονα στοιχεία συμπάθειας προς την οικογένεια του θύματος και προς το ίδιο το θύμα, βάσει και του άρθρου που αναφέρεται στην τραγικότητα της κατάστασης, δεν επιβεβαιώνεται κάτι τέτοιο. Τα σχόλια που εντοπίστηκαν είναι ισχνά, αν όχι ανύπαρκτα, με μόνο δύο σχετικές αναφορές προς το θύμα, δηλώνοντας μετά βίας τη συμπάθεια και τη συμπόνια των αναγνωστών προς το θύμα (‘‘..το κεφάλι της άτυχης..’’ – ‘‘..του αθώου κοριτσιού..’’). Απουσιάζει, με άλλα λόγια, όχι μόνο η συμπάθεια προς το θύμα και η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης, αλλά και η έκφραση αλληλεγγύης προς εκείνο και την οικογένειά του (Durkheim E. 1997 - Αστρινάκης Α. Ε. 2003 : 130).

Ολοκληρώνοντας την επεξεργασία και ανάλυση του περιεχομένου των κειμένων σχολιασμού του κοινού, συναντάται μόνο μία άποψη με στοιχεία που εκφράζουν τη **φωνή της λογικής** (‘‘Πόσο δύσκολο σας είναι μωρέ να νιώσετε ότι μόνο ο σεβασμός στην ανθρώπινη φύση μπορεί να μας επαναφέρει ως είδος;;’’). Εξαιτίας της έκφρασης απόψεων αντικρουόμενων, δημιουργήθηκε ένα δίπολο, το οποίο δεν επέτρεψε ίσως την έκφραση περισσότερων απόψεων πιο ουδέτερων και αντικειμενικών, χωρίς επιρροές από προσωπικές πεποιθήσεις. Με άλλα λόγια, δεν ανέλαβε κανείς το ρόλο του ειρηνοποιού, ο οποίος θα προσπαθούσε με γνώμονα τη λογική να μετριάσει τις αντιδράσεις των υπολοίπων αναγνωστών.

Αφού ολοκληρώθηκε η ανάλυση τόσο των δημοσιογραφικών κειμένων όσο και των κειμένων σχολιασμού των αναγνωστών, μπορεί να ισχυριστεί κανείς πως, υπάρχει μία συνάφεια του άρθρου με την πυροδότηση αντιδράσεων από το κοινό. Φυσικά και θα υπάρχουν απόψεις, οι οποίες θα εκφράζονταν βάσει του περιστατικού, ανεξάρτητα από τις προκλήσεις του άρθρου. Ωστόσο, δεν μπορεί να παραγνωρίσει κανείς την επιρροή του δημοσιογραφικού λόγου προς το κοινό.

9.7 Lifo

9.7.1 Ανάλυση άρθρου

Στο άρθρο που αναρτήθηκε στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Lifo” στις 28/01/2014, παρουσιάζεται η κατάθεση της μητέρας του θύματος στη δίκη του δράστη για την κακοποίηση του θύματος. Το άρθρο παραθέτει την κατάθεση της μητέρας, όπως εκείνη διατυπώθηκε από την ίδια⁶⁶, εξιστορώντας το γεγονός της θυματοποίησης της κόρης της, από την στιγμή που εκείνη βρήκε το θύμα στο σημείο όπου τελέστηκε το έγκλημα. Να αναφερθεί πως, η υπόθεση της Μυρτούς, σε αυτό το σημείο, αντιμετωπίζεται και παρουσιάζεται περισσότερο ως είδηση, και όχι τόσο ως γεγονός.

Πριν επικεντρωθεί η προσοχή της ερευνήτριας στο περιεχόμενο του άρθρου, γίνεται αντιληπτός ήδη από τον τίτλο του άρθρου ο σκοπός του γράφοντος, όπως αυτός εικάζεται από την ερευνήτρια. Με τον τίτλο “**Σπαρακτική η κατάθεση της μητέρας της Μυρτώ⁶⁷**”, το ενδιαφέρον του αναγνώστη επικεντρώνεται στη λέξη “**σπαρακτική**”. Πρόκειται για μια λέξη έντονη, φορτισμένη συναισθηματικά, η οποία εντείνει την τραγικότητα της κατάστασης και του περιστατικού που βίωσε το θύμα. Με τη χρήση αυτής της λέξης, ο γράφων στοχεύει άμεσα στο συναίσθημα του αναγνώστη, συγκινώντας τον και δημιουργώντας ένα κλίμα υπέρ του θύματος, και ίσως, γεννώντας αποστροφή προς το δράστη. Παράλληλα, επειδή αφορά στην κατάθεση της μητέρας του θύματος, η λέξη “σπαρακτική” που προσδιορίζει την κατάθεση της μητέρας, δημιουργεί επίσης το αίσθημα της συμπάθειας προς τη μητέρα που προσπαθεί να βοηθήσει το παιδί της. Τέλος, δεν θα πρέπει να υπονομευθεί η σημασία του τίτλου για την επιλογή του άρθρου από τους αναγνώστες. Με έναν τόσο δυνατό και φορτισμένο συγκινησιακά τίτλο, οι περισσότερες πιθανότητες είναι ο αναγνώστης να επισκεφθεί το άρθρο και να το διαβάσει.

Περνώντας στο περιεχόμενο του άρθρου, πραγματοποιείται η εξιστόρηση του περιστατικού, όπως το βίωσε η μητέρα ως μάρτυρας, η οποία βρήκε το θύμα στον τόπο τέλεσης του εγκλήματος, όπως το είχε εγκαταλείψει ο δράστης. Κατά τη διάρκεια της κατάθεσης, η ίδια αναφέρει πως, ήταν πολύ προστατευτική προς το

⁶⁶ Σε αυτό το σημείο, είναι αναγκαίο να αναφερθεί πως, υπάρχει πάντα μια επιφύλαξη για τις πληροφορίες που δημοσιεύονται σχετικά με μία δίκη, από την στιγμή που η ερευνήτρια δεν ήταν παρούσα κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, ώστε να μπορεί να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει τις σχετικές πληροφορίες. Έτσι, αρκείται στην πληροφόρηση, η οποία πραγματοποιείται μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

⁶⁷ Άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα “Lifo”

<http://www.lifo.gr/now/society/41333>

Προσπελάστηκε στις 27/09/2017

θύμα (*“Ήθελε να πάει με τις φίλες της διακοπές αλλά εγώ φοβόμουν!”*) και πως, είχε παρατηρήσει το δράστη όσο καιρό βρίσκονταν στην Πάρο, ίσως εξαιτίας της καταγωγής του (*“..είναι ένας μαυριδερός..”*). Σε όλη την έκταση της κατάθεσης της μητέρας, χρησιμοποιούνται **έντονες περιγραφές**, αρκετά γλαφυρές και παραστατικές, οι οποίες δίνουν στον αναγνώστη τη δυνατότητα οπτικοποίησης της σκηνής του εγκλήματος (*“..μην μπορώντας να αναγνωρίσει την ίδια της την αδερφή..”* – *“.. είδε ένα αλλοιωμένο σώμα και πρόσωπο..”* – *“..αν δεν πέθανε ακόμα, σε λίγα λεπτά θα είναι σίγουρα νεκρή!”* – *“.. τα βράχια είχαν ακόμα το αίμα του παιδιού μου!”*). Δημιουργώντας μια εικόνα του περιστατικού νοητά, ο αναγνώστης αναπόφευκτα νιώθει έντονη συμπάθεια και συμπόνια για το θύμα, ενώ του δημιουργείται σε μεγάλο βαθμό το συναίσθημα της αποστροφής για το δράστη, εξαιτίας της βαναυσότητας και των συνεπειών της επίθεσης για το θύμα, οι οποίες διαφαίνονται μέσω του άρθρου.

Τέλος, αξίζει να σχολιαστεί **η έντονη χρήση θαυμαστικών** σε όλη την έκταση του άρθρου και πιο συγκεκριμένα στα σημεία της κατάθεσης της μητέρας του θύματος (*“..αλλά εγώ φοβόμουν!”* – *“..θα ήμουν δίπλα τους!”* – *“Μου ζήτησε να πάει μια βόλτα! Όχι της είπα!”* – *“..μην μπορώντας να αναγνωρίσει την ίδια της την αδερφή!”* - *“..σε λίγα λεπτά θα είναι σίγουρα νεκρή!”* – *“..πήγα πάλι στο ίδιο σημείο!”* – *“.. τα βράχια είχαν ακόμα το αίμα του παιδιού μου!”*). Συνήθως το θαυμαστικό χρησιμοποιείται, για να εκφράσει χαρά, ελπίδα, φόβο, ένα ξαφνικό αίσθημα ή άλλο αίσθημα. Στην προκειμένη περίπτωση, η ερευνήτρια θεωρεί πως, η συχνή χρήση του θαυμαστικού κατά την εξιστόρηση της κατάθεσης της μητέρας του θύματος συμβαίνει, για να ελκύσει την προσοχή και το συναίσθημα του αναγνώστη, αλλά και για να δηλώσει το βαρύ συναισθηματικό φορτίο της μητέρας του θύματος. Με αυτόν τον τρόπο, ο αναγνώστης και πάλι βρίσκεται ευάλωτος συναισθηματικά και συμπονά το θύμα, ενώ εντείνεται το αρνητικό αίσθημα εναντίον του δράστη.

Και το τελευταίο άρθρο φαίνεται να πληροί τις προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν στο θεωρητικό μέρος αναφορικά με την επιλογή των θεμάτων σχετικών με το έγκλημα, από τα μέσα ενημέρωσης. Στην προκειμένη περίπτωση με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ, το **έγκλημα** διακρίνεται για τη **βαρύτητα του**, το **θύμα** τονίζεται πως, βρισκόταν σε μια **θέση** που δεν του επέτρεψε να αντιδράσει, ο **τρόπος τέλεσης του εγκλήματος** θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως βάνανσος και ωμός, ενώ τα **χαρακτηριστικά του δράστη** αναφορικά με την εθνική του ταυτότητα και το κοινωνικοοικονομικό του επίπεδο κάνουν το θέμα πιο αρεστό στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ώστε να παρουσιαστεί και να έχει απήχηση στο κοινό.

9.7.2 Ανάλυση κειμένων σχολιασμού

Έχοντας πλέον μια σαφή εικόνα για το δημοσιογραφικό κείμενο που δημοσιεύτηκε και έχοντας κατανοήσει το πλαίσιο στο οποίο σχολίασε το κοινό, και αφού εικάζεται από την ερευνήτρια ο στόχος του γράφοντος, είναι δυνατή η ανάλυση του περιεχομένου των κειμένων σχολιασμού που αναρτήθηκαν από τους αναγνώστες του άρθρου.

Με μια ανάγνωση των κειμένων σχολιασμού και μια πρώτη απόπειρα ανάλυσής του, γίνεται εύκολα αντιληπτή η επιρροή του άρθρου στην έκφραση των απόψεων του κοινού. Πιο συγκεκριμένα, οι περισσότερες θέσεις που έχουν εκφραστεί από το κοινό αφορούν **την τιμωρία του δράστη**. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τα άτομα τάσσονται υπέρ της θανατικής ποινής σε περιπτώσεις όπως η προκείμενη και εξαντλούν την τιμωρητικότητά τους, με απόλυτες και άκρως τιμωρητικές θέσεις (*“Θα τον σκότωνα με τα ίδια μου τα γυμνά χέρια. Τέλος...”* – *“..θέλω να πεθάνει ο δράστης”* – *“γρήγορος και καθαρός θάνατος”* – *“Είναι κάποια εγκλήματα που θα θέλαμε να υπάρχει και στην Ελλάδα η θανατική ποινή”*). Όπως φαίνεται τόσο από τα σχόλια που παρατέθηκαν ενδεικτικά όσο και από το γεγονός πως, η πλειονότητα των κειμένων σχολιασμού που μελετήθηκαν σχετίζονται με τη τιμωρία του δράστη, το κοινό τάσσεται ξεκάθαρα υπέρ της θανατικής ποινής και της απαξίωσης των δικαιωμάτων του δράστη (Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου Α. 2000 : 256-257). Μάλιστα με αναφορές όπως *“Θα τον σκότωνα με τα ίδια μου τα γυμνά χέρια”* τονίζεται η πρόθεση του αναγνώστη να ανταποδώσει στο δράστη το κακό που προκάλεσε, όπως γινόταν σε παλαιότερες εποχές *“με γυμνά χέρια”*. Αυτή η τάση προς τιμωρητικές στάσεις του κοινού είναι δείγμα παντελούς απουσίας πίστης στην πιθανότητα μεταμέλειας του δράστη. Από την άλλη πλευρά, εντύπωση προκάλεσε στην ερευνήτρια, κατά την επεξεργασία των κειμένων των αναγνωστών, η άποψη ενός και μόνον αναγνώστη για εναλλακτικά μέτρα ποινής στο δράστη, χωρίς αυτό να σημαίνει πως, ο χημικός ευνουχισμός που προτάθηκε κρίνεται πιο ήπιας μορφής μέτρο και λιγότερο τιμωρητικό από τα υπόλοιπα που εκφράστηκαν (*“..να δούμε τη χρήση της χημικής στειρώσης..”*). Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί και η αναφορά που γίνεται στο νόμο της φυλακής, ως τιμωρία για το δράστη. Συγκεκριμένα, αναφέρεται πως *“..στον πρώτο μήνα που θα μπει στη φυλακή, θα «αυτοκτονήσει»”*. Η χρήση των εισαγωγικών στο ρήμα *“αυτοκτονήσει”* είναι εκείνη που αναφέρεται στην εφαρμογή του δικαίου της υποομάδας της φυλακής, όπου οι παλαιότεροι κρατούμενοι τιμωρούν σεξουαλικούς εγκληματίες αναλογικά ως προς το αδίκημα που διέπραξε.

Βέβαια, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται πως, εκτός των προσωπικών πεποιθήσεων και απόψεων, και το ίδιο το άρθρο, με αφορμή το οποίο το κοινό εξέφρασε την άποψή του, δημιουργούσε ένα κλίμα αποστροφής προς το δράστη. Καταληκτικά, οι απόψεις του κοινού σχετικά με την τιμωρία του δράστη μοιράζονται ανάμεσα στην επαναφορά και επιβολή της θανατικής ποινής και στην επιβολή του δικαίου, όπως αυτό προσλαμβάνεται στον μικρόκοσμο της φυλακής.

Επόμενη θεματική ενότητα, η οποία προκύπτει έπειτα από τη μελέτη του ερευνητικού υλικού, είναι εκείνη που αφορά στην **πολιτισμική ταυτότητα του δράστη**. Παρά το γεγονός πως, δεν υπερτονίζεται στο παρόν άρθρο πως ο δράστης είναι αλλοδαπός, ωστόσο, υπάρχουν αρκετά σχόλια που κάνουν λόγο για την πολιτισμική του ταυτότητα και κατά πόσο αυτή επηρεάζει την τέλεση ενός εγκλήματος. Η πλειονότητα των ατόμων θεωρεί πως, ευθύνεται η νοοτροπία ορισμένων λαών και οι κανόνες (Sellin T. – Σαγκουνίδου Δασκαλάκη Η. (Μτφρ.) 2003 : 37) βάσει των οποίων έχουν ανατραφεί αυτά τα άτομα και τους ωθούν στην τέλεση τέτοιων εγκλημάτων (‘‘..τελείται εναντίον γυναικών και έχει τις ρίζες του στη νοοτροπία της πλειονότητας των αντρών στο Πακιστάν, στην Ινδία για τους οποίους οι γυναίκες είναι όντα υποδεέστερα.’’). Ωστόσο, δεν απουσιάζουν σχόλια, τα οποία, στο πλαίσιο της πολιτισμικής ταυτότητας, εκφράζουν την άποψη πως, η διάπραξη ενός εγκλήματος, δεν είναι ζήτημα κουλτούρας ή εθνικής προέλευσης και εστιάζουν στην αξιόποινη πράξη αυτή καθαυτή (‘‘Δεν συγχωρώ το τέρας της Μυρτώ, είτε είναι Πακιστανός, Έλληνας, Ιταλός ή Άγγλος. Σημασία έχει η πράξη και όχι η χώρα καταγωγής του δράστη.’’)

Όπως είναι αναμενόμενο, εξαιτίας και της άκρως γλαφυρής περιγραφής που πραγματοποιήθηκε από τη μητέρα της Μυρτούς στην κατάθεσή της στο δικαστήριο, εκλείπουν οι απόψεις που πρεσβεύουν τη **φωνή της λογικής** στο σύνολο των απόψεων που εκφράστηκαν με αφορμή το άρθρο ειδικά και το περιστατικό με θύμα τη Μυρτώ γενικά. Εντοπίστηκε μόλις μία άποψη, η οποία απέρριπτε τις ακραίες τιμωρητικές θέσεις και τις εκφράσεις μίσους των υπολοίπων αναγνωστών (‘‘Η απάντηση στο μίσος δεν είναι το μίσος.’’). Με την απόρριψη των τιμωρητικών θέσεων, ο αναγνώστης θέλησε να αναλάβει το ρόλο του ειρηνοποιού, με γνώμονα την λογική.

Σε επόμενη θεματική ενότητα, βρίσκεται η **συμπάθεια** που εκφράζει το κοινό **προς το θύμα**, αλλά και προς την οικογένειά του (‘‘..κανένας γονιός να μη δει το παιδί του έτσι..’’ – ‘‘Τι να πω? Μοιραίο? Τραγικό? Ένα ακόμη αδικοχαμένο κορίτσι.

Κρίμα. Πολύ κρίμα. Κουράγιο στη μάνα..') . Αν και δεν είναι πολλά σε αριθμό, υπάρχουν μερικά σχόλια, τα οποία εκφράζουν τα συναισθήματα λύπης που γέννησε στο κοινό η είδηση του περιστατικού, και ιδιαίτερα η περιγραφή του συμβάντος, όπως το βίωσε και το κατέθεσε η μητέρα του θύματος, έντονα και δικαιολογημένα επηρεασμένα από αυτό. Μαζί με την συμπάθεια του κοινού, συμπορεύεται και η αλληλεγγύη του (Durkheim E. 1997), προς έναν συνάνθρωπο, ο οποίος βρίσκεται σε δυσμενή θέση.

Μετά την ανάλυση τόσο του άρθρου όσο και των κειμένων σχολιασμού, τα οποία εξέφρασε το κοινό, στα πλαίσια και με αφορμή το σχετικό άρθρο, προέκυψαν οι παραπάνω θεματικές. Όπως αναφέρθηκε και στο σχετικό με το θεωρητικό υπόβαθρο της ανάλυσης περιεχομένου κεφάλαιο, προέκυψαν ορισμένες θεματικές ενότητες, οι οποίες παρουσιάστηκαν και υποστηρίχθηκαν με την παράθεση σχετικών κειμένων σχολιασμού των χρηστών και οι οποίες βοηθούν την περαιτέρω κατανόηση και κατηγοριοποίηση των θέσεων που έλαβαν οι αναγνώστες.

Γ' ΜΕΡΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τελευταίο μέρος της εργασίας αποτελεί το συμπερασματικό μέρος. Σε αυτό το μέρος, καταλήγουν οι ερευνητικές υποθέσεις της ερευνήτριας και είτε επαληθεύονται είτε διαψεύδονται. Εκ παραλλήλου, απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα και προκύπτουν συμπεράσματα και ερευνητικά πορίσματα. Σε ποια συμπεράσματα, όμως, κατέληξε η παρούσα μελέτη; Ακολουθούν παρακάτω τα βασικότερα πορίσματα της έρευνας που εκπονήθηκε.

1. Στάσεις του κοινού

Βασικό ερώτημα της έρευνας ήταν *“ποιες είναι οι στάσεις του κοινού, όπως αυτές διαμορφώνονται μέσω ηλεκτρονικών μέσων, με αφορμή ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας;”*. Με άλλα λόγια, η ερευνήτρια επιθυμούσε να διερευνήσει την ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση, συγκεκριμένα στο περιστατικό της Μυρτούς.

Πλειοψηφικά, οι απόψεις που εξέφρασαν τα άτομα, σχετίζονταν με την **τιμωρία του δράστη** (στα 5 από τα 7 άρθρα, οι απόψεις για την τιμωρία του δράστη ήταν οι περισσότερες). Θανατική ποινή, βασανιστήρια, απαγχονισμός, αντεκδίκηση, αυτοδικία, χημικός ευνουχισμός είναι κάποιες από τις τιμωρίες που πρότειναν οι αναγνώστες των άρθρων για το δράστη της προκείμενης υπόθεσης και αυτές που θεώρησαν καταλληλότερες για την ικανοποίηση του αισθήματος δικαίου. Συγχρόνως, βάσει των απόψεών τους, δεν έδειξαν καμία πρόθεση πίστης στη μεταμέλεια του δράστη, ενώ απαξίωναν την ανθρώπινη ζωή και τα δικαιώματα του ίδιου του δράστη. Ως εκ τούτου, αμφισβητούσαν την ορθότητα της επιβολής της ποινής από το δικαστήριο, εφόσον θεωρούσαν πως, οι ποινές που επιβλήθηκαν τελικά στο δράστη ήταν δυσανάλογες της αξιόποινης πράξης που τέλεσε. Συνοψίζοντας, έχει καταστεί ξεκάθαρο πως, με αφορμή το περιστατικό με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ, τα άτομα που εξέφρασαν την άποψή τους μέσω ηλεκτρονικών μέσων, εξάντλησαν την τιμωρητικότητά τους, χωρίς να δείχνουν ίχνος ουδετερότητας ή μετριοπάθειας, με βασικό αίτημά τους τη δικαίωση του θύματος, αλλά και κατ' επέκταση την εκπλήρωση του κοινού αισθήματος δικαίου.

Οι επόμενες αντιδράσεις του αναγνωστικού κοινού μοιράζονται ανάμεσα σε **εκφράσεις ρατσιστικών θέσεων**, σε **αισθήματα συμπάθειας** προς το θύμα και σε **απόψεις σχετικά με την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη**. Όσων αφορά στη **συμπάθεια** που γεννήθηκε στο κοινό για το θύμα και την οικογένειά του, κρίνεται ως

απολύτως κατανοητή. Οι συνέπειες της θυματοποίησης, το νεαρό της ηλικίας του θύματος, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο τελέστηκε το έγκλημα αρκούν, για να ενεργοποιηθεί η ενσυναίσθηση στους αναγνώστες και να θελήσουν να συμπαρασταθούν, έστω με αυτόν τον τρόπο στην πλευρά του θύματος, εκφράζοντας δηλαδή τον οίκτο και την συμπόνια τους. Φαίνεται, δηλαδή, πως οι απόψεις οι σχετιζόμενες με συμπάθεια προς το θύμα, επικεντρώνονται στην πλευρά του θύματος, στην αποκατάστασή του, στην ελπίδα για ανάρρωση του, σε συναισθηματική και ψυχική στήριξη της οικογένειας, αλλά και σε επικλήσεις στο θείο για την ομαλή πορεία του θύματος από εδώ και στο εξής. Από την άλλη πλευρά, οι ρατσιστικές θέσεις και οι απόψεις για την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη, αποτελούν απόψεις που αφορούν τον ίδιο το δράστη. Σε σχέση με το γενικό κλίμα, κατά την περιαγωγή στις απόψεις των αναγνωστών, παρατηρήθηκαν απόψεις που υποστήριζαν πως, η **πολιτισμική ταυτότητα του δράστη** δε διαδραματίζει κανέναν απολύτως ρόλο αναφορικά με τη ροπή στην εγκληματικότητα. Ωστόσο, η πλειοψηφία των αναγνωστών που εξέφρασαν απόψεις σχετικές με την πολιτισμική ταυτότητα, διατύπωσαν θέσεις, οι οποίες υποστηρίζουν πως, η πολιτισμική ταυτότητα του ατόμου επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό, όχι μόνον την τέλεση ενός εγκλήματος, αλλά και την απλή καθημερινή συμπεριφορά του ατόμου, τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τα πράγματα, αλλά και τον τρόπο που αλληλεπιδρά με τα υπόλοιπα κοινωνικά μέλη. Αναφορικά με τις **ρατσιστικές θέσεις**, εκείνες εξαπέλυσαν υβριστικά σχόλια και χαρακτηρισμούς κατά του δράστη, αδιαφορώντας για το πολιτισμικό υπόβαθρο και την ταυτότητά του, αλλά εστιάζοντας στο γεγονός πως είναι αλλοδαπός. Με άλλα λόγια, οι σχετικές με ρατσισμό απόψεις, δεν εξέτασαν την πολιτισμική ταυτότητα του δράστη, τον τρόπο ανατροφής του, τις καταβολές του, αλλά αναλώθηκαν στο γεγονός και μόνο πως, δεν είναι Έλληνας. Γι' αυτό το λόγο διαχωρίστηκαν οι θέσεις περί πολιτισμικής ταυτότητας από εκείνες που χαρακτηρίζονται από ίχνη ρατσισμού. Στο σημείο αυτό, θα μπορούσε κάλλιστα να χαρακτηριστεί ως οξύμωρο το γεγονός πως, οι απόψεις περί συμπάθειας, ρατσισμού και πολιτισμικής ταυτότητας βρίσκονται πολύ κοντά αριθμητικά. Βέβαια, υπό το πρίσμα της ενεργοποίησης του συλλογικού ασυνειδήτου, γίνονται κατανοητές οι παραπάνω όψεις της κοινωνικής αντίδρασης.

Η αντίδραση του κοινού, η οποία σε όλα τα άρθρα τοποθετήθηκε στις τελευταίες αριθμητικά κατηγορίες είναι η σχετική με **απόψεις που εξέφρασαν τη φωνή της λογικής**. Ελάχιστα ήταν τα δείγματα μετριοπάθειας στα 920 κείμενα σχολιασμού που μελέτησε η ερευνήτρια. Οι περισσότερες απόψεις χαρακτηρίζονταν

είτε από εκδικητικότητα και ανεκπλήρωτο αίσθημα δικαίου είτε από συμπάθεια, οίκτο και συγκίνηση για το θύμα και οξεία αποστροφή προς τον δράστη. Οι απόψεις που τοποθετούνταν στη μέση των δύο πόλων ήταν ελάχιστες, αν όχι μηδαμινές. Εικάζεται από την πλευρά της ερευνήτριας, βάσει των παραπάνω στοιχείων πως, τα άτομα δεν έχουν την τάση να παραμένουν σε ουδέτερη θέση σε παρόμοια περιστατικά, αλλά επιλέγουν θέσεις ακραίες και απόλυτες. Ίσως το γεγονός πως, η προκείμενη περίπτωση αποτελεί μια περίπτωση με ακραία χαρακτηριστικά να επηρεάζει και τη μη έκφραση μετριοπαθών στάσεων.

2. Η ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση

Ήδη από τον τίτλο του θέματος της παρούσας εργασίας, φαίνεται ο πυρήνας της μελέτης, που δεν είναι άλλος από την κοινωνική αντίδραση (*‘Μελέτη της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης στην σεξουαλική επιθετικότητα μέσα από ηλεκτρονικά μέσα: η περίπτωση της Μυρτούς’*). Πολλές έρευνες αποπειράθηκαν να μελετήσουν την κοινωνική αντίδραση σε διάφορα ζητήματα, εγκληματολογικού και μη, χαρακτήρα. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στη μελέτη της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης, όπως αυτή διατυπώνεται μέσω ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης, λοιπόν, με αφορμή ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας.

Η κοινωνική αυτή αντίδραση που συναντάται στην προκείμενη έρευνα είναι ανεπίσημη, δηλαδή δεν συνδέεται με επίσημους φορείς άσκησης του κοινωνικού ελέγχου, αλλά με τις απόψεις του κοινού με αφορμή ένα περιστατικό που περιέχει το στοιχείο της σεξουαλικής επιθετικότητας. Με άλλα λόγια, η ερευνήτρια ενδιαφέρεται για τη διερεύνηση των στάσεων που εκφράζουν τα άτομα, βάσει των αντιλήψεων, των γνώσεων και των επιρροών τους.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης, όπως αυτή μελετήθηκε, είναι η έντονη και άμεση συμμετοχή του κοινού. Η δυνατότητα άμεσης συμμετοχής του κοινού, δίνεται με τη δημιουργία των νέων μέσων ενημέρωσης. Όπως παρουσιάστηκε και στο αντίστοιχο κεφάλαιο, το οποίο πραγματεύεται ακριβώς τα νέα μέσα ενημέρωσης, βασικό στοιχείο αυτών αναφέρθηκε πως, είναι η συμμετοχή του κοινού. Αποκτά, δηλαδή, το κοινό την ευκαιρία να εκφράζεται ακαριαία και με τον τρόπο που εκείνο επιθυμεί, υποστηρίζοντας τη δική του θέση άμεσα. Εκ παραλλήλου, συμμετέχει ενεργά στην πληροφόρηση, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια σχέση δράσης-αντίδρασης ανάμεσα σε μέσα ενημέρωσης και άτομα.

Με τη διάδραση που πραγματοποιείται, το κοινό επηρεάζεται από την είδηση και τον τρόπο παρουσίασης αυτής, και αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από την αντίδρασή του. Λεξιλόγιο, νοήματα, σημεία στίξης, αναφορές, περιγραφές πυροδοτούν την αντίδραση του κοινού και στέκονται ως αφορμές για την έκφραση στάσεων και απόψεων. Με αυτόν τον τρόπο, το κοινό αποκτά βήμα και το αξιοποιεί, ώστε να διατυπώσει ελεύθερα και σχεδόν αφιltrάριστα τις απόψεις του, δημιουργώντας αυτό που αποκαλείται ‘κοινωνική αντίδραση’, αλλά με έναν σαφώς πιο πρωτότυπο και ιδιαίτερο τρόπο. Η είδηση είναι εκείνη που προκαλεί συνήθως την έκφραση της οποιασδήποτε άποψης, όμως δεν ευθύνεται εκείνη για τη δημιουργία της. Γι’ αυτό το λόγο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επηρεάζουν τα άτομα και προκαλούν την αντίδραση τους σε σχέση με ένα περιστατικό, αλλά δεν διαμορφώνουν ούτε δημιουργούν εκ θεμελίων απόψεις.

Στο συμπέρασμα που καταλήγει η ερευνήτρια αναφορικά με την ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση στο προκείμενο θέμα που εξετάζεται, είναι πως, το κοινό έχει διαμορφώσει και υιοθετήσει μια δική του ιεράρχηση του αξιακού συστήματος. Βάσει της ιεράρχησης αυτής, τα άτομα ενδέχεται να έχουν διαφορετική πρόσληψη ποικίλων κοινωνικών γεγονότων και εννοιών. Ορισμένες αξίες, οι οποίες για τους επίσημους φορείς αξιολογούνται διαφορετικά, για το κοινό μπορεί να έχουν τραγική σπουδαιότητα και να είναι άξια σεβασμού και προστασίας. Ίσως βάσει αυτού, δικαιολογείται η τιμωρητική τους στάση και η έντονη ανάγκη τους για ικανοποίηση τους αισθήματος δικαίου τους. Είναι ευρέως γνωστό πως, δεν συγκλίνουν πάντοτε οι απόψεις του κοινού βάσει της οπτικής του, με τις απόψεις και τις αποφάσεις των επίσημων φορέων κοινωνικού ελέγχου. Έτσι, το αξιακό σύστημα αυτό διαφαίνεται έντονα μέσω των στάσεων του κοινού, όπως εκείνες διατυπώθηκαν με τη μορφή σχολιασμού σε δημοσιογραφικά άρθρα.

3. Σύνδεση δημοσιογραφικού κειμένου και κειμένων σχολιασμού

Δυο υπήρξαν τα αντικείμενα μελέτης κατά τη διεξαγωγή της προκείμενης εργασίας: τα δημοσιογραφικά κείμενα και τα κείμενα σχολιασμού. Και τα δύο αντικείμενα εντοπίστηκαν, αναγνώστηκαν, επεξεργάστηκαν, μελετήθηκαν από την ερευνήτρια, ενώ κωδικοποιήθηκαν τα υπόρρητα νοήματά τους. Ύστερα, λοιπόν, από την κύρια ερευνητική διαδικασία, δημιουργείται λογικά το ερώτημα: υπάρχει επιρροή του αναγνώστη από τα άρθρα που διαβάζει; Εντοπίστηκε κάτι τέτοιο στο παρόν πόνημα;

Το συμπέρασμα, στο οποίο κατέληξε η ερευνήτρια, ύστερα από την ποιοτική ανάλυση και των δύο αντικειμένων είναι το εξής: τα άρθρα είναι πιθανόν να πυροδοτήσουν αντιδράσεις του αναγνωστικού κοινού και να προκαλέσουν συγκεκριμένα συναισθήματα, όμως δεν τα γεννούν. Με άλλα λόγια, τα άρθρα στέκονται σαν αφορμή, για να εκφραστεί ο αναγνώστης. Μπορεί με τη γλώσσα που χρησιμοποιούν, τον τρόπο περιγραφής των γεγονότων, το ύφος που χαρακτηρίζει το λόγο τους να κεντρίζουν την προσοχή του αναγνώστη και να τον προκαλούν να εκφραστεί με την υποβολή ενός σχολίου, όμως δε δημιουργούν εκείνη τη στιγμή την άποψη που έχει θεμελιώσει ήδη ο αναγνώστης.

Το κάθε άτομο ασπάζεται μια ιδεολογία και έχει υιοθετήσει ένα δικό του τρόπο ζωής, έκφρασης και αντίληψης των πραγμάτων. Η κοσμοθεωρία, λοιπόν, του ατόμου, δεν μπορεί να ανατραπεί ή να επηρεαστεί από ένα και μόνο άρθρο ή από επτά άρθρα που αναφέρονται σε ένα περιστατικό με ένα συγκεκριμένο τρόπο και ύφος. Είναι πιθανόν τα δημοσιογραφικά κείμενα να προκαλέσουν μια στιγμιαία αντίδραση στον αναγνώστη και να πυροδοτήσουν την έκφραση ενός αισθήματος ή μιας άποψης, αλλά μόνον όσων αισθημάτων και απόψεων ενυπάρχουν ήδη στο άτομο. Εγείρουν αντιδράσεις σαφέστατα, όμως στέκονται μόνον ως αφορμές για τη διατύπωση των απόψεων του κοινού, τις οποίες, με μια επιφύλαξη, υιοθετεί και στη ζωή του, πέρα από τις νοητές γραμμές του αρθρογράφου. Οπότε, υπάρχει ξεκάθαρα μια συνάφεια δημοσιογραφικού κειμένου και κειμένου σχολιασμού, όμως, δεν θεωρείται αρκετή, από την ερευνήτρια, για τη γέννηση και την ακόλουθη στήριξη απόψεων.

4. Η διαμόρφωση της κοινής γνώμης

Ένα ιδιαίτερο ερώτημα είναι το εξής: *‘‘η κοινή γνώμη διαμορφώνεται ή διαμορφώνει ανεξάρτητα τη θέση της;’’*. Ιδιαίτερο ερώτημα εξαιτίας της δυσκολίας απάντησής του, αλλά και εξαιτίας της κατά προσέγγιση απάντησής του. Παρότι η παρούσα έρευνα αποτελεί μια έρευνα πιλοτική, αποπειράθηκε να απαντήσει και στο συγκεκριμένο ερώτημα. Δύσκολο να ειπωθεί με σιγουριά η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα, όμως, με κάθε επιφύλαξη, η ερευνήτρια κατέληξε σε ένα σχετικό πόρισμα.

Όσο κι αν δείχνει να επηρεάζεται η κοινή γνώμη από την περιρρέουσα ατμόσφαιρα και τις επικρατούσες απόψεις και πεποιθήσεις, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μερικώς ανεξάρτητη. Τι ακριβώς σημαίνει η παραπάνω πρόταση; Σημαίνει πως, έχει διαμορφωθεί μια άρχουσα κοινή γνώμη, η οποία επικρατεί και επηρεάζει

τογενικό σύνολο των απόψεων. Με αυτό το σκεπτικό, μπορεί να υποστηρίξει κανείς πως, η κοινή γνώμη είναι εκείνη που έχει τη δυνατότητα επιρροής και των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με όποια μορφή και αν συναντώνται αυτά, έχουν λάβει γνώση της κοινής γνώμης και πιθανόν να προβάλουν εσκεμμένα τις ειδήσεις, βάσει της αντίληψης που έχουν τα ίδια για την κοινή γνώμη, ώστε να την ενισχύσουν και ίσως με σκοπό να γίνουν αρεστά σε εκείνη. Με άλλα λόγια, ενδέχεται τα μέσα να κινούνται σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις ακριβώς επειδή γνωρίζουν τις θέσεις και τις προτιμήσεις της κοινής γνώμης.

Σε καμία περίπτωση δεν παραγνωρίζεται η επιρροή των μέσων μαζικής ενημέρωσης προς την κοινή γνώμη. Όμως, σε περιπτώσεις που εκείνη έχει διαμορφωθεί και έχει χτίσει άρρηκτες θέσεις και στάσεις, η επιρροή αυτή μετριάζεται. Είναι πιθανόν να ασκεί μια παροδική επιρροή, ωστόσο, είναι δύσκολο να μεταβάλλει στάσεις που είναι παγιωμένες και σταθερές.

Συνοψίζοντας, είναι λογικό να επηρεάζεται η κοινή γνώμη από εξωγενείς παράγοντες, όμως το σταθερό και παγιωμένο της κομμάτι στέκεται ακλόνητο σε επιρροές και σκοπιμότητες. Εικάζεται από την πλευρά της ερευνήτριας πως, παρά το γεγονός πως, παροδικά επηρεάζεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η κοινή γνώμη είναι εκείνη που διαμορφώνει τη δική της θέση, η οποία είναι με την σειρά της ικανή να παρασύρει στο δικό της δρόμο απόψεις και στάσεις.

Στο παρόν κεφάλαιο, παρουσιάστηκαν τα κυριότερα και πιο κρίσιμα συμπεράσματα της έρευνας που διεξήχθη. Διερευνήθηκαν οι στάσεις του κοινού με αφορμή το περιστατικό με πρωταγωνίστρια τη Μυρτώ, εστιάζοντας στο σεξουαλικό στοιχείο της επίθεσης και προέκυψε η τιμωρητική στάση των ατόμων σχετικά με το περιστατικό και το δράστη. Μελετήθηκε η ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση από την ερευνήτρια, όπως εκείνη εντοπίστηκε και εκφράστηκε από το κοινό στα ηλεκτρονικά μέσα. Δεν παραλήφθηκε από την ερευνήτρια, η διερεύνηση της συνάφειας δημοσιογραφικού κειμένου και στάσεων του κοινού, καταλήγοντας στη διαπίστωση πως, μπορεί τα άρθρα και γενικότερα οι ειδήσεις, όπως παρουσιάζονται, να επηρεάζουν τα άτομα, όμως οι αντιλήψεις και πεποιθήσεις των ατόμων μπορούν να χαρακτηριστούν ως ανεξάρτητες. Τέλος, αποπειράθηκε η τεκμηρίωση της θέσης πως, η κοινή γνώμη στέκεται ανεξάρτητα και επηρεάζεται μερικώς από εξωτερικές δυνάμεις, όπως είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Επίλογος

Με την ενασχόλησή του με την επιστήμη της εγκληματολογίας, καταλαβαίνει κανείς πως, αποτελεί μια ιδιαίτερη επιστήμη, η οποία μπορεί να μελετηθεί και να προσεγγισθεί από ποικίλες και διαφορετικές πλευρές. Αποτελεί ένα πεδίο συνεχούς τροφοδότησης του ερευνητή με θέματα προς μελέτη, προβληματισμούς και αντικείμενα έρευνας. Σε αυτό το κλίμα, κινήθηκε και η παρούσα μελέτη. Η επιδίωξη της παρούσας έρευνας ήταν η προσέγγιση μιας συγκεκριμένης κατηγορίας εγκλημάτων, μελετώντας τις όψεις της ανεπίσημης κοινωνικής αντίδρασης, όπως αυτή εκφράζεται μέσω της ηλεκτρονικής πληροφόρησης. Με άλλα λόγια, μια απόπειρα παντρέματος της θεωρίας, της έρευνας και της τεχνολογίας. Αυτό το πάντρεμα είναι που θα μετατρέψει την επιστήμη της εγκληματολογίας σε πιο σύγχρονη επιστήμη, η οποία δεν στέκεται αμέτοχη στις εξελίξεις, αλλά προχωρά παράλληλα με αυτές.

Ακριβώς εξαιτίας αυτού του πρωτότυπου παντρέματος που επιχειρήθηκε, η έρευνα προσπάθησε να προσεγγίσει την κοινωνική αντίδραση ενός εγκληματολογικού ζητήματος – το περιστατικό σεξουαλικής επίθεσης της Μυρτούς- εισάγοντας την παράμετρο της τεχνολογίας. Η εισαγωγή της παραμέτρου αυτής πραγματοποιήθηκε σε μία προσπάθεια της ερευνήτριας να προσεγγίσει ένα σεξουαλικό έγκλημα και τις όψεις της κοινωνικής αντίδρασης, μέσω μιας νέας μορφής μελέτης στάσεων. Αυτή η νέα μορφή μελέτης μέσω ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης αποτελεί μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού των κλασικών οδών μελέτης, παρέχοντας στην επιστήμη της εγκληματολογίας ακόμη ένα σημαντικό ερευνητικό εργαλείο.

Με άλλα λόγια, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την παρούσα μελέτη, θα πρέπει η εγκληματολογία να συμπορευθεί με την εξέλιξη της τεχνολογίας, και πιο συγκεκριμένα με το διαδίκτυο, καταρρίπτοντας τα στεγανά και αυστηρά όρια της. Δεν θα πρέπει να αντιλαμβάνεται την τεχνολογία και την ενημέρωση μέσω αυτής, αλλά και τη μελέτη που γίνεται με χρήση αυτής, ως απειλή και ως κίνδυνο, αλλά ως ένα χρήσιμο εργαλείο, το οποίο μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην εξέλιξη της ίδιας της επιστήμης, εφόσον χρησιμοποιηθεί σωστά.

Σημαντική διαπίστωση με την ολοκλήρωση της προκείμενης μελέτης είναι πως, η πρόοδος της τεχνολογίας και η εισβολή του διαδικτύου έχει προσφέρει τη δυνατότητα έκφρασης και διάδρασης των ατόμων, μεταβάλλοντας όρους

παραδοσιακούς που στέκονταν κριτικά σε οτιδήποτε καινούργιο και ρηξικέλευθο. Το βήμα που δίνει η ανάμειξη της τεχνολογίας και της επιστήμης, αλλά και της τεχνολογίας και της ενημέρωσης, στα άτομα, αποτελεί και το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της σύζευξης αυτής. Με τη δυνατότητα έκφρασης που παρέχεται στα άτομα με την είσοδο της τεχνολογίας στην ενημέρωση, το άτομο εκφράζεται άμεσα και συμμετέχει ενεργά, όχι μόνο σε επίπεδο συζήτησης, αλλά και σε επίπεδο διαμόρφωσης των μέσων ενημέρωσης, με αφορμή ένα περιστατικό σεξουαλικής επιθετικότητας ή με οποιοδήποτε άλλη αφορμή. Θα έλεγε κανείς, πως αυτό αποτελεί και ένα δείγμα ελευθερίας λόγου και έκφρασης, ενσαρκώνοντας την ουσία της έννοιας της δημοκρατίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- ✓ Αρτινοπούλου Β. (1996), *Θυματολογία –Σύγχρονες προσεγγίσεις*, στο Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Αρτινοπούλου Β. (2003), *Βία κατά των γυναικών – Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, στο Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, *Δικαιώματα του Ανθρώπου-Έγκλημα-Αντεγκληματική Πολιτική*, (επιμ. Μαγγανάς Α.), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Αρτινοπούλου Β. (2010), *Επανορθωτική δικαιοσύνη – Η πρόκληση των σύγχρονων δικαικών συστημάτων*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Αστρινάκης Ε. Α. (2003), *Σύγχρονη Ουσιώδης Ελληνική Έρευνα στην Κοινωνιολογία της παρέκκλισης – Διεύρυνση σημείων θεωρητικής συσσώρευσης*, στο Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, *Δικαιώματα του Ανθρώπου-Έγκλημα-Αντεγκληματική Πολιτική*, (επιμ. Μαγγανάς Α.), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Βασιλείου Θ.Α. & Σταματάκης Ν. (1992), *Λεξικό Επιστημών του Ανθρώπου – Κοινωνιολογία, Οικονομία, Φιλοσοφία*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- ✓ Βλάχου Β. (2005), *Η απονομή της Σωματικής Βίας κατά των Γυναικών από το Σύστημα Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- ✓ Γερακούδη Χ. (2000), *Ο ανήλικος ως θύμα στα σεξουαλικά εγκλήματα*, στο Δασκαλάκη Η., Παπαδοπούλου Π., Τσαμπαρλή Δ., Τσίγκανου Ι. & Φρονίμου Ε. *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα : αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΚΕ
- ✓ Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου Α. (2000), *Ποινές απάνθρωπες και εξευτελιστικές – Η άποψη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, στο Δασκαλάκη Η., Παπαδοπούλου Π., Τσαμπαρλή Δ., Τσίγκανου Ι. & Φρονίμου Ε. *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα : αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΚΕ

- ✓ Δασκαλάκης Η.& συνεργάτες (1983),*Απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΚΕ
- ✓ Δασκαλάκης Η. (1985),*Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*, Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
- ✓ Δεληγιάννη Έ. (2012),*Δίκαιο και επικοινωνία στα Ιστολόγια (Blogs) και στα Νέα Μέσα*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Ελευθερόγλου Ν. (1999),*Μ.Μ.Ε.: τύπος, δεοντολογία, σύνταγμα: η μεγάλη πρόκληση 2000*, Αθήνα: Εκδόσεις Μασσίφ
- ✓ Ζαραφονίτου Χ. (2004),*Εμπειρική Εγκληματολογία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Ζαραφονίτου Χ. (2008),*Τιμωρητικότητα – Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικού προβληματισμοί*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Ζαραφονίτου Χ. (2013), *Πόλη, εγκληματικότητα και ανασφάλεια στην εποχή της οικονομικής κρίσης*, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας , Ινστιτούτο Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής και Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ιανουάριος 2013
- ✓ Θεολόγη Κ. Β. (2011), *Εγκληματικότητα και ΜΜΕ*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Κόλλιας Α. (2014),*Ανάλυση περιεχομένου-Εξέλιξη, τεχνικές και εφαρμογές της μεθόδου στη μελέτη της επικοινωνίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- ✓ Κουκουτσάκη Α. (2000), *Εγκληματικό στερεότυπο και ΜΜΕ: Ιδεολογίες του εγκλήματος και το θέμα της κοινωνικής συναίνεσης*, στο Δασκαλάκη Η., Παπαδοπούλου Π., Τσαμπαρλή Δ., Τσίγκανου Ι. & Φρονίμου Ε., *Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα : αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΚΕ
- ✓ Κυριαζή Ν. (2011),*Η κοινωνιολογική έρευνα-Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο
- ✓ Λάζος Γ. (1997), *Η σεξουαλικότητα ως αξία στην σύγχρονη Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Δελφίνι
- ✓ Λάζος Γ. (2002), *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στην σύγχρονη Ελλάδα – Ο πελάτης*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- ✓ Λαμπροπούλου Π. Έ. (1999),*Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας – Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

- ✓ Λαμπροπούλου Π. Ε. (2001), *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- ✓ Λυδάκη Α. (2012), *Ισκιοι και αλαφροϊσκιωτοι-Λαϊκός λόγος και πολιτισμικές σημασίες*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- ✓ Μαγγανάς Α. (1996), *Η αντιμετώπιση των θυμάτων των σεξουαλικών αδικημάτων: Η περίπτωση του Καναδικού Δικονομικού Δικαίου*, στο Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Μαγγανάς Α. (1996), *Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα συντονισμένης αντιμετώπισης της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών: Η περίπτωση της Πολιτείας της Ν. Υόρκης*, στο Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Μαγγανάς Α., Λάζος Γ. & Σβουρδάκου Δ. (2008), *Η εγκληματολογία από τα κάτω*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- ✓ Παπάζογλου Μ. (1995), *Κανόνες δεοντολογίας, πειθαρχικό δίκαιο*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- ✓ Ποινικός Κώδικας (2009)- Χαραλαμπίκης Α. & Γιαννίδης Ι. (επιμ.), Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλα
- ✓ Ρήγου Μ. (2014), *Από την ψηφιακή επανάσταση στην ψηφιακή επιτήρηση*, Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης
- ✓ Σμιτσή Α. Κ. (1996), *Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και των άλλων τρόπων απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας*, στο *Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα,
- ✓ Σταθοπούλου Θ. (2011), *Θρησκευτικές πεποιθήσεις και πρακτικές στον ευρωπαϊκό χώρο*, στο Παπλιάκου Β., Σταθοπούλου Θ. & Στρατουδάκη Χ. (επιμ.) *Μελέτη των ευρημάτων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας (2008-2009)*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΚΕ
- ✓ Τζιβάρας Ι. (2017), *Τα σεξουαλικά εγκλήματα στην διεθνή ποινική δικαιοσύνη*, Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Μάιος 2017
- ✓ Τσενέ Λ. (2012), *Από την κρίση των ΜΜΕ στα social media*, Αθήνα: Εκδόσεις Αιώρα
- ✓ Τσίγκανου Ι. (2011), *Ιχνηλατώντας τα ευρήματα του 4^{ου} γύρου της ευρωπαϊκής κοινωνικής έρευνας*, στο Παπλιάκου Β., Σταθοπούλου Θ.

- &Στρατουδάκη Χ. (επιμ.) *Μελέτη των ευρημάτων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας (2008-2009)*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΚΕ
- ✓ Τσίγκανου Ι. (2015), *Ανάλυση Περιεχομένου*, στο Βασιλικού Κ., Ηλίου Κ., Θανοπούλου Μ., Καρεκλά Μ., Κωνσταντίνου Μ., Μαγουλάς Χ., Μπαλούρδος Δ., Τσίγκανου Ι., Φελλάς Ν. Κ., κ.ά. - Φελλάς Ν. Κ. & Μπαλούρδος Δ. (επιμ.), *Κοινωνία και έρευνα – Σύγχρονες ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
 - ✓ Τσιγκρής Α. Α. (1996), *Βιασμός: Το Αθέατο Έγκλημα*, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
 - ✓ Τσιγκρής Α. Α. (2000), *Τα σεξουαλικά εγκλήματα*, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
 - ✓ Τσιγκρής Α. Α. (2002), *Η σεξουαλική βία κατά γυναικών και παιδιών- Έκθεση για την Ελλάδα*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
 - ✓ Φίλιας Β. (γενική εποπτεία) (1996), *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg
 - ✓ Ψυχογιός Κ. Δημήτρης (2003), *Τι είναι τα μέσα επικοινωνίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
 - ✓ Babbie E. (2011), Ζαφειρόπουλος Κ. (επιμ.), *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
 - ✓ Balle F. (2004), *Τα ΜΜΕ*, Μετάφραση (2007), Αθήνα: Εκδόσεις Δαίδαλος
 - ✓ Bertrand C. J. (2004), Κόλλια Δ., ‘*Η δεοντολογία των ΜΜΕ*’, Αθήνα: Εκδόσεις Δαίδαλος
 - ✓ Fattah A. E. (1996), *Βία κατά των ηλικιωμένων – Μορφές, πρότυπα και εξηγήσεις* (μτφρ. Διονυσίου Ν. Ι.), στο Αρτινοπούλου Β. & Μαγγανάς Α., *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
 - ✓ Pisani F. (2005), *Η φρενίτιδα των blogs*, στο Καϊμάκη Β. (επιμ.) (μτφρ. Λογοθέτης Χ. & Μπονίκου Γ., 2007), *Le Monde Diplomatique - Μάχες για τα media*, Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας
 - ✓ Sellin T. (2003) ‘*Πολιτισμική σύγκρουση και έγκλημα*’, Σαγκουνίδου – Δασκαλάκη Η. (μτφρ.), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Ξενογλώσση

- ✓ Adler C.(1985), An exploration of self-reported sexually aggressive behavior στο *Crime and delinquency*, Volume 31, No 2
- ✓ Beck U. (2005), *Risk society: towards a new modernity*, London: Sage
- ✓ Brass D., Butterfield K. & Skaggs B.(1998), Relationships and Unethical Behavior: A Social Network Perspective, *The Academy of Management Review*, Volume 23, No 1
- ✓ Craig C. (1992), *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge, Massachusetts and London, England: The MIT Press
- ✓ Strauss A. & Corbin J. (1994), *Grounded theory methodology*, στο Denzin N.K., Lincoln Y.S., *Handbook of Qualitative Research*, London: Sage Publications
- ✓ Durkheim E. (1997), *The division of labor in society*, New York: Free Press
- ✓ Gibbens T. C. N., Soothill K. L. & Way C. K. (1994), *Sex offences against young girls: a long-term record study*, στο West D., *Sex Crimes*, Aldershot – Brookfield USA – Singapore – Sydney: Dartmouth
- ✓ Jewkes Y. (2010), *The construction of crime news (2004)* στο Greer C., *Crime and media*, London - New York: Routledge
- ✓ Krippendorff K. (1989), *Content Analysis: An introduction to its methodology*, Newbury Park – London – New Delhi : Sage Publications,
- ✓ Michailidou M., ‘*Feminist methodologies for the study of digital worlds*’, Special issue on Gender, Perspectives in the Analysis of Virtual Work, *International Journal of Media and Cultural Politics*, Intellect
- ✓ Muncie J. (1996), *The Construction and Deconstruction of Crime* στο Muncie J. & McLaughlin E., *The Problem of Crime*, Sage Publications: Thousand Oaks – New Delhi
- ✓ Rejali D. (2007), *Torture and democracy*, Princeton-Oxford: Princeton University Press
- ✓ Rush F. (1971), *The sexual abuse of children: A feminist point of view* στο Wilson C. & Connell N., *Rape: The first source book for women*, New York: New American library
- ✓ Schwendinger J.R. & Schwendinger H. (1974), *Rape Myths: In Legal, Theoretical and Everyday Practice* στο *Crime and social justice*, Volume 1

- ✓ Shultz L. & Savage De S. (1977), *Rape and the rape attitudes on a college campus* στο Shultz L., *Rape Victimology*, Michigan: The University of Michigan
- ✓ Strauss A.L. (1987), *Qualitative Analysis for Social Scientists*, Cambridge: Cambridge University Press
- ✓ Hentig V. H. (1952), The Sex Ratio: A Brief Discussion Based on United States Census Figures στο *Social Forces*, Volume 30, Issue 4
- ✓ Weber P. R. (1990), *Basic content analysis*, Newbury Park - London – New Delhi: Sage Publications

Ηλεκτρονικές πηγές

- ✓ Ηλεκτρονική πηγή
Kanalley C. (2011), “*A History Of Facebook Photos*” (Infographic)
Διαθέσιμο στο:
http://www.huffingtonpost.com/2011/08/02/facebook-photosinfographic_n_916225.html
- ✓ Επίσημη ιστοσελίδα της Ένωσης Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών
<https://www.esiea.gr/arxes-deontologias/>
- ✓ Ιστοσελίδα Wikipedia
https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
- ✓ Ιστοσελίδα “Newsbomb”
<http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/224606/diavaste-tin-sokaristiki-apologia-toy-pakistanoy>
- ✓ Ιστοσελίδα “Newsbomb”
<http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/224606/diavaste-tin-sokaristiki-apologia-toy-pakistanoy#ixzz4ruR6P8I1>
- ✓ Ιστοσελίδα “CnnGreece”
<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myrtoragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>
- ✓ Ηλεκτρονική σελίδα “CnnGreece”
<http://www.cnn.gr/news/ellada/story/80079/isovia-gia-tin-epithesi-stin-myrtoragise-kardies-i-katathesi-tis-miteras>
- ✓ Ηλεκτρονική σελίδα “Μηχανή του χρόνου”
<http://www.mixanitouxronou.gr/manolis-douris-o-viastis-ke-pedoktonos-tou-6chronou-giou-tou-aftoktonise-afou-kakopiithike-epanillimenos-sti-filaki/>

- ✓ Ηλεκτρονική σελίδα
<https://www.onomatologio.gr/%CE%9F%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CE%94%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%BF%CF%82>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Lifo”
<http://www.lifo.gr/>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Lifo”
<http://www.lifo.gr/now/society/41333>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Το Βήμα”
<http://www.tovima.gr/en/>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Το Βήμα”
<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=470059>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Τα Νέα”
<http://www.tanea.gr/>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Τα Νέα”
<http://www.tanea.gr/news/greece/article/5079330/syros-arxise-h-dikh-ths-16xronhs-myrtws-sygklonizei-h-mhtera-ths-sto-dikasthrio/>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα”
<http://www.protothema.gr/>
- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα”
<http://www.protothema.gr/greece/article/348177/suglonizei-i-mitera-tis-murtous-sto-dikastirio-diavaste-tin-katathesi/>

- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα”

<http://www.protothema.gr/greece/article/348282/eisaggeleas-exadlise-tin-ktinodia-tou-to-teras-tis-parou/>

- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “Πρώτο Θέμα”

<http://www.protothema.gr/greece/article/477595/murto-kai-aspasia-iroides-pou-dinoun-enan-suglonistiko-agona-gia-zoi/>

- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “I – Efimerida”

<http://www.iefimerida.gr/>

- ✓ Ηλεκτρονική εφημερίδα “I – Efimerida”

<http://www.iefimerida.gr/news/255315/etsi-einai-simera-o-pakistanos-poy-kakopoiise-ti-myrtostin-paro-eikones>

- ✓ Ηλεκτρονική σελίδα

<https://www.lexigram.gr/lex/enni/%CE%B8%CF%81%CE%AF%CE%BB%CE%B5%CF%81#Hist1>

- ✓ Ηλεκτρονική σελίδα

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/search.html?lq=%CE%BA%CF%84%CE%B7%CE%BD%CF%89%CE%B4%CE%AF%CE%B1&dq=